

ΓΡΗΓ. Σ. ΓΟΡΓΟΛΙΤΣΑ
Φιλολόγου Καθηγητού

ΓΕΩΡ. Α. ΓΕΩΡΓΙΟΥ
Δημοδιδασκάλου

Αρ. ερω 45243

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΕΥΣΗΣ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ ΥΠΟ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΔΙΑ ΤΗΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 52974/1950 ΑΠΟΦΑΣΕΩΣ

Διά τούς μαθητάς Ε' και ΣΤ' τάξεως Δημ. Σχολείων

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΠΕΤΡΟΥ ΠΑΤΣΙΛΙΝΑΚΟΥ & ΣΙΑ
ΕΛΕΥΘ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ (ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ) 47
ΑΘΗΝΑΙ 1950

Τὰ γνήσια ἀντίτυπα φέρουν τὰς
ὑπογραφὰς τῶν συγγραφέων.

Γεωργίου
Καλαμάκη

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ὅρισμὸς καὶ διαίρεσις τῆς Γραμματικῆς.

Ἐκεῖνο μὲ τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς διέκρινε τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰ ἄλλα ζῶα εἶναι ὁ λόγος, ἡ ὁμιλία. Ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς ὑποχρεωμένος νὰ καλυτερεύσῃ τὰς σχέδεις τοῦ μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ἠναγκάσθη νὰ καλλιεργήσῃ αὐτὸν τὸν λόγον. Ἡ τοιαύτη καλλιέργεια ἔλαβε σιγὰ σιγὰ δύο κατευθύνσεις, μίαν πρὸς τὸν προφορικὸν λόγον καὶ μίαν πρὸς τὸν γραπτὸν λόγον. Προφορικὸς λόγος εἶναι κάθε ὁμιλία μας μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, γραπτὸς δὲ λόγος εἶναι κάθε τι ποὺ γράφομεν. Ἡ διὰ τῶν λέξεων λοιπὸν ἔκφρασις τῶν διανοημάτων μας γενικῶς λέγεται λόγος. Ἐνας λόγος (προφορικὸς ἢ γραπτὸς) δύναται νὰ εἶναι ὀλίγον ἢ πολὺ σύντομος, ἀλλὰ δύναται νὰ εἶναι καὶ ἀρκετὰ μακρὸς, ὅπως π. χ. μία ὁμιλία εἰς τὴν ἐκκλησίαν, μία ἀγόρευσις εἰς τὸ δικαστήριον κ.λ.π.

Ὁ λόγος αὐτὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ μεγάλα μέρη, τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται **προτάσεις**. Αἱ προτάσεις ἀποτελοῦνται ἀπὸ μικρότερα μέρη, τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται **λέξεις**. Αἱ λέξεις ἀποτελοῦνται ἀπὸ περισσότερον μικρὰ μέρη, τὰ ὁποῖα λέγονται **συλλαβαί**, αὐταὶ δὲ πάλιν ἀπὸ πολὺ μικρότερα μέρη, τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται **φθόγγοι ἢ γράμματα**.

Τὸ βιβλίον τὸ ὁποῖον μᾶς διδάσκει πῶς σχηματίζονται αἱ λέξεις καὶ πῶς πλέκονται ἀναμεταξύ των, ὥστε νὰ σχηματίζεται ὁ λόγος, λέγεται **Γραμματικὴ**. Ἡ Γραμματικὴ διαίρεται εἰς τὴν **ἰδίως Γραμματικὴν** καὶ εἰς τὸ **Συντακτικόν**.

ΙΔΙΩΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΦΘΟΓΓΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

2. Φθόγγοι—γράμματα καὶ διαίσεις αὐτῶν.

Διὰ τὰ προφέρωμεν μίαν λέξιν π. χ. **χαρά**, χρειαζόμεθα τέσσαρας ἀπλᾶς φωνάς, χ-α-ρ-α. Αἱ ἀπλαῖ αὐταὶ φωναί, ἀπὸ τὰς ὁποίας σχηματίζονται αἱ λέξεις ὀνομάζονται **φθόγγοι**. Ὅταν δὲ τὰς φωνάς αὐτάς τὰς γράφωμεν, τὰ σημεῖα μὲ τὰ ὁποῖα τὰς παριστάνομεν λέγονται **γράμματα**.

Τὰ γράμματα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης (ἀρχαίας καὶ νέας) ὀνομάζονται **ἀλφάβητον** καὶ εἶναι 24.

- 1) **Μικρά**: α, β, γ, δ, ε, ζ, η, θ, ι, κ, λ, μ, ν, ξ, ο, π, ρ, σ, τ, υ, φ, χ, ψ, ω.
- 2) **Μεγάλα ἢ κεφαλαῖα**: Α, Β, Γ, Δ, Ε, Ζ, Η, Θ, Ι, Κ, Λ, Μ, Ν, Ξ, Ο, Π, Ρ, Σ, Τ, Υ, Φ, Χ, Ψ, Ω.

Ἄλλ' οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν ἐπρόφερον ὄλα τὰ γράμματα ἀκριβῶς ὅπως τὰ προφέρομεν ἡμεῖς οἱ νέοι Ἕλληνες. Διὰ τοῦτο πολλὰς φορές ὁ ἴδιος φθόγγος (π. χ. ὁ φθόγγος ι) παριστάνεται εἰς διαφόρους λέξεις ἢ διαφόρους συλλαβὰς τῆς ἰδίας λέξεως μὲ διάφορα γράμματα (π. χ. μὲ η ἢ υ) π. χ. **δικαιοσύνη, μυστήριον**. Εἰς τὰς λέξεις αὐτάς, ἐνῶ γράφομεν υ καὶ η, ἐν τούτοις προφέρομεν ι. Δηλ. ἐνῶ γράφομεν τρία γράμματα, προφέρομεν μόνον ἓνα. Οἱ ἀρχαῖοι ὁμοίως ἐπρόφερον οὕτως ὥστε διεκρίνοντο τρεῖς φωναί.

Ἀπὸ τὰ 24 αὐτὰ γράμματα τὰ 7: α, ε, η, ι, ο, υ, ω λέγονται **φωνήεντα**, διότι τὰ προφέρομεν μὲ δυνατὴν φωνήν. Καὶ μόνον τῶν ἐκφωνούμενα ἀποτελοῦν φωνήν π. χ. ἄ-ε-τός. Τὰ ὑπόλοιπα 17: β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, ξ, π, ρ, σ, τ, φ, χ, ψ λέγονται **σύμφωνα**, διότι ἀκούονται μόνον, ὅταν τὰ προφέρωμεν μαζὶ μὲ τὰ φωνήεντα π. χ. μα-θη-τής.

3. Διαίσεις τῶν φωνηέντων.

Ἐκ τῶν 7 φωνηέντων τὸ ε καὶ τὸ ο λέγονται βραχέα, διότι οἱ ἀρχαῖοι τὰ ἐπρόφερον εἰς βραχὺν (σύντομον) χρόνον· τὸ η καὶ τὸ ω λέγονται μακρά, διότι τὰ ἐπρόφερον εἰς παρατεταμένον χρόνον· δηλ. τὸ η ὡς εε καὶ τὸ ω ὡς οο περίπου. Τὰ δὲ α, ι, υ λέγονται δίχρονα, διότι εἰς ἄλλας μὲν συλλαβὰς ἐπρόφεροντο βραχέα (σύντομα), εἰς ἄλλας δὲ μακρά (παρατεταμένα).

Σημείωσις: Ὄταν θέλωμεν νὰ δηλώσωμεν, ὅτι τὸ δίχρονον φωνήεν μιᾶς συλλαβῆς εἶναι βραχύ, γράφομεν ὑπεράνω αὐτοῦ τὸ σημεῖον $\bar{\ }$, μακρὸν δὲ τὸ σημεῖον — π.χ. μῆλᾶ, ὦρᾶ.

4. Διαίσεις τῶν συμφώνων.

Ἐκ τῶν 17 σύμφωνα.

1) ἑννέα, ἦτοι τὰ σύμφωνα κ, γ, χ—π, β, φ—τ, δ, θ λέγονται ἄφωνα, διότι δὲν ἔχουν φωνήν·

2) πέντε, ἦτοι τὰ σύμφωνα μ, ν,—λ, ρ—σ λέγονται ἡμίφωνα, διότι ἔχουν μισὴν φωνήν· καὶ

3) τρία, ἦτοι τὰ σύμφωνα ζ, ξ, ψ λέγονται διπλᾶ, διότι γίνονται ἀπὸ δύο σύμφωνα· ἦτοι τὸ ζ ἀπὸ τὸ σ + δ, τὸ ξ ἀπὸ τὸ κ + σ ἢ γ + σ ἢ χ + σ, καὶ τὸ ψ ἀπὸ τὸ π + σ ἢ β + σ ἢ φ + σ.

Τὰ 9 ἄφωνα διαίρονται εἰς

3 οὐρανικά κ, γ, χ, διότι προφέρονται κυρίως μὲ τὸν οὐρανίσκον·

3 χειλικά π, β, φ, διότι προφέρονται κυρίως μὲ τὰ χεῖλη·

3 ὀδοντικά τ, δ, θ, διότι προφέρονται κυρίως μὲ τοὺς ὀδόντας.

Ἐπειδὴ δὲ τὰ 9 ἄφωνα δὲν προφέρονται καὶ μὲ τὴν ἰδίαν πνοήν, ἀλλ' ἄλλοτε μὲ λεπτήν (ψιλήν), ἄλλοτε μὲ παχεῖαν (δάσειαν) καὶ ἄλλοτε μὲ μεσαίαν, διαίρονται πάλιν εἰς:

3 ψιλὰ κ, π, τ, διότι προφέρονται μὲ λεπτήν φωνήν·

3 δασέα χ, φ, θ, διότι προφέρονται μὲ παχεῖαν φωνήν·

3 μέσα γ, β, δ, διότι προφέρονται μὲ μεσαίαν φωνήν.

Τὰ 5 ἡμίφωνα διαίρονται εἰς:

2 ἔνρινα μ, ν, διότι τὰ προφέρομεν μὲ τὴν ρῖνα (μύτη).

2 ὑγρά λ, ρ.

1 **συριστικὸν σ (ς)**, διότι προφέρεται μὲ συριστικὴν φωνήν.
Σημείωσις. Ἐνρινον εἶναι καὶ τὸ γ, ὅταν εὑρίσκεται πρὸ τῶν οὐρανικῶν π.χ. ἄγκυρα, ἀγκῶν.

Διὰ τὰ ἐνθυμούμεθα τὰς διαιρέσεις αὐτὰς τῶν συμφῶνων, ἔχομεν τὸν παρακάτω πίνακα.

" Α φ ω ν α 9				Ἑμίφωνα 5	Διπλᾶ 3
	Ψιλὰ	Μέσα	Δασέα		
Οὐρανικά	κ	γ	χ	ἔνρινα μ, ν	ζ
Χειλικά	π	β	φ	ὕγρα λ, ρ	ξ
Ὀδοντικά	τ	δ	θ	συριστικὸν σ (ς)	ψ

Ἀσκήσις. Νὰ ἀντιγράψετε τὸν παραπάνω πίνακα καὶ νὰ ἀποστηθίσετε αὐτόν.

Β. Δίφθογοι.

εἶμαι, οἶνος, οὐρανός, εὐτυχής, αὐγή.

Εἰς τὰς παραπάνω λέξεις βλέπομεν ὅτι τὰ δύο φωνήεντα εἰ, αἰ, οἰ, οὐ, εὐ, αὐ, προφέρονται μὲ μίαν μόνον φωνήν καὶ ὄχι χωριστὰ κάθε φωνήεν.

Ὅταν δύο φωνήεντα προφέρωνται μὲ μίαν φωνήν, λέγονται **δίφθογοι**.

Αἱ δίφθογοι εἶναι ὀκτῶ κύριαι ἤτοι: αἰ, εἰ, οἰ, υἰ, αὐ, εὐ, ηυ, οὐ καὶ τρεῖς καταχρηστικαὶ ἤτοι: αἶ, ηῖ, φῖ.

Δεύτερον φωνήεν τῶν διφθόγγων εἶναι τὸ ι ἢ τὸ υ. Αἱ κύριαι ἔχουν τὸ ι προσγεγραμμένον, αἱ δὲ καταχρηστικαὶ τὸ ἔχουν ὑπογεγραμμένον.

Σημείωσις. Ὅταν θέλωμεν νὰ προφέρωμεν χωριστὰ τὰ δύο φωνήεντα μιᾶς διφθόγγου, θέτομεν ἐπὶ τοῦ δευτέρου φωνήεντος τὰ διαλυτικὰ σημεῖα (δύο στιγμάς) π. χ. προϊόντα, ἄϋπνος, προϋπάρχει.

Ὅλοι αἱ δίφθογοι εἶναι μακραὶ ἐκτὸς τῆς αἰ καὶ οἰ, αἶ ὅποια θεωροῦνται ὡς βραχεῖαι, ὅταν εὑρίσκωνται ἐντελῶς εἰς τὸ τέλος τῆς λέξεως π. χ. χῶραι, κῆποι.

Ἀσκήσις. Τὸ σχολεῖόν μας εἶναι νεόκτιστον. Εἰς τὴν οὐλήν τοῦ σχολείου μας εἶναι φυτευμένα ὠραῖα δένδρα. Ὅλοι οἱ μαθηταὶ τὰ ποτίζομεν καὶ τὰ περιποιούμεθα, ὅσον πρέπει. Ἐπίσης ἔχομεν φυτεῦσαι καὶ εὖσσμα ἄνθη, τὰ ὅποια κάνουν τὴν οὐλήν μας πολὺ εὐμορφην.

Νὰ ἀντιγράψετε τὰς παραπάνω λέξεις καὶ νὰ ὑπογραμμίσετε ὅλας τὰς διφθόγγους.

ΣΥΛΛΑΒΑΙ — ΛΕΞΕΙΣ

6. Συλλαβή.

Φῶς, γά-λα, ά-ε-τός, αἴ-θου-σα, ά-να-γνω-σι-κόν.

Ἐν ἡ περισσότερα σύμφωνα, προφερόμενα μαζί με φωνήεν ἢ δίφθογγον, άποτελοῦν **συλλαβήν**. Κατά ἔν μόνον φωνήεν ἢ μία δίφθογγος άποτελεῖ συλλαβήν. Κατά ταῦτα συλλαβή εἶναι μέρος τῆς λέξεως, τὸ ὁποῖον άποτελεῖται άπό ἔν ἢ περισσότερα σύμφωνα μαζί με ἔν φωνήεν ἢ δίφθογγον ἢ καί ἔν φωνήεν ἢ δίφθογγος μόνον. Αἱ συλλαβαί σχηματίζουν τὰς λέξεις, αἱ δὲ λέξεις σχηματίζουν άπλᾶς σκέψεις δηλ. **προτάσεις**.

Ἄσσαι λέξεις ἔχουν μίαν συλλαβήν λέγονται **μονοσύλλαβοι** (π.χ. πῦρ, φῶς) ὅσαι ἔχουν δύο συλλαβάς λέγονται **δισύλλαβοι** (π.χ. γά-λα, κῆ-πος) ὅσαι ἔχουν τρεῖς συλλαβάς λέγονται **τρिसύλλαβοι** (π.χ. σχο-λεῖ-ον, θρα-νί-ον) ὅσαι δὲ ἔχουν περισσότερας άπό τρεῖς συλλαβάς λέγονται **πολυσύλλαβοι** (π.χ. ὦ-ρο-λό-γι-ον, ξε-νο-δο-χεῖ-ον).

Ἡ τελευταία συλλαβή λέξεως, ἡ ὁποία ἔχει πολλὰς συλλαβάς, λέγεται **λήγουσα**, ἡ πρό αὐτῆς λέγεται **παραλήγουσα** καί ἡ πρό τῆς παραληγούσης λέγεται **προπαραλήγουσα**. π.χ. εἰς τὴν λέξιν θρανίον ἡ -ον εἶναι λήγουσα, ἡ -νί- εἶναι παραλήγουσα καί ἡ θρα- προπαραλήγουσα.

Ἄσκησις. 1) Νά γράψετε πέντε μονοσυλλάβους, πέντε δισυλλάβους, πέντε τρισυλλάβους καί τρεῖς πολυσυλλάβους λέξεις. 2) Νά σημειώσετε με τούς ἀριθμούς 1, 2, 3 τὴν λήγουσαν, παραλήγουσαν καί προπαραλήγουσαν αὐτῶν.

7. Χρόνος τῶν συλλαβῶν.

ἄ-νε-μος, ά-ε-τός, νέ-ος.

κρού-ω, κώ-δων, μα-θη-τής, πέ-τρα.

Ἡ συλλαβή λέγεται:

Βραχεῖα, όταν ἔχη βραχὺ φωνήεν καί **μακρά**, όταν ἔχη

μακρὸν φωνῆεν ἢ δίφθογγον. Ἄν δὲ ἔχη βραχὺ φωνῆεν πρὸ δύο συμφώνων ἢ πρὸ διπλοῦ, λέγεται **θέσει μακρά**. π.χ. πέ-τρα, πρό-ξε-νος. Ὅσαι συλλαβαὶ ἔχουν δίχρονον φωνῆεν θὰ εἶναι ἢ βραχεῖται ἢ μακραὶ.

Ἀσκήσεις. Σήμερον ἔχομεν σχολικὴν ἑορτήν. Πολλοὶ μαθηταὶ θὰ λάβουν μέρος εἰς αὐτήν.

Νὰ ἀντιγράψετε τὰς παραπάνω προτάσεις καὶ νὰ σημειώσετε μὲ τὰ σημεῖα τοῦ μακροῦ καὶ βραχείου (˘, ˘) τὰς μακράς καὶ τὰς βραχείας συλλαβάς.

8. Συλλαβισμός.

Ὅταν γράφωμεν, συμβαίνει καμμιά φορά εἰς τὸ τέλος τῆς σειρᾶς τοῦ τετραδίου μας νὰ μὴ χωρῆ ὀλόκληρος ἡ λέξις. Τότε κατ' ἀνάγκην τὴν χωρίζομεν μὲ μίαν παύλαν (-) καὶ τὸ ὑπόλοιπον μέρος τὸ γράφομεν εἰς τὴν ἄλλην σειράν.

Ὁ χωρισμὸς αὐτὸς τῆς λέξεως εἰς τὰς συλλαβάς τῆς λέγεται **συλλαβισμὸς** καὶ γίνεται ὡς ἑξῆς:

α) Ἐν σύμφωνον, ὅταν εὐρίσκεται μεταξὺ δύο φωνηέντων (ἢ διφθόγγων), συλλαβίζεται μὲ τὸ δεύτερον (δεξιὰ) φωνῆεν (ἢ δίφθογγον). π.χ. ἔ-χο-μεν, ρό-δον, δοῦ-λοι.

β) Δύο σύμφωνα ὅμοια χωρίζονται π.χ. ἴ-π-πος, ἄ-γ-γε-λος.

γ) Δύο σύμφωνα, ὅταν εὐρίσκωνται μεταξὺ δύο φωνηέντων (ἢ διφθόγγων), συλλαβίζονται μὲ τὸ δεύτερον (δεξιὰ) φωνῆεν (ἢ δίφθογγον), ἂν ἀπ' αὐτὰ τὰ δύο σύμφωνα ἀρχίζῃ Ἑλληνικὴ λέξις (τῆς καθαρευούσης). π.χ. πέ-τρα (διότι ἀπὸ τ ρ ἀρχίζει Ἑλληνικὴ λέξις τρόπος), δι-σκος (διότι ἀπὸ σ κ ἀρχίζει Ἑλληνικὴ λέξις σκιά).

Ἄλλιωὺς χωρίζονται π.χ. ἄρ-τος (διότι ἀπὸ ρ τ δὲν ἀρχίζει Ἑλληνικὴ λέξις), ἄρ-μα (διότι ἀπὸ ρ μ δὲν ἀρχίζει Ἑλληνικὴ λέξις).

δ) Ὅταν ἀπὸ τὰ δύο σύμφωνα τὸ πρῶτον εἶναι ἄφωνον καὶ τὸ δεύτερον μ, ν, τότε συλλαβίζονται μὲ τὸ δεύτερον (δεξιὰ) φωνῆεν καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ὑπάρχῃ Ἑλληνικὴ λέξις, ἢ ὅποια νὰ ἀρχίζῃ ἀπ' αὐτὰ τὰ σύμφωνα π.χ. δά-φνη, στα-θμὸς πρᾶ-γμα, ἀ-ρι-θμὸς.

ε) Τρία σύμφωνα, ὅταν εὐρίσκωνται μεταξὺ δύο φωνηέντων, συλλαβίζονται μὲ τὸ δεύτερον φωνῆεν, ἂν ἀπὸ τὰ τρία αὐτὰ

σύμφωνα ἢ τοῦλάχιστον ἀπὸ τὰ δύο πρῶτα ἀρχίζῃ 'Ελληνικὴ λέξις' π. χ. ἄ-στρον (στρατός), ἐ-χθρός (χθές).

'Ἀλλιῶς χωρίζονται καὶ τὸ πρῶτον σύμφωνα συλλαβίζονται μὲ τὸ παραπάνω (ἀριστερά) φωνῆεν, τὰ δὲ δύο ἄλλα μὲ τὸ παρακάτω (δεξιὰ) φωνῆεν' π. χ. ἄρ-κτος, ἄν-τρον.

στ) Αἱ σύνθετοι λέξεις (δηλ. δύο λέξεις μαζὺ) χωρίζονται εἰς τὰ συνθετικά των μέρη' π.χ. προσ-καλῶ, προσ-φέρω, ἔξ-οδος.

ζ) Τὸ σύμφωνα ὕστερα ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἔγινε ἐκθλιψίς συλλαβίζεται μὲ τὸ παρακάτω φωνῆεν' πα-ρέ-χω (παρά-ἔχω).

"Ασκησις. Νὰ χωρίσετε εἰς τὰς συλλαβάς των τὰς λέξεις: Σίτος, οἰκία, οὐρανός, Πέρσης, μεγαλοπρεπής, λάκκος, στιγμή, ἄγνωστος, ἄλμυρός, φάτιν, βαθμός, βάθρον, συγχωρῶ, ὑπάρχω, γλῶσσα, Ἀμβρακία, ἀστραπή, ἀκτίς, πρωταγωνιστής.

Θ. Τόνοι.

Ὁ καλὸς μαθητὴς μελετᾷ.

"Ὅταν διαβάζωμεν τὰς παραπάνω λέξεις, μίαν συλλαβὴν αὐτῶν προφέρομεν δυνατώτερα ἀπὸ τὰς ἄλλας καὶ ἐπάνω εἰς τὸ φωνῆεν τῆς συλλαβῆς αὐτῆς θέτομεν ἓν σημεῖον, τὸ ὁποῖον λέγεται τόνος. Εἰς τὰς διφθόγγους τὸν τόνον θέτομεν εἰς τὸ δεύτερον φωνῆεν' π. χ. αὔριον ἀνοίγουν τὰ σχολεῖα.

Ἐπὶ τῶν συμφώνων δὲν θέτομεν ποτὲ τόνον.

Οἱ τόνοι εἶναι ἢ ὀξεῖα (´) καὶ ἢ περισπωμένη (˘).

Σημείωσις. Οἱ διαφορετικοὶ τόνοι δὲν ἀλλάζουν τὴν προφορὰν τῶν φωνηέντων ἢ τῶν διφθόγγων σήμερον' π. χ. (τῶν) δῶρων—τὸ δῶρον.

Τὴν ὀξεῖαν θέτομεν εἰς τὴν :

- α) λήγουσαν καὶ τότε ἡ λέξις λέγεται **ὀξεύτονος**· π. χ. ναός·
- β) παραλήγουσαν καὶ τότε ἡ λέξις λέγεται **παροξύτονος** ἢ **βαρύτονος**· π. χ. δένδρον·
- γ) προπαραλήγουσαν καὶ τότε ἡ λέξις λέγεται **προπαροξύτονος**· π. χ. ἄνθρωπος.

Τὴν περισπωμένην θέτομεν εἰς τὴν :

- α) λήγουσαν καὶ τότε ἡ λέξις λέγεται **περισπωμένη**· π. χ. ἀγαπῶ·
- β) παραλήγουσαν καὶ τότε ἡ λέξις λέγεται **προπερισπωμένη**· π. χ. μῆλον.

"Ασκησις. Νὰ γράψετε πέντε λέξεις ἀπὸ τὴν κάθε μίαν παραπάνω κατηγορίαν ἤτοι 5 ὀξευτόνους, 5 βαρυτόνους κλπ.

10. Κανόνες τονισμού.

Α'. Πότε τίθεται ἡ ὀξεῖα.

- × 1) Ἡ βραχεῖα συλλαβὴ θέλει πάντοτε ὀξεῖαν· π. χ. λέγω, ἄνεμος.
- × 2) Ἡ προπαραλήγουσα θέλει πάντοτε ὀξεῖαν· π. χ. ἄνθρωπος, ἄγγελος. Πέραν ἀπὸ τὴν προπαραλήγουσαν δὲν τίθεται ποτὲ τόνος· π. χ. φιλόσοφος, σωτήριος.
- × 3) Μακρὰ παραλήγουσα πρὸ μακρᾶς ληγούσης θέλει ὀξεῖαν· π. χ. μήτηρ, κώδων, πύκν.

Β'. Πότε τίθεται ἡ περισπωμένη.

- × 1) Μακρὰ παραλήγουσα πρὸ βραχείας ληγούσης θέλει περισπωμένη· π. χ. κῆπος, δῶρον, μῆλον, δοῦλος. Ἐξαιροῦνται τὰ ὅσπερ, οὔτε, μήτε, εἴτε, εἴθε.
- × 2) Ὅσαι λέξεις τελειώνουν εἰς -ευ καὶ -ου (πλὴν τοῦ ἰδοῦ) καὶ τονίζονται εἰς τὴν λήγουσαν θέλουν περισπωμένη· π. χ. ναοῦ, παντοῦ, ἱεροῦ.

Ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρὰ, ἡ προπαραλήγουσα δὲν τονίζεται· τότε ὁ τόνος τῆς κατεβαίνει εἰς τὴν παραλήγουσαν· π. χ. πόλεμος) πολέμου—πολέμῳ.

Ἡ θέσει μακρὰ συλλαβὴ λαμβάνεται ὡς βραχεῖα κατὰ τὸν τονισμόν· π. χ. ἀλλάξ.

Ἡ συνηρημένη λήγουσα μιᾶς λέξεως, ὅταν τονίζεται περισπᾶται· π. χ. (τιμάω) τιμῶ, (συκέα) συκῆ· (ἐκτὸς ἐὰν πρὸ τῆς συναιρέσεως ἢ δευτέρα συναιρουμένη συλλαβὴ ὠξύνετο· π. χ. κληῖς=κληῖς ἢ κλεις=κλειδί).

**Δοκίμης.* Νὰ ἀντιγράψετε καὶ νὰ τονίσετε τὰς λέξεις τῶν κάτωθι προτάσεων.

Ἡ Ἑλλάς εχει πολλὰς νήσους. Εἰς τὰς νήσους καὶ ἄκτας τῆς Ἑλλάδος ὑπάρχουν ναυταί. Τους ναυτὰς τῆς Ἑλλάδος στολιζει ἡ τολμῆ. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπάρχουν καὶ γεωργοί, οἱ ὅποιοι εἶναι φιλοπονοί. Μεγαλυτέρα πόλις τῆς Ἑλλάδος εἶναι αἱ Ἀθηναί. Πανταχοῦ εἶναι γνωστὸν τὸ ὄνομα τῶν Ἀθηνῶν.

11. Ἄτονοι λέξεις.

Ὁ μαθητὴς καὶ ἡ μαθήτρια φοιτοῦν εἰς τὸ σχολεῖον. Οἱ καλοὶ μαθηταί καὶ αἱ καλαὶ μαθήτριαί ἀμείβονται ἐκ μέρους

τοῦ διδασκάλου. Χθὲς ἐπέστρεψεν ὁ πατήρ μου ἐκ τοῦ ταξιδίου ὡς τὸν εἶδον, ἐχάρην. Ὁ ἀδελφός μου διαμένει ἐν τῇ πόλει.

Αἱ ὀκτὼ λέξεις: ὁ, ἡ, εἰς, οἱ, αἱ, ἐκ, ὡς, ἐν προφέρονται τόσον στενὰ μὲ τὴν παρακάτω λέξιν, ὥστε ἀποτελοῦν σχεδὸν μίαν λέξιν καὶ διὰ τοῦτο δὲν τονίζονται καὶ λέγονται ἄτονοι λέξεις.

Ἡ ἐκ πρὸ φωνήεντος γίνεται ἐξ· π. χ. ἐξ Ἀθηνῶν, ἐξ Ἀγρινίου.

Ἀσκησις. Νὰ εὑρετε εἰς τὸ σημερινὸν μάθημα τοῦ Ἀναγνωστικοῦ σας ὄλας τὰς ἀτόνους λέξεις καὶ νὰ τὰς ἀντιγράψετε.

X 12. Ἐγκλιτικαὶ λέξεις.

Δός μου, παρακαλῶ σε, τὸ βιβλίον σου διὰ νὰ μελετήσω. Πάρε τὰ πράγματά σου. Ἄνθρωποι τινες εἶναι πολὺ καλοὶ.

Αἱ λέξεις μου, σε, σου, εἰς τὴν πρώτην πρότασιν χάνουν τὸν τόνον των. Αἱ λέξεις σου, τινες, εἰς τὴν δευτέραν καὶ τρίτην πρότασιν, ἀναβιβάζουν τὸν τόνον των εἰς τὴν λήγουσαν τῆς προηγουμένης λέξεως. Αἱ μονοσύλλαβοι ἢ δισύλλαβοι αὐταὶ λέξεις, αἱ ὁποῖσι προφέρονται πολὺ στενὰ μὲ τὰς προηγουμένας, ὥστε ὁ τόνος των ἢ ἀποβάλλεται ἢ ἀναβιβάζεται εἰς τὴν λήγουσαν τῆς προηγουμένης λέξεως ὡς ὀξεῖα, λέγονται ἐγκλιτικαὶ λέξεις ἢ ἀπλῶς ἐγκλιτικά. Εἶναι δὲ αὐταὶ αἱ ἐξῆς:

α) Οἱ τύποι τῶν ἀντωνυμιῶν μοῦ, μοί, μέ, σοῦ, σοί, σέ (μᾶς, σᾶς), τοῦ, τόν, τῆς, τήν, τό, τῶν, τοῦς, τὰς, τὰ π.χ. ἄφησέ με· ὁ πατήρ μας· προσκαλῶ σε· γράψε τον· γράψε την· γράψε τους· γράψε τας.

β) Ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία τίς, τί, εἰς ὄλους τοὺς τύπους· π.χ. νέος τις, μαθηταὶ τινες.

γ) Τὰ ἀόριστα ἐπιρρήματα πού, πῶς, ποτέ, π.χ. ἤτό ποτε γέρων.

δ) Τὰ μόρια δέ, πέρ, τέ.

Α'. Αἱ ἐγκλιτικαὶ λέξεις χάνουν τὸν τόνον των, ὅταν αἱ προηγούμεναι λέξεις εἶναι ὀξύτονοι ἢ περισπώμεναι· π.χ. καλός τις ἦλθε, ἀγαπῶ σε ὡς φρόνιμον.

Β'. Αἱ ἐγκλιτικαὶ λέξεις ἀναβιβάζουν τὸν τόνον των ὡς ὀξεῖαν εἰς τὴν λήγουσαν τῆς προηγουμένης λέξεως, ὅταν αὐτὴ εἶναι προπαροξύτονος, προπερισπωμένη ἢ ἄτονος· π.χ. ἄνθρω-

πός τις απέθανε. Πλοῖόν τι ἔφθασεν ἕκ τινος λιμένος εἰς τὸν ἰδικόν μας.

Ὅταν εἶναι πολλά ἐγκλιτικά εἰς τὴν σειράν, τότε τὸ ἔν ἀναβιβάζει τὸν τόνον του εἰς τὸ ἄλλο καὶ τὸ τελευταῖον μένει ἄτονον· π.χ. Ἦλθέ ποτέ τις. Δός μοῦ το.

Γ'. Τὰ δισύλλαβα ἐγκλιτικά φυλάττουν τὸν τόνον των, ὅταν αἱ προηγούμεναι λέξεις παροξύνονται, ἐνῶ τὰ μονοσύλλαβα τὸν ἀποβάλλουν· π.χ. φίλους τινὰς εἶδον σήμερον. Φίλος τις ἦλθε χθές εἰς τὴν οἰκίαν μου.

Σημείωσις. Μερικαὶ ἐγκλιτικά λέξεις ἐνώνονται μετὰ τὴν προηγουμένην λέξιν εἰς μίαν· π.χ. ὥστε, οὔτε, ὅσπερ, ὅπερ. Ὡς πρὸς τὸν τονισμὸν διατηροῦν τὸν ἀρχικόν των τόνον.

Ἀσκησις. Νὰ κάμετε τὴν ἐγκλισιν τοῦ τόνου εἰς τὰς κάτωθι προτάσεις: Ἐμποροὶ τινὲς πωλοῦν τὰ εἶδη των εἰς ὑπερβολικὰς τιμὰς. Προχθὲς εἰσηλθὼν εἰς τὸν ἀγρόν μας πρόβατα τινὰ καὶ ἔφαγαν τὸν χόρτον. Ὁ πατέρας μου τὰ κατεδίωξε μέχρι τινὸς καὶ συνέλαβε τινά. Δόσε μου σὲ παροκαλῶ τὸ τετράδιον σου.

13. Πνεύματα.

Αὔριον ἔχομεν σχολικὴν ἑορτήν.

Εἰς τὰς παραπάνω λέξεις παρατηροῦμεν ὅτι, ὅσαι ἀρχίζουσι ἀπὸ φωνῆεν ἢ διφθογγῶν παίρνουν ἓν σημεῖον (*^ο) τὸ ὁποῖον λέγεται πνεῦμα. Καὶ τὸ μὲν * πνεῦμα λέγεται ψιλῆ, διότι οἱ παλαιοὶ ἐπρόφερον τὸ φωνῆεν ποῦ εἶχε τὸ πνεῦμα αὐτὸ μελεπτὴν (ψιλὴν) φωνήν, τὸ δὲ * πνεῦμα λέγεται δασεῖα, διότι ἐπρόφερον τὸ φωνῆεν μεπαχεῖαν (δασεῖαν) φωνήν. Ἡ δασεῖα ἐπρόφεροτο περίπου σάν τὸ σύμφωνον χ' π.χ. ἵππος (χιππος).

Εἰς τὰς διφθογγούς τὸ πνεῦμα τίθεται εἰς τὸ δεύτερον φωνῆεν, ὅπως καὶ ὁ τόνος· π.χ. αὐγή, εὐρίσκω, οἶκος.

Κανονικῶς παίρνουν δασεῖαν ὅλαι αἱ λέξεις, ποῦ ἀρχίζουσι ἀπὸ υ· π.χ. ὕπνος, ὑπόσχομαι, ὑπάρχω. Ἀπὸ τὰς ἄλλας λέξεις αἱ περισσότεραι ψιλοῦνται, δηλ. παίρνουν ψιλὴν καὶ ὀλίγαι δασύνονται, δηλ. παίρνουν δασεῖαν.

Ἀσκησις. Νὰ εὑρετε εἰς τὸ σημερινὸν μάθημα τοῦ Ἀναγνωστικοῦ βιβλίου ὅσας τὰς δασυνομένας λέξεις καὶ νὰ τὰς γράψετε κατ' ἀλφαβητικὴν σειράν· δηλαδὴ χωριστὰ ὅσας ἀρχίζουσι ἀπὸ α, χωριστὰ ἀπὸ ε κ.τ.λ. Τὸ ἴδιο θὰ κάνετε εἰς κάθε μάθημα, διὰ νὰ μάθετε τὰς λέξεις ποῦ παίρνουν δασεῖαν.

14. Σημεία τῆς στίξεως.

Ἐκτός ἀπὸ τὰ διαλυτικά, τοὺς τόνους καὶ τὰ πνεύματα εἰς τὸν γραπτὸν λόγον χρησιμοποιοῦνται καὶ μερικά ἄλλα σημεῖα, τὰ ὁποῖα ἐπενόησαν οἱ νεώτεροι Ἕλληνες. Αὐτὰ λέγονται σημεῖα τῆς στίξεως καὶ εἶναι:

1) Τὸ κόμμα (,). Χωρίζει τὰς δευτερευούσας προτάσεις ἀπὸ τὰς κυρίας· π.χ. Χθὲς τὸ σχολεῖόν μας ἐπήγεν ἐκδρομὴν, εἰς τὴν ὁποῖαν ἔλαβον μέρος ὅλοι οἱ μαθηταί.

2) Ἡ τελεία (.). Χωρίζει τὰς περιόδους δηλ. τὰ τέλεια νοήματα τοῦ γραπτοῦ λόγου· π.χ. Τὸ σχολεῖόν μας ἔχει ὠραῖον γυμναστήριον. Εἰς αὐτὸ γυμνάζονται ὅλοι οἱ μαθηταί.

Πάντοτε μετὰ τὴν τελείαν τὸ πρῶτον γράμμα τὸ γράφομεν κεφαλαῖον.

3) Ἡ ἄνω τελεία (^). Χωρίζει τὰ μέρη τῆς περιόδου, τὰ ὁποῖα ἔχουν ὁπῶσδήποτε τέλειον νόημα· π.χ. Ὁ διδάσκαλος διδάσκει· οἱ μαθηταί μανθάνουν.

4) Τὸ ἐρωτηματικὸν (;). Τὸ γράφομεν εἰς τὸ τέλος τῆς λέξεως ἢ προτάσεως ἢ περιόδου, ὅταν θέλωμεν νὰ ἐρωτήσωμεν. π.χ. Πότε ἴλθες; Διατί;

5) Τὸ θαυμαστικὸν (!). Τὸ γράφομεν εἰς τὸ τέλος τῆς λέξεως ἢ προτάσεως ἢ περιόδου διὰ νὰ ἐκφράσωμεν θαυμασμόν, χορὰν, λύπην κ.λ.π. π.χ. Τί ὠραῖον ἄγαλμα! Τί κακὸ ἐπάθαμεν!

6) Τὰ ἀποσιωπητικά (.). Δι' αὐτῶν φανερώνομεν, ὅτι παραλείπομεν λέξιν ἢ λέξεις, τὰς ὁποῖας δὲν θέλομεν νὰ εἴπωμεν: π.χ. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι

7) Ἡ παρένθεσις (()). Ἐντὸς αὐτῆς κλείνομεν μίαν λέξιν ἢ ὀλόκληρον φράσιν πρὸς ἐπεξήγησιν ἢ συμπλήρωσιν ἄλλων λέξεων ἢ φράσεων. π.χ. Ὁ Χάνδαξ (δηλ. τὸ Ἡράκλειον) εἶναι πόλις τῆς Κρήτης.

8) Ἡ παῦλα (—). Τὴν γράφομεν ὅταν διακόπτωμεν τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου ἢ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ διαλόγου.

9) Τὰ εἰσαγωγικά (« »). Δι' αὐτῶν κλείνομεν τὸν λόγον τρίτου τινὸς αὐτολεξεῖ. π.χ. Ὁ Χριστὸς εἶπεν: «Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους».

Ἐπίσης χρησιμοποιούνται καὶ τὰ ἑξῆς σημεῖα :

1) Ἡ ἀπόστροφος ('), σημεῖον τῆς ἐκθλίψεως, καθὼς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

2) Ἡ κορωνίς (^), σημεῖον τῆς κράσεως, καθὼς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

3) Τὰ διαλυτικά (¨). Αὐτὰ τὰ θέτομεν ἐπὶ τοῦ ι καὶ υ διὰ νὰ φανερώσωμεν, ὅτι τὸ ι ἢ τὸ υ δὲν ἀποτελεῖ δίφθογγον μὲ τὸ ἀμέσως προηγούμενον φωνῆεν τῆς ἰδίας λέξεως· π.χ. προϋπάρχω, ἐμποροῦπάλληλος. Τὰ διαλυτικά εἶναι περιττά, ὅταν ἐπὶ τοῦ ἑνὸς φωνήεντος ὑπάρχη τόνος ἢ πνεῦμα· π.χ. ἄυλος, ἀίδιος.

4) Ἡ ὑποδιαστολή (,). Δι' αὐτῆς διακρίνομεν τὴν ἀναφορικὴν ἀντωνυμίαν ὅ,τι ἀπὸ τὸν σύνδεσμον ὅτι· π.χ. Κάμνετε ὅ,τι θέλετε.

Ἄσκησις. Ἐπὶ τοῦ Ἀναγνωστικοῦ.

ΠΑΘΗ ΤΩΝ ΦΘΟΙΓΓΩΝ

Α. ΠΑΘΗ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ

ΙΒ. Χασμωδία.

Ὅταν κατὰ τὴν ὁμιλίαν ἀναγκαζώμεθα νὰ προφέρωμεν δύο φωνήεντα ἢ δύο διφθόγγους τὸ ἓν κατόπιν τοῦ ἄλλου, τὸ στόμα μας μένει ἀνοικτὸν ἐπὶ πολὺ καὶ προκαλεῖται μία κακοφωνία, ἢ ὅποια λέγεται **χασμωδία**. Διὰ νὰ ἀποφεύγουν αὐτὴν οἱ παλαιοὶ ἔκαμαν διαφόρους μεταβολὰς εἰς τοὺς φθόγγους τῶν λέξεων, αἱ ὁποῖαι λέγονται **φθογγικὰ πάθη**. Τὰ συνηθέστερα δὲ εἶναι τὰ ἑξῆς.

α'. Ἐκθλιψις.

Αἱ διακοπαὶ ἐτελείωσαν. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας θὰ ἀνοίξουν τὰ σχολεῖα.

Ὅταν προφέρωμεν δύο φωνήεντα, τὸ ἓν κατόπιν τοῦ ἄλλου, τὸ στόμα μας μένει ἀνοικτὸν περισσότερον χρόνον καὶ τοιουτοτρόπως προκαλεῖται κακοφωνία (χασμωδία). Ἀποφεύγεται ὁμοῦς ἡ κακοφωνία αὐτὴ μὲ τὴν **ἐκθλιψιν**. Δηλαδή τὸ τελικὸν βραχὺ φωνήεν τῆς λέξεως μετὰ ἀποβάλλεται πρὸ τοῦ ἀρχικοῦ φωνήεντος τῆς ἐπομένης λέξεως ὀλίγας καὶ λέγομεν: μετ' ὀλίγας.

Ἡ ἀποβολὴ τοῦ τελικοῦ βραχέος φωνήεντος α, ε, ι, ο μιᾶς λέξεως πρὸ τοῦ ἀρχικοῦ φωνήεντος τῆς ἐπομένης λέξεως λέγεται **ἐκθλιψις**. Σημεῖον τῆς ἐκθλίψεως εἶναι ἡ ἀπόστροφος ('). Εἰς τὰς συνθέτους λέξεις δὲν τίθεται ἡ ἀπόστροφος μετὰ τὴν ἐκθλιψιν· π.χ. παρά-ἔχω=παρέχω, ἀπό-ἔρχομαι=ἀπέρχομαι.

Ἐάν μετὰ τὴν ἐκθλιψιν μείνη εἰς τὸ τέλος τῆς λέξεως ἄφωνον ψιλὸν (κ, π, τ) ἢ δὲ παρακάτω λέξις δασύνεται, τότε τὸ ψιλὸν ἄφωνον τρέπεται εἰς δαοῦ (τὸ κ εἰς χ, τὸ π εἰς φ καὶ τὸ τ εἰς θ). π.χ. ὑπὸ ἡμῶν=ὕφ' ἡμῶν, κατὰ ἐκάστην=καθ' ἐκάστην.

Δὲν ἐκθλιβεται ποτὲ 1) τὸ τελικὸν φωνήεν τῶν προθέσεων πρὸ καὶ περὶ π.χ. περὶ αὐτοῦ, πρὸ ὀλίγου. 2) Τὸ τελικὸν α καὶ ο τῶν μονοσυλλάβων λέξεων π.χ. τὰ ἄλλα, τὸ ἔργον. Καὶ 3) τὸ ι τῶν ἀντωνυμιῶν τί, τί, ὅ, τι καὶ τοῦ εἰδικοῦ συνδέσμου ὅτι π.χ. τί ἔκαμες; λέγω ὅτι ὁ Γεώργιος εἶναι καλὸς μαθητῆς.

Ἄσκησις. Κάμετε τὴν ἐκθλιψιν εἰς τὰς κάτω φράσεις.

Κατὰ ἐκάστην ἡμέραν ἔρχομαι εἰς τὸ σχολεῖον. Ἀπὸ ὅτου ἤρχισαν τὰ μαθήματα μελετῶ ἐπιμελῶς αὐτά. Πολλὰς φορὰς συνεργάζομαι μετὰ ἄλλων συμμαθητῶν μου. Κατὰ ἑξάμηνον γράφομεν διαγωνισμοὺς. Ἐλπίζω κατὰ ἔτος νὰ προάγωμαι.

β'. Ἀφαιρέσεις.

Ἐγὼ ἐφάνην=ἐγὼ φάνην. Ἀπὸ ἐδῶ=Ἀπὸ δῶ.

Ἐδῶ δηλαδὴ, ἀντὶ νὰ ἀποβληθῇ τὸ τελικὸν φωνήεν τῆς πρώτης λέξεως, ἀποβάλλεται τὸ πρῶτον τῆς δευτέρας λέξεως.

Ἡ ἀποβολὴ λοιπὸν τοῦ ἀρχικοῦ βραχέος φωνήεντος μιᾶς λέξεως, ὅταν προηγήται λέξις πού τελειώνει εἰς φωνήεν, λέγεται ἀφαιρέσεις. Σημεῖον τῆς ἀφαιρέσεως εἶναι ἡ ἀπόστροφος.

γ'. Συναίρεσις.

Ἄθηνά-α=Ἄθηνᾶ, γαλέ-α=γαλῆ, νόος=νοῦς, ἀγαπάο-μεν=ἀγαπῶμεν, ἀγαπάει=ἀγαπᾷ.

Εἰς τὰς παραπάνω λέξεις, διὰ νὰ ἀποφύγωμεν τὴν χασμωδίαν, συγχωνεύομεν τὰ δύο φωνήεντα (αα—εα—οο—αο) ἢ τὸ φωνήεν καὶ τὴν δίφθογγον (αει) εἰς ἓν μακρὸν φωνήεν ἢ δίφθογγον (α, η, ου, ω, αι). Ἡ συγχώνευσις ἐντὸς τῆς ἰδίας λέξεως δύο φωνήεντων ἢ ἐνὸς φωνήεντος καὶ μιᾶς διφθόγγου εἰς ἓν μακρὸν φωνήεν ἢ δίφθογγον λέγεται συναίρεσις.

Αἱ λέξεις, αἱ ὁποῖαι σχηματίζονται μετὰ τὴν συναίρεσιν, λέγονται συνηρημέναι. Αὐταὶ ὅταν τονίζονται εἰς τὴν λήγουσαν περισπῶνται. Ἐκτὸς ἐὰν πρὸ τῆς συναιρέσεως, καθὼς γράφομεν παραπάνω εἰς τὸ κεφάλαιον περὶ τονισμοῦ, ἢ μία ἐκ τῶν συναιρουμένων συλλαβῶν ὠξύνετο π.χ. κληίς=κλῆς ἢ κλείς.

Ἡ συλλαβή, ἡ ὁποία προέρχεται ἐκ συναιρέσεως, κανονικῶς τονίζεται, ἐὼν πρὸ τῆς συναιρέσεως ἐτονίζετο μία ἐκ τῶν δύο συλλαβῶν, αἱ ὁποῖαι συνηρέθησαν π.χ. ἀγαπάομεν=ἀγαπῶμεν, ἐνώ ἔθνεα=ἔθνη.

Ἄν ἡ συναιρουμένη δίφθογγος ἔχη ι, τοῦτο ὑπογράφεται εἰς τὸ συνηρημένον φωνήεν π.χ. τιμάει=τιμᾷ.

Ἄσκησις. 1) Νὰ κάμετε τὴν συναίρεσιν εἰς τὰς ἑξῆς ἀσυναίρε-

τους λέξεις· τιμάω, τιμάεις, τιμάει, αγαπάομεν, αγαπάετε, ἐπαινέομεν, καλέουν, ἀδικέετε, ὀστέον, διάπλοος, ὄρεα, δάσαα.

2) Νά εὑρετε τοὺς ἀσυναιρέτους τύπους τῶν λέξεων: βορρᾶς, Ναυσικᾶ, συκῆ, χρυση, ἀργυρᾶ, νικῶμεν, πονοῦμεν, ποιοῦν.

δ'. Κρᾶσις.

τὸ ὄνομα=τοῦνομα, τὰ ἀγαθὰ=τάγαθὰ
τοῦ ἀνδρός=τάνδρός, τοῦ οὐρανοῦ=τοῦρανοῦ.

Εἰς τὰς παραπάνω λέξεις συγχωνεύεται τὸ τελευταῖον φωνήεν ἢ διφθογγος τῆς λέξεως μετὰ τὸ ἀρχικὸν φωνήεν ἢ διφθογγον τῆς ἐπομένης λέξεως καὶ σχηματίζεται μία λέξις.

Ἡ συγχώνευσις τοῦ τελικοῦ φωνήεντος ἢ διφθόγγου μιᾶς λέξεως μετὰ τοῦ ἀρχικοῦ φωνήεντος ἢ διφθόγγου τῆς ἐπομένης λέξεως καὶ ὁ σχηματισμὸς τοιοῦτοτρόπως μιᾶς λέξεως λέγεται **κρᾶσις**.

Σημεῖον τῆς κράσεως εἶναι ἡ κορωνίς (').

Μετὰ τὴν κρᾶσιν ὁ τόνος τῆς πρώτης ἐκ τῶν συγχωνευομένων λέξεων ἀποβάλλεται.

Ἄσκησις. Νά κάνετε τὴν κρᾶσιν, ὅπου εἶναι ἀνάγκη, ἐπὶ τῶν κάτωθι προτάσεων:

Ὁ θεὸς ἔδωκεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὄλα τὰ ἀγαθὰ, διὰ νὰ ζοῦν καλά. Ἀκόμη καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ὁ θεὸς τρέφει μετὰ μεγάλην ἐπιμέλειαν. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ δοξάζωμεν τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ.

Ὁ Γεώργιος ἔκλαιε, διότι ὁ πατέρας του δὲν τοῦ ἔδωκε χρήματα διὰ νὰ ἀγοράσῃ τὸ ἐλάχιστον ὀλίγα κάστανα. Ἐλυπήθη καὶ ἐγὼ διὰ τοῦτο.

β'. ΠΑΘΗ ΣΥΜΦΩΝΩΝ.

1. Τὸ ν πρὸ τῶν ὀδοντικῶν δὲν μεταβάλλεται· π. χ.·συνδέω, συντείνω, συνθέτω.

2. Τὸ ν πρὸ τῶν χειλικῶν (καὶ τοῦ ψ) μεταβάλλεται εἰς μ· π. χ. (συν-βάλλω)—συμβάλλω, (συν-πονῶ)—συμπονῶ, (συν-φέρω)—συμφέρω, (συν-ψηφίζω)—συμψηφίζω.

3. Τὸ ν πρὸ τῶν οὐρανικῶν καὶ τοῦ ξ μεταβάλλεται εἰς γ· π. χ. (συν-γράφω)—συγγράφω, (συν-καλῶ)—συγκαλῶ, (συν-χέω)—συγχέω, (συν-ξέω)—συγξέω.

4. Τὸ ν πρὸ τῶν ὕγρων καὶ τοῦ μ ἀφομοιοῦται πρὸς αὐτά·

π.χ. (συν-λέγω)—συλλέγω, (συν-ράπτω)—συρράπτω, (έν-μένω)
—έμμένω.

5. Τὸ ἀρκτικὸν ρ διπλασιάζεται α) μετὰ τὴν αὔξησιν ἢ τὸν ἀναδιπλασιασμόν· π.χ. (ράπτω) ἔρραπτον, ἔρραψα, (ἔρραμμένος).
β) Εἰς τὰς συνθέτους λέξεις, ὅταν πρὸ αὐτοῦ ὑπάρχη φωνήεν·
π. χ. (ῥῆμα) ἐπί·ρρημα, (ρέω) ἀπο·ρρέω.

6. Τὸ σ μεταξὺ φωνηέντων ἀποβάλλεται· π. χ. τοῦ γένεσ-
ος=γένους.

7. Ὀδοντικὸν πρὸ τοῦ σ ἀποβάλλεται· π. χ. τάπητ·ς=
τάπης.

8. Ὀδοντικὸν μὲ ν πρὸ αὐτοῦ (ἦτοι ντ, νδ, νθ) πρὸ τοῦ σ
ἀποβάλλεται, τὸ δὲ προηγούμενον φωνῆεν ἐκτείνεται εἰς μακρόν·
π. χ. λέοντ·σι=λέουσι.

9. Τὰ οὐρανικά (κ, γ, χ) πρὸ τοῦ σ ἐνοῦνται εἰς ξ· π. χ.
(κόρακ·ς) κόραξ, (δνυχ·ς) δνυξ.

10. Τὰ χειλικά (π, β, φ) πρὸ τοῦ σ ἐνοῦνται εἰς ψ· π. χ.
("Αραβ·ς) "Αραψ, (γράφ·σω) γράψω.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΤΥΠΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΓΕΝΙΚΩΣ

“Όταν ὀμιλῶμεν ἢ γράφωμεν, μεταχειριζόμεθα χιλιάδας λέξεις. “Όλαι δὲ αὐταὶ αἱ λέξεις ἔχουν δέκα ὀνομασίας, αἱ ὁποῖαι λέγονται **μέρη τοῦ λόγου**. Δηλαδή κάθε λέξις τοῦ προφορικοῦ ἢ γραπτοῦ λόγου φέρει τὸ ὄνομα ἑνὸς ἀπὸ τὰ δέκα μέρη τοῦ λόγου, τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ ἑξῆς:

“Άρθρον, ὄνομα οὐσιαστικόν, ὄνομα ἐπίθετον, ἄντωνυμία, ῥῆμα, μετοχή, πρόθεσις, ἐπίρρημα, σύνδεσμος καὶ ἐπιφώνημα.

16. Αἰτίσεις τῶν μερῶν τοῦ λόγου.

“Ό θεὸς ἀγαπᾷ πάντοτε τοὺς δικαίους ἀνθρώπους. **Νὰ σέβουσαι τὸν θεὸν πανταχοῦ καὶ πάντοτε. Οἱ ἀρχαῖοι “Έλληνες ἐπίστευον εἰς πολλοὺς θεοὺς. Οἱ ναοὶ τῶν ἀρχαίων θεῶν ἦσαν θαυμάσιοι.**

“Έκ τῶν ἀνωτέρω φράσεων παρατηροῦμεν, ὅτι μερικαὶ μὲν λέξεις (π.χ. ὁ θεός) μεταβάλλονται εἰς τὰς διαφόρους προτάσεις, ἄλλαι δὲ μὴ (π.χ. πάντοτε, πανταχοῦ) δὲν μεταβάλλονται, ἀλλὰ ἔχουν μίαν μόνον μορφήν.

“Όσαι μεταβάλλονται λέγονται **κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου** δηλ. κλίνονται καὶ εἶναι τὸ ἄρθρον, τὸ οὐσιαστικόν, τὸ ἐπίθετον, τὸ ῥῆμα καὶ ἡ μετοχή. “Όσαι δὲ δὲν μεταβάλλονται λέγονται **ἄκλιτα** δηλ. δὲν κλίνονται καὶ εἶναι ἡ πρόθεσις, τὸ ἐπίρρημα, ὁ σύνδεσμος καὶ τὸ ἐπιφώνημα.

Α΄. ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΚΛΙΤΩΝ ΜΕΡΩΝ

α΄. “Άρθρον.

Χάρτης—ὁ χάρτης, Κιμωλία—ἡ κιμωλία. Θρανίον—τὸ θρανίον.

“Όταν λέγωμεν, χάρτης, κιμωλία, θρανίον, δὲν φανερώνομεν

ώρισμένον χάρτην ἢ κιμωλίαν ἢ θρανίον. Ὅταν ὁμοῦς εἴπωμεν ὁ χάρτης, ἢ κιμωλία, τὸ θρανίον, ἐννοοῦμεν ὠρισμένα πράγματα. Λοιπὸν :

Αἱ μονοσύλλαβοι λέξεις ὁ, ἡ, τό, τὰς ὁποίας θέτομεν πρὸ τῶν ὀνομάτων, διὰ τὰ κάνωμεν αὐτὰ γνωστὰ καὶ ὠρισμένα, λέγονται ἄρθρα.

β'. Οὐσιαστικόν.

ἄνθρωπος, πρόβατον, θρανίον, εὐτυχία, ἀρετή, ἐργασία.

Αἱ λέξεις αἱ ὁποῖαι φανερώουν πρόσωπα, ζῶα, πράγματα ἢ κατάστασιν, ἰδιότητα καὶ πράξιν λέγονται ὀνόματα οὐσιαστικά.

γ'. Ἐπίθετον.

Ὁ λευκὸς ἄρτος. Τὸ ἄκακον ἀρνίον. Τὸ ὑψηλὸν ὄρος.

Αἱ λέξεις λευκός, ἄκακον, ὑψηλὸν φανερώουν ποίας λογῆς εἶναι τὰ ὀνόματα, τὰ ὁποῖα προσδιορίζουν, δηλαδή ποία εἶναι ἡ ποιότης ἢ ἰδιότης τοῦ οὐσιαστικοῦ. Λοιπὸν :

Αἱ λέξεις μὲ τὰς ὁποίας φανερώνομεν τὴν ποιότητα ἢ ἰδιότητά τῶν οὐσιαστικῶν λέγονται ἐπίθετα.

δ'. Ἄντωνυμία.

Ἐγὼ (ὁ Παῦλος) γράφω, σὺ (ὁ Σταυρός) παίζεις, αὐτός (ὁ Δημήτριος) μελετᾷ.

Ἐντὶ τῶν ὀνομάτων Παῦλος, Σταυρός, Δημήτριος μεταχειριζόμεθα τὰς λέξεις ἐγὼ, σὺ, αὐτός.

Αἱ λέξεις, τὰς ὁποίας μεταχειριζόμεθα ἐντὶ τῶν ὀνομάτων λέγονται ἄντωνυμῖαι.

ε'. Ρῆμα.

Ὁ ἐργάτης σκάπτει τὸν ἀγρόν. Τὸ δένδρον κλαδεύεται ὑπὸ τοῦ κηπουροῦ. Ὁ Γεώργιος λούεται. Ὁ ἵππος τρέχει.

Εἰς τὴν πρώτην πρότασιν ἡ λέξις σκάπτει φανερώνει, ὅτι ὁ ἐργάτης (πρόσωπον) κάτι κάμνει. Εἰς τὴν δευτέραν ἡ λέξις κλαδεύεται φανερώνει, ὅτι τὸ δένδρον (πράγμα) κάτι παθαίνει. Εἰς τὴν τρίτην ἡ λέξις λούεται φανερώνει, ὅτι ὁ Γεώργιος κάτι κάμνει καὶ ἡ ἐνέργειά του ἐπιστρέφει εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Εἰς τὴν τετάρτην ἡ λέξις τρέχει φανερώνει, ὅτι ὁ ἵππος (ζῶον) εὐρίσκειται εἰς μίαν κατάστασιν. Λοιπὸν :

Αἱ λέξεις, ἃ ὁποῖα φανερώουν, ὅτι κατὰ τινὰ χρόνον ἔν πρόσωπον ἢ ζῶον ἢ πρᾶγμα ἐνεργεῖ ἢ παθαίνει ἢ ἐνεργεῖ καὶ ἡ ἐνέργεια ἐπιστρέφει εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἢ εὑρίσκεται εἰς μίαν κατάστασιν, λέγονται **ρήματα**.

στ'. Μετοχή.

ὁ παίζων μαθητής· ὁ ἐργαζόμενος ἄνθρωπος

Ἐδῶ αἱ λέξεις παίζων καὶ ἐργαζόμενος εἶναι ρήματα, διότι φανερώουν ἐνέργειαν. Εἶναι ὁμως καὶ ἐπίθετα, διότι ἔχουν 3 γένη καὶ κλίνονται ὁπως τὰ ἐπίθετα. Αἱ λέξεις, λοιπόν, αἱ ὁποῖαι εἶναι καὶ ρήματα καὶ ὀνόματα (δηλ. μετέχουν καὶ τοῦ ρήματος καὶ τοῦ ἐπιθέτου) λέγονται **μετοχαί**.

Ἀσκήσις. Νὰ εὑρετε ἐκ τοῦ Ἀναγνωστικοῦ καὶ νὰ γράψετε 5 ὀνόματα οὐσιαστικά, 5 ἐπίθετα, 5 ἀντωνυμίας, 5 ρήματα καὶ 5 μετοχάς.

Β'. ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΚΛΙΤΩΝ ΜΕΡΩΝ

α'. Προθέσεις.

Κάθε πρῶτ μεταβαίνω εἰς τὸ σχολεῖον. Ἐκεῖ διδάσκομαι ὑπὸ τοῦ διδασκάλου διάφορα μαθήματα. Ἐπειτα ἐπιστρέφω εἰς τὴν οἰκίαν μου.

Αἱ ἄκλιτοι λέξεις, αἱ ὁποῖα τίθενται συνήθως πρὸ τῶν κλιτῶν λέξεων ἢ ἐνώνονται μὲ αὐτάς καὶ κάμνουν τελειοτέραν τὴν ἔννοιαν λέγονται **προθέσεις**.

Αἱ προθέσεις εἶναι 18 κύριαι λεγόμεναι, διότι ἄλλοτε μὲν ἐνώνονται μὲ ἄλλας λέξεις καὶ κάμνουν λέξεις συνθέτους, ἄλλοτε δὲ ἐκφέρονται χωριστὰ (ἐν συντάξει). Ἐξ αὐτῶν 6 εἶναι μονοσύλλαβοι: ἐν, εἰς, ἐκ (πρὸ συμφώνου) καὶ ἐξ (πρὸ φωνήεντος), σύν, πρὸς, πρὸ. Αἱ 12 εἶναι δισύλλαβοι: ἀνά, κατὰ, διὰ, μετά, παρά, ἀντί, ἐπί, ἀμφί, περί, ἀπό, ὑπό, ὑπέρ. Ἐπίσης ὑπάρχουν καὶ 8 καταχρηστικαὶ προθέσεις, διότι αὐταὶ τίθενται μόνον χωριστὰ εἰς τὸν λόγον (ἐν συντάξει): ἄνευ, ἔνεκα, ἢ ἐνεκεν, ἄχρι, μέχρι, χωρίς, πλήν, ἄμα, χάριν.

Τὰ τελικὰ φωνήεντα τῶν προθέσεων α, ο, ι (ἐκτὸς τοῦ ι τῆς περι καὶ τὸ ο τῆς πρὸ) ἐκθλίβονται, ὅταν ἀκολουθῇ ἄλλο φωνήεν· π. χ. παρ' ἔμοῦ, ἀντ' αὐτοῦ κ.λ.π. ἐνῶ περι οὐδενός, πρὸ ἄλλου.

Αί μονοσύλλαβοι προθέσεις έν, είς, έκ (έξ) παίρνουν πάντοτε ψιλήν.

Άσκησης. 1) Άναλύσατε είς τά μέρη των τάς συνθέτους λέξεις: παρακαλώ, προχωρώ, διατρίβω, προσήλθον, συμμαθητής, συρροή, έκπαίδευσις, έξοδος, παρατηρώ, άντικρούω, άντίστασις, επίλογος, άμφιβάλλω. 2) Σχηματίσατε φράσεις με όσας προθέσεις εύρετε είς δύο σελίδας του Άναγνωστικού σας. 3) Νά άποστηθίσετε όλας τάς προθέσεις.

β'. Έπιρρήματα.

Χθές έπήγαμεν έκδρομήν είς μίαν έξοχήν. Έκει έπαίξαμεν πολύ και διεσκεδάσαμεν. Πολύ όρθώς λοιπόν έπιβάλλονται αί έκδρομαί.

Αί άκλιτοι λέξεις (χθές, εκεί, πολύ, όρθώς), αί όποιοι προσδιορίζουν κυρίως μέν τά ρήματα, σπανίως δέ και άλλας λέξεις (έπιθετον—έπιρρημα) κατά χρόνον, τόπον, τρόπον και ποσόν λέγονται έπιρρήματα. Έπομένως τά έπιρρήματα είναι:

α) **Χρονικά**, όσα φανερώνουν χρόνον (διά νά τά έννοήσωμεν έρωτώμεν με τώ πότε;). Σήμερον, αύριον, χθές, άμέσως, τώρα, τότε, πέρυσι, πάλιν, πάντοτε, άλλοτε, έπειτα, κατόπιν, πάλιν κ.λ.π.

β) **Τοπικά**, όσα φανερώνουν τόπον (έρωτώμεν με τώ που;). Άνω, κάτω, έδω, εκεί, μακράν, πλησίον, έμπρός, όπίσω, άντικρύ, έξω κ.λ.π.

γ) **Τροπικά**, όσα φανερώνουν τρόπον (έρωτώμεν με τώ πώς;). Καλώς, κακώς, δικαίως, άδίκως, βραδέως, ταχέως, δωρεάν, άμισθί κ.λ.π.

δ) **Ποσοτικά**, όσα φανερώνουν ποσόν (έρωτώμεν με τώ πόσον;). Πολύ, όλίγον, άπαξ, δίς, τρίς, πολλάκις, άρκετόν, σχεδόν κ.λ.π.

Είς τά τροπικά κατατάσσονται και τά έξής:

α) Τά **βεβαιωτικά**: ναι, μάλιστα, βεβαίως, τώ όντι.

β) Τά **άρνητικά**: ού, μή, όχι, ούχί, ούδέ.

γ) Τά **έρωτηματικά**: άρα, μήπως, μή, λοιπόν.

δ) Τά **έπεξηγηματικά**: ήτοι, δηλαδή, οίον (=παραδείγμα-τος χάριν) και

ε) Τώ **δεικτικόν**: ιδού.

Και μερικά πτώσεις και ρήματα κατήνησαν έπιρρήματα:

π. χ. ἰδίᾳ (= ἰδιαιτέρως), δημοσίᾳ (= δημοσίως), ἄγε, ἄρα (= ἔλα) κ.λ.π.

Ἀσκησις. 1) Καταγράψατε εἰς στήλας ἀναλόγως τῆς σημασίας τὰ κατωτέρω ἐπιρρήματα.

Ἀκριβῶς, σήμερον, βεβσίως, τότε, αὔριον, ἑλληνιστί, ἰδοῦ, δωρεάν, οὐχί, οὕτως, ἀμισθί, ἐφέτος, ἴσως, ναί, χιλιᾶκι, δηλαδὴ, πιθανῶς, ἐμπρός, σφόδρα, ὀπισθεν, ὕστερον, τοὔτέστιν, ὀρθῶς.

2) Νὰ εὑρετε ὅλα τὰ ἐπιρρήματα ἐκ τοῦ μαθήματος τοῦ Ἀναγνωστικοῦ σας καὶ νὰ τὰ ὀνομάσετε.

γ'. Σύνδεσμοί

Ἐγὼ μὲν διδάσκω, σὺ δὲ μανθάνεις. Σήμερον δὲν θὰ διδάξω ἐπειδὴ εἶμαι ἀσθενής. Οἱ μαθηταὶ καὶ αἱ μαθήτριάς πρέπει νὰ μελετοῦν. Ἐὰν εἶσαι φιλομαθὴς θὰ γίνῃς πολυμαθὴς.

Αἱ ἄκλιτοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι συνδέουσι λέξιν μὲ ἄλλην λέξιν καὶ πρότασιν μὲ ἄλλην πρότασιν λέγονται **σύνδεσμοί**. Εἶναι δὲ οἱ ἑξῆς:

α) **Συμπλεκτικοί.** καί, οὔτε, μήτε, οὐδέ, μηδέ.

β) **Ἐναντιωματικοὶ ἢ ἀντιθετικοί.** μὲν, δέ, ἀλλά, ὅμως, ἀλλ' ὅμως, ἂν καί, καίτοι, μολονότι.

γ) **Διαζευκτικοί.** ἢ-ἢ, εἴτε-εἴτε.

δ) **Ἐπιθετικοί.** ἔάν, ἂν.

ε) **Συμπερασματικοί.** λοιπόν, ἄρα, ὥστε, ὅθεν.

στ) **Χρονικοί.** ὅτε, ὁπότε, ὅταν, ὁπότεν, ἀφοῦ, ἀφ' ὅτου, ἐνῶ, πρίν, προτοῦ, καθῶς, ἅμα, ὥσπου, μέχρις ὅτου.

ζ) **Αἰτιολογικοί.** διότι, ἐπειδὴ.

η) **Τελικοί.** ἵνα, (νά, διὰ νά), ὅπως, μή.

θ) **Εἰδικοί.** ὅτι.

Οἱ σύνδεσμοί οὔτε, μήτε, εἴτε, ὥστε παίρνουν ὀξεῖαν, διότι εἶναι δύο λέξεις καὶ καθῶς εἶδομεν παραπάνω γίνεται ἔγκλισις τόνου.

Ἀσκησις. Νὰ ἀποστηθίσετε ὅλους τοὺς συνδέσμους.

δ'. Ἐπιφωνήματα.

Ἦ πόσον εἶσαι ἐπιμελής! Ἄλλοίμονον εἰς ἐμὲ τὸν δυστυχῆ. Εὖγε, Γεώργιε, διὰ τὴν ἐπιμέλειάν σου.

Αἱ ἄκλιτοι λέξεις μέ τὰς ὁποίας ἐκφράζομεν τὰ αἰσθηματά μας, ἦτοι χαράν, λύπην, θαυμασμόν κ. λ. π. λέγονται **ἐπιφωνήματα**.

Συνηθέστερα ἐπιφωνήματα εἶναι τὰ ἑξῆς:

- α) Τὰ **θαυμαστικά**: π.χ. ᾶ, ὦ!
- β) Τὰ **γελαστικά**: π.χ. ἄ, ἀά, χά, χαχά.
- γ) Τὰ ἐκφράζοντα λύπην ἢ πόνον (**σχετλιαστικά**): π.χ. ἄχ, ὄχ, πωπώ, ἀλλοίμονον.
- δ) Τὰ **ἐπαινετικά**: π. χ. εὖγε, μπράβο.
- ε) Τὸ **κλητικόν**: ὦ.

Ἄσκησις. Εἰς τὰς παρακάτω προτάσεις νά διακρίνετε τοὺς συνδέσμους καὶ τὰ ἐπιφωνήματα καὶ νά τὰ καταγράψετε ξεχωριστά.

Ἄγάπα τὰ γράμματα, ἵνα γίνης σοφός. Εὖγε, διότι καλῶς ἐμελέτησας. Οὔτε ἤλθες, οὔτε ἔπαιξες. Ἐγὼ μὲν διδάσκω, σὺ δὲ παίζεις. Ἀλλοίμονον! πόσον κακὸς εἶσαι! θά μετανοήσῃς λοιπόν, ἀλλ' ἄργά. Σοῦ ἐπαναλαμβάνω, ὅτι πρέπει νά μελετᾷς. Ἦ κάθισε ἢ φύγε.

ΚΛΙΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

17. Πτωτικά καὶ παρεπόμενα αὐτῶν.

α'. Κλίσις—Πτώσις.

Ὁ μαθητὴς γράφει. Τοῦ μαθητοῦ τὸ βιβλίον εἶναι καθαρὸν. Τῷ καλῷ μαθητῇ δίδομεν δῶρα. Τὸν ἐπιμελῆ μαθητὴν ἐπαινοῦμεν. Εὖγε, μαθητά, διὰ τὴν ἐπιμέλειάν σου.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω φράσεις παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ λέξις μαθητῆς ἔλαβεν εἰς τὴν λήγουσαν πέντε διαφόρους μορφάς, αἱ ὁποῖαι λέγονται τύποι.

Ἡ μεταβολὴ αὐτῆ τοῦ ὀνόματος λέγεται κλίσις. Οἱ διαφοροὶ δὲ τύποι, δηλ. αἱ μορφαὶ ὑπὸ τὰς ὁποίας παρουσιάζεται τὸ ὄνομα κατὰ τὴν κλίσιν, λέγονται πτώσεις. Τὰ πέντε κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου ἦτοι τὸ ἄρθρον, τὸ οὐσιαστικόν, τὸ ἐπίθετον, ἡ ἀντωνυμία καὶ ἡ μετοχὴ ἔχουν πτώσεις καὶ λέγονται διὰ τοῦτο πτωτικά. Τὸ ρῆμα δὲν ἔχει πτώσεις.

Αἱ κλίσεις εἶναι τρεῖς, πρώτη, δευτέρα, τρίτη. Ὀνομάζονται δὲ τὰ ὀνόματα ἐξ αὐτῶν πρωτόκλιτα, δευτερόκλιτα, τριτόκλιτα.

Αἱ πτώσεις εἶναι πέντε, ὀνομαστική, γενική, δοτική, αἰτιατική, κλητική.

1) Τὴν ὀνομαστικὴν μεταχειριζόμεθα ἀπαντῶντες εἰς τὴν ἐρώτησιν τίς; (τίς ἦλθεν; ὁ Πέτρος).

2) Τὴν γενικὴν μεταχειριζόμεθα ἀπαντῶντες εἰς τὴν ἐρώτησιν τίνος; (τίνος εἶναι τὸ βιβλίον; τοῦ Πέτρου).

3) Τὴν δοτικὴν μεταχειριζόμεθα ἀπαντῶντες εἰς τὴν ἐρώτησιν εἰς ποῖον; (εἰς ποῖον ἔγραψες; τῷ Πέτρῳ=εἰς τὸν Πέτρον).

4) Τὴν αἰτιατικὴν μεταχειριζόμεθα ἀπαντῶντες εἰς τὴν ἐρώτησιν ποῖον; (ποῖον θέλετε; τὸν Πέτρον).

5) Τὴν κλητικὴν μεταχειριζόμεθα, ὅταν θέλῶμεν νὰ καλέσωμεν κάποιον: Πέτρε, φίλε.

Σημ. Ἡ ὀνομαστικὴ καὶ κλητικὴ λέγονται εὐθεῖαι ἢ ὀρθαὶ πτώσεις, ἡ δὲ γενική, δοτικὴ καὶ αἰτιατικὴ λέγονται πλάγαι.

β'. Γένος.

Ὁ ἀνὴρ, ἡ γυνή, τὸ παιδίον.

Εἰς τὰ διάφορα δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ παρατηροῦμεν, ὅτι ἄλλα μὲν εἶναι ἀρσενικά, ἄλλα δὲ θηλυκὰ καὶ ἄλλα οὔτε ἀρσενικά οὔτε θηλυκὰ, δηλαδὴ οὐδέτερα.

Λοιπὸν: Ὁ τύπος, ὁ ὁποῖος φανερῶνει τὸ φυσικὸν γένος τῶν δημιουργημάτων λέγεται γένος. Εἶναι δὲ τὰ γένη τρία, ἀρσενικόν, θηλυκὸν καὶ οὐδέτερον. Ὅσα ὀνόματα ἔχουν πρὸ αὐτῶν τὸ ἄρθρον ὁ εἶναι γένους ἀρσενικοῦ, ὅσα ἔχουν τὸ ἄρθρον ἢ εἶναι γένους θηλυκοῦ καὶ ὅσα ἔχουν τὸ ἄρθρον τὸ εἶναι γένους οὐδετέρου· π.χ. ὁ ἵππος, ἡ πέτρα, τὸ ξύλον.

Σημ. Πολλὰ οὐσιαστικά, ἐνῶ εἶναι ἐκ φύσεως οὐδέτερα, κατὰ τύπον εἶναι ἀρσενικά ἢ θηλυκὰ· π.χ. ὁ λίθος, ἡ οἰκία. Ἡ Γραμματικὴ ἐξετάζει τὸ κατὰ τύπον γένος (ἄχι τὸ φυσικόν), τὸ ὁποῖον λέγεται γ ρ α μ μ α τ ι κ ὸ ν γ έ ν ο ς.

γ'. Ἀριθμός.

Οἱ μαθηταὶ γράφουν. Τῶν μαθητῶν τὰ βιβλία εἶναι καινουργῆ. Τοῖς καλοῖς μαθηταῖς δίδομεν δῶρα. Τοὺς μαθητὰς διδάσκομεν. Ὡ μαθηταὶ προσέχετε.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα παρατηροῦμεν, ὅτι πρόκειται περὶ πολλῶν μαθητῶν, ἐνῶ εἰς τὰ προηγούμενα περὶ ἑνὸς μαθητοῦ. Ἐκαστον λοιπὸν ὄνομα φανερῶνει ἐν ἡ πολλὰ.

Ὁ τύπος, ὁ ὁποῖος φανερῶνει τὸ ποσὸν τῶν ὄντων λέγεται ἀριθμός.

Εἶναι δὲ οἱ ἀριθμοὶ δύο, ὁ ἐνικός, ὁ ὁποῖος φανερῶνει ἕν καὶ ὁ πληθυντικός, ὁ ὁποῖος φανερῶνει πολλὰ.

Ἡ κλίσις, ἡ πτώσις, τὸ γένος καὶ ὁ ἀριθμὸς λέγονται παρεπόμενα τῶν πτωτικῶν, διότι παρακολουθοῦν αὐτά.

Ἀσκησις. 1) Νὰ χωρίσετε τὰ παρακάτω ὀνόματα κατὰ γένη εἰς τρεῖς στήλας: Πρόβατον, νῆσος, ἄνθος, αὐλή, ἔλαφος, ζῶον, κιμωλία, θρανίον, βαθμός, ὕδωρ, πηγὴ, εἰκὼν, πολίτης, ἀέτος, στρατιώτης, χάρτης, πτηνόν.

2) Νὰ καταγράψετε ἀπὸ τὰ παρακάτω ὀνόματα εἰς μίαν στήλην, ὅσα εἶναι ἐνικοῦ ἀριθμοῦ καὶ εἰς ἄλλην ὅσα εἶναι πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ: ὁ κῆπος, τὰ ρόδα, τὸ δένδρον, σὶ ἡμέραι, ἡ τράπεζα, ὁ οὐρανός, ἡ ἱστορία, οἱ ποταμοί, τὰ μῆλα.

18. Μέρη τῶν πτωτικῶν.

<i>Δέξις</i>	<i>θέμα</i>	<i>κατάληξις</i>	<i>χαρακτήρ</i>
μαθητῆς	μαθητ—	—ης	— τ

Τὸ μέρος τῆς λέξεως, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν κλίσιν δὲν ἀλλάσσει λέγεται **θέμα** καὶ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται εἰς τὸ τέλος καὶ μεταβάλλεται, **κατάληξις**.

Τὸ τελευταῖον γράμμα τοῦ θέματος (φωνῆεν ἢ σύμφωνον) λέγεται **χαρακτήρ**. Πολλὰ πτωτικά ἔχουν δύο θέματα, **ἰσχυρόν** καὶ **ἀσθενές**· π.χ. τοῦ ρήτωρ ἰσχυρόν θέμα εἶναι τὸ ρητωρ καὶ ἀσθενές τὸ ρητορ.

Σημείωσις. Ἀπὸ τὸ ἀσθενές θέμα συνήθως λείπει ἐν ἢ περισσότερα γράμματα ἢ τὸ μακρόν φωνῆεν γίνεται βραχύ· π.χ. λαμβάνω, ἰσχυρόν θέμα λαμβ- ἀσθενές λαβ—, δαίμων ἰσχ. θέμα δαίμων, ἀσθενές δαιμον—.

19. Κλίσεις τοῦ ἄρθρου.

Ἐνικός Ἀριθμός

<i>Πτώσεις</i>	<i>Ἀρσενικόν</i>	<i>Θηλυκόν</i>	<i>Οὐδέτερον</i>
Ὄνομαστική	ὁ	ἡ	τό
Γενική	τοῦ	τῆς	τοῦ
Δοτική	τῷ	τῇ	τῷ
Αἰτιατική	τόν	τήν	τό
Κλητική	ὦ	ὦ	ὦ

Πληθυντικός Ἀριθμός

Ὄνομαστική	οἱ	αἱ	τά
Γενική	τῶν	τῶν	τῶν
Δοτική	τοῖς	ταῖς	τοῖς
Αἰτιατική	τούς	τάς	τά
Κλητική	ὦ	ὦ	ὦ

Παρατηρήσεις: Τὸ ἄρθρον δὲν ἔχει κλητικήν. Συνήθως δὲ τίθεται πρὸ τῆς κλητικῆς τῶν ὀνομάτων τὸ κλητικὸν ἐπιφώνημα ὦ.

Αἱ πτώσεις τῶν ἄρθρων, ποὺ ἀρχίζουν ἀπὸ φωνῆεν δασύνονται. Π.χ. **ὁ** κῆπος, **οἱ** κῆποι, ἢ φωνή, **αἱ** φωναί.

Μόνον ἡ κλητικὴ τοῦ ἄρθρου ὦ παίρνει ψιλὴν, διότι εἶναι κλητικὸν ἐπιφώνημα.

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

20. Διαίσεις τῶν οὐσιαστικῶν.

Ἄριστοτέλης, μαθητής, ἐργάτης, στρατιώτης. Αἱ λέξεις αὐταὶ φανερῶνουν ἓν πρόσωπον.

Ἴππος, πρόβατον, λύκος. Αἱ λέξεις αὐταὶ φανερῶνουν ἓν ζῷον.

Θρανίον, μελανοδοχεῖον, χάρτης. Αἱ λέξεις αὐταὶ φανερῶνουν ἓν πρᾶγμα.

Θερισμός, σπορά, γραφή, μελέτη. Αἱ λέξεις αὐταὶ φανερῶνουν μίαν πρᾶξιν (ἐνέργειαν).

Ὑπνος, εὐτυχία, χαρά, λύπη. Αἱ λέξεις αὐταὶ φανερῶνουν μίαν κατάστασιν.

Φιλία, ἀνδρεία, δειλία. Αἱ λέξεις αὐταὶ φανερῶνουν μίαν ἰδιότητα.

Τὰ οὐσιαστικά τὰ ὁποῖα φανερῶνουν πρόσωπα, ζῷα καὶ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἀντιλαμβάνομεθα μὲ τὰς αἰσθήσεις ἢ μὲ τὸν νοῦν λέγονται **συγκεκριμένα**. Ὅσα δὲ φανερῶνουν πρᾶξιν ἢ κατάστασιν ἢ ἰδιότητα λέγονται **ἀφηρημένα**.

Φίλιππος (ὁ Μακεδών), Κέρβερος (σκύλος, φύλαξ Ἄδου), Ὀλυμπος (τὸ ὄρος). Τὰ οὐσιαστικά αὐτὰ φανερῶνουν ἓν ὠρισμένον πρόσωπον, ζῷον ἢ πρᾶγμα. Διὰ τοῦτο λέγονται **κύρια**.

Ἐργάτης, ἵππος, λίθος. Τὰ οὐσιαστικά αὐτὰ φανερῶνουν κάθε ἐργάτην, κάθε ἵππον, κάθε λίθον. Διὰ τοῦτο λέγονται **προσηγορικά**. Λοιπόν: Τὰ συγκεκριμένα οὐσιαστικά εἶναι δύο εἰδῶν· κύρια καὶ προσηγορικά. Κύρια οὐσιαστικά λέγονται ὄσα φανερῶνουν ἓν ὠρισμένον πρόσωπον, ζῷον ἢ πρᾶγμα. Προσηγορικά δὲ λέγονται ὄσα φανερῶνουν ἓν σύνολον προσώπων, ζῶων ἢ πραγμάτων τοῦ αὐτοῦ εἴδους.

Κύρια ὀνόματα θεωροῦνται καὶ τὰ ἑξῆς: 1) Τὰ ἐθνικά· π.χ. Ἄμερικανός, Ἕλλην, Τοῦρκος. 2) Τὰ ὀνόματα τῶν μηνῶν, ἡμερῶν καὶ ἑορτῶν· π.χ. Μάρτιος, Τρίτη, Πάσχα. 3) Τὰ ὀνό-

ματα τῶν ἔργων τῆς λογοτεχνίας' π.χ. Ἰλιάς, Ὀδύσσεια κ.λ.π.

Σημ. Τὸ πρῶτον γράμμα τῶν κυρίων ὀνομάτων γράφεται πάντοτε κεφαλαῖον.

Ἀσκησις. 1) Ἐκ τῶν παρακάτω λέξεων νὰ γράψετε χωριστὰ τὰ κύρια ὀνόματα καὶ χωριστὰ τὰ προσηγορικά.

Χωρίον, ἄκτῆ, στῦλοι, Ἀχελῷος, χοῖρος, συκῆ, Νικόλαος, Πάτριαι, στήλη, Παρθενών, ὁδός, Ἀσία, ποταμός, Ἀμερικανός, Χριστοῦγεννα.

2) Ἐκ τῶν παρακάτω λέξεων νὰ γράψετε χωριστὰ τὰ συγκεκριμένα ὀνόματα καὶ χωριστὰ τὰ ἀφηρημένα.

Νίκη, πολίτης, κτηματίας, ἐπιμέλεια, εὐσέβεια, ἀρετὴ, οἶνος, τοῖχος, λέων, δικαιοσύνη, πτερόν, μῆλον, κάλλος, ὕδωρ, πρόβατον, πίστις, τιμή.

3) Νὰ εὑρετε πέντε οὐσιαστικὰ νὰ φανερώνουν πρόσωπα, πέντε ἔφα καὶ πέντε πράγματα.

21. Πρώτη κλίσις.

I. Ἀσυναίρετα.

ὁ ταμίας, ὁ πολίτης, ἡ φρουρά, ἡ φωνή.

Ἡ πρώτη κλίσις ἔχει ὀνόματα ἀρσενικά, ποὺ τελειώνουν εἰς -ας καὶ -ης καὶ θηλυκά, ποὺ τελειώνουν εἰς -α καὶ -η.

Αἱ καταλήξεις τῶν ὀνομάτων τῆς πρώτης κλίσεως εἶναι αἱ ἑξῆς :

Ἐνικὸς Ἀριθμὸς		Πληθυντ. Ἀριθμὸς	
Πτώσεις	Ἀρσενικά	Θηλυκά	Ἀρσενικά καὶ Θηλυκά
Ὀνομαστικὴ	-ας -ης	-α -η	-αι
Γενικὴ	-ου -ου	-ας ἢ ης-ης	-ων
Δοτικὴ	-α -η	-α ἢ η -η	-αις
Αἰτιατικὴ	-αν -ην	-αν -ην	-ας
Κλητικὴ	-α -η ἢ α	-α -η	-αι

Παραδείγματα.

α'. Ἀρσενικά.

Ἐνικὸς

Ὀνομ.	ὁ	κτηματίας	εἰρηνοδίκης	μαθητῆς
Γενικὴ	τοῦ	κτηματίου	εἰρηνοδίκου	μαθητοῦ
Δοτικὴ	τῷ	κτηματίᾳ	εἰρηνοδίκῃ	μαθητῇ
Αἰτιατ.	τόν	κτηματίαν	εἰρηνοδίκην	μαθητήν
Κλητικὴ	ὦ	κτηματία	εἰρηνοδίκε	μαθητά

Π λ η θ υ ν τ ι κ ό ς

Όνομ.	οί	κτηματία	ειρηνοδίκαι	μαθηταί
Γενική	τών	κτηματιών	ειρηνοδικών	μαθητών
Δοτική	τοῖς	κτηματίαις	ειρηνοδικαῖς	μαθηταῖς
Αἰτιατ.	τούς	κτηματίας	ειρηνοδικάς	μαθητάς
Κλητική	ὦ	κτηματῖαι	εἰρηνοδῖκαι	μαθηταί

Άσκησις. Νά κλίνετε τὰ ὀνόματα: ὁ ταμίας, ὁ κοχλίας, ὁ λοχίας, ὁ ξιφίας, ὁ νεανίας, ὁ βουλευτής, ὁ δικαστής, ὁ ὀπλίτης, ὁ τεχνίτης, ὁ ἐργάτης, ὁ προδότης, ὁ νομάρχης, ὁ ἀρτοποιῶλης, ὁ Ἀτρείδης, ὁ Ἀριστείδης, ὁ Πέρσης, ὁ Σπαρτιάτης.

β'. Θηλυκὰ μὲ α καθαρόν.

Έ ν ι κ ό ς

Π λ η θ υ ν τ ι κ ό ς

Όν.	ἡ	οἰκία	φρουρά	βοήθεια	αἱ	οἰκίαι	φρουραί	βοήθειαι
Γεν.	τῆς	οἰκίας	φρουρᾶς	βοηθείας	τῶν	οικιῶν	φρουρῶν	βοηθειῶν
Δοτ.	τῇ	οἰκίᾳ	φρουρᾷ	βοηθείᾳ	ταῖς	οἰκίαις	φρουραῖς	βοηθείαις
Αἰτ.	τὴν	οἰκίαν	φρουράν	βοήθειαν	τάς	οἰκίας	φρουράς	βοηθείας
Κλ.	ὦ	οἰκία	φρουρά	βοήθεια	ὦ	οἰκίαι	φρουραί	βοήθειαι

Άσκησις. Νά κλίνετε τὰ ὀνόματα: ἡ γενεά, ἡ πλευρά, ἡ ἐργασία, ἡ ζημία, ἡ ὥρα, ἡ ὠφέλεια, ἡ σημασία, ἡ ἀσφάλεια, ἡ χώρα, ἡ ἐλαία.

γ'. Θηλυκὰ μὲ α μὴ καθαρόν.

Έ ν ι κ ό ς

Π λ η θ υ ν τ ι κ ό ς

Όν.	ἡ	ρίζα	γλώσσα	ἄμαξα	αἱ	ρίζαι	γλώσσαι	ἄμαξαι
Γεν.	τῆς	ρίζης	γλώσσης	ἀμάξης	τῶν	ριζῶν	γλώσσων	ἀμαξῶν
Δοτ.	τῇ	ρίζῃ	γλώσσῃ	ἀμάξῃ	ταῖς	ρίζαις	γλώσσαις	ἀμάξαις
Αἰτ.	τὴν	ρίζαν	γλώσσαν	ἄμαξαν	τάς	ρίζας	γλώσσας	ἀμάξας
Κλ.	ὦ	ρίζᾳ	γλώσσα	ἄμαξα	ὦ	ρίζαι	γλώσσαι	ἄμαξαι

δ'. Θηλυκὰ εἰς -η

Έ ν ι κ ό ς

Π λ η θ υ ν τ ι κ ό ς

Όν.	ἡ	σκηνή	λύπη	δίκη	αἱ	σκηναί	λύπαι	δίκαι
Γεν.	τῆς	σκηνῆς	λύπης	δίκης	τῶν	σκηνῶν	λυπῶν	δικῶν
Δοτ.	τῇ	σκηνῇ	λύπῃ	δίκῃ	ταῖς	σκηναῖς	λύπαις	δίκαις
Αἰτ.	τὴν	σκηνὴν	λύπην	δίκην	τάς	σκηνάς	λύπας	δικάς
Κλητ.	ὦ	σκηνή	λύπη	δίκη	ὦ	σκηναί	λύπαι	δίκαι

Άσκησις. Νά κλίνετε τὰ ὀνόματα: ἡ δόξα, ἡ μοῦσα, ἡ χλαίνα, ἡ πείνα, ἡ μέλισσα, ἡ τράπεζα, ἡ αὐλή, ἡ πηγὴ, ἡ στήλη, ἡ λίμνη, ἡ πρύμνα, ἡ νῆσσα, ἡ κόμη, ἡ φωνή.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1) Όλα τὰ ὀνόματα τῆς πρώτης κλίσεως ἔχουν τὰς ἰδίας καταλήξεις εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν.

2) Ἡ κατάληξις -ας εἶναι πάντοτε μακρὰ εἰς τὰ πρωτόκλιτα ὀνόματα· π.χ. τῆς χώρας, τὰς γλώσσας, τοὺς ναύτας, τῆς εὐσεβείας (καταβαίνει ὁ τόνος διότι ἡ κατάληξις -ας, δηλ. ἡ λήγουσα εἶναι μακρὰ).

3) Ἡ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ τονίζεται πάντοτε ἐπὶ τῆς ληγούσης καὶ περισπᾶται. Π.χ. τῶν κτηματιῶν, τῶν θαλασσῶν, τῶν χωρῶν, τῶν δικῶν.

4) Τὰ πρωτόκλιτα ὀνόματα εἰς τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν ἑνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ, ὅταν τονίζονται εἰς τὴν λήγουσαν ὀξύνονται· π.χ. ὁ μαθητῆς—τὸν μαθητὴν—ὡ μαθητά. Οἱ μαθηταί—τοὺς μαθητάς— ὡ μαθηταί· ἡ τιμὴ—τὴν τιμὴν—ὡ τιμή. Αἱ τιμαί—τὰς τιμάς—ὡ τιμαί.

Τὸ ἀντίθετον συμβαίνει μὲ τὴν γενικὴν καὶ δοτικὴν πῶσιν ἑνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ : π.χ. τοῦ μαθητοῦ—τῷ μαθητῇ. Τῶν μαθητῶν—τοῖς μαθηταῖς. Τῆς τιμῆς—τῇ τιμῇ. Τῶν τιμῶν—ταῖς τιμαῖς.

5) Ἀπὸ τὰ ἀρσενικά πρωτόκλιτα ὀνόματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν κατάληξιν -ης σχηματίζουν τὴν κλητικὴν τοῦ ἑνικοῦ εἰς -α (βραχὺ) τὰ ἑξῆς.

α) Τὰ ἔθνικα (ὅσα φανερῶνουν ἀπὸ ποῖαν χώραν κατάγεται τις) π.χ. Πέρσης (ὡ Πέρσα), Σκύθης (ὡ Σκύθα).

β) Τὰ εἰς -της· π.χ. ὁ πολίτης (ὡ πολίτα), ὁ δικαστής (ὡ δικαστά).

γ) Τὰ εἰς -άρχης, -μέτρης, -τρίβης, -πώλης, -ώνης, ποὺ εἶναι σύνθετα καὶ ἔχουν δεύτερον συνθετικὸν ῥημᾶ· π. χ. ὡ γυμνασι-άρχα, γεωμέτρα, παιδοτρίβα, βιβλιοπῶλα, τελῶνα.

Τὸ ὄνομα δεσπότης εἰς τὴν κλητικὴν ἀναβιβάζει τὸν τόνον, ὡ δέσποτα.

Όλα τὰ ἄλλα ὀνόματα, ποὺ τελειῶνουν εἰς -ης πλὴν τῶν παραπάνω τριῶν κατηγοριῶν σχηματίζουν τὴν κλητικὴν εἰς -η π.χ. ὡ Ἀτρεΐδη, ὡ εἰρηνοδίκη.

6) Ἀπὸ τὰ θηλυκὰ πρωτόκλιτα ὀνόματα εἰς -α 1) ὅσα ἔχουν πρὸ τοῦ -α φωνῆεν ἢ ρ φυλάττουν τὸ -α εἰς ὄλας τὰς πτώσεις τοῦ ἑνικοῦ ἀριθμοῦ. Διὰ τοῦτο τὸ -α τοῦτο λέγεται καθαρὸν

καί εἶναι **μακρόν**· π. χ. ἐλαία, χώρα, ὥρα, οἰκία, καρδία.

2) Ὅσα ἔχουν πρὸ τοῦ -α σύμφωνον πλὴν τοῦ ρ τρέπουν τὸ -α εἰς τὴν γενικὴν καὶ δοτικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἰς -η. Διὰ τοῦτο τὸ -α αὐτὸ λέγεται **μὴ καθαρόν** καὶ εἶναι **βραχύ**· π. χ. πείνα, γλῶσσα, κλῶσσα, μουσα.

Σημ. Τὸ καθαρόν α εἶναι βραχύ κατ' ἐξαίρεσιν :

1) Εἰς τὰ προπαροξύτονα ὀνόματα· π. χ. εὐσέβεια, οἰκογένεια, ἀμέλεια, ἀλήθεια.

2) Εἰς τὰ ὀνόματα γραῖς, μαῖα, μυῖα (μυῖγα).

3) Εἰς τὰ ἐξῆς δισύλλαβα εἰς -ρα : μοῖρα, πείρα, πρῶρα, σφαῖρα, καὶ σφῦρα.

Θέμα. Ὁ καλὸς κτηματίας ἐργάζεται με φιλοπονίαν. Ὅποιοσδήποτε καὶ ἂν τὸν ἐνοχλήσῃ, αὐτὸς εἶναι σκληρὸς ὡσάν γρανίτης εἰς τὰς σκέψεις του. Ἐπιθυμεῖ πάντοτε νὰ εἶναι καθαρὸς ὡς καθρέπτης εἰς ὅλας τὰς σχέσεις του. Διὰ τοῦτο τοὺς κλέπτας μισεῖ πολὺ, ἀγαπᾷ τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐπαινεῖ τοὺς καλοὺς ἐργάτας. Μίαν ἡμέραν εἰς τὴν ρίζαν ἑνὸς δένδρου τῆς αὐλῆς του εἶδε τρεῖς κοχλίας νὰ βασανίζωνται ὑπὸ τριῶν μαθητῶν. Ἄφησε τὴν ἀξίνην του καὶ ἔτρεξε πρὸς τὰ ἐκεῖ. Μαζὶ με τοὺς μαθητὰς ἦτο καὶ εἰς μικρὸς βιβλιοπώλης, ὁ ὁποῖος εἶχε στηρίξει τὴν πρόχειρον θήκην του ἐπὶ τῆς στήλης τοῦ ὑποστέγου. Δύο λοχίαι κατὰ τύχην διερχόμενοι ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ κτηματίου εἶδον τοὺς μαθητὰς καὶ ἐχάιροντο διὰ τὴν ἀφέλειάν των, διότι δὲν ἔβλεπον εἰς αὐτοὺς κακὴν πρόθεσιν. Ὁ συνετὸς κτηματίας ἐδίδαξε τοὺς μαθητὰς νὰ ἀγαποῦν τὰ ζῶα, ἐχαιρέτησε τοὺς λοχίας, πῆρε τὴν ἀξίνην του καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν ἐργασίαν του.

Ἄσκησις. 1) Νὰ εὑρετε ὅλα τὰ ὀνόματα τῆς Α' κλίσεως, πού ὑπάρχουν εἰς τὸ παραπάνω θέμα καὶ νὰ γράψετε εἰς ποῖαν πτῶσιν, γένος καὶ ἀριθμὸν εἶναι τὸ καθένα.

2) Νὰ μεταφέρετε ὄσα ὀνόματα εἶναι εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν, εἰς τὸν πληθυντικὸν καὶ τὸ ἀντίθετον· π. χ. τῆς οἰκίας εἶναι γενικὴ πτῶσις τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ· πρέπει νὰ τὸ μεταφέρετε εἰς τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ δηλ. τῶν οἰκιῶν. Ἐπίσης τοὺς λοχίας πρέπει νὰ τὸ μεταφέρετε τὸν λοχίαν.

Τὰ δίχρονα τῆς παραληγούσης τῶν πρωτοκλίτων ὀνομάτων.

Μεγάλην δυσκολίαν παρουσιάζουν κατὰ τὸν τονισμόν τὰ πρωτόκλιτα ὀνόματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν εἰς τὴν παραλήγουσαν δίχρονον (α, ι, υ), διότι καθὼς γνωρίζομεν, τὰ δίχρονα ἄλ-

λοτε εἶναι βραχέα καὶ ἄλλοτε μακρά. Διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ μάθωμεν, ὅτι τὰ δίχρονα εἶναι μακρά :

1) Εἰς τὰ πρωτόκλιτα ὀνόματα ποῦ τελειώνουν εἰς —άτης καὶ φανερώνουν τὸ ἔθνος ἀπὸ τὸ ὁποῖον κατάγεται τις, δηλαδὴ τὰ ἔθνικὰ π.χ. Σπαρτιάτης, Τεγεάτης.

2) Εἰς ἐκεῖνα, ποῦ τελειώνουν εἰς -ιτης καὶ -υτης καὶ παράγονται ἀπὸ ἄλλα ὀνόματα π.χ. ὀπλίτης (παράγεται ἀπὸ τὸ ὄνομα ὄπλον), τεχνίτης (ἀπὸ τὸ ὄνομα τέχνη), πρεσβύτης=γέρος (ἀπὸ τὸ ὄνομα πρέσβυς=γέρον, σεβάσμιος, ἱερός).

Τούναντίον τὰ **δίχρονα εἶναι βραχέα :**

1) Εἰς τὰ πρωτόκλιτα ποῦ τελειώνουν εἰς -ατης, -ιτης καὶ -υτης καὶ παράγονται ἀπὸ ρήματα π.χ. ἀναβάτης (ἀπὸ τὸ ρῆμα ἀναβαίνω), κριτής (ἀπὸ τὸ ρῆμα κρίνω), θύτης (ἀπὸ τὸ ρῆμα θύω).

Σημ. Ἀπὸ τὰ ἄλλα πρωτόκλιτα ὀνόματα ἔχουν τὸ δίχρονον τῆς παραληγούσης μακρὸν τά: αἰσχύνη, ἀξίνη, λύπη, μᾶζα, νίκη, σφῦρα, ὕλη (δάσος).

Ἄσκησης. 1) Νὰ εὑρετε διὰ ποῖον λόγον τὰ οὐσιαστικά τοῦ παρακάτω θ-ματος τονίζονται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

Θέμα. Οἱ Σπαρτιάται ἐπολέμησαν ὑπὲρ πατρίδος. Ὁ πρὸ τῶν Θερμοπυλῶν στρατὸς τῶν Περσῶν δὲν ἐφόβιζε τοὺς Σπαρτιάτας. Ἡ μάχη τῶν Θερμοπυλῶν ἔγινεν αἰτία νὰ δοξασθῇ ὁ Λεωνίδας καὶ οἱ Σπαρτιάται ὀπλίται. Ὁ Δαίδαλος ὁ Ἀθηναῖος ἦτο εἷς ἐκ τῶν ἐνδόξων τεχνιτῶν. Οἱ καλοὶ πολῖται ὑπακούουν εἰς τοὺς νόμους τοῦ Κράτους. Εἰς τοὺς δρόμους τῶν Ἀθηνῶν κυκλοφοροῦν πολλοὶ διαβάται. Θύτης ἐλέγετο εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν ἐκεῖνος ποῦ ἐθυσίαζεν εἰς τοὺς θεοὺς.

2) Νὰ κλίνετε τὰ ὀνόματα : Σπαρτιάτης, ὀπλίτης, τεχνίτης, διαβάτης, θύτης.

II. Σ υ ν η ρ η μ ἔ ν α .

Ὁ βορρέας = βορρᾶς, ὁ Ἑρμέας = Ἑρμῆς, ἡ Ἀθηναία = Ἀθηναῖα, ἡ συκέα = συκῆ.

Τὰ συνηρημένα οὐσιαστικά τῆς πρώτης κλίσεως λήγουν τὰ μὲν ἀρσενικά εἰς -ας καὶ -ης τὰ δὲ θηλυκὰ εἰς -ᾶ καὶ -ῆ. Λέγονται συνηρημένα διότι ἡ κατάληξις αὐτῶν σχηματίζεται ἀπὸ τὴν συγχώνευσιν (συναίρεσιν) δύο φωνηέντων.

α. Ἀρσενικά

Ἐνικός

Πληθυντικός

Ὄνομ. ὁ	βορρᾶς	Ἐρμῆς	ὁ βορρᾶς	οἱ	Ἐρμαῖ
Γεν.	τοῦ βορροῦ (βορρᾶ)	Ἐρμοῦ	δὲν ἔχει	τῶν	Ἐρμῶν
Δοτ.	τῷ βορρᾶ	Ἐρμῆ	πληθυντ.	τοῖς	Ἐρμαῖς
Αἰτ.	τὸν βορρᾶν	Ἐρμῆν		τούς	Ἐρμᾶς
Κλητ.	ὦ βορρᾶ	Ἐρμῆ		ὦ	Ἐρμαῖ

β. Θηλυκά

Ἐνικός

Πληθυντικός

Ὄνομ. ἡ	μνᾶ	συκῆ	αἱ	μναῖ	συκαῖ
Γεν.	τῆς μνᾶς	συκῆς	τῶν	μνῶν	συκῶν
Δοτ.	τῇ μνᾶ	συκῆ	ταῖς	μναῖς	συκαῖς
Αἰτ.	τὴν μνᾶν	συκῆν	τάς	μνᾶς	συκάς
Κλητ.	ὦ μνᾶ	συκῆ	ὦ	μναῖ	συκαῖ

Σημ. Ὁ Ἐρμῆς = ὁ θεὸς Ἐρμῆς, οἱ Ἐρμαῖ = στήλαι μὲ κεφαλὴν Ἐρμοῦ, μνᾶ=νόμισμα τῶν ἀρχαίων ἀξίας 100 δραχμῶν.

Ἀσκησις. Νὰ κλίνετε τὰ ὀνόματα: ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ Ναυσικᾶ, (εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθ.) ἡ γὰρῆ, ἡ ἀμυγδαλῆ, ἡ λεοντῆ, ἡ χρυσοῆ, ἡ διπλῆ, ἡ θυγατριδῆ.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Τὰ συνηρημένα ὀνόματα οὐσιαστικά τῆς Α' κλίσεως τονίζονται εἰς ὅλας τὰς πτώσεις ἐπὶ τῆς ληγούσης καὶ περίσπωνται, διότι ἡ λήγουσα προέρχεται ἐκ συναιρέσεως. Συνηρημένα ὀνόματα εἶναι: 1) Μερικὰ κύρια ὀνόματα π. χ. Ἀπελλῆς, Ἐρμῆς, Ἀθηνᾶ, Ναυσικᾶ. 2) Ὅσα φανερώνουν δέρμα ζώου π.χ. ἀλώπεκη=δέρμα ἀλώπεκος, λεοντῆ=δέρμα λέοντος κ. λ. π. 3) Τὰ πολλαπλασιαστικά ἀριθμητικά εἰς -πλή, δηλ. ἐκεῖνα ποῦ φανερώνουν ἀπὸ πόσα μέρη ἀποτελεῖται κάτι π. χ. ἀπλή, διπλή, τριπλή, καὶ 4) τὰ ἐπίθετα ποῦ φανερώνουν ἀπὸ ποιά ὕλη ἢ ποῖο χρῶμα εἶναι κατασκευασμένον κάτι π. χ. χρυσοῆ, ἀργυρᾶ, χαλκῆ, πορφυρᾶ (=κόκκινη).

Θέμα. Ὁ Ἐρμῆς ὀδηγεῖ τὰς ψυχὰς εἰς τὸν Ἄδην. Ἡ ἐλαία ἦτο δῶρον τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς, ἡ δὲ λύρα τοῦ Ἐρμοῦ. Τοῦ Ἐρμοῦ ὑπῆρχον πολλαὶ στήλαι εἰς τὰς ἀγοράς καὶ εἰς τὰς

όδους δηλαδή οι Έρμαϊ. Τὸ δέρμα τῆς ἀλώπεκος λέγεται ἀλωπεκῆ. Εἰς τὸν βορρᾶν ἀντίθετος εἶναι ὁ νότος. Ἐχθρὸς τῶν ποντικῶν εἶναι ἡ γαλῆ. Ἡ ἀμυγδαλῆ ἀνθίζει πρὸ τῆς ἀνοίξεως. Αἱ θύραι τῶν οἰκίων εἶναι ξύλιναι ἢ σιδηραῖ ἢ χαλκαῖ. Ἡ μόρφωσις τῶν Σπαρτιατῶν ἦτο ἀπλή.

Ἀσκησις. Νὰ ἀναγνωρίσετε τὰ συνηρημένα ὀνόματα εἰς τὸ παραπάνω θέμα καὶ νὰ μεταφέρετε, ὅσα εἶναι εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν, εἰς τὸν πληθυντικὸν καὶ τὸ ἀντίθετον· δηλ. τὸ ἀλωπεκῆ θὰ τὸ μεταφέρετε εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀλωπεκαῖ. Τὸ σιδηραῖ θὰ τὸ μεταφέρετε εἰς τὸν ἐνικὸν σιδηρᾶ.

22. Δευτέρα κλίσις.

I. Ἀσυναίρετα.

Ὁ πόλεμος, ἡ νῆσος, τὸ θρανίον.

Ἡ δευτέρα κλίσις περιέχει ὀνόματα ἀρσενικά μὲν καὶ θηλυκά λήγοντα εἰς τὴν ὀνομαστικὴν εἰς -ος, οὐδέτερα δὲ εἰς -ον, δηλαδή καὶ τῶν τριῶν γενῶν. Τὰ ὀνόματα τῆς δευτέρας κλίσεως ὅπως καὶ τῆς πρώτης ἔχουν ἴσας συλλαβὰς εἰς ὅλας τὰς πτώσεις καὶ διὰ τοῦτο λέγονται ἰσοσύλλαβα.

Καταλήξεις τῶν ὀνομάτων τῆς δευτέρας κλίσεως.

Ἐνικὸς Ἀριθμὸς Πληθυντικὸς Ἀριθμὸς
Ἀρσενικά· Θηλυκά Οὐδέτερα ἀρσενικά· θηλυκά οὐδέτερα

Ὄνομ.	—ος	—ον	—οι	—α
Γεν.	—ου	—ου	—ων	—ων
Δοτ.	—ω	—ω	—οις	—οις
Αἰτ.	—ον	—ον	—ους	—α
Κλητ.	—ε	—ον	—οι	—α

α'. Ἀρσενικά.

Ἐνικὸς Ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	ἀγρὸς	κῆπος	πόνος	πόλεμος	θάνατος
Γεν.	τοῦ	ἀγροῦ	κῆπου	πόνου	πολέμου	θανάτου
Δοτ.	τῷ	ἀγρῷ	κῆπῳ	πόνῳ	πολέμῳ	θανάτῳ
Αἰτ.	τὸν	ἀγρὸν	κῆπον	πόνον	πόλεμον	θάνατον
Κλητ.	ὦ	ἀγρέ	κῆπε	πόνε	πόλεμε	θάνατε

Πληθυντικός Ἀριθμός

Ὄν.	οἱ	ἄγροί	κήποι	πόννοι	πόλεμοι	θάνατοι
Γεν.	τῶν	ἄγρῶν	κήπων	πόνων	πολέμων	θανάτων
Δοτ.	τοῖς	ἄγροῖς	κήποις	πόνοις	πολέμοις	θανάτοις
Αἰτ.	τούς	ἄγρους	κήπους	πόνους	πολέμους	θανάτους
Κλητ.	ὦ	ἄγροί	κήποι	πόννοι	πόλεμοι	θάνατοι

Ἀσκησις. Κλίνετε τὰ ἐξῆς ὀνόματα: ὁ καρπός, ὁ στρατός, ὁ μισθός, ὁ ἰατρός (δξύτονα), ὁ τοίχος, ὁ ὦμος, ὁ οἶνος, ὁ ἵππος, ὁ λίθος (προπερισπώμενα καὶ παροξύτονα), ὁ ἄνεμος, ὁ θόρυβος, ὁ ἔμπορος, ὁ διδάσκαλος, ὁ ἔπαινος (προπαροξύτονα).

β'. Θηλυκά.

Ἐνικός

Ὄν.	ἡ	ὁδός	νήσος	τάφρος	ἄμπελος	ἔλαφος
Γεν.	τῆς	ὁδοῦ	νήσου	τάφρου	ἀμπέλου	ἐλάφου
Δοτ.	τῇ	ὁδῷ	νήσῳ	τάφρῳ	ἀμπέλῳ	ἐλάφῳ
Αἰτ.	τὴν	ὁδὸν	νήσον	τάφρον	ἄμπελον	ἐλαφον
Κλητ.	ὦ	ὁδὲ	νήσε	τάφρε	ἄμπελε	ἐλαφε

Πληθυντικός

Ὄν.	αἱ	ὁδοί	νήσοι	τάφροι	ἄμπελοι	ἔλαφοι
Γεν.	τῶν	ὁδῶν	νήσων	τάφρων	ἀμπέλων	ἐλάφων
Δοτ.	ταῖς	ὁδοῖς	νήσοις	τάφροις	ἀμπέλοις	ἐλάφοις
Αἰτ.	τάς	ὁδοὺς	νήσους	τάφρους	ἀμπέλους	ἐλάφους
Κλητ.	ὦ	ὁδοί	νήσοι	τάφροι	ἄμπελοι	ἔλαφοι

Ἀσκησις. Κλίνετε τὰ ἐξῆς ὀνόματα: ἡ δοκός, ἡ ἀτραπός, (=μονοπάτι), ἡ κιβωτός (δξύτονα), ἡ ψῆφος, ἡ Δῆλος, ἡ βῶλος, ἡ βίτος, ἡ δρόσος, ἡ ἄμμος, ἡ ράβδος, ἡ πλίνθος (προπερισπώμενα καὶ παροξύτονα), ἡ ἠπειρος, ἡ κάμηλος, ἡ εἴσοδος, ἡ ἔξοδος, ἡ ἄνοδος, ἡ χερσόνησος (προπαροξύτονα).

γ'. Οὐδέτερα.

Ἐνικός

Ὄν.	τὸ	πηγὸν	δῶρον	δένδρον	τετράδιον	θέατρον
Γεν.	τοῦ	πηγοῦ	δώρου	δένδρου	τετραδίου	θεάτρου
Δοτ.	τῷ	πηγῷ	δώρῳ	δένδρῳ	τετραδίῳ	θεάτρῳ
Αἰτ.	τὸ	πηγὸν	δῶρον	δένδρον	τετράδιον	θέατρον
Κλητ.	ὦ	πηγὸν	δῶρον	δένδρον	τετράδιον	θέατρον

Πληθυντικός

Ὄν.	τὰ	πηγὰ	δῶρα	δένδρα	τετράδια	θέατρα
Γεν.	τῶν	πηγῶν	δώρων	δένδρων	τετραδίων	θεάτρων
Δοτ.	τοῖς	πηγοῖς	δώροις	δένδροις	τετραδίοις	θεάτροις
Αἰτ.	τὰ	πηγὰ	δῶρα	δένδρα	τετράδια	θέατρα
Κλητ.	ᾧ	πηγὰ	δῶρα	δένδρα	τετράδια	θέατρα

Ἄσκησις. Κλίνατε τὰ ἑξῆς ὀνόματα: τὸ φυτόν, τὸ πτερόν (δέξυ-
τονα), τὸ πλοῖον, τὸ μῆλον, τὸ ζῶον, τὸ σχολεῖον, τὸ ὄπλον, τὸ ξύλον,
τὸ βιβλίον, τὸ ρόδον (προπερισπώμενα καὶ παροξύτονα), τὸ φάρμακον,
τὸ ἄροτρον, τὸ κιβώτιον, τὸ μάρμαρον (προπαροξύτονα).

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1) Τὰ ἀρσενικά καὶ θηλυκὰ ὀνόματα τῆς δευτέρας κλίσεως ἔχουν τὰς ἰδίας καταλήξεις.

2) Τὰ οὐδέτερα ἔχουν τρεῖς πτώσεις ὁμοίας τὴν ὀνομαστικήν, αἰτιατικήν καὶ κλητικήν τοῦ ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ.

3) Ἡ ὀνομαστική, αἰτιατική καὶ κλητική ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ ὄλων τῶν ὀνομάτων τῆς δευτέρας κλίσεως, ὅταν τονίζεται εἰς τὴν λήγουσαν ὀξύνεται· π.χ. ὁ ἀγρός, ἡ ὁδός, τὸ πτηνόν—τὸν ἀγρόν, τὴν ὁδόν, τὸ πτηνόν—ᾧ ἀγρέ, ᾧ ὁδέ, ᾧ πτηνόν, οἱ ἀγροί, αἱ ὁδοί, τὰ πτηνά—τούς ἀγρούς, τὰς ὁδοὺς, τὰ πτηνά—ᾧ ἀγροί, ᾧ ὁδοί, ᾧ πτηνά. Τὸ ἀντίθετον συμβαίνει μὲ τὴν γενικήν καὶ δοτικήν πτώσιν ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ τοῦ ἀγροῦ, τῆς ὁδοῦ, τοῦ πτηνοῦ—τῷ ἀγρῷ, τῇ ὁδῷ, τῷ πτηνῷ,—τῶν ἀγρῶν, τῶν ὁδῶν, τῶν πτηνῶν—τοῖς ἀγροῖς, ταῖς ὁδοῖς, τοῖς πτηνοῖς.

4) Ἡ κατάληξις α τῶν οὐδετέρων εἶναι βραχεῖα· π.χ. τὰ μῆλα, τὰ δῶρα, τὰ σχολεῖα.

5) Τὰ προπαροξύτονα ὀνόματα καταβιβάζουν τὸν τόνον εἰς τὴν παραλήγουσαν εἰς ὅσας πτώσεις ἢ λήγουσα εἶναι μακρά. Διότι κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ τονισμοῦ, ὅταν ἢ λήγουσα εἶναι μακρά, δὲν τονίζεται ἢ προπαραλήγουσα π.χ. τοῦ ἀγγέλου—τῷ ἀγγέλῳ, τοῦ πολέμου—τῷ πολέμῳ, τοῦ θανάτου—τῷ θανάτῳ, τοῦ ἀνθρώπου—τῷ ἀνθρώπῳ, τῶν ἀγγέλων—τοῖς ἀγγέλοις, τοὺς ἀγγέλους, τῶν πολέμων—τοῖς πολέμοις—τοὺς πολέμους, τῶν θανάτων—τοῖς θανάτοις—τοὺς θανάτους, τῶν ἀνθρώπων—τοῖς ἀνθρώποις—τοὺς ἀνθρώπους.

Χρειάζεται λοιπόν προσοχή μεγάλη, όταν πρόκειται να κλίνωμεν ἕν ὄνομα προπαροξύτονον εἴτε ἀρσενικόν εἴτε θηλυκόν εἴτε οὐδέτερον.

Θέμα. Τὸ ἄχυρον σκορπίζεται ὑπὸ τοῦ ἀνέμου. Τὰ δῶρα τῶν ἐχθρῶν εἶναι ἄδωρα. Ὁ ναὸς εἶναι οἶκος τοῦ Θεοῦ. Τὸ ἔργον μου ἐκτελῶ ἐν τῷ σχολείῳ. Οἱ ναῦται καὶ οἱ κάτοικοι τῶν νήσων μεταναστεύουν. Τὰ τετράποδα ζῶα στεροῦνται λόγου. Τὸ μῆλον, τὸ σῦκον, τὸ ροδάκινον εἶναι ὀπωρικά. Ὁ θεὸς ἀγαπᾷ τοὺς δικαίους ἀνθρώπους.

** Ἀσκήσις.* Νὰ μεταφέρετε τὰς παραπάνω φράσεις, ὅσας εἶναι εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν, εἰς τὸν πληθυντικὸν καὶ τὰνάπαλιν.

Τὸ δίχρονον τῆς παραληγούσης τῶν δευτεροκλίτων ὀνομάτων

1) Τὰ εἰς -ινος ἔχουν τὸ ι μακρόν. Π.χ. Ταραντῖνος, Ἄμοργῖνος πλὴν τοῦ καρκίνος.

2) Τὰ πλέον συνηθισμένα δευτερόκλιτα ὀνόματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν τὸ δίχρονον τῆς παραληγούσης μακρόν εἶναι τὰ : ὁ βίκος, ὁ γρίφος, ὁ γῦρος, ὁ θρῦλος (=διάδοσις), ὁ μῦθος, ὁ πῖλος, ὁ πρίνος (=τὸ πρινάρι δένδρον), τὸ πῦον (=σάπιο αἶμα), ὁ σῖτος, τὸ σκῦλον (=τὸ λάφυρον), ὁ σπῖλος (=ἡ λέρα), ὁ στῦλος, τὸ σῦκον, ἡ Σῦρος (νήσος), ἡ Σκυρος (νήσος), ὁ σχῖνος (φυτόν), ὁ τύφος (ἀσθένεια), τὸ φύλον.

II. Σ υ ν η ρ η μ ἔ ν α.

ὁ πλόος = πλοῦς τὸ ὄστοεν = ὄστουν.

Τὰ συνηρημένα οὐσιαστικά τῆς δευτέρας κλίσεως λήγουν τὰ μὲν ἀρσενικὰ καὶ θηλυκὰ εἰς -οῦς, τὰ δὲ οὐδέτερα εἰς -οῦν. Λέγονται δὲ συνηρημένα διότι συναίρουν τὴν κατάληξιν μὲ τὸν χαρακτήρα ο ἢ ε.

Ἐ ν ι κ ὸ ς

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὸ ς

Ὄνομ.	ὁ πλοῦς	τὰ ὄστουν	οἱ πλοῖ	τὰ ὄστᾱ
Γεν.	τοῦ πλοῦ	τοῦ ὄστοῦ	τῶν πλῶν	τῶν ὄστῶν
Δοτ.	τῷ πλῶ	τῷ ὄστῳ	τοῖς πλοῖς	τοῖς ὄστοις
Αἰτ.	τὸν πλοῦν	τὸ ὄστουν	τοὺς πλοῦς	τὰ ὄστᾱ

Κατά τὰ ἀνωτέρω κλίνονται καὶ τὰ ἐξῆς ὀνόματα. 1) ὁ νοῦς, ὁ θροῦς (= τὸ θρόϊσμα), ἡ πρόχους, ὁ ροῦς (= τὸ ρεῦμα), ὁ χοῦς (= τὸ χῶμα), ὁ χνοῦς (= τὸ χνουδι), τὸ κανοῦν (= τὸ κάνιστρον).

2) Τὰ ἐπίθετα ποῦ φανερώνουν τὴν ὕλην ἐκ τῆς ὁποίας γίνεται τι ἢ το χρῶμα, ὡς χρυσοῦς, πορφυροῦς (= ὄκκινος)

3) Τὰ πλλαπλασιαστικά ἀριθμητικά εἰς -πλοῦς, ὡς διπλοῦς, τριπλοῦς.

4) Τὰ σύνθετα εἰς -νοῦς, -ροῦς, -χροῦς, -πλοῦς, -πνοῦς δικατάληκτα ἐπίθετα, ὡς εὔνοῦς, εὔροῦς, εὔχροῦς, εὔπλοῦς, ἄπνοῦς.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1) Τὸ οὐσιαστικὸν κάνεον—κανοῦν καὶ τὰ ἐπίθετα εἰς -εος -εον (π.χ. χρύσεος—χρυσοῦς) συναιρούμενα περισπῶνται παρὰ τὸν κανόνα εἰς τὴν ὀνομαστικὴν καὶ αἰτιατικὴν καὶ τῶν δύο ἀριθμῶν (πλὴν τῆς αἰτιατικῆς τοῦ πληθυντικοῦ τοῦ ἀρσενικοῦ) π.χ. ὁ χρύσεος—χρυσοῦς, τὸν χρύσειον—χρυσοῦν, οἱ χρύσειοι—οἱ.

2) Τὰ εἰς -οος -οῦς σύνθετα ἐπίθετα συναιρούμενα παροξύνονται εἰς ὄλας τὰ πτώσεις· π.χ. ὁ εὔνοῦς — τοῦ εὔνου — τῷ εὔνω κ.λ.π.

3) Τὰ συνηρημένα δευτερόκλιτα δὲν ἔχουν κλητικὴν.

4) Τὰ σύνθετα ἐπίθετα δὲν συναίρουσιν τοὺς τύπους εἰς -οα τῆς ὀνομαστικῆς καὶ αἰτιατικῆς πληθυντικοῦ τῶν ὀυδετέρων· π.χ. τὰ ἄχροα, τὰ εὔνοα.

Θέμα. Πλοῦτος ἄνευ νοῦ δὲν φέρει εὐτυχίαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ λύκοι τρώγουν ἀκόμη καὶ τὰ ὄσῳ τῶν ζῴων. Ὁ ροῦς τῆς θαλάσσης προξενεῖ πολλοὺς κινδύνους κατὰ τὸν πλοῦν. Αἱ παρθένοι τῶν Ἀθηνῶν ἔφερον κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς κανᾶ ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῶν.

Ἀσκησις. Νὰ εὑρετε ὄλα τὰ συνηρημένα ὀνόματα τῆς δευτέρας κλίσεως καὶ ὄσα εἶναι εἰς τὸν ἐνικὸν νὰ τὰ μεταφέρετε εἰς τὸν πληθυντικὸν καὶ τὰνάπαλιν. Δηλ. ροῦς νὰ γίνῃ ροῖ.

23. Τρίτη κλίσις.

Τὸ σῶμα, τὸ μέλι, τὸ γόνυ, ἡ ἡχώ

Ὁ ἀγών, ὁ κλητὴρ, ἡ πατρίς, ὁ κόραξ, ὁ Ἄραψ.

Τὰ παραπάνω ὀνόματα κλίνονται κατὰ τὴν τρίτην κλίσιν.

Ἐπομένως ἡ τρίτη κλίσις περιέχει ὀνόματα καὶ τῶν τριῶν γενῶν, τὰ ὁποῖα εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ λήγουν εἰς τὰ φωνήεντα α, ι, υ, ω, ἢ εἰς τὰ σύμφωνα ν, ρ, ς, ξ, ψ.

Αἱ καταλήξεις τῶν τριτοκλίτων ὀνομάτων εἶναι αἱ ἑξῆς :

	Ἐνικὸς		Πληθυντικὸς	
	Ἀρσενικά—Θηλυκά	Οὐδέτερα	Ἀρσενικά—Θηλυκά	Οὐδέτερα
Ὄν.	—ς ἢ—	—	—ες.	—α
Γεν.	—ος	—ος	—ων	—ων
Δοτ.	—ι	—ι	—σι	—σι
Αἰτ.	—α ἢ ν	—	—ας ἢ νς	—α
Κλητ.	—ς ἢ—	—	—ες	—α

Εἰσαγωγικαὶ παρατηρήσεις.

Τὸ σῶμα—τοῦ σώματος, ὁ κόραξ—τοῦ κόρακος, ἡ πατρὶς—τῆς πατρίδος.

Ἐκ τῶν παραδειγμάτων αὐτῶν βλέπομεν, ὅτι τὰ ὀνόματα τῆς τρίτης κλίσεως ἔχουν εἰς τὰς πλαγίας πτώσεις μίαν συλλαβὴν περισσοτέραν ἀπὸ τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ. Διὰ τοῦτο τὰ τριτόκλιτα λέγονται **περιττοσύλλαβα**, ἐνῶ τὰ δευτερόκλιτα καὶ πρωτόκλιτα, καθὼς ἀνεφέραμεν, λέγονται **ἰσοσύλλαβα**.

Εἰς τὰ τριτόκλιτα ὀνόματα διὰ νὰ εὐρώμεν τὸ θέμα πρέπει νὰ γνωρίζωμεν τὴν γενικὴν πῶσιν. Τότε ἀφαιροῦμεν ἐκ τῆς γενικῆς τὴν κατάληξιν -ος καὶ ὅ,τι μένει εἶναι τὸ θέμα· π.χ. τοῦ κόραξ—κόρακ(ος) θέμα εἶναι τὸ κόρακ-, τοῦ ἀγῶν—ἀγῶν(ος) θέμα εἶναι τὸ ἀγῶν-, τοῦ ἐλπίς—ἐλπίδ(ος) θέμα εἶναι τὸ ἐλπίδ-, τοῦ πόλις=πόλε(ως) θέμα εἶναι τὸ πολε-.

Ἐκ τῶν παραπάνω παραδειγμάτων παρατηροῦμεν, ὅτι ὁ χαρακτήρ τῶν τριτοκλίτων εἰς ἄλλα μὲν εἶναι σύμφωνον, εἰς ἄλλα δὲ φωνῆεν. Λοιπὸν :

Τὰ τριτόκλιτα ὀνόματα κατὰ τὸν χαρακτήρα διαιροῦνται εἰς δύο κατηγορίας.

A) Εἰς **συμφωνόληκτα**, ὅσα ἔχουν χαρακτήρα σύμφωνον· π.χ. πίναξ—πίνακ-ος.

B) Εἰς **φωνηεντόληκτα**, ὅσα ἔχουν χαρακτήρα φωνῆεν· π.χ. πόλις—πόλε-ως.

Α'. ΣΥΜΦΩΝΟΛΗΚΤΑ

Τὰ συμφωνόληκτα πάλιν διαιροῦνται κατὰ τὸν χαρακτήρα 1) εἰς **οὐρανικόληκτα** (χαρακτήρ κ, γ, χ), 2) **χειλικόληκτα** (χα-

ρακτήρ π,β,φ) 3) **ὀδοντικὸλῆκτα** (χαρακτήρ τ,δ,θ,) 4) **ὕγρόληκτα** (χαρακτήρ λ,ρ); 5) **ἐνρινὸλῆκτα** (χαρακτήρ ν) καὶ 6) **σιγμὸλῆκτα** (χαρακτήρ σ).

1. Οὐρανικὸλῆκτα.

Ὄν.	ὀ	κόραξ	ή	φλόξ	ὀ	βήξ
Γεν.	τοῦ	κόρακος	τῆς	φλογός	τοῦ	βηχός
Δοτ.	τῷ	κόρακι	τῆ	φλογί	τῷ	βηχί
Αἰτ.	τόν	κόρακα	τήν	φλόγα	τόν	βήχα
Κλητ.	ῶ	κόραξ	ῶ	φλόξ	ῶ	βήξ

Πληθυντικὸς

Ὄν.	οἱ	κόρακες	αἱ	φλόγες	οἱ	βῆχες
Γεν.	τῶν	κοράκων	τῶν	φλογῶν	τῶν	βηχῶν
Δοτ.	τοῖς	κόραξι	ταῖς	φλοξί	τοῖς	βηξί
Αἰτ.	τούς	κόρακας	τάς	φλόγας	τούς	βῆχας
Κλητ.	ῶ	κόρακες	ῶ	φλόγες	ῶ	βῆχες

Ὅπως κλίνεται ὁ κόραξ (χαρακτήρ κ) κλίνονται καὶ τὰ ὀνόματα : ὁ θώραξ, ὁ ἰέραξ, ὁ κόλαξ, ὁ φύλαξ, ὁ βλάξ, ἡ πλάξ, ἡ σάρξ, ὁ ἄνθραξ, ἡ ἀλώπηξ—ἀλώπεκος, ὁ ρύαξ καὶ ἄλλα.

Ὅπως κλίνεται ἡ φλόξ (χαρακτήρ γ) κλίνονται καὶ τὰ ὀνόματα : ἡ αἰξ—αἰγός (=γίδα, κατσίκα), ὁ ἄρπαξ, ἡ πτέρυξ, ἡ μάστιξ, ὁ ὄρτυξ, ὁ τέτιξ (=τζιτζίκας), ὁ λάρυγξ, ὁ φάρυγξ καὶ ἄλλα.

Ὅπως κλίνεται ὁ βήξ (χαρακτήρ χ) κλίνονται καὶ τὰ ὀνόματα : ἡ θρίξ (τριχός), ὁ ὄνυξ (δονυχος) καὶ ἄλλα.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1) Ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ τῶν οὐρανικολήκτων ὀνομάτων ἔχει κατάληξιν ς. Ὁ χαρακτήρ κ,γ,χ ἐνώνεται μὲ τὴν κατάληξιν ς καὶ γίνεται ξ· π. χ. πίνακ-ς = πίναξ, πτέρυγ-ς = πτέρυξ, ὄνυχ-ς=ὄνυξ.

Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ εἰς τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ· π.χ. πίνακ-σι=πίναξι, πτέρυγ-σι=πτέρυξι, ὄνυχ-σι=ὄνυξι.

2) Ἡ αἰτιατικὴ τοῦ ἐνικοῦ τῶν οὐρανικολήκτων ἔχει κατάληξιν α.

3) Ἡ κλητικὴ τοῦ ἐνικοῦ εἶναι ὁμοία μὲ τὴν ὀνομαστικὴν.

Θέμα. Ὁ κόραξ εἶναι ἀρπακτικὸν πτηνόν. Αἱ αἰγες βλάπτουν τὰ δένδρα. Ἡ ζῶη τῶν μυρμηκῶν εἶναι κουραστικὴ. Διὰ

τῆς μάστιγος κτυπῶμεν τοὺς ἵππους. Ἐπὶ τοῦ πίνακος γράφομεν. Ὁ βῆξ εἶναι πολὺ ἐνοχλητικὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον.

Ἄσκησις. Νὰ κλίνετε ὄλα τὰ οὐρανικόληκτα ὀνόματα, ποὺ ὑπάρχουν εἰς τὰς παραπάνω φράσεις.

2. Χειλικόληκτα.

Ἐνικόσ

Ὄν.	ὀ	γύψ	κώνωψ	"Αραψ
Γεν.	τοῦ	γυπός	κώνωπος	"Αραβος
Δοτ.	τῷ	γυπί	κώνωπι	"Αραβι
Αἰτ.	τὸν	γυπα	κώνωπα	"Αραβα
Κλητ.	ῶ	γύψ	κώνωψ	"Αραψ

Πληθυντικός

Ὄν.	οἱ	γυπες	κώνωπες	"Αραβες
Γεν.	τῶν	γυπῶν	κωνῶπων	"Αράβων
Δοτ.	τοῖς	γυψί	κώνωψι	"Αραψι
Αἰτ.	τούς	γυπας	κώνωπας	"Αραβας
Κλητ.	ῶ	γυπες	κώνωπες	"Αραβες

Κατ' αὐτὰ κλίνονται καὶ τὰ ὀνόματα : ὀ μύωψ, ὀ Κύκλωψ, ὀ Αἰθίοψ, ὀ μάλωψ (=ἐλαφρὴ πληγὴ), ἡ λαῖλαψ (=ἀνεμοστρόβιλος, τρικυμία), ὀ χάλυψ (χάλυβος), ὀ λιψ (λιβός)=(λιβας ἄνεμος) καὶ ἄλλα.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ ἔχει κατάληξιν ς. Τὸ ς τοῦτο ἐνώνεται μὲ τὸν χαρακτήρα π, β, φ καὶ γίνεται ψ' π. χ. κώνωπ-ς=κώνωψ, φλέβ-ς=φλέψ. Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ εἰς τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ· δηλ. κώνωπ-σι=κώνωψι, φλεβ-σί=φλεψί.

Θέμα. Ὁ Αἰθίοψ εἶναι μαῦρος. Ὁ κώνωψ εἶναι ἐνοχλητικὸν ἔντομον. Εἰς τὰς φλέβας τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρχει τὸ αἷμα. Διὰ τοῦ χάλυβος κατασκευάζομεν διάφορα ἐργαλεῖα.

Ἄσκησις. Νὰ κλίνετε ὄλα τὰ χειλικόληκτα ὀνόματα, ποὺ ὑπάρχουν εἰς τὰς παραπάνω φράσεις.

3. Ὀδοντικόληκτα.

α) χαρακτήρ τ, δ, θ.

Ἐνικόσ

Ὄν.	ὀ	γέλως	λέβης	ἡ	λαμπάς	πατρίς	ὄρνις	κόρυς
Γεν.	τοῦ	γέλωτος	λέβητος	τῆς	λαμπάδος	πατρίδος	ὄρνιθος	κόρυθος
Δοτ.	τῷ	γέλωτι	λέβητι	τῇ	λαμπάδι	πατρίδι	ὄρνιθι	κόρυθι
Αἰτ.	τὸν	γέλωτα	λέβητα	τὴν	λαμπάδα	πατρίδα	ὄρνιν	κόρυν
Κλ.	ῶ	γέλως	λέβης	ῶ	λαμπάς	πατρίς	ὄρνι	κόρυ

Πληθυντικός

Όν. οἱ γέλωτες λέβητες αἱ λαμπάδες πατρίδες ὄρνιθες κόρυθες
 Γεν. τῶν γελώτων λεβήτων τῶν λαμπάδων πατρίδων ὄρνιθων κορύθων
 Δοτ. τοῖς γέλωσι λέβησι ταῖς λαμπάσι πατρίσι ὄρنيσι κόρουσι
 Αἰτ. τοὺς γέλωτας λέβητας τὰς λαμπάδας πατρίδας ὄρνιθας κό, υθας
 Κλ. ὦ γέλωτες λέβητες ὦ λαμπάδες πατρίδες ὄρνιθες κόρυθες

Ἐνικός

Όν. τὸ σῶμα
 Γεν. τοῦ σώματος
 Δοτ. τῷ σώματι
 Αἰτ. τὸ σῶμα
 Κλητ. ὦ σῶμα

Πληθυντικός

τὰ σώματα
 τῶν σωμάτων
 τοῖς σώμασι
 τὰ σώματα
 ὦ σώματα

Κατὰ τὸ γέλως καὶ λέβης=καζάνι (χαρακτήρ τ) κλίνονται τὰ ὀνόματα: ὁ ἔρωσ, ὁ ἰδρώσ, ὁ πένης, (=πτωχός), ὁ τάπης, ἡ ἐσθής (=φέρημα), ἡ χάρις καὶ ἄλλα.

Κατὰ τὸ λαμπάς καὶ πατρίς (χαρακτήρ δ) κλίνονται τὰ ὀνόματα: ἡ ἑβδομάς, ἡ ἀγγελάς, ἡ Ἑλλάς, ὁ φυγάς, ὁ παῖς (παιδός), ἡ ἀσπίς, ἡ σανίς, ἡ φροντίς, ἡ σταφίς, ἡ ἔρις (ἔριδος)=φιλονικία.

Χαρακτήρα εἰς θ ἔχει τὸ ὄνομα ἡ κόρυς — τῆς κόρυθος=περικεφαλαία καὶ ἡ ὄρνις—τῆς ὄρνιθος=ἡ κότα ἢ ὁ ὄρνις—τοῦ ὄρνιθος=τὸ πτηνόν.

Κατὰ τὸ οὐδέτερον σῶμα κλίνονται τὰ ὀνόματα: τὸ πῶμα, χῶμα, αἷμα, ἄρμα, βῆμα, ὄνομα, μάθημα, καὶ ἄλλα. Ὅμοίως κλίνονται καὶ τὰ εἰς -ας οὐδέτερα: τὸ κρέας — κρέατος, πέρας (=τέλος), τέρας, γῆρας. Περὶ αὐτῶν θὰ ὀμιλήσωμεν εἰς ἄλλο μάθημα.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1) Ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ τῶν ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν ὀδοντοκόληκτων ὀνομάτων ἔχει κατάληξιν ς. Ἄλλὰ τὰ ὀδοντόφωνα τ,δ,θ, πρὸ τοῦ ς ἀποβάλλονται π.χ. ἐσθῆτ-ς=ἐσθής, πατρίδ-ς=πατρίς, ὄρνιθ-ς=ὄρνις. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ εἰς τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ δηλ. ἐσθῆτ-σι = ἐσθῆσι, πατρίδ-σι = πατρίσι, ὄρνιθ-σι=ὄρνισι.

2) Τὰ οὐδέτερα ὀδοντοκόληκτα δὲν ἔχουν τὴν κατάληξιν ς εἰς τὴν ὀνομαστικὴν, ἀλλ' ἀποβάλλουν τὸν χαρακτήρα τ εἰς τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ, διότι δὲν ὑπάρ-

χει Ἑλληνική λέξις, ἢ ὁποῖα νὰ τελειώνη εἰς τ' π. χ. σωματ = σῶμα, χωματ = χῶμα.

3) Τὰ εἰς -ις καὶ -υς βαρύτενα (ὅσα τονίζονται εἰς τὴν παραλήγουσαν) ὀδοντικόληκτα σχηματίζουσι τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἰς -ιν καὶ -υν (κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ φωνηεντόληκτα, καθὼς θὰ ἴδωμεν)· π.χ. ἡ ἔρις, τὴν ἔριν, ἡ χάρις—τὴν χάριν (κατὰ τὸ ἢ πόλις—τὴν πόλιν), ἡ κόρυς—τὴν κόρυν (κατὰ τὸ ὀ πῆχυς—τὸν πῆχυν).

4) Ἡ κλητικὴ τοῦ ἐνικοῦ εἶναι ὁμοία μὲ τὴν ὀνομαστικὴν· π.χ. ἡ ἔσθῃς—ὦ ἔσθῃς, ἡ λαμπάς—ὦ λαμπάς. Ἐξαιροῦνται τὰ βαρύτενα εἰς -ις καὶ -υς· π.χ. ἡ ἔρις—ὦ ἔρι, ἡ χάρις—ὦ χάρι, ἡ κόρυς—ὦ κόρυ. Ἐπίσης ὁ παῖς ἔχει κλητικὴν ὦ παῖ, καὶ ἡ τυραννίς—ὦ τυραννί. Δηλαδή αὐτὰ ἔχουν τὴν κλητικὴν, ὅπως τὰ φωνηεντόληκτα, ὁμοίαν μὲ τὸ θέμα, ἀλλ' ἀποβάλλουν τὸν χαρακτηριστῆρα τ,δ,θ. Ἦτοι ἡ χάρις—ὦ χάριτ—ὦ χάρι, ἡ ἔρις—ὦ ἔριδ—ἔρι, ἡ κόρυς—ὦ κόρυθ—κόρυ. Τοῦτο γίνεται διότι καμμία Ἑλληνικὴ λέξις δὲν τελειώνει εἰς τ,δ,θ.

· Τὸ δίχρονον τῆς παραληγούσης τῶν ὀδοντικόληκτων.

1) Τὰ εἰς -μα οὐδέτερα ἔχουν τὸ δίχρονον τῆς παραληγούσης μακρόν· π.χ. τὸ δρᾶμα, θῦμα, κλῖμα, κρῖμα, κύμα, νᾶμα.

2) Τὰ εἰς -ις γενικὴ -ιδος θηλυκὰ ἔχουν τὸ δίχρονον βραχύ· π.χ. ἡ πατρίς—πατρίδος, ἐλπίς—ἐλπίδος.

Τὰ συνηθέστερα θηλυκὰ εἰς -ις -ιδος, τὰ ὁποῖα ἔχουν τὸ δίχρονον μακρόν εἶναι: ἡ σφραγίς—σφραγιδος, ἡ ἀψίς (=τόξον) — ἀψίδος, ἡ νησίς (=μικρὸ νησάκι) — νησιδος, ἡ κρηπίς (=τὸ θεμέλιον)—κρηπίδος, ἡ κνημὶς (=πτέρνα) — κνημίδος, ἡ χειρίς (=κάλυμμα τῆς χειρὸς)—χειρίδος, ἡ ραφανίς (=τὸ ραπάνι)—ραφανίδος, ἡ κηλίς—κηλίδος.

Ἄσκησις. Νὰ τονίσετε ὀρθῶς τὰ ὀδοντικόληκτα τοῦ παρακάτω θέματος.

Αἱ σφραγίδες εἰς τὰς κνημίδας τῶν μαθητῶν διακρίνονται καλῶς. Ἡ δόξα τῆς πατρίδος παρακολουθεῖ πάντοτε μὲ ἀγαθὴν ἐλπίδα τοὺς νέους πολίτας τῆς, οἱ ὁποῖοι θὰ ἀποτελέσουν τὴν κρηπίδα τῆς νεωτέρας ἱστορίας τῆς.

β'. Χαρακτήρ ντ.

Ένικὸς

Όν.	ὁ	ἀνδριάς	ἐλέφας	Ξενοφῶν	γέρων
Γεν.	τοῦ	ἀνδριάντος	ἐλέφαντος	Ξενοφώντος	γέροντος
Δοτ.	τῷ	ἀνδριάντι	ἐλέφαντι	Ξενοφῶντι	γέροντι
Αἰτ.	τὸν	ἀνδριάντα	ἐλέφαντα	Ξενοφῶντα	γέροντα
Κλητ.	ὦ	ἀνδριάς	ἐλέφαν	Ξενοφῶν	γέρον

Πληθυντικὸς

Όν.	οἱ	ἀνδριάντες	ἐλέφαντες	γέροντες
Γεν.	τῶν	ἀνδριάντων	ἐλεφάντων	γερόντων
Δοτ.	τοῖς	ἀνδριᾶσι	ἐλέφασι	γέρουσι
Αἰτ.	τούς	ἀνδριάντας	ἐλέφαντας	γέροντας
Κλητ.	ὦ	ἀνδριάντες	ἐλέφαντες	γέροντες

Κατὰ τὸ ὄνομα ἀνδριάς κλίνονται καὶ τὰ ὀνόματα : ὁ ἰμάς — ἰμάντος (= λωρί), ὁ ἀλλᾶς — ἀλλάντος (= λουκάνικο), ὁ πλακοῦς → πλακοῦντος, ὁ ὀδοῦς — ὀδόντος.

Κατὰ τὸ ἐλέφας (βαρύτονον) κλίνονται τὰ ὀνόματα : ὁ γίγας, ὁ ἀδάμας. Κατὰ τὸ Ξενοφῶν κλίνονται τὰ ὀνόματα : ὁ Ἄντιφῶν, ὁ Ἰοφῶν.

Κατὰ τὸ ὁ γέρων κλίνονται τὰ ὀνόματα : ὁ δράκων, ὁ λέων, ὁ θεράπων.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1) Τὰ ἔχοντα χαρακτήρα -ντ ὀνόματα σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ κατὰ δύο τρόπους. Δηλαδή ἢ παίρνουν τὴν κατάληξιν ς καὶ ἀποβάλλουν τὸ -ντ. Ὅποτε διὰ γὰ ἀναπληρωθῶν τὰ δύο αὐτὰ γράμματα γίνεται ἀναπληρωματικὴ ἔκτασις· δηλαδή τὸ πρὸ τοῦ -ντ βραχὺ φωνῆεν γίνεται μακρὸν ἢ διφθογγος (τὸ ᾱ γίνεται ᾰ, τὸ ε γίνεται εἰ καὶ τὸ ο γίνεται ου) π.χ. ἐλέφαντ-ς = ἐλέφας, ἀλλᾶεντ-ς = ἀλλᾶς, ὀδόντ-ς = ὀδοῦς.

Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ εἰς τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ· π.χ. ἐλέφαντ-σι = ἐλέφασι, ἰμάντ-σι = ἰμάσι, ὀδόντ-σι = ὀδοῦσι, λέοντ-σι = λέουσι.

Ἡ ὄσα λήγουν εἰς -ων-οντος δὲν παίρνουν τὴν κατάληξιν ς

εις τὴν ὀνομαστικὴν, ἀλλ' ἀποβάλλουν τὸ τ τοῦ θέματος καὶ ἐκτείνουν τὸ πρὸ τοῦ ν ο εἰς ω· π.χ. λέοντ· =λέων, γέροντ· =γέρων.

2) Τὰ ὀξύτονα καὶ τὰ περισπώμενα ὀνόματα εἰς -ντ σχηματίζουν τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ ὁμοίαν μὲ τὴν ὀνομαστικὴν· π.χ. ὁ ἀνδριάς—ὦ ἀνδριάς, ὁ Ξενοφῶν—ὦ Ξενοφῶν. Ἐνῶ τὰ παροξύτονα ἢ βαρύτονα ἔχουν τὴν κλητικὴν ὁμοίαν μὲ τὸ θέμα π.χ. ὁ ἐλέφας—ὦ ἐλέφαντ—ἐλέφαν, ὁ γέρων—ϕ γέροντ—γέρον. Τὸ τ ἀποβάλλεται διότι καμμία Ἑλληνικὴ λέξις δὲν τελειώνει εἰς τ.

3) Ὅσα ἔχουν θέμα εἰς -οντ (π.χ. Ξενοφάντ·) εἰς—αεντ (π.χ. ἀλλάεντ·) καὶ -οεντ (π.χ. πλακόεντ·) συναίρουνται ἐντὸς τοῦ θέματος (ἦτοι α+ο εἰς ω, α+ε ἢ α+ει εἰς α καὶ ο+ε ἢ ο+ει εἰς -ου). Δηλαδή Ξενοφῶν, ἀλλάεις = ἀλλᾶς, πλακόεις = πλακοῦς.

4. Ἐνρινόληκτα.

Ἐνικός

Ὄν.	ὁ	χειμῶν	ἡγεμῶν	γείτων	σωλῆν	ποιμῆν
Γεν.	τοῦ	χειμῶνος	ἡγεμόνος	γείτονος	σωλῆνος	ποιμένο
Δοτ.	τῷ	χειμῶνι	ἡγεμόνι	γείτονι	σωλῆνι	ποιμένι
Αἰτ.	τόν	χειμῶνα	ἡγεμόνα	γείτονα	σωλῆνα	ποιμένα
Κλητ.	ὦ	χειμῶν	ἡγεμῶν	γείτον	σωλῆν	ποιμῆν

Πληθυντικός

Ὄν.	οἱ	χειμῶνες	ἡγεμόνες	γείτονες	σωλῆνες	ποιμένες
Γεν.	τῶν	χειμῶνων	ἡγεμόνων	γείτόνων	σωλῆνων	ποιμένων
Δοτ.	τοῖς	χειμῶσι	ἡγεμόσι	γείτοσι	σωλῆσι	ποιμέσι
Αἰτ.	τοὺς	χειμῶνας	ἡγεμόνας	γείτονας	σωλῆνας	ποιμένας
Κλητ.	ὦ	χειμῶνες	ἡγεμόνες	γείτονες	σωλῆνες	ποιμένες

Κατὰ τὸ ὄνομα χειμῶν κλίνονται καὶ τὰ ὀνόματα : ὁ αἰών, ὁ ἀμπελών, ὁ ἐλαιών, ὁ ὄρνιθών, ὁ περιστερέων, ὁ λειμῶν καὶ ἄλλα, τὰ ὅποια φανερώνουν πληθὸς ὁμοειδῶν πραγμάτων ἢ ζώων, εἶναι δηλαδή περιεκτικά. Π.χ. ἀμπελών=πολλὰ ἀμπέλια, ἐλαιών=πολλὰ ἐλαῖαι, περιστερέων=πολλὰ περιστέρια. Αὐτὰ γράφονται μὲ ω εἰς ὅλας τὰς πτώσεις.

Κατὰ τὸ ἡγεμῶν κλίνονται τὰ ὀνόματα : ἡ χελιδῶν, ἡ ἀηδῶν, ὁ κηδεμῶν, ἡ χιών, ἡ σταγῶν, ὁ κανῶν, ὁ θαίμων καὶ

ἄλλα. Αὐτὰ γράφονται μὲ ο εἰς τὰς πλαγίας πτώσεις τοῦ ἐνικοῦ καὶ εἰς ἄλλας τοῦ πληθυντικοῦ.

Κατὰ τὸ σωλὴν κλίνονται τὰ ὀνόματα : ὁ κηφὴν, ὁ λειχὴν, ὁ πυρὴν, ὁ Ἑλληγν, ὁ μὴν—μηνός καὶ ἄλλα.

Κατὰ τὸ ποιμὴν κλίνονται καὶ τὰ ὀνόματα : ὁ λιμὴν, ὁ πυθμὴν, ὁ ἀδὴν, ὁ σὺχὴν (=λαιμός).

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1) Τὰ περισσότερα ἐνρινόληκτα ὀνόματα σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ χωρὶς τὴν κατάληξιν ς. Ὅσα ἔχουν πρὸ τοῦ ν βραχὺ φωνῆεν τὸ ἐκτείνουσι εἰς μακρὸν ἦτοι τὸ ε εἰς η καὶ τὸ ο εἰς ω· π.χ. λιμεν—λιμὴν, κανὸν—κανών.

Μερικὰ λήγοντα εἰς -ις καὶ -υς καὶ τὸ ὄνομα κτεῖς σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ μὲ τὴν κατάληξιν ς. Ὁ χαρακτήρ ν πρὸ τοῦ ς ἀποβάλλεται· π.χ. ἀκτίν-ς=ἀκτίς, Γόρτυν-ς=Γόρτυς, κτέν-ς=κτεῖς (=χτένι) (ἐδῶ γίνεται ἀναπληρωματικὴ ἕκτασις).

2) Τὰ ὀξύτονα ἐνρινόληκτα ὀνόματα ἔχουν τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ ὁμοίαν μὲ τὴν ὀνομαστικὴν· π.χ. ὁ ποιμὴν—ὦ ποιμὴν, ὁ κανὼν — ὦ κανών, ὁ σωλὴν — ὦ σωλὴν. Ἐνῶ τὰ βαρύτονα ἔχουν τὴν κλητικὴν ὁμοίαν μὲ τὸ θέμα· π.χ. ὁ γείτων—ὦ γείτων, ὁ δαίμων—ὦ δαίμων.

3) Εἰς τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ὁ χαρακτήρ ν ἀποβάλλεται πρὸ τῆς καταλήξεως -σι χωρὶς ἕκτασιν. Π.χ. ἀγών-σι=ἀγῶσι, λιμέν-σι=λιμέσι, γείτων-σι=γείτοσι.

Τὸ δίχρονον τῆς παραληγούσης τῶν ἐνρινολήκτων.

ἀκτίς—ἀκτίνος, δελφίς—δελφίνος, παιάν—παιᾶνος, Ἄκαρνάν—Ἄκαρνάνος, μεγιστάν—μεγιστάνος. Ὅλα τὰ εἰς -ις -ινος καὶ τὰ εἰς -αν -ανος ἐνρινόληκτα ἔχουν τὸ δίχρονον τῆς παραληγούσης μακρὸν.

Θέμα. Ὁ ἀγὼν τῶν Ὀλυμπίων ἦτο πανελλήνιος. Αἱ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου ζωογονοῦν. Οἱ ποιμένες ὀδηγοῦν τὰ πρόβατα εἰς λιμῶνας. Οἱ Ἕλληνες ἐτίμων τοὺς ἥρωας. Οἱ δελφῖνες διασχίζουν τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης. Μὲ τοὺς κτένας κτενίζόμεθα. Τὸ ὕδωρ τρέχει διὰ τῶν σωλῆνων. Πρέπει νὰ σεβώμεθα τὰς εἰκόνας τῶν ἀγίων.

"*Δοκμοίς*. 1) "Όσα ένρινόληκτα εἶναι εἰς τὸν ένικὸν ἀριθμὸν νὰ τὰ μεταφέρετε εἰς τὸν πληθυντικὸν καὶ τὸ ἀντίστροφον καὶ εἰς τὴν ἴδιαν πτώσιν· π.χ. λειμῶνας=λειμῶνα, πυθμένα=πυθμένας. 2) Νὰ κλίνετε τὰ ὀνόματα : δελφίς, κτεῖς, εἰκὼν.

5. Ὑ γ ρ ὀ λ η κ τ α.

Ἐ ν ι κ ὀ ς

Ὅν.	ὁ	ρήτωρ	κρατῆρ	αἰθήρ	ἡ	χείρ
Γεν.	τοῦ	ρήτορος	κρατῆρος	αἰθέρος	τῆς	χειρὸς
Δοτ.	τῷ	ρήτορι	κρατῆρι	αἰθέρι	τῇ	χειρὶ
Αἰτ.	τὸν	ρήτορα	κρατῆρα	αἰθέρα	τὴν	χείρα
Κλητ.	ὦ	ρήτορ	κρατῆρ	αἰθήρ	ὦ	χείρ

Π λ η θ υ ν τ ι κ ὀ ς

Ὅν.	οἱ	ρήτορες	κρατῆρες	αἰθέρες	αἱ	χεῖρες
Γεν.	τῶν	ρητόρων	κρατῆρων	αἰθέρων	τῶν	χειρῶν
Δοτ.	τοῖς	ρήτορσι	κρατῆρσι	αἰθέρσι	ταῖς	χερσὶ
Αἰτ.	τούς	ρήτορας	κρατῆρας	αἰθέρας	τάς	χεῖρας
Κλητ.	ὦ	ρήτορες	κρατῆρες	αἰθέρες	ὦ	χεῖρες

Κατὰ τὸ ρήτωρ κλίνονται τὰ ὀνόματα : ὁ κοσμήτωρ, ὁ κτήτωρ, ὁ πράκτωρ, ὁ αὐτοκράτωρ, ὁ εἰσπράκτωρ.

Κατὰ τὸ κρατῆρ κλίνονται τὰ ὀνόματα : ὁ κλητῆρ, ὁ μνηστήρ, ὁ χαρακτήρ, ὁ σωτήρ (κλητ. σῶτερ), ὁ στατήρ, ὁ σπινθήρ, ὁ ζωστήρ.

Κατὰ τὸ αἰθήρ κλίνονται τὰ ὀνόματα : ὁ ἀήρ καὶ ὁ ἀστήρ, ἀλλὰ τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ὁ ἀστήρ σχηματίζει ἀστράσι καὶ ὄχι ἀστέρσι.

Οὐδέτερα ὑγρόληκτα εἶναι : τὸ ἕαρ (ἕαρος)=ἡ ἄνοιξις καὶ τὸ νέκταρ (νέκταρος)=ποτὸν τῶν ἀρχαίων θεῶν, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν πληθυντικὸν ἀριθμὸν. Ἐπίσης τὸ πῦρ τὸ ὁποῖον σχηματίζει τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν δευτέραν κλίσιν· ἦτοι, πῦρ, πυρός, πυρὶ, πῦρ, πυρά, πυρῶν, πυροῖς, πυρά.

Ὑγρόληκτα μὲ χαρακτῆρα λ εἶναι μόνον τὸ ὄνομα : ὁ ἄλς (=ἀλάτι) ἀλός, ἀλί, ἄλα, ἄλς—οἱ ἄλες, ἀλῶν, ἀλσί, ἄλας, ἄλες.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1) Τὰ ὑγρόληκτα ὀνόματα δὲν παίρνουν τὴν κατάληξιν ς εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ένικοῦ, ἀλλὰ ἐκτείνουν τὸ πρὸ τοῦ χα-

ρακτῆρος φωνῆεν ἄν εἶναι βραχὺ εἰς μακρόν· π.χ. θέμα ρήτορ —ρήτωρ, θ. ἀερ—ἀήρ.

Μόνον τὸ ὄνομα ἄλς καὶ ὁ μάρτυς παίρνουν ς. Τὸ ρ πρὸ τοῦ ς ἀποβάλλεται· δηλ. μάρτυρ-ς=μάρτυς, δοτ. πληθ. μάρτυρ-σι=μάρτυσι.

2) Τὰ ὀξύτονα ὑγρόληκτα σχηματίζουν τὴν κλητικὴν ὁμοίαν μὲ τὴν ὀνομαστικὴν· π.χ. ὁ κλητῆρ—ὦ κλητῆρ. Τὸ ὄνομα σωτῆρ μόνον ἔχει κλητικὴν ὦ σωτῆρ.

3) Τὰ βαρύτονα ὑγρόληκτα σχηματίζουν τὴν κλητικὴν ὁμοίαν μὲ τὸ θέμα· π.χ. ὁ ρήτωρ = ὦ ρήτορ, ὁ αὐτοκράτωρ = ὦ αὐτοκράτορ:

Ἵγρόληκτα συγκοπτόμενα.

Ἐνικός

Πληθυντικός

Ὄν. ὁ πατήρ	ἀνὴρ	ἢ	Δημήτηρ	οἱ	πατέρες	ἄνδρες
Γεν. τοῦ πατρός	ἀνδρός	τῆς	Δήμητρος	τῶν	πατέρων	ἀνδρῶν
Δοτ. τῷ πατρί	ἀνδρὶ	τῇ	Δήμητρι	τοῖς	πατράσι	ἀνδράσι
Αἰτ. τὸν πατέρα	ἄνδρα	τὴν	Δήμητρα	τούς	πατέρας	ἄνδρας
Κλ. ὦ πάτερ	ἄνερ	ὦ	Δήμητερ	ὦ	πατέρες	ἄνδρες

Τὰ ὑγρόληκτα ὀνόματα πατήρ (θ. πάτερ-), μήτηρ, θυγάτηρ, γαστήρ, Δημήτηρ καὶ ἀνὴρ λέγονται **συγκοπτόμενα**, διότι **συγκόπτουν** δηλαδή ἀποβάλλουν τὸ ε τοῦ θέματος κατὰ τὴν κλίσιν.

α) Τὰ ὀνόματα πατήρ, μήτηρ, θυγάτηρ, γαστήρ συγκόπτουν τὸ ε εἰς τὴν γενικὴν καὶ δοτικὴν τοῦ ἐνικοῦ καὶ εἰς τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ, ὅπου μετὰ τὴν συγκοπὴν τρέπουν τὸ ρ εἰς ρα βραχὺ· π.χ. πατράσι, μητράσι.

β) Τὸ ὄνομα Δημήτηρ συγκόπτει τὸ ε εἰς τὰς πλαγίας πτώσεις τοῦ ἐνικοῦ.

γ) Τὸ ὄνομα ἀνὴρ (θ. ἄνερ) συγκόπτει τὸ ε εἰς τὰς πλαγίας πτώσεις τοῦ ἐνικοῦ καὶ εἰς ὅλας τοῦ πληθυντικοῦ. Ἔπρεπε λοιπὸν κανονικῶς νὰ λέγωμεν ἀνρός—ἀνρὶ κ.λ.π. Ἀλλὰ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς κακοφωνίας ἀνεπτύχθη (προσετέθη) ἕνα δ μετὰξὺ καὶ ρ μετὰ τὴν συγκοπὴν τοῦ ε.

Σημ. Ὡς πρὸς τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ συμφωνεῖ πρὸς αὐτὰ καὶ τὸ ὄνομα ἀστήρ—ἀστράσι.

δ) Ἐκ τῶν συγκοπτομένων ὀνομάτων

1) Τὰ ὀνόματα **πατήρ, μήτηρ, θυγάτηρ** καὶ **γαστήρ** εἰς τὴν γενικὴν καὶ δοτικὴν τοῦ ἐνικοῦ, τὸ δὲ ὄνομα **ἀνὴρ** καὶ εἰς

αυτάς τὰς πτώσεις καὶ εἰς τὴν γεν. τοῦ πληθυντικοῦ τονίζονται ἐπὶ τῆς ληγούσης : μητρός, πατρός, θυγατρί, ἀνδρί, ἀνδρῶν.

2) Τὸ ὄνομα **Δημήτηρ** τονίζεται εἰς ὅλας τὰς πτώσεις πλὴν τῆς ὀνομαστικῆς εἰς τὴν προπαραλήγουσαν.

3) Τὰ ὀνόματα **πατήρ, θυγάτηρ** καὶ **ἀνὴρ** εἰς τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀναβιβάζουν τὸν τόνον.

4) Τὸ ὄνομα **γαστήρ** ἔχει τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ ὁμοίαν μὲ τὴν ὀνομαστικὴν ὡς γαστήρ.

Σιγμόληκτα

α' Οὐδέτερα εἰς —ος γεν. —ους.

		Ἐνικός		Πληθυντικός		
Ὄν.	τὸ	ἔθνος	χρέος	τὰ	ἔθνη	χρέη
Γεν.	τοῦ	ἔθνους	χρέους	τῶν	ἔθνῶν	χρεῶν
Δοτ.	τῷ	ἔθνει	χρέει	τοῖς	ἔθνεσι	χρέεσι
Αἰτ.	τὸ	ἔθνος	χρέος	τὰ	ἔθνη	χρέα
Κλητ.	ὦ	ἔθνος	χρέος	ὦ	ἔθνη	χρέα

Ὅμοίως κλίνονται καὶ τὰ ἐξῆς : τὸ κέρδος, πλῆθος, ἄνθος, ἔτος, δάσος, ὕψος, πλάτος, βάθος, ἔδαφος, πέλαγος.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ἐκ πρώτης ὄψεως τὰ ὀνόματα αὐτὰ φαίνονται, ὅτι εἶναι ἰσοσύλλαβα, ὃ δὲ χαρακτήρ σ δὲν διακρίνεται. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ γνωρίζωμεν ὅτι : 1) Τὸ θέμα τῶν ὀνομάτων αὐτῶν λήγει εἰς εσ' π.χ. ἔθνεσ-, ὄρεσ-, ἀλλὰ τὸ ε τρέπεται εἰς ο εἰς τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἔθνος, ὄρος.

2) Ἡ γενικὴ κανονικὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἔθνεσος, ἡ δοτικὴ ἔθνεσι, ὁπότε δὲν εἶναι ἰσοσύλλαβα.

Ἄλλὰ ὁ χαρακτήρ σ, ὅταν εὐρίσκεται μεταξὺ δύο φωνηέντων ἀποβάλλεται καὶ τότε τὰ δύο συναντώμενα φωνήεντα πρὸς ἀποφυγὴν κακοφωνίας συναιροῦνται ἤτοι εἰς τὴν γενικὴν πτῶσιν τὸ ε+ο γίνεται ου' π.χ. ἔθνε-ος=ἔθνους. Εἰς τὴν δοτικὴν τὸ ε+ι γίνεται ει' ἔθνε-ι=ἔθνει. Εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ τὸ ε+ω γίνεται ω π.χ. ἔθνε-ων=ἔθνων.

3) Μερικὰ ὀνόματα δὲν συναιροῦν τὸ ε+ω εἰς τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ π.χ. ἀνθέων, χειλέων, ὄρέων (καὶ ὄρων).

Εἰς τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ὑπῆρχον δύο σσ, ἀλλ' ἔγι-
 νεν ἀπλοποιήσεις εἰς ἓν π. χ. ἔθνεσσι—ἔθνεσι.

Β'. Οὐδέτερα εἰς -ας -ατος.

Σιγμόληκτα οὐδέτερα εἰς -ας εἶναι ἔξι, τὰ ἐξῆς : κέρας (= ἄκρον παρατάξεως στρατοῦ), κρέας, γέρας (= βραβεῖον), γῆρας (= γηρατεῖα), πέρας (= τέλος) καὶ τέρας.

Ταῦτα κλίνονται κατὰ τὰ οὐδέτερα ὀδοντικόληκτα εἰς -α
 ὡς ἐξῆς :

Ἐνικός Ἀριθμός		Πληθυντικός Ἀριθμός	
Ὀν.	τὸ πέρας	τὰ πέρατα	
Γεν.	τοῦ πέρατος	τῶν περάτων	
Δοτ.	τῷ πέρατι	τοῖς πέρασι	
Αἰτ.	τὸ πέρας	τὰ πέρατα	
Κλητ.	ὦ πέρας	ὦ πέρατα	

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- 1) Ὅμοίως κλίνονται καὶ τὰ ὑπόλοιπα πέντε ὀνόματα.
- 2) Τὰ ὀνόματα αὐτὰ εἰς ὄλας τὰς πτώσεις πλην τῆς δοτικῆς τοῦ πληθυντικοῦ ἔχουν θέμα εἰς -ατ (ὀδοντικόληκτον).
- 3) Τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ σχηματίζουν ἀπὸ θέμα εἰς -ασι (σιγμόληκτον).
- 4) Ἐἰς τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ὑπῆρχον δύο σσ, ἀλλ' ἔγινεν ἀπλοποιήσεις εἰς ἓν π. χ. κρέασ-σι—κρέασι.

Τὸ δίχρονον τῆς παραληγούσης τῶν σιγμόληκτων.

Τὰ συνηθέστερα σιγμόληκτα, τὰ ὁποῖα ἔχουν τὸ δίχρονον τῆς παραληγούσης μακρόν, εἶναι: τὸ κῦρος, μῖσος, ρῖγος, στί-
 ρος, φῦκος (φυτὸν θαλάσσης), ψῦχος.

Σημ. Σιγμόληκτα εἶναι καὶ μερικά θηλυκὰ εἰς -ως: αἰδῶς (= ἐν-
 ροπή), ἡ ἡώς (= αὐγή) τὰ ὁποῖα ἔχουν θέμα εἰς -ος καὶ κλίνονται
 ὡς ὀνόματα εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν ὡς ἐξῆς: ἡ αἰδῶς, τῆς αἰδοῦς, τῇ αἰδοῖ,
 ἡν αἰδῶ, ὦ αἰδῶς.

Θέμα. Τὰ ὄρη ἢ εἶναι κατάφυτα ἀπὸ δάση ἢ εἶναι γυμνά.
 τὸ δάσος εἶναι πολὺ ὠφέλιμον εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Διὰ τοῦ-
 οῦ τὰ δάση προστατεύονται ἀπὸ τὸ κράτος. Ὅταν καταστρέ-
 ψωμεν τὰ δάση, τὸ χῶμα τοῦ ἐδάφους παρασύρεται ὑπὸ τοῦ
 ὕδατος καὶ πλημμυρίζουν αἱ πεδιάδες.

Νὰ κλίνετε ὄλα τὰ σιγμόληκτα τῶν ἀνωτέρω φράσεων.

γ'. Ἄρσενικά κύρια εἰς -ης γεν. -ους-

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὀν. ὁ	Σωκράτης	Ἡρακλῆς	(οἱ	Σωκράται	Ἡρακλεῖς
Γεν. τοῦ	Σωκράτους	Ἡρακλέους	τῶν	Σωκρατῶν	Ἡρακλέων
Δοτ. τῷ	Σωκράτει	Ἡρακλεῖ	τοῖς	Σωκράτοις	
Αἰτ. τόν	Σωκράτη	Ἡρακλέα	τούς	Σωκράτας	Ἡρακλεῖς
	(καὶ Σωκράτην)				
Κλ. -ῶ	Σώκρατες	Ἡράκλεις	ῶ	Σωκράται	Ἡρακλεῖς)

Ὅμοιως κλίνονται καὶ τὰ : ὁ Ἄριστοτέλης, Δημοσθένης, Ἄριστοφάνης, Περικλῆς, Θεμιστοκλῆς, Σοφοκλῆς καὶ ἄλλα.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1) Τὰ ὀνόματα αὐτὰ ἔχουν θέμα εἰς -εσ ὅπως καὶ τὰ οὐδέτερα σιγμόληκτα καὶ τὸ ε ἔκτεινεται εἰς η εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ· π. χ. Σωκρατεσ=Σωκράτης.

2) Ἡ γενικὴ κανονικῶς ἦτο Σωκράτεσος, ἡ δοτικὴ Σωκράτεσι. Ὁ χαρακτήρ σ μεταξὺ δύο φωνηέντων ἀποβάλλεται καὶ τὰ δύο φωνήεντα συναιροῦνται, ὅπως εἰς τὰ οὐδέτερα σιγμόληκτα.

3) Εἰς τὴν κλητικὴν ἐνικοῦ ἀναβιβάζουν τὸν τόνον· π.χ. ῶ Σώκρατες, ῶ Ἡράκλεις (=Ἡράκλεες). Εἶναι ἐξ ἡ κλητικὴ ὁμοία μὲ τὸ θέμα.

4) Ὁ πληθυντικὸς ἀριθμὸς δταν γίνεται χρῆσις αὐτοῦ σχηματίζεται τῶν εἰς -ης κατὰ τὴν -Α' κλίσιν, τῶν δὲ εἰς -κλῆς κατὰ τὴν Γ' κλίσιν.

5) Τὰ εἰς -κλῆς συναιροῦνται δύο φορές εἰς τὴν δοτικὴν τοῦ ἐνικοῦ· π.χ. Περικλέεϊ=Περικλέει=Περικλεῖ. Τὴν αἰτιατικὴν σχηματίζουν εἰς -κλέα· π.χ. Περικλέα. Ἐνῶ τὰ εἰς -ης τὴν σχηματίζουν καὶ κατὰ τὴν πρώτην κλίσιν· π.χ. τὸν Σωκράτην, τὸν Δημοσθένην (ὅπως τὸν Ἄριστείδην).

Σημείωσις. Τὰ σιγμόληκτα ὀνόματα μπορεῖ νὰ μᾶς παραπλανήσουν διότι 1) εἶναι ἰσοσύλλαβα ὅπως τὰ πρωτόκλιτα καὶ δευτερόκλιτα καὶ 2) ὁ χαρακτήρ σ δὲν φαίνεται, διότι ἀποβάλλεται μεταξὺ δύο φωνηέντων κατὰ τὴν κλίσιν. Χρειαζέται λοιπὸν μεγάλη προσοχή.

Β. ΦΩΝΗΗΝΤΟΛΗΚΤΑ

I. Τὰ εἰς -ις γεν. -εως.

Ἐνικὸς

Ὄνομ.	ἡ	τάξις	ἔκθεσις	ὁ	μάγισ
Γεν.	τῆς	τάξεως	ἐκθέσεως	τοῦ	μάντιω
Δοτ.	τῇ	τάξει	ἐκθέσει	τῷ	μάντι
Αἰτ.	τὴν	τάξιν	ἐκθεσιν	τὸν	μάντιν
Κλητ.	ᾧ	τάξι	ἐκθεσι	ᾧ	μάντι

Πληθυντικὸς

Ὄνομ.	αἱ	τάξεις	ἐκθέσεις	οἱ	μάντιες
Γεν.	τῶν	τάξεων	ἐκθέσεων	τῶν	μάντιων
Δοτ.	ταῖς	τάξεσι	ἐκθέσεσι	ταῖς	μάντεσι
Αἰτ.	τάς	τάξεις	ἐκθέσεις	τοὺς	μάντιες
Κλητ.	ᾧ	τάξεις	ἐκθέσεις	ᾧ	μάντιες

Κατὰ τὸ ἡ τάξις κλίνονται : ἡ πόλις, πᾶξις, πίστις, κρίσις, λέξις, γνῶσις, κλίσις, πρόσθεσις, ἀφαίρεσις, γέννησις καὶ κατὰ τὸ ὁ μάντις ὀλίγα ἀρσενικά : ὁ ὄφις, ὁ πρῦτανις.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1) Τὰ εἰς -ις -εως φωνηεντόληκτα ἔχουν δύο θέματα, ἦτοι εἰς ι καὶ εἰς ε καὶ ἀπὸ μὲν τὸ θέμα εἰς -ι σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ, ἀπὸ δὲ τὸ θέμα εἰς -ε σχηματίζουν ὅλας τὰς ἄλλας πτώσεις ἐνικοῦ καὶ πληθυντικῶ ἀριθμοῦ.

2) Ὁ χαρακτήρ ε τοῦ δευτέρου θέματος εἰς τὴν δοτικὴν τοῦ ἐνικοῦ καὶ εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ συναιρεῖται μὲ τὴν κατάληξιν ι καὶ ες εἰς εἰ καὶ εἰς. π.χ. τῇ πόλε-ι=πόλει, αἱ πόλε-ες=πόλεις.

3) Ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ ἔχει τὴν κατάληξιν ς. π.χ. πόλι-ς.

4) Ἡ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ ἔχει κατάληξιν -ως, ἡ αἰτιατικὴ -ν, ἡ δὲ κλητικὴ εἶναι ὁμοία μὲ τὸ θέμα εἰς -ι. π.χ. τῆς πόλε-ως, τὴν πόλι-ν, ᾧ πόλι.

5) Ἡ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ τονίζονται εἰς τὴν προπαραλήγουσαν παρὰ τὸν κανόνα. π.χ. πόλεως, πόλεων.

6) Ἡ αἰτιατική καὶ κλητική τοῦ πληθυντικοῦ ἔχουν τὴν ἴδιαν κατάληξιν μὲ τὴν ὀνομαστικὴν· π.χ. αἱ πόλεις, τὰς πόλεις, ὧ πόλεις.

Σημ. Τὰ συνηθέστερα εἰς -ις ὀνόματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν τὸ δίχρονον μακρὸν εἶναι : ἡ θλίψις, ἡ δρᾶσις, ἡ κρᾶσις, ἡ πρᾶξις, ἡ ρίψις, ἡ ψῶξις.

Ἀσκήσις. Νὰ συμπληρώσετε τὰς κατάληξεις τῶν ὀνομάτων τοῦ παρακάτω θέματος. Αἱ ἐκθέσ- τῶν πολε- εἶναι ὠραῖαι. Εἰς τὰς θλιψ-δοκιμάζεται ὁ ἄνθρωπος. Τὴν ἀγαθὴν πρᾶξ- ὄλοι ἐπαινοῦμεν. Ὡ πόλ-κῶσον κατεστράφη!

II. Τὰ εἰς —υς γεν. —υος.

Ἐνικὸς

Ὄνομ.	ὁ	ἰχθύς	στάχυς	ἡ	δρῦς
Γεν.	τοῦ	ἰχθύος	στάχυος	τῆς	δρυός
Δοτ.	τῷ	ἰχθύϊ	στάχυϊ	τῇ	δρυϊ
Αἰτ.	τόν	ἰχθύν	στάχυν	τὴν	δρῦν
Κλητ.	ὦ	ἰχθῦ	στάχυ	ὦ	δρῦ

Πληθυντικὸς

Ὄνομ.	οἱ	ἰχθύες	στάχεις	αἱ	δρύες
Γεν.	τῶν	ἰχθύων	σταχύων	τῶν	δρυῶν
Δοτ.	τοῖς	ἰχθύσι	στάχυσι	ταῖς	δρυσί
Αἰτ.	τούς	ἰχθῦς	στάχυσ	τάς	δρῦς
Κλητ.	ὧ	ἰχθύες	στάχυες	ὧ	δρύες

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω κλίνονται καὶ τὰ ὀνόματα : ἡ ἰσχὺς (= δύναμις), ἡ κλιτὺς (= πλαγιά), ἡ ἀχλὺς (= ὀμίχλη, νέφος), ἡ ὀσφὺς (= ἡ μέση τοῦ σώματος), ἡ ὀφρὺς, ὁ βότρυς (= τὸ σταφύλι), ἡ πίτυς (= τὸ πεῦκον), ὁ μῦς (= ὁ ποντικός), ὁ σῦς (= σαράκι) κ. ἄ.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- 1) Τὰ φωνηεντόληκτα εἰς -υς -υος ἔχουν μόνον ἓνα θέμα εἰς -υ.
- 2) Ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἑνικοῦ παίρνει τὴν κατάληξιν 'ς' π.χ. ἰχθύ-ς, στάχυ-ς.
- 3) Ἡ αἰτιατικὴ τοῦ ἑνικοῦ ἔχει κατάληξιν νι: ἰχθῦ-ν, στάχυ-ν.

4) Ἡ κλητική τοῦ ἐνικοῦ εἶναι ὁμοία μέ τὸ θέμα· π. χ. ὦ ἰχθύ, ὦ στάχυ.

5) Ἡ αἰτιατική τοῦ πληθυντικοῦ ἔχει κατάληξιν ς καί περισπᾶται, ὅταν τονίζεται εἰς τὴν λήγουσαν, ὅπως καί εἰς τὰ μονοσύλλαβα· π.χ. ἰοὺς ἰχθύ-ς, τὰς δρυ-ς, τὸν μῦν, ὦ ὕ, ἡ δρυς, τὴν δρῦν, ὦ δρῦ.

6) Τέσσαρα φωνηεντόληκτα ὀνόματα εἰς -υς ἦτοι τὰ : ὁ πῆχυς, ὁ πέλεκυς, ὁ πρέσβυς καί τὸ ἄστυ εἰς τὴν γενικήν καί δοτικήν τοῦ ἐνικοῦ καί εἰς ὅλον τὸν πληθυντικὸν κλίνονται κατὰ τὰ φωνηεντόληκτα εἰς -ις -εως. Δηλαδή πῆχυς—πήχεως—πήχει—πήχυν—πήχυ. πήχεις—πήχεων—πήχεσι—πήχεις—πήχεις. πέλεκυς—πελέκεως—πελέκει—πέλεκυν—πέλεκυ. πελέκεις—πελέκεων—πελέκεσι—πελέκεις—πελέκεις. πρέσβυς (= γέρων ἢ ἀπεσταλμένος) πρέσβεως—πρέσβει—πρέσβυν—πρέσβυ. πρέσβεις—πρέσβεων—πρέσβεσι—πρέσβεις—πρέσβεις.

Ἄστυ (= πόλις), ἄστεως, ἄστει, ἄστυ, ἄστυ. ἄστη, ἄστεων, ἄστεσι, ἄστη, ἄστη. Σύμφωνα μέ αὐτὰ κλίνεται εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν τὸ ὄνομα ἔγγελυς, ἐνῶ εἰς τὸν ἐνικὸν κλίνεται κατὰ τὰ εἰς -υς -υος. Ἦτοι ὁ ἔγγελυς, ἐγγέλυος, ἐγγέλυι—ἐγγελυν—ἐγγελυ. ἐγγέλεις—ἐγγέλεων—ἐγγέλεσι—ἐγγέλεις—ἐγγέλεις.

Θέμα. Ἡ λιμνοθάλασσα τοῦ Μεσολογίου παράγει τοὺς καλυτέρους ἰχθύς. Τὰ δάση τῶν δρυῶν καί πιτύων εἶναι πολὺ ὠραῖα. Εἰς τὰ δάση αὐτὰ οἱ ὑλοτόμοι διὰ τοῦ πελέκεως κόπτουν τὰ γηραιὰ δένδρα, τὰ ὁποῖα χρησιμεύουν πρὸς θέρμανσιν. Κατὰ τὸν μῆνα Ἰούνιον οἱ θερισταὶ διὰ τῶν δρεπάνων κόπτουν τοὺς στάχυς τοῦ σίτου καί κατόπιν τοὺς ἀλωνίζουν. Ἐκαστος πῆχυς ἔχει ὀκτώ ρούπια.

Ἀσκήσεις. Νὰ κλίνετε τὰ φωνηεντόληκτα εἰς -υς ὀνόματα τῶν ἄνω φράσεων.

III. Τὰ εἰς -εως γεν. -έως, -αὺς καί -οις.

Ἐνικὸς

Ὄνομ.	ὁ γραφεὺς	ἄλιεὺς	ἡ γραῦς	ὁ βοὺς
Γεν.	τοῦ γραφέως	ἀλιέως καὶ ἀλιῶς	τῆς γραῶς	τοῦ βοός
Δοτ.	τῷ γραφεῖ	ἀλιεῖ	τῇ γραί	τῷ βοῖ
Αἰτ.	τὸν γραφέα	ἀλιέα καὶ ἀλιᾶ	τὴν γραῦν	τὸν βοῦν
Κλητ.	ὦ γραφεῦ	ἀλιεῦ	ὦ γραῦ	ὦ βοῦ

Πληθυντικός

Όνομ. οί	γραφείς	άλιεις	αί	γῤαες	οί	βόες
Γεν.	τῶν γραφῆων	άλιῶν καὶ ἀλιῶν	τῶν	γραῶν	τῶν	βοῶν
Δοτ.	τοῖς γραφεῦσι	άλιεῦσι	ταῖς	γραυσί	τοῖς	βουσί
Αἰτ.	τοὺς γραφέας	άλιέας καὶ ἀλιᾶς	τάς	γραῦς	τοὺς	βοῦς
	καὶ γραφεῖς	καὶ ἀλιεῖς				
Κλητ.	ῶ γραφεῖς	άλιεις	ῶ	γῤαες	ῶ	βόες

Ὅμοίως κλίνονται τὰ ὀνόματα : ὁ βασιλεύς, ὁ ἱερεὺς, ὁ γραμματεὺς, ὁ γονεὺς, ὁ ἵππεύς, ὁ κουρεὺς, ὁ Ἀχιλλεύς, ὁ Ἐρετριεύς, ὁ Εὐβοεὺς, ὁ Δωριεὺς καὶ ἄλλα.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1) Τὰ ἀνωτέρω ὀνόματα ἔχουν μόνον ἓνα θέμα εἰς -ευ· π.χ. βασιλευ, γραφευ.

2) Εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ παίρνουν τὴν κατάληξιν σ· π.χ. βασιλεύς.

3) ὁ χαρακτήρ υ μεταξὺ δύο φωνηέντων ἀποβάλλεται· γραφεῦ—ως=γραφέως, γραφεῦ—α=γραφέα, γραυ—ος=γραός, βουτ=βοτ.

4) Τὰ εἰς -ευσ μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ υ συναίρουσιν τὸ εἶ τῆς δοτικῆς τοῦ ἐνικοῦ καὶ τὸ εε τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ πληθυντικοῦ εἰς εἰ· π.χ. γραφέ—ι=γραφεῖ, γραφέ—εσ=γραφεῖς.

5) Ἡ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ τῶν εἰς -ευσ ἔχει κατάληξιν -ως, ἡ αἰτιατικὴ τοῦ ἐνικοῦ ἔχει -α καὶ ἡ αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ ἔχει -ας. Ἀργότερα ἡ κατάληξις τῆς αἰτιατικῆς τοῦ πληθυντικοῦ -ας ἔγινε -εις· π.χ. τοὺς βασιλεῖς. Αὐτὴ ἡ κατάληξις εἶναι περισσότερον ἐν χρῆσει εἰς τὴν καθαρεύουσαν.

6) Ἡ κλητικὴ τοῦ ἐνικοῦ τῶν εἰς -ευσ, ἂν καὶ δὲν προέρχεται ἐκ συναιρέσεως, περισπᾶται· π.χ. ῶ βασιλεῦ, ῶ γραφεῦ.

7) Ἡ κλητικὴ τοῦ ἐνικοῦ τῶν εἰς ευσ, αυσ καὶ ουσ ὀνομάτων εἶναι ὅμοια μὲ τὸ θέμα· π.χ. ῶ γραφεῦ, ῶ γραυ, ῶ βοῦ.

8) Ὅσα ὀνόματα εἰς -ευσ ἔχουν πρὸ τῆς καταλήξεως -ευ φωνῆεν συναίρουσιν εἰς τὴν γενικὴν καὶ αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ καὶ τοῦ πληθυντικοῦ τὸ εω εἰς ω καὶ τὸ εα εἰς ᾱ π.χ. ἀλιέως—ἀλιῶς, ἀλιέα—ἀλιᾶ, ἀλιέων—ἀλιῶν, ἀλιέας—ἀλιᾶς, Εὐβοέως—Εὐβοῶς, Εὐβοέα—Εὐβοᾶ, Εὐβοέων—Εὐβοῶν, Εὐβοέας—Εὐβοᾶς.

IV. Τὰ εἰς -ως γεν. -ωος καὶ -ῶ γεν. -οῦς.

	Ἐνικός				Πληθυντικός		
Ὄνομ.	ὁ	ἥρωος	ἡ	πειθῶ	οἱ	ἥρωες	—
Γεν.	τοῦ	ἥρωος	τῆς	πειθοῦς	τῶν	ἥρῳων	—
Δοτ.	τῷ	ἥρωϊ	τῇ	πειθοῖ	τοῖς	ἥρωσι	—
Αἰτ.	τόν	ἥρωα	τήν	πειθῶ	τούς	ἥρωας	—
Κλητ.	ῶ	ἥρωος	ῶ	πειθοῖ	ῶ	ἥρωες	—

Ὅμοίως κλίνονται: ὁ θῶς—θῳός (=τσακάλι ζῳών), ὁ Τρῶς—Τρῳός (κάτοικος τῆς Τροίας), ὁ Μίνως—Μίνωος (εἰς τὸν ἐνικόν), ἡ ἠχώ, ἡ λεχώ, ἡ Καλυψῶ, ἡ Σαπφῶ, ἡ Κλειῶ κ.ἄ.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1) Τὰ εἰς -ως ἔχουν θέμα εἰς -ω, εἶναι ὄλα γένους ἀρσενικοῦ καὶ σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ μὲ τὴν κατάληξιν ς, τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ μὲ τὴν κατάληξιν α, τὴν κλητικὴν ἔχουν ὀμοίαν μὲ τὴν ὀνομαστικὴν καὶ τὴν αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ εἰς -ας.

2) Τὰ εἰς -ω ἔχουν θέμα εἰς -οι, εἶναι ὄλα γένους θηλυκοῦ ὀξύτονα καὶ σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ δι' ἐκτάσεως τοῦ οἱ εἰς ωι, ἀλλὰ τὸ ι ἀποβάλλεται. Ἡ αἰτιατικὴ τοῦ ἐνικοῦ ὀξύνεται μετὰ τὴν συναίρεσιν παρὰ τὸν κανόνα, ἡ δὲ κλητικὴ ἔχει τὸν τύπον τοῦ θέματος.

3) Τὰ εἰς -ω δὲν ἔχουν πληθυντικὸν ἀριθμὸν. Ὅσακις ἀπαντοῦν εἰς τὸν πληθυντικόν, κλίνονται κατὰ τὴν δευτέραν κλίσιν, π.χ. ἡ λεχώ πληθ. αἱ λεχοῖ—τῶν λεχῶν—ταῖς λεχοῖς—τάς λεχοῦς—ῶ λεχοῖ.

Γενικαὶ παρατηρήσεις εἰς τὰ τριτόκλιτα ὀνόματα

1) Τὰ τριτόκλιτα ἀρσενικὰ καὶ θηλυκὰ ἔχουν τὰς ἰδίας καταλήξεις.

2) Αἱ καταλήξεις τῶν οὔδετέρων διαφέρουν ἀπὸ τὰς καταλήξεις τῶν ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν μόνον εἰς τὴν ὀνομαστικὴν αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν.

3) Αἱ καταλήξεις ι, σι, α καὶ ας εἶναι βραχεῖαι· π.χ. τῷ ἀγῶνι, τοῖς ἀγῶσι, τὸν ἀγῶνα, τοὺς ἀγῶνας, τῷ κρατῆρι, τοῖς κρατῆρσι, τὸν κρατῆρα, τοὺς κρατῆρας.

Θέμα. Τρέψατε τὰ κατωτέρω φωνηεντόληκτα ὀνόματα εἰς τὸν πληθυντικόν. Ὁ θῶς εἶναι ἄγριον ζῶον. Ὁ ἱερεὺς εἶναι ὑπηρέτης τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἥρωες ἐτιμᾶτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Τρέψατε τὰ κατωτέρω εἰς τὸν ἐνικόν.

Οἱ κεραμεῖς πλάττουν ἐκ πηλοῦ ἀγγεῖα. Τὰ δικαστήρια καταδικάζουν τοὺς φονεῖς. Οἱ ἀλιεῖς συλλαμβάνουν ἐντὸς τῆς θαλάσσης τοὺς ἰχθῦς.

24. Ἀνώμαλα οὐσιαστικά.

Ὅσα ὀνόματα δὲν σχηματίζονται καὶ δὲν κλίνονται σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνας καὶ τὰ γνωστὰ παραδείγματα τῶν τριῶν κλίσεων λέγονται **ἀνώμαλα**.

Τὰ συνηθέστερα ἀνώμαλα οὐσιαστικά εἶναι τὰ ἑξῆς :

Τὸ γόνυ, γόνατος, γόνατι, γόνυ—γόνατα, γονάτων, γόνασι, γόνατα.

Τὸ δόρυ, δόρατος, δόρατι, δόρυ—δόρατα, δοράτων, δόρασι, δόρατα.

Τὸ ὕδωρ, ὕδατος, ὕδατι, ὕδωρ — ὕδατα, ὑδάτων, ὕδασι, ὕδατα.

Τὸ φρέαρ, φρέατος, φρέατι, φρέαρ—φρέατα, φρεάτων, φρέασι, φρέατα.

Τὸ ἥπαρ (=σुकῶτι) ἥπατος, ἥπατι, ἥπαρ—ἥπατα, ἥπάτων, ἥπασι, ἥπατα.

Ἡ γυνή, γυναικός, γυναικί, γυναῖκα, γύναι—γυναῖκες, γυναικῶν, γυναιξί, γυναῖκας, γυναῖκες.

Ἄ Ζεὺς, Διός, Δί, Δία, Ζεῦ.

Ἄ κύων, κυνός, κυνί, κύνα, κύον—κύνες, κυνῶν, κυσί, κύνας, κύνες.

Τὸ οὖς (=αὐτί), ὠτός, ὠτί, οὖς—ᾠτα, ὠτων, ὠσί, ᾠτα.

Τὸ πῦρ, πυρός, πυρί, πῦρ—πυρά, πυρῶν, πυροῖς, πυρά.

Ἡ χεῖρ, χειρός, χειρί, χ-ῖρα, χεῖρ—χεῖρες, χειρῶν, χερσί, χεῖρας, χεῖρες,

Τὸ φῶς, φωτός, φωτί, φῶς—φῶτα, φῶτων, φωσί, φῶτα.

Τὸ γάλα, γάλακτος, γάλακτι, γάλα—γάλακτα, γαλάκτων γάλαξι, γάλακτα.

Ὁ μάρτυς, μάρτυρος, μάρτυρι, μάρτυρα—μάρτυρες, μάρτυρων, μάρτυσι, μάρτυρας.

Ὁ Ἰησοῦς, τοῦ Ἰησοῦ, τῷ Ἰησοῦ, τὸν Ἰησοῦν, ὃ Ἰησοῦ.

Ἐπάρχουν μερικά ὀνόματα κύρια, προσώπων, πόλεων καὶ χωρῶν, τὰ ὁποῖα ἀπαντοῦν κανονικῶς ἢ μόνον εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν ἢ μόνον εἰς τὸν πληθυντικόν· π.χ. Παῦλος, Δημήτριος, Πύργος, Πειραιεύς, Ἑλλάς, Ἀθηναί, Δελφοί, Σπέτσαι. Αὐτὰ λέγονται **ἐλλειπτικά κατ' ἀριθμὸν**.

Θέμα. Τρέψατε τὰ κατωτέρω εἰς πληθυντικά : Ἡ γυνὴ ἀρέσκειται εἰς τὸν στολισμὸν. Σταγῶν ὕδατος κοιλαίνει (βαθουλαίνει) τὴν πέτραν. Ἡ ἀγελάς παρέχει πολὺ καλὸν γάλα. Τὸ δόρυ τοῦ Ἄρεως ἦτο φοβερόν. Τὸ ὕδωρ τῶν φρεάτων εἶναι στάσιμον.

Τρέψατε τὰ κατωτέρω εἰς ἐνικά :

Τὰ γόνата κλίνομεν ἐν ὥρᾳ προσευχῆς. Οἱ κύνες εἶναι πιστὰ ζῶα. Μάρτυρες εἶναι οἱ θυσιαζόμενοι ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος. Αἱ γυναῖκες τοῦ Σουλίου ἦσαν ἀνδρειόταται.

Ε Π Ι Θ Ε Τ Α

25. Διαίρεσις τῶν ἐπιθέτων.

Καθὼς εἶδομεν εἰς τὴν σελ. 20 αἱ λέξεις μὲ τὰς ὁποίας φανερώνομεν τὴν ποιότητα ἢ ἰδιότητα τῶν οὐσιαστικῶν λέγονται **ἐπίθετα**.

Τὰ ἐπίθετα ἔχουν γένος, ἀριθμὸν, πτώσεις καὶ κλίσεις, ὅπως καὶ τὰ οὐσιαστικά. Τὰ ἐπίθετα προσδιορίζουν τὰ οὐσιαστικά καὶ συμφωνοῦν πρὸς αὐτὰ κατὰ γένος, ἀριθμὸν καὶ πτώσιν· π.χ. ὁ καλὸς μαθητής, ἡ καλὴ μαθήτρια, τὸ καλὸν παιδίον.

Τὰ περισσότερα ἐπίθετα ἔχουν τρία γένη· ἀρσενικόν, θηλυκόν καὶ οὐδέτερον καὶ διὰ τοῦτο λέγονται **τριγενῆ**· ὁ καλός, ἡ καλή, τὸ καλόν.

Μερικά ἔχουν μόνον δύο γένη, ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν καὶ διὰ τοῦτο λέγονται **διγενῆ**· ὁ φυγὰς, ἡ φυγὰς, ὁ βλάξ, ἡ βλάξ.

Ἔτι τὰ τριγενῆ ἐπίθετα ἔχουν ξεχωριστὴν κατάληξιν διὰ κάθε γένος, λέγονται **τρικατάληκτα**· π.χ. ὁ ὑψηλός, ἡ ὑψηλή, τὸ ὑψηλόν, εἶναι ἐπίθετον **τριγενές καὶ τρικατάληκτον**.

Ἔτι τὰ διγενῆ ἐπίθετα ἔχουν μίαν κατάληξιν διὰ τὸ ἀρσενικόν καὶ θηλυκόν καὶ μίαν διὰ τὸ οὐδέτερον, δηλαδὴ δύο καταλήξεις λέγονται **δικατάληκτα**· π.χ. ὁ ἄγονος, ἡ ἄγονος, τὸ ἄγονον εἶναι **τριγενές καὶ δικατάληκτον**.

Τὰ διγενῆ ἐπίθετα ἔχουν μόνον μίαν κατάληξιν καὶ διὰ τοῦτο λέγονται **μονοκατάληκτα**· π.χ. ὁ ἄρπαξ, ἡ ἄρπαξ εἶναι ἐπίθετον **διγενές καὶ μονοκατάληκτον**.

Ἔτι τῶν τρικαταλήκτων ἐπιθέτων τὸ θηλυκὸν κλίνεται κατὰ τὴν α'. κλίσιν. Τὸ ἀρσενικὸν καὶ οὐδέτερον ἄλλων μὲν κλίνεται κατὰ τὴν δευτέραν κλίσιν καὶ αὐτὰ λέγονται **δευτερόκλιτα**, ἐπίθετα, ἄλλων δὲ κατὰ τὴν τρίτην κλίσιν καὶ λέγονται **τριτόκλιτα** ἐπίθετα· π.χ. ἀγαθός, ἀγαθή, ἀγαθόν, — πλατύς, πλατεῖα, πλατύ.

Ἄπο τὰ δικατάληκτα ἄλλα μὲν κλίνονται κατὰ τὴν δευτέ-

ραν κλίσιν, ἄλλα δὲ κατὰ τὴν τρίτην π. χ. ὁ βάρβαρος, ἡ βάρβαρος, τὸ βάρβαρον, — ὁ εὐγενής, ἡ εὐγενής, τὸ εὐγενές.

Τὰ περισσότερα μονοκατάληκτα κλίνονται κατὰ τὴν τρίτην κλίσιν.

Τὰ συνηθέστερα μονοκατάληκτα ἐπίθετα εἶναι τὰ ἑξῆς : ὁ πένης—πένητος (=πτωχός), ὁ ἄπαις—ἄπαιδος, ὁ ἄρπαξ—ἄρπαγος, ὁ βλάξ—βλακός, ὁ νομάς—νομάδος, ὁ ἀλαζών, ὁ φυγὰς, ὁ μιγὰς, ὁ ἀχίτων, ὁ μάκαρ.

Ἄσκησις. 1) Νὰ εὕρετε πέντε ἐπίθετα τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα, πέντε τριγενῆ καὶ δικατάληκτα εἰς τὸ Ἐναγνώστικόν σας.

2) Νὰ γράψετε καὶ τὰ τρία γένη τῶν ἐπιθέτων : δειλός, πονηρός, ἅγιος, τίμιος, νέος, ταχύς, βαθύς, ἐπιμελής, εὐσεβής.

26. Κλίσεις τῶν ἐπιθέτων.

Α. Δευτερόκλιτα.

1. Ἄσυναίρετα τρικατάληκτα.

Ἐνικὸς

ἀγαθός	ἀγαθῆ	ἀγαθόν	νέος	νέα	νέον
ἀγαθοῦ	ἀγαθῆς	ἀγαθοῦ	νέου	νέας	νέου
ἀγαθῶ	ἀγαθῇ	ἀγαθῶ	νέῳ	νέα	νέῳ
ἀγαθόν	ἀγαθῆν	ἀγαθόν	νέον	νέαν	νέον
ἀγαθῆ	ἀγαθῆ	ἀγαθόν	νέε	νέα	νέον

Πληθυντικὸς

ἀγαθοί	ἀγαθαί	ἀγαθά	νέοι	νέαι	νέα
ἀγαθῶν	ἀγαθῶν	ἀγαθῶν	νέων	νέων	νέων
ἀγαθοῖς	ἀγαθαῖς	ἀγαθοῖς	νέοις	νέαις	νέοις
ἀγαθοῦς	ἀγαθὰς	ἀγαθὰ	νέους	νέας	νέα
ἀγαθοί	ἀγαθαί	ἀγαθὰ	νέοι	νέαι	νέα

Ἄσκησις. Νὰ κλίνετε τὰ ἐπίθετα : ταπεινός, -ή, -όν, ἄξιος, -α, -ον.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1) Τὰ θηλυκά τῶν τρικαταλήκτων ἐπιθέτων τῆς β'. κλίσεως ἔχουν κατάληξιν -ῆ π. χ. ὑψηλός, ὑψηλή, — χαμηλός, χαμηλή. Ὅσα ὁμοῦς ἔχουν πρὸ τῆς καταλήξεως -ος φωνήεν ἢ ρ σχημα-

τίζουν τὸ θηλυκὸν εἰς -α (μακρόν)· π.χ. ἅγιος, ἄγλα, — δίκαιος, δικαία, —καθαρός, καθαρὰ, —πονηρός, πονηρά.

Ἐξαιρεῖται τὸ ὄγδοος, ὄγδοή, ὄγδοον.

2) Ἡ ὀνομαστικὴ καὶ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ τῶν θηλυκῶν τονίζεται ὅπου καὶ ὅπως τὰ ἀρσενικά· π.χ. δίκαιαι, δικαίων ὅπως τὸ ἀρσενικὸν δίκαιοι, δικαίων, — ἅγιοι, ἄγιων ἕπως τὸ ἀρσενικὸν ἅγιοι, ἄγιων.

2. Συνηρημένα τρικατάληκτα.

Ἐνικός			Πληθυντικός		
χαλκοῦς	χαλκῆ	χαλκοῦν	χαλκοῖ	χαλκαῖ	χαλκᾶ
χαλκοῦ	χαλκῆς	χαλκοῦ	χαλκῶν	χαλκῶν	χαλκῶν
χαλκῶ	χαλκῆ	χαλκῶ	χαλκοῖς	χαλκαῖς	χαλκοῖς
χαλκοῦν	χαλκῆν	χαλκοῦν	χαλκοῦς	χαλκᾶς	χαλκᾶ

Ἄσκησις. Νὰ κλίνετε τὸ ἐπίθετον: χρυσοῦς, χρυσῆ, χρυσοῦν.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1) Ὅπως τὰ ἀσυναίρετα, τοιοῦτοτρόπως καὶ τὰ συνηρημένα τρικατάληκτα ἐπίθετα τῆς δευτέρας κλίσεως σχηματίζουν τὸ θηλυκὸν εἰς -ῆ· π.χ. χρυσοῦς, χρυσῆ, ἀπλοῦς, ἀπλῆ. Ὅσα ὅμως ἔχουν πρὸ τῆς καταλήξεως -ους φωνῆεν ἢ ρ σχηματίζουν τὸ θηλυκὸν εἰς -α· κεραμεοῦς, κεραμεᾶ, —πορφυροῦς, πορφυρᾶ.

Συνηρημένα τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα ἐπίθετα τῆς β'. κλίσεως εἶναι τὰ ἑξῆς:

α) Τὰ εἰς -ους ἐπίθετα, τὰ ὁποῖα φανερώνουν ὕλην ἢ χρῶμα· χρυσοῦς, χρυσῆ, χρυσοῦν, —πορφυροῦς, πορφυρᾶ, πορφυροῦν.

β) Τὰ εἰς -πλοῦς πολλαπλασιαστικά ἀριθμητικά· π.χ. ἀπλοῦς, ἀπλῆ, ἀπλοῦν, —διπλοῦς, διπλῆ, διπλοῦν.

γ) Τὰ εἰς -ους συγγενικά· π.χ. ἀδελφιδοῦς, ἀδελφιδῆ, ἀδελφιδοῦν.

2) Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ εἰς τὴν ὀνομαστικὴν καὶ αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ καὶ ὀνομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ τῶν ἀρσενικῶν καὶ εἰς τὴν ὀνομαστικὴν καὶ αἰτιατικὴν ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ τῶν οὐδετέρων περισπῶνται παρὰ τὸν κανόνα κατ' ἀναλογίαν τῶν ἄλλων πτώσεων· π.χ. χρύσεος — χρυσοῦς (καὶ ὄχι χρύσους) κατ' ἀναλογίαν τῆς γενικῆς χρυστέου — χρυσοῦ.

3. Ἄσυναίρετα δικατάληκτα.

Τριγενῆ καὶ δικατάληκτα ἐπίθετα εἰς -ος τῆς δευτέρας κλίσεως εἶναι τὰ ἑξῆς :

α) Τὰ περισσότερα σύνθετα εἰς -ος· π.χ. ὁ, ἡ ἄγονος, ὁ, ἡ ἀδύνατος, ὁ, ἡ ἔνδοξος, ὁ, ἡ διάφορος, ὁ, ἡ ἄδικος.

β) Τὰ λήγοντα εἰς -ιος, -ειος καὶ -ιμος· π.χ. ἀτίδιος (=παντοτεινός), αἰφνίδιος, βόρειος, γόνιμος, φρόνιμος καὶ ἄλλα.

γ) Τὰ ἐπίθετα : βάρβαρος, βάνουσσος, ἡμερος, ἡρεμος, ἡσυχος, κίβδηλος, λάβρος (ὀρμητικός) καὶ λάλος (=φλύαρος).

Σημείωσις. Μερικὰ οἰφοροῦνται, π.χ. ὁ βέβαιος, ἡ βεβαία ἢ βέβαιος, ὁ βόρειος, ἡ βορεία ἢ βόρειος, ὁ χρήσιμος, ἡ χρησίμη ἢ χρήσιμος

4. Συνηρημένα δικατάληκτα.

Τριγενῆ καὶ δικατάληκτα συνηρημένα ἐπίθετα τῆς β'. κλίσεως εἶναι τὰ σύνθετα ἐπίθετα τῶν ὁποίων τὸ β' συνθετικὸν εἶναι αἱ λέξεις νοῦς, πλοῦς, ροῦς, χροῦς· π.χ. ὁ, ἡ, εὔνους, τὸ εὔνουν, —ὁ, ἡ, εὔπλους, τὸ εὔπλουν, ὁ, ἡ εὔρους, τὸ εὔρουν, —ὁ, ἡ ἄχρους, τὸ ἄχρουν.

Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ δὲν συναίρουσιν τὴν κατὸ λήξιν -οα τῆς ὀνομαστικῆς καὶ αἰτιατικῆς τοῦ πληθυντικοῦ τῶν οὐδετέρων· π.χ. τὰ ἄχροα, τὰ εὔνοα.

Ἄσκησις. Νὰ εὔρετε εἰς τὸ Ἄναγνωστικὸν σας τριγενῆ καὶ δικατάληκτα ἐπίθετα.

Β'. Τριτόκλιτα.

1. Φωνηεντόληκτα τρικατάληκτα.

Ἐνικός

Πληθυντικός

γλυκὺς	γλυκεῖα	γλυκὸ	γλυκεῖς	γλυκεῖαι	γλυκέα
γλυκέος	γλυκείας	γλυκέος	γλυκέων	γλυκειῶν	γλυκέων
γλυκεῖ	γλυκεῖα	γλυκεῖ	γλυκέσι	γλυκεῖαις	γλυκέσι
γλυκὺν	γλυκεῖαν	γλυκὸ	γλυκεῖς	γλυκείας	γλυκέα
γλυκὺ	γλυκεῖα	γλυκὸ	γλυκεῖς	γλυκεῖαι	γλυκέα

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1) Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ ἔχουν δύο θέματα : εἰς υ καὶ εἰς ε. Εὐκολον εἶναι νὰ διακρίνωμεν ποίας πτώσεις σχηματίζουν μετὸ θέμα εἰς -υ καὶ ποίας μετὸ θέμα εἰς -ε, καὶ ποίας συναιροῦν. Τὸ θηλυκὸν σχηματίζουν μετὸ θέμα εἰς -ε εἰς τὸ ὅποιον προστίθεται ἡ κατάληξις -ια' π.χ. γλυκέ-ια=γλυκεῖα.

2) Ἡ κατάληξις -α τῶν θηλυκῶν εἶναι βραχεῖα, διὰ τοῦτο ὅλα τὰ θηλυκὰ τῶν ἐπιθέτων αὐτῶν περισπῶνται ταχεῖα, βραδεῖα, παχεῖα. Ἐνῶ τῶν δευτεροκλίτων. ἡ κατάληξις -α τῶν θηλυκῶν εἶναι μακρά' π.χ. δικαία.

3) Ἡ αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ εἶναι ὁμοία μετὴν ὀνομαστικὴν' π.χ. (ὄνομ. οἱ γλυκεῖς) αἰτ. τοὺς γλυκεῖς.

4) Ἡ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ τῶν θηλυκῶν τονίζεται ἐπὶ τῆς ληγούσης καὶ περισπᾶται, ὅπως τῶν οὐσιαστικῶν' π.χ. αἰθαθεῖαι, τῶν βαθειῶν,—αἰ ταχεῖαι, τῶν ταχειῶν, ἐνῶ αἰ δικαίαι, τῶν δικαίων.

5) Κατὰ τὰ εἰς -υς, -υος οὐσιαστικά τῆς γ' κλίσεως κλίνονται καὶ μερικὰ δικατάληκτα ἐπίθετα, τὰ ὅποια εἶναι σύνθετα μετὲ δεύτερον συνθετικὸν ὄνομα φωνηεντόληκτον εἰς -υς, -υος : εὐότρυς (=καλὸ σταφύλι), εὐότρυος, εὐότρυϊ κ.λ.π.

Ἄσκησις. Νὰ κλίνετε τὰ ἐξῆς ἐπίθετα μετὰ τῶν οὐσιαστικῶν.
Ὁ ταχὺς ἵππος, ἡ ταχεῖα ἄμαξα, τὸ ταχὺ πλοῖον.

2. Συμφωνόληκτα τρικατάληκτα.

Ἐνικὸς

πᾶς	πᾶσα	πᾶν	χαρῖεις	χαρίεσσα	χαρίεν
παντὸς	πάσης	παντὸς	χαρίεντος	χαριέσσης	χαρίεντος
παντὶ	πάσῃ	παντὶ	χαρίεντι	χαριέσση	χαρίεντι
πάντα	πᾶσαν	πᾶν	χαρίεντα	χαρίεσσαν	χαρίεν
πᾶς	πᾶσα	πᾶν	χαρίεν	χαρίεσσα	χαρίεν

Πληθυντικὸς

πάντες	πᾶσαι	πάντα	χαρίεντες	χαρίεσσαι	χαρίεντα
πάντων	πασῶν	πάντων	χαρίεντων	χαριεσσῶν	χαρίεντων
πᾶσι	πάσαις	πᾶσι	χαρίεσι	χαριέσαις	χαρίεσι
πάντας	πάσας	πάντα	χαρίεντας	χαριέσσας	χαρίεντα
πάντες	πᾶσαι	πάντα	χαρίεντες	χαρίεσσαι	χαρίεντα

Ἐνικὸς

ἐκῶν	ἐκοῦσα	ἐκόν	μέλας	μέλαινα	μέλαν
ἐκόντος	ἐκούσης	ἐκόντος	μέλανος	μελαίνης	μέλανος
ἐκόντι	ἐκούση	ἐκόντι	μέλανι	μελαίνῃ	μέλανι
ἐκόντα	ἐκοῦσαν	ἐκόν	μέλινα	μέλαιναν	μέλαν
ἐκῶν	ἐκοῦσα	ἐκόν	μέλαν	μέλαινα	μέλαν

Πληθυντικὸς

ἐκόντες	ἐκοῦσαι	ἐκόντα	μέλινες	μέλιναι	μέλινα
ἐκόντων	ἐκουσῶν	ἐκόντων	μελάνων	μελινῶν	μελάνων
ἐκοῦσι	ἐκούσαις	ἐκοῦσι	μέλασι	μελαίμαις	μέλασι
ἐκόντας	ἐκούσας	ἐκόντα	μέλινας	μελαίνας	μέλινα
ἐκόντες	ἐκοῦσαι	ἐκόντα	μέλινας	μέλιμαι	μέλινα

Κατὰ τὸ πᾶς κλίνεται τὸ ἐπίθετον ἄπας, ἄπασα, ἄπαν.

Κατὰ τὸ χαρῖεις κλίνονται τὰ ἐπίθετα : φωνήεις, φωνήεσσα, φωνῆεν—ἀστερόεις, ἀστερόεσσα, ἀστερόεν—ἰχθυοίεις, ἰχθυόεσσα, ἰχθυόεν.

Κατὰ τὸ ἐκῶν κλίνεται τὸ ἐπίθετον ἄκων, ἄκουσα, ἄκον.

Κατὰ τὸ μέλας κλίνεται τὸ ἐπίθετον τάλας (δυστυχῆς) τάλαινα, τάλαν.

Ἄσκησις. Κλίνετε τὰ ἐπίθετα ἄπας, ἄπασα, ἄπαν—ὕληεις (=δασώδης) ὕληεσσα, ὕληεν—ἄκων ἄκουσα, ἄκον καὶ τάλας, τάλαινα, τάλαν.

Γενικαὶ παρατηρήσεις εἰς τὰ τριτόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα.

1) Τὸ θηλυκὸν ὄλων τῶν τρικατάληκτων ἐπιθέτων τῆς Γ' κλίσεως ἔχει κατάληξιν α βραχύ· π.χ. ταχύς, ταχεῖα—πᾶς, πᾶσα—φωνήεις, φωνήεσσα—ἐκῶν, ἐκοῦσα—τάλας, τάλαινα.

2) Τὸ θηλυκὸν τῶν ἐπιθέτων αὐτῶν τονίζεται πάντοτε ἐπὶ τῆς ληγούσης καὶ περισπᾶται εἰς τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ὅπως τὰ οὐσιαστικά: π.χ. τῶν ταχειῶν, πασῶν, φωνηεσσῶν, ἄκουσῶν, ταλαινῶν.

3. Συμφωνόληκτα δικατάληκτα

Ἐνικὸς

ὁ, ἡ	σῶφρων	τὸ σῶφρον	ὁ, ἡ	εὐγενῆς	τὸ εὐγενές
τοῦ, τῆς	σῶφρονος	τοῦ σῶφρονος	τοῦ, τῆς	εὐγενοῦς	τοῦ εὐγενέος
τῷ, τῇ	σῶφρονι	τῷ σῶφρονι	τῷ, τῇ	εὐγενεῖ	τῷ εὐγενεῖ
τόν, τὴν	σῶφρονα	τὸ σῶφρον	τόν, τὴν	εὐγενῆ	τὸ εὐγενές
ὦ, ὦ	σῶφρον	ὦ σῶφρον	ὦ	εὐγενές	ὦ εὐγενές

Πληθυντικός

οί, αἱ σῶφρονες	τὰ σῶφρονα	οἱ, αἱ εὐγενεῖς	τὰ εὐγενῆ
τῶν σῶφρόνων	τῶν σωφρόνων	τῶν εὐγενῶν	τῶν εὐγενῶν
τοῖς, ταῖς σῶφροσι	τοῖς σῶφροσι	τοῖς, ταῖς εὐγενέσι	τοῖς εὐγενέσι
τούς, τὰς σῶφρονας	τὰ σῶφρονα	τούς, τὰς εὐγενεῖς	τὰ εὐγενῆ
ὧ σῶφρονες	ὧ σῶφρονα	ὧ εὐγενεῖς	ὧ εὐγενῆ

Κατὰ τὸ σῶφρων κλίνονται τὰ ἐπίθετα: ὁ, ἡ εὐδαίμων, τὸ εὐδαίμων, — ὁ, ἡ ἐλεήμων, τὸ ἐλεήμων, — ὁ, ἡ νοήμων, τὸ νοήμων, — ὁ, ἡ εὐσχήμων, τὸ εὐσχήμων, — ὁ, ἡ μεγαλόφρων, τὸ μεγαλόφρον.

Κατὰ τὸ εὐγένης κλίνονται τὰ ἐπίθετα: ὁ, ἡ ἐπιμελής, τὸ ἐπιμελές, — ὁ, ἡ ἀσθενής, τὸ ἀσθενές, — ὁ, ἡ ὑγιής, τὸ ὑγιές, — ὁ, ἡ ἀληθής, τὸ ἀληθές, — ὁ, ἡ ψευδής, τὸ ψευδές, — ὁ, ἡ εὐσεβής, τὸ εὐσεβές, — ὁ, ἡ ἀσεβής, τὸ ἀσεβές.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1) Τὰ εἰς -ων ἐνρινόληκτα ἐπίθετα σχηματίζουν τὴν κλητικὴν ὁμοίαν μετὰ τὸ θέμα πάντοτε· π.χ. ὁ σῶφρων, ὧ σῶφρον — ὁ ἐλεήμων, ὧ ἐλεήμων.

2) Τὰ εἰς -ων σύνθετα ἐπίθετα ἀναβιβάζουν τὸν τόνον εἰς τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ τῶν ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν καὶ εἰς τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ τῶν ουδετέρων, ἀλλ' ὄχι πέραν ἀπὸ τὴν τελευταίαν συλλαβὴν τοῦ πρώτου συνθετικοῦ μέρους· π.χ. ὁ, ἡ εὐδαίμων, κλητ. ὧ εὐδαίμων, οὐδ. τὸ εὐδαίμων (ὄνομ., αἰτ., κλητ.), ὁ, ἡ πολυπράγμων, κλητ. ὧ πολυπράγμων, οὐδ. τὸ πολυπράγμων (ὄν. αἰτ. κλητ.), ὁ, ἡ μεγαλόφρων, κλητ. ὧ μεγαλόφρον (ὄν. αἰτ. κλητ.).

3) Τὰ εἰς -ης ἐπίθετα εἶναι σιγμόληκτα, δηλαδή ἔχουν θέμα εἰς -εσ καὶ κλίνονται καὶ σχηματίζονται ὅπως τὰ σιγμόληκτα κύρια οὐσιαστικά εἰς -ης γεν. -ους

4) Τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ τὰ εἰς -ης σχηματίζουν ὁμοίαν μετὰ τὸ θέμα πάντοτε· π.χ. ὁ, ἡ ἀληθής, ὧ ἀληθές (θέμα ἀληθεσ-).

5) Ἡ αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ τῶν ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν δὲν προέρχεται ἐκ συναϊρέσεως, ἀλλ' εἶναι ὁμοία μετὰ τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ· π.χ. οἱ ἀληθεῖς, τοὺς ἀληθεῖς.

6) Εἰς τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ γίνεται ἀπλοποίησις τῶν δύο σ· π.χ. ἀληθέσ-σι = ἀληθέσι.

7) Τὰ εἰς -ης σύνθετα βαρύτερα ἐπίθετα ἀναβιβάζουν τὸν

τόνον εἰς τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ τῶν ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν καὶ εἰς τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ τῶν οὐδετέρων· π.χ. ὁ, ἡ συνήθης, κλητ. ᾧ σύνθηες, οὐδ. τὸ σύνθηες (ὄν. αἰτ. κλητ.). Ἐξαιρουνται τὰ εἰς -ώλης, -ήρης, -ώδης· π. χ. ἐξώλης, κλητ. ᾧ ἐξώλες, οὐδ. τὸ ἐξώλες (ὄν. αἰτ. κλητ.), ξιφήρης, κλητ. ᾧ ξιφήρες, οὐδ. τὸ ξιφήρες (ὄν. αἰτ. κλητ.), εὐώδης κλητ. ᾧ εὐώδες, οὐδ. τὸ εὐώδες (ὄν. αἰτ. κλητ.).

8) Εἰς τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ καὶ τῶν τριῶν γενῶν τὰ εἰς -ης σύνθετα βαρύτερα ἐπίθετα τὸνίζονται ἐπὶ τῆς παραληγούσης παρά τὸν κανόνα· π. χ. τῶν συνηθέ-ων—συνήθων (ὄχι συνηθῶν). Ὅμοίως καὶ τὸ πλήρης, τῶν πληρέων—πλήρων καὶ τριπρέων—τριήρων.

9) Ὅσα ἐπίθετα εἰς -ης ἔχουν πρὸ τοῦ -ης φωνῆεν σχηματίζουν τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ τῶν ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν καὶ τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ πληθυντικοῦ τῶν οὐδετέρων εἰς α μακρόν· π.χ. ὑγιῆς, τὸν ὑγιᾶ, εὐφυῆς, τὸν εὐφυᾶ, εὐκλεῆς, τὸν εὐκλεᾶ. Κατόπιν ἔγινε καὶ εἰς ἡ καὶ ἀναλογίαν πρὸς τὰ ἄλλα ἐπίθετα, ἦτοι τὸν ὑγιῆ, κατὰ τὸν ἀσθενῆ κ. λ. π.

Θέμα. Νὰ ἐλεῆς πάντοτε τὸν δυστυχεῖ ἀνθρώπον. Εὐκλεῆς (=ἔνδοξος) εἶναι ὁ ἀποθνήσκων ὑπὲρ πατρίδος. Τὰ ὄρη εἶναι δασώδη ἢ γυμνά. Εὐτυχεῖς ὅσοι σωφρονίζονται μὲ τὰ σφάλματα τῶν ἄλλων. Α. Ἄλπεις ἔχουν ὑπερμεγέθεις κορυφάς. Νὰ ἀποφεύγετε τὰς ἐλώδεις πεδιάδας.

Νὰ κλίνετε τὰ σιγμόληκτα ἐπίθετα τῶν παραπάνω φράσεων μαζί μὲ τὰ οὐσιαστικά· π.χ. ὁ δυστυχεῖς ἀνθρώπος, ἡ ὑπερμεγέθης κορυφή κ.λ.π.

27. Ἀνώμαλα ἐπίθετα.

Ἀνώμαλα ἐπίθετα εἶναι ὁ πολὺς καὶ μέγας, τὰ ὅποια κλίνονται ὡς ἑξῆς :

Ἐνικὸς

μέγας	ἡ μεγάλη	τὸ μέγα	ὁ πολὺς	ἡ πολλή	τὸ πολὺ
οὐ μέγαλου	τῆς μεγάλης	τοῦ μεγάλου	τοῦ πολλοῦ	τῆς πολλῆς	τοῦ πολλοῦ
ᾧ μέγαλω	τῇ μεγάλῃ	τῷ μεγάλῳ	τῷ πολλῷ	τῇ πολλῇ	τῷ πολλῷ
ὄν μέγαν	τὴν μεγάλην	τὸ μέγα	τὸν πολὺν	τὴν πολλήν	τὸ πολὺ
μέγα	ᾧ μεγάλη	ᾧ μέγα	ᾧ πολὺ	ᾧ πολλή	ᾧ πολὺ
ἢ μεγάλε					

Πληθυντικός

οί μεγάλοι αἱ μεγάλοι τὰ μεγάλα οἱ πολλοὶ αἱ πολλαὶ τὰ πολλὰ
 τῶν μεγάλων τῶν μεγάλων τῶν μεγάλων τῶν πολλῶν τῶν πολλῶν τῶν πολλῶν
 τοῖς μεγάλοις ταῖς μεγάλαις τοῖς μεγάλοις τοῖς πολλοῖς ταῖς πολλαῖς τοῖς πολλοῖς
 τοὺς μεγάλους τὰς μεγάλας τὰ μεγάλα τοὺς πολλοὺς τὰς πολλὰς τὰ πολλὰ
 ὧ μεγάλοι ὧ μεγάλοι ὧ μεγάλα ὧ πολλοὶ ὧ πολλαὶ ὧ πολλὰ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1) Τὰ ἐπίθετα μέγας καὶ πολὺς σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικήν, αἰτιατικήν καὶ κλητικήν τοῦ ἐνικοῦ τοῦ ἄρσενικοῦ καὶ οὐδέτερου γένους κατὰ τὴν τρίτην κλίσιν, τὰς ἄλλας πτώσεις κατὰ τὴν δευτέραν καὶ τὸ θηλυκὸν κατὰ τὴν πρώτην.

2) Ὅσαι πτώσεις τοῦ πολὺς ἔχουν ὑψίλον γράφονται μὲ ἕν λ, ὅσαι αἱ ἄλλαι μὲ δύο λ.

Ἄσκησης. Νὰ συμπληρώσετε τὰς ἀτελεῖς λέξεις τῶν παρακάτω φράσεων.

Τὸ καθαρὸν ὕδωρ εἶναι διαφαν—. Ὁ νέος εἶναι σώφρ—. Ὁ πτωχὸς εἶναι πολλάκις εὐδαίμ—. Τὰ μῆλα εἶναι εὐώδ—. Τὰ ὑψηλά ὄρη εἶναι χιονοσκεπ—. Τίμα τοὺς μεγάλ—ἄνδρας. Ὁ πολ—οῖνος βλάπτει. Νὰ ἀποφεύγωμεν τὴν πολ—ἐργασίαν.

28. Βαθμοὶ τῶν ἐπιθέτων.

Ὁ Πέτρος εἶναι ταπεινός.

Ὁ Παῦλος εἶναι ταπεινότερος τοῦ Πέτρου.

Ὁ Κίμων εἶναι ταπεινότατος πάντων τῶν μαθητῶν.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω φράσεις παρατηροῦμεν, ὅτι τὸ ἐπίθετον ταπεινός εἰς τὴν πρώτην φράσιν φανερώνει τὴν ταπεινοφροσύνην τοῦ Πέτρου χωρὶς νὰ γίνῃ σύγκρισις πρὸς τὴν ταπεινοφροσύνην ἄλλου προσώπου.

Εἰς τὴν δευτέραν φράσιν τὸ ταπεινότερος φανερώνει, ὅτι ἡ ταπεινοφροσύνη τοῦ Παύλου εἶναι ἀνωτέρα τῆς τοῦ Πέτρου.

Εἰς τὴν τρίτην τὸ ταπεινότατος φανερώνει, ὅτι ἡ ταπεινοφροσύνη τοῦ Κίμωνος εἶναι ἀνωτέρα τῆς ταπεινοφροσύνης ὄλων τῶν μαθητῶν.

Τὰ ἐπίθετα λοιπὸν ἔχουν διαφορετικοὺς τύπους (ταπεινός, ταπεινότερος, ταπεινότατος) διὰ νὰ φανερώσουν τὴν ποιότητα ἢ ἰδιότητα τῶν οὐσιαστικῶν, τὰ ὁποῖα προσδιορίζουν. Αὐτοὶ οἱ τύποι λέγονται **βαθμοὶ** τῶν ἐπιθέτων καὶ εἶναι τρεῖς.

α) "Όταν τὸ ἐπίθετον φανερώνη ἀπλῶς τὴν ἰδιότητα ἢ ποιότητα τοῦ οὐσιαστικοῦ τότε λέγεται **θετικὸν ἢ βαθμοῦ θετικοῦ** π.χ. ὁ Σοφοκλῆς εἶναι σοφός.

β) "Όταν τὸ ἐπίθετον φανερώνη, ὅτι τὸ οὐσιαστικὸν ἔχει μίαν ἰδιότητα ἢ ποιότητα εἰς ἀνώτερον βαθμῶν ἀπὸ ἄλλο ὅμοιον οὐσιαστικόν, τότε λέγεται **συγκριτικὸν ἢ συγκριτικοῦ βαθμοῦ**, διότι γίνεται σύγκρισις (παραβολή) δύο ὁμοειδῶν οὐσιαστικῶν· π.χ. ὁ Εὐριπίδης εἶναι σοφώτερος τοῦ Σοφοκλέους.

γ) "Όταν τὸ ἐπίθετον φανερώνη ὅτι τὸ οὐσιαστικὸν ἔχει μίαν ἰδιότητα ἢ ποιότητα εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα ὅμοια οὐσιαστικά, τότε λέγεται **ὑπερθετικὸν ἢ ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ**: π.χ. ὁ Σωκράτης εἶναι σοφώτατος ὅλων τῶν ἀνδρῶν.

Σημ. Ὁ ὑπερθετικὸς βαθμὸς ἐκφέρεται καὶ ἀπολύτως, δηλ. χωρὶς νὰ γίνετο σύγκρισις μὲ ἄλλα ὅμοια οὐσιαστικά· π.χ. ὁ Ἄριστέιδης εἶναι ἐπιμελέστατος.

Ὁ συγκριτικὸς καὶ ὑπερθετικὸς βαθμὸς λέγονται μὲ μίαν λέξιν **παραθετικά**.

29. Παραθετικά ἐπιθέτων εἰς -ος.

Θετικὸς	Συγκριτικὸς	Ἐπερθετικὸς
ξηρὸς	ξηρότερος	ξηρότατος
ἀρχαῖος	ἀρχαιότερος	ἀρχαιότατος
λεπτὸς	λεπτότερος	λεπτότατος
ἐνδοξος	ἐνδοξότερος	ἐνδοξότατος
νέος	νεώτερος	νεώτατος

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1) Αἱ καταλήξεις τῶν παραθετικῶν εἶναι τοῦ μὲν συγκριτικοῦ -τερος, τέρα, τερον, τοῦ δὲ ὑπερθετικοῦ -τατος, τάτη, τατον.

2) Διὰ νὰ σχηματίσωμεν τὰ παραθετικά τῶν εἰς -ος ἐπιθέτων, ἀφαιροῦμεν τὸ ς τοῦ -ος καὶ προσθέτομεν τὰς καταλήξεις.

Ἐὰν δὲ ἡ πρὸ τοῦ ο συλλαβὴ εἶναι βραχεῖα, τότε τὸ ο γίνεται ὠ, π.χ. νέος, νεώτερος, νεώτατος — σοφός, σοφώτερος, σοφώ-

τατος. Ἐὰν δὲ εἶναι μακρὰ κατὰ φύσιν ἢ θέσιν, μένει τὸ ο· π.χ. ξηρός, ξηρότερος, ξηρότατος—λευκός, λευκότερος, λευκότατος — ἐνδοξος, ἐνδοξότερος, ἐνδοξότατος.

3) Τὰ περισσότερα ἐπίθετα εἰς -ος ἔχουν τὸ δίχρονον τῆς παραληγοῦσης βραχύ : ἀγαθός (ἀγαθώτερος), ἀπλός, ἰκανός, μελάνος, νεαρός, ποικίλος, κ. ἄ.

Σημ. Τὰ εἰς -ιος, -ιμος καὶ -ικος ἐπίθετα ἔχουν τὸ ἰ βραχύ· π. χ. πλοῦσιος (πλουσιώτερος), λόγιος (λογιώτερος), λογικός (λογικώτερος), διδακτικός (διδακτικώτερος), ὠφέλιμος (ὠφελιμώτερος), φρόνιμος (φρονιμώτερος).

Συνηθέστερα ἐπίθετα εἰς -ος μὲ τὸ δίχρονον τῆς παραληγοῦσης μακρὸν εἶναι : ἀκριβός (ἀκριβότερος), ἀνιαρός, λιτός, τρανός, ἰσχυρός, σιγαλός, μιαρός, φλύαρος καὶ τὰ σύνθετα εἰς θυμός, κίνδυνος, κῦρος, χυμός, νίκος (νίκη), λῦπος (λύπη) καὶ τίμος (τιμή)· π. χ. εὐθυμος, ἀκίνδυνος, ἔγκυρος, εὐχυμος, φιλόνομος, περίλυπος, ἔντιμος.

Ἀσκήσις. Νὰ σχηματίσετε τὰ παραθετικά τῶν ἑξῆς ἐπιθέτων : ὠραῖος, σεμνός, περίεργος, πονηρός, λεπτός, αἰθίσιος, ρητορικός, πειθαρχικός, νόμιμος, ἅγιος, χρήσιμος, πρόθ-μ-ς, ἐπικίνδυνος, πολύτιμος, ἔξοχος, σκοτεινός.

30. Παραθετικά ἐπιθέτων εἰς -ος, -εις, -ων καὶ -ης.

Θετικός	Συγκριτικός	Ὑπερθετικός
παχὺς (θ. παχυ·)	παχύτερος	παχύτατος
χαρίεις (θ. χαριεσ·)	χαριέστερος	χαριέστατος
σώφρων (θ. σῶφρον·)	σῶφρονέστερος	σῶφρονέστατος
ἀληθής (θ. ἀληθεσ·)	ἀληθέστερος	ἀληθέστατος

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1) Διὰ νὰ σχηματίσωμεν τὰ παραθετικά τῶν ἄλλων ἐπιθέτων, προσθέτομεν τὰς καταλήξεις -τερος -τατος εἰς τὸ θέμα.

2) Τὰ εἰς -ων ἐπίθετα σχηματίζουν τὰ παραθετικά κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ εἰς -ης μὲ τὰς καταλήξεις -έστερος, -έστατος· π. χ. εὐδαίμων, εὐδαιμονέστερος, εὐδαιμονέστατος — σῶφρων, σῶφρονέστερος, σῶφρονέστατος.

Σημ. Τὸ ἀπλοῦς ἔχει παραθετικά : ἀπλούστερος, ἀπλούστατος.

Ἀσκήσις. Νὰ σχηματίσετε τὰ παραθετικά τῶν ἑξῆς ἐπιθέτων : ταχύς, γλυκὺς, βαρὺς, εὐσεβής, ἐπιμελής, εὐγενής, ἄφρων, μεγαλόφρων.

31. Ἀνώμαλα παραθετικά.

Τὰ συνηθέστερα ἐπίθετα, τὰ ὅποια σχηματίζουν ἀνωμάλως τὰ παραθετικά των, εἶναι τὰ ἑξῆς.

Θετικὸς	Συγκριτικὸς	Ἐπερθετικὸς	
ἀγαθὸς	ἀγαθώτερος	ἀγαθότατος	ἢ ἄριστος
κακὸς	χειρότερος	κάκιστος	ἢ χείριστος
καλὸς	καλύτερος	κάλλιστος	
μέγας	μεγαλύτερος	μέγιστος	
μικρὸς	μικρότερος	μικρότατος	ἢ ἰσχύιστος
ὀλίγος	ὀλιγώτερος	ὀλίγιστος	ἢ ἐλάχιστος
πολύς	περισσότερος	πλεῖστος	
ὕψηλός	ὕψηλότερος	ὕψηλότατος	ἢ ὑψιστος
ταχύς	ταχύτερος	ταχύτατος	ἢ τάχιστος
φίλος	φίλτερος	φίλτατος	

Ἀσκήσις. Νὰ σχηματίσετε προτάσεις μετὰ τὰ ἀνωτέρω παραθετικά.

32. Παραθετικά ἔλλειπτικά.

Μερικά ἐπίθετα τὰ ὅποια παράγονται ἀπὸ ἐκίρρηματα ἢ προθέσεις δὲν ἔχουν θετικὸν βαθμὸν ἢ ἐλλείπει ἐν παραθετικόν, ἦτοι :

ἄνω	(ἐπίρρημα)	ἀνώτερος	ἀνώτατος
κάτω	(»)	κατώτερος	κατώτατος
ἄνω	(» =μκράν)	ἀνώτερος	ἀνώτατος
ἐγγύς	(» =πλησίον)	ἐγγύτερος	ἐγγύτατος
πρὸ	(πρόθεσις)	πρότερος	(πρώτος)
ὕπερ	(»)	ὕπερτερος	ὕπερτατος
—		ὑστερος	ὑστατος
—		—	ἔσχατος

Ἀσκήσις. Νὰ σχηματίσετε προτάσεις μετὰ τὰ ἀνωτέρω.

33. Ἐπίθετα χωρὶς παραθετικά.

Πολλὰ ἐπίθετα δὲν ἔχουν παραθετικά, διότι σημαίνουν ιδιότητα ἢ ποιότητα, ἢ ὅποια δὲν παρουσιάζει βαθμούς. Τοιαῦτα εἶναι ὅσα φανερώνουν :

1) Ὑλὴν π.χ. μάλλινος, ξύλινος, χαλκοῦς, πορφυροῦς.

2) Χρόνον ἢ τόπον π.χ. σημερινός, αὐριανός, νυκτερινός, ἑαρινός—θαλάσσιος, οὐράνιος, γήϊνος.

2) Καταγωγὴν ἢ συγγένειαν π.χ. ἑλληνικός, (ἀττικώτερος ὄμως), πατρικός, ἀδελφικός, παιδικός.

Ἐπίσης πολλά σύνθετα με τὸ πρῶτον συνθετικὸν πᾶς ἢ τὸ στερητικὸν α' π.χ. πάγκαλος, πάνσοφος, πανάγαθος, ἀθάνατος, ἄγνωστος καθὼς καὶ τὰ θνητός, νεκρός.

34. Παραθετικά ἐπιρρημάτων.

Ἀπὸ τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ τῶν ἐπιθέτων διὰ τῆς μεταβολῆς τοῦ ν εἰς ς σχηματίζονται τὰ τροπικά ἐπιρρήματα εἰς —ως' π.χ. Ἐκ τῆς γενικῆς τοῦ πληθυντικοῦ τοῦ ἐπιθέτου δικαίος δηλ. δικαίων γίνεται τὸ ἐπίρρημα δικαίως. Ἐκ τοῦ ταχύς γίνεται τὸ ταχέως, ἐκ τοῦ εὐγενῆς τὸ εὐγενῶς κ.ο.κ. Τὰ ἐπιρρήματα αὐτὰ ἔχουν καὶ παραθετικά.

Διὰ νὰ σχηματίσωμεν τὸν συγκριτικὸν βαθμὸν αὐτῶν λαμβάνομεν τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ τοῦ οὐδετέρου συγκριτικοῦ ἐπιθέτου, διὰ τὸν ὑπερθετικὸν δὲ λαμβάνομεν τὴν αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ τοῦ οὐδετέρου ὑπερθετικοῦ ἐπιθέτου' π.χ. δικαίως, δικαιότερον, δικαιοτάτα, ἐνδόξως, ἐνδοξότερον, ἐνδοξότατα, ταχέως—ταχύτερον—ταχύτατα ἢ τάχιστα, ἐπιμελῶς—ἐπιμελέστερον—ἐπιμελέστατα, σωφρόνως—σωφρονέστερον—σωφρονέστατα.

Ἀσκήσεις. Νὰ σχηματίσετε ἐπιρρήματα ἀπὸ τὰ παρακάτω ἐπίθετα καὶ νὰ εὑρετε τὰ παραθετικά τῶν ἐπιρρημάτων αὐτῶν: πλούσιος, ταπεινός, ἔντιμος, χαρῖεις, τερπνός, ὠραῖος, πιστός, εὐλαβής, ἀγενής, ὕγις, εὐφυής, παχύς, βαρύς, ὀξύς, εὐδαίμων, ἔξοχος, σκοτεινός.

38. Ἀριθμητικά.

Ἔχω δύο ὀφθαλμούς. Ἡ Κυριακή εἶναι ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος. Ἡ πρώτη τάξις εἶναι τριπλασία τῆς τρίτης. Ἄπαξ τῆς ἡμέρας λούομαι. Ἡ ἑκατοντάς περιέχει 10 δεκάδας.

Αἱ λέξεις δύο, πρώτη, τριπλασία, ἄπαξ καὶ ἑκατοντάς φανερώουν ἀριθμούς. Λοιπόν: Αἱ λέξεις αἱ ὁποῖαι φανερώνουν γενικῶς ἀριθμὸν ἢ μέτρον ἢ σειρὰν λέγονται **ἀριθμητικά**· εἶναι δὲ τὰ ἀριθμητικά τριῶν εἰδῶν, ἐπίθετα, οὐσιαστικά καὶ ἐπιρρήματα.

Α. Ἀριθμητικά ἐπίθετα.

Τὰ ἀριθμητικά ἐπίθετα εἶναι τεσσάρων εἰδῶν, ἤτοι ἀπόλυτα, τακτικά, πολλαπλασιαστικά καὶ ἀναλογικά.

α'. Ἀπόλυτα.

Δύο διδάσκαλοι διδάσκουν διακοσίους πενήκοντα μαθητὰς εἰς τέσσαρας αἰθούσας.

Τὰ ἀριθμητικά τὰ ὁποῖα φανερώνουν ἀπλῶς τὸν ἀριθμὸν τῶν οὐσιαστικῶν ἀσχέτως πρὸς ἄλλα οὐσιαστικά λέγονται **ἀπόλυτα**.

Ἀπόλυτα ἀριθμητικά ἐπίθετα εἶναι: εἷς, μία, ἓν — δύο — τρεῖς, τρία — τέσσαρες, τέσσαρα — πέντε — ἕξι — ἑπτὰ — ὀκτῶ — ἑννέα — δέκα — ἕνδεκα — δώδεκα — δέκα τρία — εἴκοσι — τριάκοντα — ἑκατὸν κ.λ.π.

Τὰ ἀπόλυτα εἷς, τρεῖς καὶ τέσσαρες κλίνονται ὡς ἑξῆς :

	<i>Ἄρσ.</i>	<i>Θηλ.</i>	<i>Οὐδ.</i>	<i>Ἄρσ. καὶ Θηλ.</i>	<i>Οὐδ.</i>	<i>Ἄρσ. καὶ Θηλ.</i>	<i>Οὐδ.</i>
Ὀν. εἷς	μία	ἓν	τρεῖς	τρία	τέσσαρες	τέσσαρα	
Γεν. ἑνός	μιάς	ἑνός	τριῶν	τριῶν	τεσσάρων	τεσσάρων	
Δοτ. ἐνί	μιᾶ	ἐνί	τρισί	τρισί	τέσσαρσι	τέσσαρσι	
Αἰτ. ἓνα	μίαν	ἓν	τρεῖς	τρία	τέσσαρας	τέσσαρα	

Τὰ δύο καὶ ἀπὸ τοῦ πέντε μέχρι τοῦ ἑκατὸν ἐνενήκοντα ἐννέα εἶναι ἄκλιτα. Ἀπὸ τοῦ διακόσια καὶ ἑξῆς κλίνονται ὁμαλῶς εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν ὡς ἐπίθετα τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα τῆς β' κλίσεως: π.χ. διακόσιοι (διακοσίων), διακόσια, διακόσια.

Ὅσα ἀπόλυτα ἀριθμητικὰ ἀρχίζουν ἀπὸ φωνῆεν δασύνονται πλὴν τοῦ ὀκτώ, ἐννέα καὶ εἴκοσι καὶ τῶν σχηματιζομένων ἐξ αὐτῶν π.χ. ὄγδοος, ἐνεαπλοῦς, εἰκοσαπλάσιος κ.λ.π.

Τὸ ἐννέα γράφεται μὲ δύο ν, τὰ ἐξ αὐτοῦ ὁμοῦ σχηματιζόμενα γράφονται μὲ ἓνα ν π.χ. ἐνενήκοντα, ἔνατος, ἐνεακόσια, ἐνενηκοστὸς κ.λ.π.

Σημείωσις. Οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες ἀντὶ τῶν ἀριθμῶν, τοὺς ὁποίους ἡμεῖς ἔχομεν, μετεχειρίζοντο τὰ 24 γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου διὰ νὰ φανερώσουν τοὺς ἀριθμούς. Εἶχον ὁμοῦ καὶ τρία σημεῖα, τὸ ς' (στίγμα) διὰ τὸ 6, τὸ ἧ' (κόππα) διὰ τὸ 90 καὶ τὸ Ϙ' (σαμπεῖ) διὰ τὸ 900. Εἰς μερικὰς περιπτώσεις μεταχειρίζεται τὰ γράμματα καὶ ἡ νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα.

Ἀσκήσις. Νὰ γράψετε μὲ γράμματα τοὺς ἀριθμούς: 1, 4, 6, 10, 18, 20, 25, 31, 47, 52, 105, 208, 312, 400, 1000.

β'. Τακτικά.

Ὁ Γιώργος εἶναι ὁ πρῶτος μαθητὴς τῆς τετάρτης τάξεως τοῦ σχολείου μας. Εἶναι αὐτὸς ποὺ κάθεται εἰς τὸ δεύτερον θρανίον.

Τὰ ἀριθμητικὰ ἐπίθετα, τὰ ὁποῖα φανερώνουν τὴν τάξιν ἢ τὴν σειρὰν τῶν οὐσιαστικῶν, εἰς τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται, λέγονται **τακτικά**.

Τὰ τακτικά ἀριθμητικὰ γίνονται ἀπὸ τὰ ἀπόλυτα καὶ μέχρι μὲν τὸ δέκα ἐννέα μὲ τὴν κατάληξιν -τος (πλὴν τοῦ δεύτερος, ἑβδομος, ὄγδοος) ἀπὸ δὲ τοῦ εἴκοσι μὲ τὴν κατάληξιν -στος π.χ. (τρία) τρίτος, (δέκα) δέκα-τος, (εἴκοσι) εἰκο-στός, (τριάκοντα) τριακο-στός. Κλίνονται δὲ κανονικὰ ὅπως τὰ τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα ἐπίθετα εἰς -ος.

Ἀσκήσις. Νὰ σχηματίσετε τακτικά ἀριθμητικὰ τῶν ἐξῆς ἀπολύτων: πέντε, ὀκτώ, ἐννέα, δέκα, τριάκοντα, χίλια.

γ'. Πολλαπλασιαστικά.

Τριπλῆ κλωστή. Χθὲς ἔκανα διπλοῦν δρόμον.

Τὰ ἀριθμητικὰ ἐπίθετα, τὰ ὁποῖα φανερώνουν ἀπὸ πόσα

ἄπλα μέρη ἀποτελεῖται τὸ οὐσιαστικὸν λέγονται **πολλαπλασιαστικά**.

Αὐτὰ ἔχουν κατάληξιν πλοῦς—πλή—πλοῦν, ἡ ὁποία προστίθεται εἰς τὸ θέμα τῶν ἀπολύτων π.χ. (τρία) τριπλοῦς, (ἑπτὰ) ἑπταπλοῦς.

Κλίνονται δὲ ὅπως τὰ τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα συνηρημένα ἐπίθετα τῆς β' κλίσεως.

Ἀσκήσις. Νὰ σχηματίσετε τὰ πολλαπλασιαστικά τῶν ἀπολύτων εἰς ὡς εἴκοσι.

δ'. Ἀναλογικά.

Ὁ Περσικὸς στρατὸς ἦτο **δεκαπλάσιος** τοῦ Ἑλληνικοῦ εἰς τὸν Μαραθῶνα. Τὸ εἴκοσι εἶναι **διπλάσιον** τοῦ 10.

Τὰ ἀριθμητικά ἐπίθετα, τὰ ὁποῖα φανερώουν πόσας φορές ἐν οὐσιαστικὸν εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ ἐν ἄλλο, λέγονται **ἀναλογικά**.

Γίνονται καὶ αὐτὰ ἀπὸ τὰ ἀπόλυτα μὲ τὴν κατάληξιν πλάσιος π.χ.-(πέντε) πεντα-πλάσιος -σία -σιον, (δέκα) δεκα-πλάσιος.

Κλίνονται δὲ ὅπως τὰ ἐπίθετα τὰ τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα.

Ἀσκήσις. Νὰ σχηματίσετε τὰ ἀναλογικά τῶν ἀπολύτων τρία, ἕξ ἔνδεκα, δώδεκα, εἴκοσι, τριάκοντα.

β'. Ἀριθμητικά οὐσιαστικά.

Οἱ μαθηταὶ εἰς τὴν γυμναστικὴν παρατάσσονται κατὰ **τετράδας**. Τὸ κατάστημά μας πωλεῖ τὰ εἶδη κατὰ **δωδεκάδας**.

Τὰ ἀριθμητικά τὰ ὁποῖα φανερώουν μίαν ἀφηρημένην ποσότητα ἐνὸς ἀριθμοῦ λέγονται **οὐσιαστικά**. Ὅλα αὐτὰ εἶναι γένους θηλυκοῦ καὶ τὰ περισσότερα σχηματίζονται ἀπὸ τὰ ἀπόλυτα μὲ τὴν κατάληξιν -ας γεν. -άδος, π.χ. μονάς, (δύο) δυάς, (τρία) τριάς, τετράς, (πέντε) πεντάς, (ἕξ) ἑξάς κλπ.

Κλίνονται δὲ κατὰ τὴν τρίτην κλίσιν.

Ἀσκήσις. Νὰ γράψετε τὰ οὐσιαστικά τῶν ἀριθμῶν 1—20.

Γ'. Ἀριθμητικὰ ἐπιρρήματα.

Διὰ νὰ μανθάνωμεν καλὰ τὸ μάθημά μας, πρέπει νὰ τὸ ἐπαναλαμβάνωμεν **τετράκις**. Χθὲς ἐπήγαμεν **δὺς** (δύο φορές) εἰς τὴν ἐξοχὴν.

Τὰ ἀριθμητικὰ τὰ ὁποῖα φανερώνουν πόσας φορές γίνεται κάτι λέγονται **ἐπιρρήματα**.

Τὰ ἀριθμητικὰ ἐπιρρήματα γίνονται ἀπὸ τὰ ἀπόλυτα καὶ λήγουν, πλὴν τοῦ ἄπαξ, **δὺς** καὶ **τρὶς**, εἰς **-άκις** π. χ. **τετράκις**, **πεντάκις**, **δεκάκις**, **ἑκατοντάκις** κ.λ.π. Κατὰ ταῦτα ἔγινε καὶ τὸ **πολλάκις**=πολλὰς φορές, **τοσάκις**=τόσας φορές, **ὄσάκις**=ὄσας φορές.

Ἀσκήσις. Νὰ καταρτίσετε ἕνα πίνακα ὄλων τῶν εἰδῶν τῶν ἀριθμητικῶν τῶν ἀριθμῶν ἀπὸ τοῦ 1—100, 200, 300, 1000 σύμφωνα μὲ τὸ κάτωθι σχέδιον.

Ἀραβικὰ ψηφία	Ἐπιρρήματα				Οὐσιαστ.	Ἐπιρρήματα
	Ἀπόλυτα	Τακτικὰ	Πολλαπλ.	Ἀναλ.		
1	εἰς	πρῶτος	ἀπλοῦς	—	μονάς	ἄπαξ
2	δύο	δεύτε- ρος	διπλοῦς	διπλά- σιος	δυάς	δὺς

36. Ἄντωνυμίαι.

Καθὼς εἶδομεν εἰς τὴν σελ. 20, αἱ λέξεις τὰς ὁποίας μεταχειρίζομεθα ἀντὶ τῶν ὀνομάτων λέγονται ἄντωνυμίαι.

Αἱ ἄντωνυμίαι εἶναι 9 εἰδῶν· προσωπικαί, ὀριστικὴ ἢ ἐπαναληπτικὴ, δεικτικαί, κτητικαί, αὐτοπαθεῖς, ἀλληλοπαθεῖς, ἀόριστος, ἐρωτηματικαὶ καὶ ἀναφορικαί.

1. Προσωπικαί.

Αἱ ἄντωνυμίαι, αἱ ὁποῖαι φανερῶνουν τὰ τρία πρόσωπα τῆς ὀμιλίας λέγονται προσωπικαί.

Πρῶτον πρόσωπον εἶναι ἐκεῖνος ποῦ ὀμιλεῖ. Αὐτὸ φανερῶνει ἢ ἄντωνυμία ἐγώ. Δεύτερον εἶναι ἐκεῖνος πρὸς τὸν ὁποῖον ὀμιλοῦμεν. Αὐτὸ φανερῶνει ἢ ἄντωνυμία σύ· καὶ τρίτον εἶναι ἐκεῖνος ἢ ἐκεῖνο περὶ τοῦ ὁποίου ὀμιλοῦμεν. Αὐτὸ φανερῶνει ἢ ἄντωνυμία αὐτός, αὐτή, αὐτό. Τὰς ἄντωνυμίας ἐγώ, σύ μεταχειρίζομεθα καὶ διὰ τὰ τρία γένη· δηλ. ἐγώ, σύ λέγει καὶ ὁ ἄνδρας καὶ ἡ γυναῖκα καὶ τὸ παιδίον. Ὅριζεται δὲ τὸ γένος τῶν ἄντωνυμιῶν αὐτῶν ἀπὸ τὰ ὀνόματα, ἀντὶ τῶν ὁποίων τίθενται. Ἡ ἄντωνυμία ὁμοῦς τοῦ τρίτου προσώπου ἔχει τρία γένη. Αἱ προσωπικαὶ ἄντωνυμίαι κλίνονται ὡς ἑξῆς :

α'. πρόσωπον β'. πρόσωπον γ'. πρόσωπον

Ἐνικὸς

Ὄνομ.	ἐγώ	σύ	αὐτός	αὐτή	αὐτό
Γεν.	ἐμοῦ, μοῦ, μου	σοῦ, σου	αὐτοῦ	αὐτῆς	αὐτοῦ
Δοτ.	ἐμοί, μοί, μοι	σοί, σοι	αὐτῷ	αὐτῇ	αὐτῷ
Αἰτ.	ἐμέ, μέ, με	σέ, σε	αὐτόν	αὐτήν	αὐτό

Πληθυντικὸς

Ὄνομ.	ἡμεῖς	ὕμεῖς (σεῖς)	αὐτοὶ	αὐταί	αὐτά
Γεν.	ἡμῶν	ὕμων	αὐτῶν		
Δοτ.	ἡμῖν	ὕμιν	αὐτοῖς	αὐταῖς	αὐτοῖς
Αἰτ.	ἡμᾶς (μας)	ὕμᾶς (σας)	αὐτούς	αὐτάς	αὐτά

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1) "Ολαι αι άντωνυμια δέν έχουν κλητικήν πτώσιν ούτε άρθρα.

2) "Ως προσωπικήν άντωνυμίαν γ' προσώπου μεταχειρίζομεθα αντί της αύτός και την άντωνυμίαν εκείνος, εκείνη, εκείνο.

2. 'Οριστική ή έπαναληπτική.

αύτός, αυτή, αυτό

1. Αύτός ό διδάσκαλος ήλθε χθές.

2. Είδον τον Νικόλαον και προέτρεψα αυτόν να μελετᾷ.

3. 'Ο Δημήτριος είναι πάντοτε ό αυτός.

'Η άντωνυμία αύτός, αυτή, αυτό, ή όποια καθώς είδομεν άνωτέρω χρησιμεύει ως προσωπική άντωνυμία γ' προσώπου, όταν όρίζη (ξεχωρίζει) κάτι από άλλα όμοια (όπως εις τό 1 παράδειγμα) λέγεται **όριστική**. "Όταν δέ έπαναλαμβάνη κάτι, τό όποϊον προηγουμένως έχει λεχθή (όπως εις τό παράδειγμα 2) όνομάζεται **επαναληπτική**. "Όταν έχη τό άρθρον, σημαίνει ό ίδιος (όπως εις τό 3 παράδειγμα).

'Η άντωνυμία αύτός -ή -ό κλίνεται ως επίθετον τριγενές και τρικατάληκτον χωρίς ν εις τό ούδέτερον (όπως άνωτέρω εις τας προσωπικάς άντωνυμίας παρατίθεται).

Εις την γενικήν, δοτικήν και αιτιατικήν έχει τύπους βραχυτέρους χωρίς δηλ. τό -αυ· π.χ. (αύ)του όμίλησα, τον είδα, της έγραψα, τους συνεβούλευσα κ.λ.π. Οι τύποι αυτοί διακρίνονται εύκολα από τά άρθρα, διότι τίθενται μετά τά όνόματα και πρό των ρημάτων· π.χ. τον (άρθρον) Πέτρον τον (άντωνυμία) προέτρεψα να μελετᾷ.

"*Άσκησις.* Να διακρίνετε τας προσωπικάς και την όριστικήν και παναληπτικήν άντωνυμίαν εις τας κάτωθι φράσεις.

'Εγώ γράφω, συ παίζεις, αυτός κοιμάται. 'Ο Θεός σε βλέπει πάντοτε. 'Η μουσική εύφραίνει ήμάς. Τό ζῶον αυτό είναι νωθρόν. Αύτός ό βασιλεύς έρχεται. Φέρε εις αυτόν τό βιβλίον. Χθές συνήντησα τον Βασιλείον και του είπον να έλθη εις τό σπίτι μου. Σήμερον ό καιρός είναι ό αυτός.

3. Δεικτικά άντωνυμια.

Ουτός είναι ό κήπος του σχολείου μας. Αύτη είναι ή αίθουσα διδασκαλίας. Τουτό είναι τό τετράδιόν σου. 'Εκείνος ό μαθητής γράφει.

Αί άντωνυμίας τās όποιās μεταχειριζόμεθα διά νά δείξωμεν τό ούσιαστικά λέγονται **δεικτικά**.

Συνηθέστεραι δεικτικά άντωνυμίας είναι :

α) ούτος, αύτη, τούτο διά τά πλησίον μας εύρισκόμενα.

β) εκείνος, εκείνη, εκείνο διά τά μακράν εύρισκόμενα.

γ) τόσος, τόση, τόσον διά τήν ποσότητα· π. χ. θέλω τόσα χρήματα

δ) τοιούτος, τοιαύτη, τοιούτο(ν) διά τήν ποιότητα· π.χ. τοιούτος (=τέτοιος χαρακτήρ) είναι αύτός ό άνθρωπος.

Ή άντωνυμία ούτος κλίνεται ώς έξης :

Ένικός

Πληθυντικός

Όν.	ούτος	αύτη	τούτο	ούτοι	αύται	ταύτα
Γεν.	τούτου	ταύτης	τούτου	τούτων	τούτων	τούτων
Δοτ.	τούτω	ταύτη	τούτω	τούτοις	ταύταις	τούτοις
Αίτ.	τούτον	ταύτην	τούτο	τούτους	ταύτας	ταύτα

Αί άντωνυμίας εκείνος και τόσος κλίνονται όπως τά δευτερόκλιτα τρικατάληκτα έπιθέτα, αλλά τό ούδέτερον εκείνο δέν έχει ν εις τήν όνομαστικήν και αίτιατικήν τοῦ ένικοῦ.

Ή άντωνυμία τοιούτος (σύνθετος από τήν άρχαίαν άντωνυμίαν τοίος και τήν ούτος) κλίνεται όπως και ή ούτος· π. χ. τοιούτου, τοιούτω, κ.λ.π.

Άσκησις. Εις τās άκολουθους φράσεις νά συμπληρώσετε τήν παῦλαν (—) με τήν κατάλληλον δεικτικήν άντωνυμίαν.

(—) ό μαθητής είναι έπιμελς. Ή μαθήτρια—βραβύνει νά έλθη εις τό σχολειον. Εις—τόν μαθητήν έδόθη βραβειον. Έχομεν — καιρόν νά λάβωμεν γράμμα σου.—πληροφορίας έχομεν. Καμμία άλλη χώρα δέν έχει — λαόν, όπως είναι ό Έλληνικός. Έπί — έτη πολεμοῦμεν υπέρ πατρίδος.

4. Κτητικά άντωνυμίας.

Ό αδελφός μου (ό ιδικός μου). Ή οικία σου (ιδική σου). Τό βιβλιον του (ιδικόν του). Ό κήπος μας (ιδικός μας). Ή αύλή σας (ιδική σας). Τό θρανιον των (ιδικόν των).

Αί λέξεις μου, σου, του, μας, σας, των είναι άντωνυμίας αί όπρϊαι φανερώνουν εις ποίον άνήκει κάτι.

Αἱ ἀντωνυμίαι αἱ ὁποῖαι φανερόνουν εἰς ποῖον ἀνήκει κάτι (δηλ. τὸν κτήτορα) λέγονται **κτητικαί**.

Αἱ συνηθέστεραι κτητικαὶ ἀντωνυμίαι εἶναι αἱ ἑξῆς, δτανὸ κτήτωρ εἶναι ἕνας.

Ἑνικός ἀριθμὸς	Πληθυντικός ἀριθμὸς
α'. πρόσωπον μου	μας
β'. » σου	σας
γ'. » του	των

Τὸ γένος τῶν ἀντωνυμιῶν τοῦ α' καὶ β' προσώπου διακρίνεται ἀπὸ τὸ ὄνομα ἀντὶ τοῦ ὁποῦ τίθενται, διότι εἶναι αἱ ἴδιαι καὶ διὰ τὰ τρία γένη. Ἐνῶ τοῦ τρίτου προσώπου ἔχει τρία γένη —του, τῆς, του.

Ἄλλαι κτητικαὶ ἀντωνυμίαι εἶναι : **ἡμέτερος** (δικὸς μας) **ἡμετέρα**, **ἡμέτερον** διὰ τὸ α' πρόσωπον καὶ **ὕμετερος** (ιδιὸς σας), **ὕμετέρα**, **ὕμετερον** διὰ τὸ β' πρόσωπον. Τὰς ἀντωνυμίας αὐτὰς μεταχειρίζομεθα, δταν οἱ κτήτορες εἶναι πολλοί· π. χ. ὁ **ἡμέτερος οἶκος** = τὸ σπιτι μας, τὸ **ὕμετερον βιβλίον** = τὸ βιβλίον σας. Κλίνονται δὲ ὡς τρικατάληκτα ἐπίθετα τῆς β' κλίσεως.

Ἄσκησις. Διακρίνατε τὰς κτητικὰς ἀντωνυμίας εἰς τὰς παρακάτω φράσεις. Ὁ φίλος μου εἶναι πιστός. Ὁ πατέρας σου ἀσθενεῖ. Τὰ ὕμετερα βιβλία εἶναι ἀχρηστα, ἐνῶ τὰ ἡμέτερα εἶναι χρησιμώτατα.

5. Αὐτοπαθεῖς ἀντωνυμίαι.

Λούω τὸν ἑαυτὸν μου. Βλάπτεις τὸν ἑαυτὸν σου. Ὁ μαθητῆς γυμνάζει τὸν ἑαυτὸν του.

Αἱ ἀντωνυμίαι, αἱ ὁποῖαι φανερόνουν ὅτι ἐν πρόσωπον ἐνεργεῖ καὶ ἡ ἐνέργεια ἐπιστρέφει εἰς τὸ ἴδιον πρόσωπον, ἦτοι τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἐνεργεῖ καὶ τὸ αὐτὸ πάσχει, λέγονται **αὐτοπαθεῖς**.

Αἱ αὐτοπαθεῖς ἀντωνυμίαι τῆς ἀρχαίας γλώσσης εἶναι : ἑμαυτοῦ διὰ τὸ α' πρόσωπον, σεαυτοῦ διὰ τὸ β' καὶ ἑαυτοῦ διὰ τὸ γ'. Γίνονται δὲ ἀπὸ τὰς προσωπικὰς ἀντωνυμίας καὶ τὴν αὐτόν. Ἡ νέα γλῶσσα ἔχει μόνον τὴν ἑαυτοῦ, εἰς τὴν ὁποῖαν προστίθενται καὶ αἱ προσωπικαὶ ἀντωνυμίαι μου, σου, του καὶ κλίνεται εἰς τὰς πλαγίας πτώσεις τοῦ ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ ὡς ἑξῆς.

Ἐνικός

	α. Πρόσωπον.	β. Πρόσωπον.	γ. Πρόσωπον.
Γεν.	ἐαυτοῦ μου	ἐαυτοῦ σου	ἐαυτοῦ του, της
Δοτ.	ἐαυτῷ μου	ἐαυτῷ σου	ἐαυτῷ του, της
Αἰτ.	ἐαυτόν μου	ἐαυτόν σου	ἐαυτόν του, της

Πληθυντικός

Γεν.	ἐαυτῶν μας	ἐαυτῶν σας	ἐαυτῶν των
Δοτ.	ἐαυτοῖς μας	ἐαυτοῖς σας	ἐαυτοῖς των
Αἰτ.	ἐαυτούς μας	ἐαυτούς σας	ἐαυτούς των

Ἄσκησης. Ἀντικαταστήσατε τὴν παῦλαν μετὰ τὴν κατάλληλον αὐτοπαθῆ ἀντωνυμίαν.

Κάθε ἄνθρωπος ἀγαπᾷ τὸν — καὶ κοπιᾷ ἐπὶ τοῦ —. Πρέπει ὅμως νὰ ἀγαπῶμεν καὶ τὸν πλησίον μας ὅπως τὸν —, καθὼς μᾶς διδάσκει τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. Οἱ μαθηταὶ πρέπει νὰ μελετοῦν τὸ μάθημά των, διότι τότε ὠφελοῦν τὸν —, ἐνῶ τοῦναντίον ὅταν δὲν μελετοῦν βλάπτουν τὸν ἴδιον τὸν —.

6. Ἀλληλοπαθεῖς ἀντωνυμίαι.

Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους = ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε = ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου.

Αἱ ἀντωνυμίαι, αἱ ὁποῖαι φανερώουν ὅτι δύο ἢ περισσότερα πρόσωπα ἐνεργοῦν καὶ πάσχουν ἀμοιβαίως λέγονται ἀλληλοπαθεῖς.

Αἱ ἀλληλοπαθεῖς ἀντωνυμίαι κλίνονται ὡς τρικατάληκτα ἐπίθετα μόνον εἰς τὰς πλαγίας πτώσεις τοῦ πληθυντικοῦ ὡς ἐξῆς :

	Ἀρσενικόν	Θηλυκόν	Οὐδέτερον
Γεν.	ἀλλήλων	ἀλλήλων	ἀλλήλων
Δοτ.	ἀλλήλοις	ἀλλήλαις	ἀλλήλοις
Αἰτ.	ἀλλήλους	ἀλλήλας	ἀλληλα

Ἄσκησης. Ἀντικαταστήσατε τὴν παῦλαν μετὰ τὴν κατάλληλον ἀλληλοπαθῆ ἀντωνυμίαν.

Οἱ μαθηταὶ πρέπει νὰ ἀγαποῦν —. Ἐπίσης καὶ αἱ μαθήτριάς πρέπει νὰ ἀγαποῦν — καὶ νὰ βοηθοῦν —. Τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ ἦτο «ἀγαπᾶτε —».

7. Ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμίαι.

Τί θέλετε ; Ποῖος εἴσθε ; Εἰς ποίαν τάξιν ἀνήκεις ; Πόσα μαθήματα διδάσκεσθε ;

Αἱ ἀντωνυμίαι μέ τὰς ὁποίας ἐρωτῶμεν λέγονται ἐρωτηματικά. Συνηθέστεραι ἐρωτηματικά ἀντωνυμίαι εἶναι αἱ ἑξῆς :

- 1) τίς, τί, τί, ἐπί οὐσίας.
- 2) πόσος, πόση, πόσον, ἐπί ποσοῦ ἢ μεγέθους.
- 3) ποῖος, ποία, ποῖον, ἐπί ποιότητος.

Ἡ πόσος καὶ ποῖος κλίνονται ὡς τρικατάληκτα ἐπίθετα τῆς β' κλίσεως.

Ἡ τίς κλίνεται ὡς ἑξῆς.

	Ἐνικ' ὁς		Πληθυντικ' ὁς	
	Ἄρσ. καὶ Θηλ.	Οὐδ.	Ἄρσ. καὶ Θηλ.	Οὐδ.
Ὀν.	τίς	τί	τίνες	τίνα
Γεν.	τίνος	τίνος	τίνων	τίνων
Δοτ.	τίνι	τίνι	τίσι	τίσι
Αἰψ.	τίνα	τί	τίνας	τίνα

Σημ. Τονίζεται εἰς ὅλας τὰς πτώσεις ἐπὶ τοῦ ι καὶ δὲν ἐγκλίνεται ὅπως ἡ ἀόριστος τίς.

8. Ἀόριστοι ἀντωνυμίαι.

Ἄνθρωπός τις ἔχει δύο υἱούς. Γυνή τις εἶναι ἄρρωστος. Μερικοὶ μαθηταὶ εἶναι ἀμελεῖς.

Αἱ λέξεις τις, μερικοὶ εἶναι ἀντωνυμίαι καὶ συνοδεύουν τὰ οὐσιαστικά ἄνθρωπος, γυνή καὶ μαθηταὶ χωρὶς νὰ μᾶς λέγουν ποῖοι εἶναι.

Αἱ ἀντωνυμίαι αἱ ὁποῖαι φανερώνουν ἀορίστως κάτι λέγονται ἀόριστοι.

Ἄοριστοι ἀντωνυμίαι εἶναι αἱ ἑξῆς :

- 1) τίς, τίς, τί (=κάποιος).
- 2) ὁ δεῖνα, ἡ δεῖνα, τὸ δεῖνα (=ὁ τάδε).

3) μερικοὶ, μερικάι, μερικά. Αὕτη ἀπαντᾷ μόνον εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν καὶ κλίνεται ὡς τρικατάληκτον ἐπίθετον τῆς β' κλίσεως. Αἱ ἀντωνυμίαι τίς καὶ δεῖνα κλίνονται κατὰ τὴν τρίτην κλίσιν ὡς ἑξῆς :

	Ἐνικ' ὁς			
	Ἄρσενικὸν καὶ Θηλυκὸν	Οὐδέτερον	Ἄρσ.—Θηλ.—	Οὐδ.
Ὀν.	τίς	τί	ὁ, ἡ,	τὸ δεῖνα
Γεν.	τινός	τινός	τοῦ, τῆς,	τοῦ δεῖνος
Δοτ.	τίνι	τίνι	τῷ, τῇ,	τῷ δεῖνι
Αἰτ.	τίνα	τί	τόν, τήν,	τὸ δεῖνα

Πληθυντικός

Ὀν.	τινές	τινά	οί,	αἱ	δεῖνες,	τά	δεῖνα
Γεν.	τινῶν	τινῶν	τῶν		δεῖνων		
Δοτ.	τισί	τισί	—		—		
Αἰτ.	τινᾶξ	τινά	τούς,	τάς	δεῖνας,	τά	δεῖνα

Ἡ ἀντωνυμία δεῖνα εἶναι συνήθως ἄκλιτος, ἢ τίς εἶναι τριγενής καί δικατάληκτος, τονίζεται εἰς ὅλας τὰς πτώσεις ἐπὶ τῆς ληγούσης καὶ ἐγκλίνεται, δηλ. ὁ τόνος τῆς χάνεται ἢ ἀναβαίνει εἰς τὴν λήγουσαν τῆς παραπάνω λέξεως. -

Ἄοριστοι ἀντωνυμιαὶ εἶναι καὶ τὰ παρακάτω ἀντωνυμικὰ ἐπίθετα, τὰ ὁποῖα λέγονται εἰδικώτερον ἐπιμεριστικαὶ ἀντωνυμιαὶ, διότι φανερῶνουν χωρισμὸν (ἐπιμερισμὸν).

1) ἕτερος, ἑτέρα, ἕτερον (ὁ ἄλλος ἀπὸ τούς δύο).

2) ἕκαστος, ἐκάστη, ἕκαστον (ὁ καθένας ἀπὸ τούς πολλοὺς χωριστά)

3) ἄλλος, - ἄλλη, ἄλλο.

4) οὐδεὶς, οὐδεμία, οὐδέν.

5) μηδεὶς, μηδεμία, μηδέν.

6) κανεὶς, καμμία, κανέν.

7) ἀμφότεροι, ἀμφότεραι, ἀμφότερα (= καὶ οἱ δύο μαζί).

8) οὐδέτερος, οὐδετέρα, οὐδέτερον — μηδέτερος, μηδετέρα, μηδέτερον (οὔτε ὁ ἕνας οὔτε ὁ ἄλλος ἀπὸ τούς δύο).

9) κάποιος, κάποια, κάποιον (φανερῶνει ποιότητα).

10) ἄλλοδαπός, ἄλλοδαπή, ἄλλοδαπὸν (= ἀπὸ ἄλλον τόπον ξένος).

Αἱ ἀντωνυμιαὶ αὗται κλίνονται ὡς τρικατάληκτα ἐπίθετα τῆς β' κλίσεως πλὴν τῶν ἀντωνυμιῶν οὐδεὶς, μηδεὶς, κανεὶς, αἱ ὁποῖαι κλίνονται ὡς τρικατάληκτα ὅπως τὸ ἀριθμητικὸν εἰς, μία, ἕν. Ἡ ἄλλος δὲν ἔχει ν εἰς τὸ οὐδέτερον.

Ἀσκήσεις. Νὰ κλίνετε προφορικῶς ὅλας τὰς ἀορίστους ἀντωνυμίας, γραπτῶς δὲ τὰς ἑξῆς: ἄλλος, ἄλλη, ἄλλο καὶ οὐδεὶς, οὐδεμία, οὐδέν.

9. Ἀναφορικαὶ ἀντωνυμιαὶ.

Ὁ μαθητὴς, ὅστις ἀτακτεῖ, τιμωρεῖται. Τὸ μέγαρον, τὸ ὁποῖον εἶδομεν, εἶναι τὸ γυμνάσιον.

Εἰς τὴν πρώτην πρότασιν ἡ ἀντωνυμία ὅστις ἀναφέρεται εἰς τὸ προηγούμενον αὐτῆς ὄνομα μαθητῆς. Ἐπίσης εἰς τὴν δευτέραν ἡ ἀντωνυμία τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς τὸ ὄνομα μέγαρον.

Αἱ ἀντωνυμίαι αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς μίαν προηγουμένην λέξιν τῆς προτάσεως λέγονται **ἀναφορικαί**.

Συνηθέστεραι ἀναφορικαί ἀντωνυμίαι εἶναι: ὅστις, ἦτις, ὅ,τι· ὁ ὁποῖος, ἡ ὁποῖα, τὸ ὁποῖον· ὅποιος, ὅποια, ὅποιον· ὅσος, ὅση, ὅσον.

Αἱ ἀναφορικαί ἀντωνυμίαι ὁποῖος, ὅποιος καὶ ὅσος κλίνονται ὁμαλῶς ὡς τρικατάληκτα ἐπίθετα εἰς -ος. Ἡ ὅστις εἶναι σύνθετος ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ἀναφορικὴν ἀντωνυμίαν ὅς, ἦ, ὅ (γεν. οὗ, ἦς, οὗ) καὶ τὴν ἀόριστον τις (γεν. τινός), αἱ ὁποῖαι κλίνονται καὶ τονίζονται καὶ αἱ δύο ὡς νὰ ἦσαν χωριστά, ὡς ἔξῃς

	Ἐνικὸς			Πληθυντικὸς		
Ὄν.	ὅστις	ἦτις	ὅ,τι	οἵτινες	αἵτινες	ἅτινα
Γεν.	οὗτινος	ἦστινος	οὗτινος	ὧντινων	ὧντινων	ὧντινων
Δοτ.	ᾧτινι	ἧτινι	ᾧτινι	οἴσισι	αἴσισι	οἴσισι
Αἰτ.	ὄντινα	ἦντινα	ὅ,τι	οὔστινας	ἄστινας	ἅτινα

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1) Ὅλαι αἱ ἀναφορικαί ἀντωνυμίαι δασύνονται.

2) Εἰς τὸ οὐδέτερον ὅ,τι θέτομεν ὑποδιαστολὴν διὰ νὰ διακρίνεται ἀπὸ τὸν εἰδικὸν σύνδεσμον ὅτι ἢ γράφομεν τὰ δύο μέρη χωριστά, ὅ,τι.

Ἄσκησις. Συμπληρώσατε τὴν παῦλαν μὲ τὴν κατάλληλον ἀναφορικὴν ἀντωνυμίαν.

Τὸ δένδρον — δέν καρποφορεῖ ρίπτεται εἰς τὴν πυράν. Ὁ διδάσκαλος — οἱ μαθηταὶ προοδεύουσι, χαίρει. — ζητᾷ τὰ πολλὰ χάνει καὶ τὰ ὀλίγα. — ἐγκληματεῖ τιμωρεῖται ὑπὸ τοῦ νόμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄

ΡΗΜΑΤΑ

37. Παρεπόμενα τοῦ ρήματος.

Καθὼς εἶδομεν εἰς τὴν σελ. 20 αἱ λέξεις, αἱ ὁποῖαι φανε-
ρῶνουν, ὅτι κατὰ τινὰ χρόνον ἔν πρόσωπον ἢ ζῶον ἢ πρᾶγμα
ἐνεργεῖ ἢ παθαίνει ἢ ἐνεργεῖ καὶ ἡ ἐνέργεια ἐπιστρέφει εἰς τὸν
ἑαυτὸν τοῦ ἢ εὐρίσκεται εἰς μίαν κατάστασιν, λέγονται **ρήματα**.

Τὸ ρῆμα ἔχει πολλοὺς καὶ διαφόρους τύπους, οἱ ὁποῖοι ἀπο-
τελοῦν τὰ παρεπόμενα αὐτοῦ. Εἶναι δὲ τὰ παρεπόμενα ἢ διά-
θεσις, ἢ φωνή, ἢ ἔγκλισις, ὁ χρόνος, ὁ ἀριθμὸς καὶ τὸ πρόσωπον.

α'. Διάθεσις τοῦ ρήματος.

Ἡ κατάστασις τοῦ ὑποκειμένου, ὅταν ἐνεργῇ ἢ πάσχη ἢ
οὔτε ἐνεργῇ οὔτε πάσχη λέγεται **διάθεσις τοῦ ρήματος**.

Σημ. Ὑποκείμενον λέγεται τὸ πρόσωπον ἢ ζῶον ἢ πρᾶγμα διὰ
τὸ ὁποῖον γίνεται λόγος. Εἶναι δὲ αἱ διαθέσεις τέσσαρες.

1) Ὅταν τὸ ὑποκείμενον ἐνεργῇ, τὸ ρῆμα λέγεται *ἐνεργητικῆς δια-
θέσεως ἢ ρῆμα ἐνεργητικόν*· π.χ. ὁ γεωργὸς ὀργώνει τὴν γῆν.

2) Ὅταν τὸ ὑποκείμενον πάσχη, τὸ ρῆμα λέγεται *παθητικῆς δια-
θέσεως ἢ παθητικόν*· π.χ. ἡ γῆ ὀργώνεται ὑπὸ τοῦ γεωργοῦ.

3) Ὅταν τὸ ὑποκείμενον ἐνεργῇ καὶ ἡ ἐνέργεια ἐπιστρέφῃ εἰς
αὐτὸ τὸ ἴδιον, ἦτοι τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον ἐνεργῇ καὶ τὸ αὐτὸ πάσχη, τὸ
ρῆμα λέγεται *μέσης διαθέσεως ἢ μέσον*· π.χ. ἡ μητέρα ἐνδύεται=ἐνδύει
τὸν ἑαυτὸν της.

4) Ὅταν τὸ ὑποκείμενον οὔτε ἐνεργῇ οὔτε πάσχη, ἀλλ' ἀπλῶς
εὐρίσκεται εἰς μίαν κατάστασιν, τὸ ρῆμα λέγεται *οὐδετέρας διαθέσεως
ἢ οὐδέτερον*· π.χ. ὁ παῖς κοιμάται.

β'. Φωνὴ τοῦ ρήματος.

Τὸ σύνολον τῶν διαφόρων τύπων τοῦ ρήματος, μὲ τοὺς
ὁποῖους ἐκφράζομεν τὴν διάθεσιν τοῦ ρήματος, λέγονται **φωναί**.
Εἶναι δὲ αἱ φωναὶ δύο, ἦτοι 1) ἡ **ἐνεργητικὴ φωνή**, δηλαδὴ ἔν
σύνολον τύπων, οἱ ὁποῖοι ἀρχίζουσιν μὲ τὴν κατάληξιν *ω* π.χ.

γράφω, παίζω, υγιάινω 2) ή μέση φωνή δηλαδή άλλο σύνολον τύπων, οί όποιοι αρχίζουν με την κατάληξιν -ομαι π.χ. ονομάζομαι, λούομαι, πληγώνομαι, κ.λ.π.

Άσκησης. Νά γράψετε 5 ρήματα ένεργητικής φωνής και 5 μέσης και νά εύρετε όλα τά ρήματα του σημερινού μαθήματος έκ του Άναγνωστικού σας.

γ'. Έγκλισις του ρήματος.

Μελετώ τó μάθημά μου. Έλυσσα τó πρόβλημα. Ό διδάσκαλος θέλει νά γράψωμεν μίαν έκθεσιν. Είθε νά γράψωμεν ώραίαν έκθεσιν. Μελέτα τά μαθήματά σου, παιδί μου. Θεοτόκε, σέ παρακαλώ, βοήθησόν με.

Είς τός άνωτέρω προτάσεις παρατηρούμεν, ότι τά ρήματα δέν έκφράζουν μόνον τó πότε γίνεται κάτι, αλλά και πώς γίνεται αυτό. Είς τás δύο πρώτας προτάσεις τó ρήμα φανερώνει μίαν πράξιν ώρισμένην (πραγματικά μελετώ και έλυσσα τó πρόβλημα). Είς τήν τρίτην τó ρήμα έκφράζει τήν έπιθυμίαν του ύποκειμένου. Είς τήν τετάρτην έκφράζει μίαν εύχην και είς τás δύο τελευταίας έκφράζει προσταγήν και παράκλησιν. Λοιπόν :

Οί διάφοροι τρόποι κατά τούς όποιους έκφράζεται ή διάθεσις του ύποκειμένου λέγονται **έγκλίσεις**. Είναι δέ αύται τέσσαρες.

1) Ό έγκλισις, ή όποία φανερώνει ότι ή πράξις είναι βεβαία και ώρισμένη, λέγεται **οριστική**.

2) Ό έγκλισις, ή όποία έκφράζει τήν θέλησιν του ύποκειμένου ή κάτι τó όποϊον περιμένομεν, λέγεται **ύποτακτική**.

3) Ό έγκλισις, ή όποία φανερώνει τήν εύχην του ύποκειμένου, λέγεται **εύκτική**.

4) Ό έγκλισις, ή όποία έκφράζει τήν έπιθυμίαν του όμιλουτος ήτοι προσταγήν, συμβουλήν, παράκλησιν κ.λ.π., λέγεται **προστακτική**.

Άσκησης. Νά γράψετε τρείς προτάσεις με οριστικήν, τρείς με ύποτακτικήν, τρείς με εύκτικήν, και τρείς με προστακτικήν.

δ'. Χρόνοι του ρήματος.

Κλαδεύω τήν άμπελον. Έκλάδευον τήν άμπελον. Έκλάδευσα τήν άμπελον. Θα κλαδεύω τήν άμπελον. Θα κλαδεύσω τήν άμπελον. Είχον κλαδεύσει τήν άμπελον. Θα έχω κλαδεύσει τήν άμπελον.

Τὸ ρῆμα φανερώνει ὄχι μόνον τί κάμνει τὸ ὑποκείμενον (δηλαδή τὴν διάθεσιν αὐτοῦ), ἀλλὰ καὶ πότε κάμνει τοῦτο, δηλαδή φανερώνει τὸ παρὸν, τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον. Λοιπόν:

Ὁ τύπος τοῦ ρήματος, ὁ ὁποῖος φανερώνει πότε γίνεται ἡ πράξις, λέγεται **χρόνος**. Εἶναι δὲ οἱ χρόνοι οἱ ἑξῆς :

1) Ὁ χρόνος, ὁ ὁποῖος φανερώνει, ὅτι ἡ πράξις γίνεται **τώρα** πού ὁμιλεῖ ὁ λέγων, ὀνομάζεται **ἐνεστώς**. π. χ. ὁ μαθητῆς γράφει.

2) Ὁ χρόνος, ὁ ὁποῖος ἐκφράζει ὅτι ἡ πράξις **ἐγένετο** συνεχῶς ἢ πολλὰς φορές εἰς τὸ **παραελθόν**, λέγεται **παρατατικός**. ὁ μαθητῆς ἔγραψε.

3) Ὁ χρόνος, ὁ ὁποῖος φανερώνει ὅτι ἡ πράξις **ἔγινεν** ἀορίστως εἰς τὸ **παραελθόν**, λέγεται **ἀόριστος**. π.χ. ὁ μαθητῆς ἔγραψε.

4) Ὁ χρόνος, ὁ ὁποῖος φανερώνει ὅτι ἡ πράξις θὰ γίνῃ μίαν φοράν εἰς τὸ μέλλον, λέγεται **μέλλων στιγμαῖος**. π. χ. θὰ γράψω.

5) Ὁ χρόνος, ὁ ὁποῖος φανερώνει ὅτι ἡ πράξις θὰ γίνεται διαρκῶς εἰς τὸ μέλλον, λέγεται **μέλλων διαρκῆς**. π.χ. θὰ γράφω.

6) Ὁ χρόνος, ὁ ὁποῖος φανερώνει ὅτι ἡ πράξις **ἔχει γίνει** εἰς τὸ παρελθόν, ἀλλὰ σώζεται τὸ ἀποτέλεσμα καὶ εἰς τὸ παρὸν, λέγεται **παρακείμενος**. π.χ. ἔχω γράψει τὸ μάθημα = τὸ ἔχω γραμμένον.

7) Ὁ χρόνος, ὁ ὁποῖος φανερώνει ὅτι ἡ πράξις **εἶχε γίνει** εἰς τὸ παρελθόν πρὶν γίνῃ ἄλλη πράξις ἐπίσης εἰς τὸ παρελθόν, λέγεται **ὑπερσυντέλικος**. π.χ. εἶχον γράψει τὸ μάθημα = τὸ εἶχον γραμμένον.

8) Ὁ χρόνος, ὁ ὁποῖος φανερώνει ὅτι ἡ πράξις θὰ γίνῃ εἰς τὸ μέλλον ἔπειτα ἀπὸ ὠρισμένον χρόνον, λέγεται **τετελεσμένος μέλλων**. π. χ. θὰ ἔχω γράψει τὸ μάθημα = θὰ τὸ ἔχω γραμμένον. Ἐπομένως :

Οἱ χρόνοι τοῦ ρήματος εἶναι ὀκτώ : ἐνεστώς, παρατατικός, ἀόριστος, μέλλων διαρκῆς, μέλλων στιγμαῖος, παρακείμενος, ὑπερσυντέλικος καὶ τετελεσμένος μέλλων.

Διὰ τῶν ὀκτῶ αὐτῶν χρόνων ἐκφράζομεν τὰ τρία χρονικά σημεῖα ἧτοι τὸ παρὸν, τὸ παρελθόν καὶ τὸ μέλλον.

Καί τὸ μὲν παρὸν ἐκφράζει ὁ ἐνεστώσ καὶ ὁ παρακειμένος, τὸ δὲ παρελθὸν ὁ παρατατικός, ὁ ἀόριστος καὶ ὁ ὑπερσυντέλικος καὶ τὸ μέλλον ὁ μέλλον (διαρκείας, στιγμιαῖος καὶ τετελεσμένος).

Ἐκ τῶν ὀκτῶ χρόνων ὁ ἐνεστώσ, ὁ παρατατικός καὶ ὁ ἀόριστος εἶναι μονολεκτικοὶ δηλ. σχηματίζονται μὲ μίαν λέξιν, ὁ δὲ μέλλον, ὁ παρακειμένος καὶ ὁ ὑπερσυντέλικος εἶναι περιφραστικοὶ δηλ. σχηματίζονται μὲ δύο ἢ τρεῖς λέξεις.

Ἄσκησης. Νά διακρίνετε τοὺς χρόνους τῶν κάτωθι προτάσεων καὶ νά τοὺς γράψετε χωριστὰ εἰς στήλας.

Ὁ διδάσκαλος διδάσκει, ὁ δὲ μαθητὴς γράφει τὸ μάθημα. Ὁ Γεώργιος χθὲς ἔγραψεν ἐπιστολήν πρὸς τὸν θεῖον του. Αὐριον θὰ ἔλθῃς εἰς τὴν οἰκίαν μου καὶ θὰ ἴδῃς, ὅτι ἔχω γράψει τὸ μάθημά μου. Χθὲς τὸ βράδυ δὲν ἔγραψα, διότι εἶχον κοιμηθῆ ἔνωρίς. Ἐφέτος θὰ φυτεύσω πολλὰ ἀνθὴ εἰς τὸν κήπον μας. Ἐλαβες τὴν ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν σοῦ ἔχω στείλει πρὸ ἡμερῶν; Ὁ διδάσκαλος ἐπαίδευσεν (ἐμόρφωσε) καὶ θὰ παιδεύῃ πάντοτε τοὺς μαθητάς. Ὅταν θὰ μὲ φωνάξῃς, θὰ ἔχω μελετήσει.

ε. Ἄριθμοὶ καὶ πρόσωπα τοῦ ρήματος.

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

α.	πρόσωπον	ἐγὼ	παίζω	ἡμεῖς	παίζομεν
β.	»	σύ	παίζεις	σεῖς	παίζετε
γ.	»	αὐτός	παίζει	αὐτοὶ	παίζουν

Τὰ ρήματα ἔχουν ὅπως καὶ τὰ ὀνόματα δύο ἀριθμούς, δηλαδή δύο τύπους μὲ τοὺς ὁποίους φανερώνουν τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑποκειμένων. Τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν, ὅταν τὸ ὑποκείμενον εἶναι ἓν καὶ τὸν πληθυντικόν, ὅταν τὰ ὑποκείμενα εἶναι πολλὰ.

Ἐπίσης τὸ ρῆμα ἔχει τρία πρόσωπα (πρῶτον—δεύτερον—τρίτον) διὰ νὰ φανερώσῃ τὰ τρία πρόσωπα τοῦ λόγου.

Ἄσκησης. Νά γράψετε καὶ εἰς τοὺς δύο ἀριθμούς ὅπως τὸ παίζω τὰ ἑξῆς ρήματα: γράφω, φυτεύω, κλαδεύω, ποτίζω.

30. Ὀνομαστικοὶ τύποι τοῦ ρήματος.

α'. Ἀπαρέμφατον.

Τὸ κλέπτειν εἶναι ἀμαρτία.

Τὸ ἐργάζεσθαι εἶναι ὠφέλιμον.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω προτάσεις παρατηροῦμεν, ὅτι αἱ λέξεις

κλέπτειν καὶ ἐργάζεσθαι ἐκφράζουν τὴν διάθεσιν καὶ τὸν χρόνον τῶν ρημάτων κλέπτω καὶ ἐργάζομαι, ἀλλὰ δὲν φανερώουν οὔτε ποῖος κάμνει αὐτὰς τὰς πράξεις οὔτε ἂν εἶναι ἕνας ἢ περισσότεροι· δὲν φανερώνει (παρεμφαίνει) δηλαδὴ οὔτε πρόσωπον οὔτε ἀριθμὸν. Εἶναι δὲ αἱ λέξεις κλέπτειν καὶ ἐργάζεσθαι ἄκλιτοι καὶ ἰσοδυναμοῦν μὲ ἀφηρημένα οὐσιαστικά (κλοπή, ἐργασία). Ἐπομένως ὁ τύπος τοῦ ρήματος, ὁ ὁποῖος δὲν φανερώνει οὔτε ἐγκλίσιν, οὔτε πρόσωπον, οὔτε ἀριθμὸν, ἀλλὰ μόνον χρόνον καὶ διάθεσιν, εἶναι δὲ συγχρόνως καὶ ἀφηρημένον οὐσιαστικὸν ἄκλιτον λέγεται ἀπαρέμφατον.

β'. Μετοχή

Ὁ προσέχων εἰς τὸν διδάσκαλον μαθητῆς μανθάνει.

Ὁ καλῶς ἐργαζόμενος γεωργὸς προσδεύει.

Ἐδῶ αἱ λέξεις προσέχων καὶ ἐργαζόμενος, αἱ ὁποῖαι ἰσοδυναμοῦν μὲ τὰ ἐπίθετα προσεκτικὸς καὶ ἐργατικὸς, εἶναι καὶ ρήματα, διότι φανερώουν ἐνέργειαν. Ἐπομένως μετέχουν καὶ τοῦ ἐπιθέτου καὶ τοῦ ρήματος καὶ διὰ τοῦτο λέγονται **μετοχαί**.

Ἡ μετοχὴ ὡς ἐπίθετον τριγενὲς καὶ τρικατάληκτον ἔχει κλίσιν, γένος, ἀριθμὸν καὶ πτώσιν καὶ συμφωνεῖ πρὸς τὸ οὐσιαστικὸν τὸ ὁποῖον προσδιορίζει.

Ἐπίσης ὡς ῥῆμα ἡ μετοχὴ ἔχει διάθεσιν, χρόνον καὶ φωνήν, δὲν ἔχει μόνον ἐγκλίσιν καὶ πρόσωπα.

Κατὰ ταῦτα τὸ μὲν ἀπαρέμφατον εἶναι ρηματικὸν οὐσιαστικὸν ἄκλιτον, ἡ δὲ μετοχὴ ρηματικὸν ἐπίθετον.

Ἄσκησις. 1) Νὰ σχηματίσετε τὸ ἀπαρέμφατον καὶ τὴν μετοχὴν τῶν κάτωθι ρημάτων :

φεύγω, τρέχω, λέγω, γράφομαι, λούομαι, ὀνομάζομαι, ἔρχομαι.

2) Εἰς τὰς παρακάτω φράσεις νὰ ὑπογραμμίσετε τὰ ἀπαρέμφατα καὶ νὰ εὑρετε τὰ ἀνάλογα ἀφηρημένα οὐσιαστικά.

Τὸ φεύγειν ἐν καιρῷ πολέμου εἶναι ἀνανδρον. Τὸ παρὰ τὴν θέλησιν ἀμαρτάνειν εἶναι ἄξιον συγχωρήσεως. Τὸ νὰ λέγη τις ὀλίγα λέγεται λακωνίζειν. Τὸ ἄσκεῖν τὸ σῶμα ὠφελεῖ εἰς τὴν ὑγείαν.

3) Νὰ θέσετε τὰς παρακάτω μετοχὰς καὶ οὐσιαστικά εἰς τὸ αὐτὸ γένος, ἀριθμὸν καὶ πτώσιν.

Τρέχων κόρη (=τρέχουσα κόρη), γράφων παιδίον, ἐργαζόμενος μαθηταί, πνέων ἀνεμοί.

39. Συστατικά μέρη τοῦ ρήματος.

γράφ - ω	γράφ—ομεν
γράφ—εις	γράφ—ετε
γράφ—ει	γράφ—ουν

Καθὼς παρατηροῦμεν, ὅταν τὰ ρήματα κλίνωνται, μεταβάλλουν μόνον τὸ τελευταῖον μέρος, ὅπως καὶ τὰ ὀνόματα. Τὸ μέρος τοῦ ρήματος τὸ ὁποῖον μένει ἀμετάβλητον λέγεται **θέμα ἢ ρίζα**· π.χ. τοῦ γράφω θέμα εἶναι τὸ γραφ. Τὸ δὲ μέρος τὸ ὁποῖον μεταβάλλεται κατὰ τὴν κλίσιν λέγεται **κατάληξις**· π.χ. τὸ -ω·εις, -ει κ.λ.π. Τὸ τελευταῖον γράμμα τοῦ θέματος λέγεται **χαρακτήρ**· π.χ. τοῦ γράφω χαρακτήρ εἶναι τὸ φ.

Τὸ θέμα αὐτό, τὸ ὁποῖον λέγεται καὶ **ρηματικὸν θέμα**, εἶναι ἡ βᾶσις τοῦ σχηματισμοῦ ὄλων τῶν χρόνων τοῦ ρήματος. Μερικοὶ ὅμως χρόνοι σχηματίζονται ἀπὸ τὸ ρηματικὸν θέμα διὰ τῆς προσθήκης ἑνὸς ἢ περισσοτέρων γραμμάτων· π.χ. ὁ στιγμιαῖος μέλλων καὶ ἀόριστος τοῦ γράφω εἶναι θά γράψω, ἔγραψα. Δηλαδὴ θέμα τῶν χρόνων αὐτῶν εἶναι τὸ γραψ. Τὸ θέμα αὐτὸ ἀπὸ τὸ ὁποῖον σχηματίζονται ὠρισμένοι χρόνοι τοῦ ρήματος λέγεται **χρονικὸν θέμα** καὶ τὸ τελευταῖον γράμμα αὐτοῦ **χρονικὸς χαρακτήρ**.

40. Διαίρεισις τῶν ρημάτων ἀπὸ τὸν χαρακτήρα.

Ἀναλόγως τοῦ χαρακτήρος τοῦ ρηματικοῦ θέματος τὰ ρήματα διαιροῦνται εἰς :

- Α.** **Φωνηεντόληκτα**, ὅσα ἔχουν χαρακτήρα δίφθογγον ἢ φωνῆεν ι ἢ υ· π.χ. χρίω, λύω, παιδεύω, παλαίω.
- Β.** **Συμφωνόληκτα**, ὅσα ἔχουν χαρακτήρα σύμφωνον· π.χ. παίζω, κόπτω, γράφω.

Ὑποδιαιροῦνται δέ :

1) Τὰ φωνηεντόληκτα εἰς α') **ἀσυναίρετα** (κωλύω, κρούω, φυτεύω) καὶ β') εἰς **συνηρημένα** (τιμάω=τιμῶ, ποιέω=ποιῶ).

2) Τὰ συμφωνόληκτα εἰς α') **οὐρανικόληκτα** (χαρακτήρ κ, γ, χ) π.χ. πλέκω, πνίγω, βρέχω. Οὐρανικόληκτα εἶναι καὶ ὅσα τελειώνουν εἰς -ττω ἢ -σσω· π.χ. πράττω, διατάσσω.

β') **Χειλικόληκτα** (χαρακτήρ π, β, φ)· π.χ. τρέπω, τρίβω,

γράφω. Χειλικόληκτα θεωρούνται και ὅσα τελειώνουν εἰς -πτω· π.χ. κλέπτω, κόπτω.

γ') Ὀδοντικόληκτα (χαρακτήρ τ, δ, θ) π.χ. θέτω, πηδῶ, πείθω. Εἰς τὰ ὀδοντικόληκτα ἀνήκουν καὶ τὰ περισσότερα ποῦ τελειώνουν εἰς -ζω· π.χ. ἐλπίζω, νομίζω, δικάζω.

δ') Ὑγρόληκτα (χαρακτήρ λ, ρ) π.χ. ψάλλω, θέλω, σπείρω. Καί

ε') Ἐνρινόληκτα (χαρακτήρ μ, ν) π.χ. τρέμω, κρίνω, πλύνω.

Ἄσκησις. Νὰ εὑρετε εἰς τὸ Ἀναγνωστικόν σας ῥήματα καὶ νὰ τὰ γράψετε εἰς τὸ τετράδιόν σας χωριστὰ κατὰ τὰς ἀνωτέρω κατηγορίας.

41. Αὐξήσις τῶν ῥημάτων.

παίζω, ἔ—παιζον, ἔ—παιξα·

λύω, ἔ—λυον, ἔ—λυσα.

Ὅσα ῥήματα ἀρχίζουν ἀπὸ σύμφωνον παίρνουν εἰς τὸν παρατατικόν καὶ ἀόριστον τῆς Ὀριστικῆς μόνον ἓνα ε εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ θέματος. Τὸ ε αὐτὸ λέγεται **συλλαβικὴ αὐξήσις** διότι αὐξάνει ἢ λέξις κατὰ μίαν συλλαβὴν, ἢ ὁποῖα φανερώνει τὸ παρελθόν.

Σημείωσις. Ὅσα ῥήματα ἀρχίζουν ἀπὸ ρ διπλασιάζουν τὸ ρ μετὰ τὴν αὐξήσιν· π.χ. ράπτω, ἔρραπτον. ἔρραψα.

ἐλπίζω, ἤλπιζον, ἤλπισα

ὀπλίζω, ὤπλιζον, ὤπλισα

αὐξάνω, ηὔξανον, ηὔξασα.

Ὅσα ῥήματα ἀρχίζουν ἀπὸ φωνήεν εἰς τὸν παρατατικόν καὶ ἀόριστον τῆς Ὀριστικῆς μόνον, τρέπουν τὸ ἀρχικόν βραχὺ φωνήεν εἰς μακρὸν καὶ τὴν δίφθογγον εἰς ἄλλην δίφθογγον. Αὐτὸ λέγεται **χρορικὴ αὐξήσις**, διότι ἀλλάζει ὁ χρόνος τῆς λέξεως δηλ. τὸ βραχὺ γίνεται μακρὸν.

Κατὰ τὴν χρονικὴν αὐξήσιν τρέπονται :

Τὸ ε καὶ α εἰς η· π.χ. ἐλπίζω, — ἤλπιζον, ἀγοράζω — ἠγόραζον.

Τὸ ο εἰς ω· π.χ. ὀρίζω—ὠρίζον, ὀπλίζω—ὠπλιζον.

Τὸ οἶ εἰς ω· π.χ. οἰκοδομῶ — ὠκοδόμουν, οἰκτίρω — ὠκτίρον.

Τὸ αι εἰς η· π.χ. αἰσχύνομαι—ἠσχυνόμην—ἠσχύνθην.

Το αυ και ευ εις ηυ· π. χ. αύξάνω—ηύξανον. εύρισκω ηύρισκον.

Σημ. ΑΙ άλλαι έγκλίσεις δέν παίρνουν αύξησιν π. χ. άν λύσω, λύσατε.

42. Άνωμαλίες της αύξήσεως.

1) Τά ρήματα δύναμαι και έορτάζω έχουν άνωμαλον αύξησιν ήδυνάμην—ήδυνήθην, έώρταζον—έώρτασα. Τό δύναμαι έχει και κανονικήν αύξησιν έδυνάμην, έδυνήθην.

2) Τά ρήματα έχω, έθίζω (=συνηθίζω), έρπω (=σύρομαι), εργάζομαι και έλίσσω (=τυλίγω) άντί νά έχουν αύξησιν κανονικήν η έχουν ει· π.χ. είχον, είλκον, είλκυον, είθιζον, είρπον, είρπόμην, είργαζόμην, είλισσον.

Άσκησης. Νά σχηματίσετε τόν παρατατικόν και άόριστον τών κάτωθι ρημάτων :

Πιστεύω, βασιλεύω, πιαντεύω, τρέχω, άκούω, αρχίζω, άγορεύω (=δμιλώ), όνομάζω, όνειδίζω, οικοδομώ, ύβρίζω.

43. Αύξεις συνθέτων ρημάτων.

προσ-φέρω, προσ-έφερον
κατα-γράφω, κατα-έγραφον
έμ-βαίνω, έν-έβαινον
συγ-γράφω, συν-έγραφον

“Όσα ρήματα είναι σύνθετα μέ πρόθεσιν ώς πρώτον συνθετικόν παίρνουν τήν αύξησιν μεταξύ της προθέσεως και του ρήματος δηλαδή μετά τήν πρόθεσιν.

Τό τελικόν φωνήεν τών προθέσεων άποβάλλεται κατά τήν αύξησιν πλην τών προθέσεων πρό και περί, αι όποιαι φυλάττουν αυτό· π.χ. προ-λέγω—προ-έλεγον, περι-γράφω—περι-έγραφον. Τό ν τών προθέσεων έν και σών τό όποίον πρό του άρκτικού συμφώνου του ρήματος μεταβάλλεται, πρό της αύξήσεως επανέρχεται· π.χ. έγγράφω—έν-έγραφον, συγγράφω—συν-έγραφον.

Σημ. 1. Μερικά ρήματα μέ πρόθεσιν παίρνουν τήν αύξησιν εις τήν αρχήν της προθέσεως παρά τόν κανόνα. Συνηθέστερα άπ' αυτά είναι :

καθίζω	ἐκάθιζον	ἐκάθισα
κάθημαι	ἐκαθήμην	
ἐμποδίζω	ἠμποδίζον	ἠμπόδισα
προτιμῶ	ἐπροτίμων	ἐπροτίμησα
προξενῶ	ἐπροξένουν	ἐπροξένησα
προστατεύω	ἐπροστάτεουν	ἐπροστάτευσα
συλλογίζομαι	ἐσυλλογιζόμην	ἐσυλλογίσθην
ἐπείγομαι (βιάζομαι)	ἠπειγόμην	
συντομεύω	ἐσυντόμεμον	ἐσυντόμευσα
ἐναντιοῦμαι	ἠναντιούμην	ἠναντιώθην
ἐγγυῶμαι	ἠγγυώμην	

Σημ. 2. Τὰ σύνθετα ρήματα ἀνέχομαι, ἐνοχλῶ, ἐπανορθῶ, ἀμφοβητῶ, ἀυξάνονται καί πρό τῆς προθέσεως καί μετὰ τὴν πρόθεσιν : ἠνειχόμην, ἠνώχλησα, ἐπηνώρθωσα, ἠμφεσβήτησα.

Σημ. 3. Τὰ σύνθετα ρήματα μὲ τὸ εὐ (=καλῶς) καί δυσ (κακῶς) ἂν μετὰ τὸ εὐ καί δυσ ἀκολουθῆ, σύμφωνον, ἀυξάνονται ἕξωθεν (δηλ. πρό τοῦ εὐ καί δυσ) π.χ. εὐδοκῶ—ἠυδόκησα, εὐτυχῶ—ἠτύχουν, δυστυχῶ—ἔδυστύχουν.

Ἐν ἀκολουθῆ βραχὺ φωνῆν ἀυξάνονται ἕξωθεν (δηλ. μετὰ τὸ εὐ καί δυσ) π.χ. εὐεργετῶ—εὐρηγέτησα, εὐορκῶ—εὐώρκουν. Ἐν ἀκολουθῆ μακρὸν φωνῆν ἢ δίφθογγος, μένουν χωρὶς ἀυξήσιν π.χ. εὐωχοῦμαι, εὐωχούμην, εὐωχήθην.

Σημ. 4. Δέ: παίρνουν ἀυξήσιν τὰ ἕξις ρήματα:

ἀερίζω	ἀέριζον	ἀέρισα
ἀηδιάζω	ἀηδίαζον	ἀηδίασα
συνεδριάζω	συνεδρίαζον	συνεδρίασα
ἐκκλησιάζω	ἐκκλησιαζόμην	ἐκκλησιάσθην

Ἄσκησις. Νά σχηματίσετε τὸν παρατατικὸν καί ἀόριστον τῶν ἕξις ρημάτων : κατασκευάζω, ἀπέρχομαι, ἀποκόπτω, περιγράφω, προτάσσω, ἀποκρούω, εὐδοκίμῶ, ναυμαχῶ, εὐχαριστῶ, ὑπακούω, περιοδεύω, προεορτάζω.

44. Ἀναδιπλασιασμός.

Τετράδιον γεγραμμένον. Ἄνθρωπος πεπαιδευμένος. Πρόβλημα λελυμένον. Εἰς τὰς παραπάνω φράσεις αἱ λέξεις γεγραμμένον, πεπαιδευμένος, λελυμένον εἶναι μετοχαί παθητικοῦ παρακειμένου. Βλέπομεν δὲ ὅτι εἰς τὴν ἀρχὴν ἔχουν μίαν συλλαβὴν πρόσθετον, ἢ ὅποια ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ ἀρχικὸν σύμ-

φωνον τοῦ ρήματος μαζί με ἓνα ε (γε, πε, λε). Αὐτὴ ἢ πρόσθετος συλλαβὴ λέγεται **ἀναδιπλασιασμός**.

“Ὅσα ρήματα ἀρχίζουν ἀπὸ ἓν σύμφωνον, ἐκτός τοῦ ρ, ἢ ἀπὸ δύο σύμφωνα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον εἶναι ἄφωνον (κ, π, τ, γ, β, δ, χ, φ, θ) καὶ τὸ δευτέρον ὑγρὸν ἢ ἔνρινον (λ, ρ, ν, μ) παίρνουν ἀναδιπλασιασμόν· π.χ. γράφομαι γεγραμμένος, παιδεύομαι—πεπαιδευμένος.

“Ὅλα τὰ ρήματα παίρνουν ὡς ἀναδιπλασιασμόν, τὴν συλλαβικὴν ἢ χρονικὴν αὔξησιν· π.χ. ρίπτομαι—ἐρριμμένος, φθειρομαι—ἐφθαρμένος, σπείρομαι—ἐσπαρμένος, στρατεύομαι—ἐστρατευμένος, ὀρκίζομαι—ὠρκισμένος.

“Ὅταν τὸ ἀρχικὸν σύμφωνον τοῦ ρήματος εἶναι δαοῦ (χ, φ, θ) εἰς τὸν ἀναδιπλασιασμόν γίνεται ψιλὸν ἤτοι τὸ χ γίνεται κ, τὸ φ γίνεται π καὶ τὸ θ γίνεται τ. Π.χ. χωρίζομαι—κεχωρισμένος, φονεύομαι—πεφονευμένος, θάπτομαι—τεθαμμένος.

“Ὅσα ρήματα εἶναι σύνθετα με πρόθεσιν παίρνουν τὸν ἀναδιπλασιασμόν ὅπως καὶ τὴν αὔξησιν μεταξύ τῆς προθέσεως καὶ τοῦ ρήματος· π.χ. ἀπο-βάλλομαι—ἀπο-βεβλημένος, προ-ετοιμάζομαι—προ-ητοιμασμένος.

Ἡ καθαρεύουσα μεταχειρίζεται μερικὰς φορὰς τὸν ἀναδιπλασιασμόν, ἐνῶ ἡ δημοτικὴ τὸν ἀποφεύγει ἐντελῶς· π.χ. εἶμαι πεπεισμένος, ὅτι τὸ βιβλίον σου εἶναι ἐφθαρμένον.

Ἄσκησις. Σχηματίσατε τὴν μετοχὴν τοῦ παθ. παρακειμένου τῶν ρημάτων: κτίζομαι, ὀνομάζομαι, ράπτομαι, γωρίζομαι, καταγράφομαι, μεταβάλλομαι, ἀναστέλλομαι, ἀπελπίζομαι, τρίβομαι, ὀπλίζομαι.

45. Βοηθητικὰ ρήματα.

Εἶπομεν ἀνωτέρω ὅτι ὁ ἐνεστώς, παρατατικὸς καὶ ἀόριστος εἶναι μονολεκτικοί, οἱ δὲ ἄλλοι χρόνοι εἶναι περιφραστικοί. Διὰ νὰ σχηματίσωμεν τοὺς περιφραστικούς χρόνους μεταχειρίζομεθα τὰ ρήματα ἔχω καὶ εἶμαι, τὰ ὁποῖα διὰ τοῦτο λέγονται **βοηθητικά**.

α'. Τὸ ρῆμα ἔχω.

Ἐνεστῶς

Ὅριστική	Ἑποτακτική	Προστακτική	Ἀπαρέμ- φατον	Μετοχή
ἔχω	νά ἔχω	—	ἔχειν	ἔχων
ἔχεις	νά ἔχῃς	ἔχε		ἔχουσα
ἔχει	νά ἔχῃ	ἄς ἔχῃ		ἔχον
ἔχομεν	νά ἔχωμεν	—		
ἔχετε	νά ἔχητε	ἔχετε		
ἔχουν (ουσι)	νά ἔχουν(ωσι)	ἄς ἔχουν (ωσι)		

Παρατατικός

εἶχον, εἶχες, εἶχε, εἶχομεν, εἶχετε, εἶχον.

Μέλλων διαρκῆς

θά ἔχω, θά ἔχῃς, θά ἔχῃ, θά ἔχωμεν, θά ἔχητε, θά ἔχωσι.

β'. Τὸ ρῆμα εἶμαι.

Ἐνεστῶς

Ὅριστική	Ἑποτακτική	Προστακτική	Ἀπαρέμ- φατον	Μετοχή
εἶμαι	νά εἶμαι	—	εἶναι	ὢν
εἶσαι	νά εἶσαι	νά εἶσαι		οὔσα
εἶναι	νά εἶναι	ἄς εἶναι		ὄν
εἶμεθα	νά εἶμεθα	—		
εἶσθε	νά εἶσθε	νά εἶσθε		
εἶναι	νά εἶναι	ἄς εἶναι		

Παρατατικός

ἦμην, ἦσο, ἦτο, ἦμεθα, ἦσθε, ἦσαν.

Μέλλων διαρκῆς

θά εἶμαι, θά εἶσαι, θά εἶναι, θά εἶμεθα, θά εἶσθε, θά εἶναι.

46. Κλίσεις φωνηεντολήκτων ρημάτων.

παιδεύω, λύω—τιμῶ, ἀγαπῶ

“Όσα φωνηεντόληκτα ρήματα εἰς τὸ πρῶτον ἐνικόν πρόσωπον τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστῶτος τῆς Ὀριστικῆς τονίζονται εἰς τὴν παραλήγουσαν καὶ ὀξύνονται λέγονται **βαρύτονα**. “Όσα δὲ τονίζονται εἰς τὴν λήγουσαν καὶ περισπῶνται λέγονται **περισπώμενα** ἢ **συνηρημένα**.

Α΄. ΤΑ ΒΑΡΥΤΟΝΑ

Ἐνεργητικὴ φωνή

Τὸ ρῆμα λύω (θέμα λυ·)

1. Ὀριστικὴ

Ἐνεστῶς

Ἐνικὸς	Πληθυντικὸς
α΄ πρόσ. λύω	λύομεν
β΄ » λύεις	λύετε
γ΄ » λύει	λύουν (ουσι).

Καταλήξεις : —ω, —εις, —ει, —ομεν, —ετε, —ουν (ουσι)

Παρατατικὸς

Ἐνικὸς	Πληθυντικὸς
ἔλυον	ἐλύομεν
ἔλυες	ἐλύετε
ἔλυε(ν)	ἔλυον

Καταλήξεις : —ον, —ες, —ε, —ομεν, —ετε, —ον.

Παρατηρήσεις. 1) Παρατατικὸν μόνον ἡ ὀριστικὴ ἔχει. 2) Τὸ α΄ ἄνικόν καὶ γ΄ πληθυντικὸν πρόσωπον ἔχουν τὴν ἴδιαν κατάληξιν.

Ἄοριστος

Ἐνικὸς	Πληθυντικὸς
ἔλυσα	ἐλύσαμεν
ἔλυες	ἐλύσατε
ἔλυσε(ν)	ἔλυσαν.

Καταλήξεις : —σα, —σες, —σε, —σαμεν, —σατε, —σαν.

Παρατηρήσεις. Ὁ ἀόριστος ὅπως καὶ ὁ στιγμιαῖος μέλλων, ἔχουν χρονικὸν χαρακτήρα σ.

Μέλλων διαρκῆς

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

θά λύω

θά λύωμεν

θά λύης

θά λύητε

θά λύη

θά λύουν (ωσι)

Καταλήξεις : —ω, —ης, —η, —ωμεν, —ητε, —ουν (ωσι).

Ἐχει τὰς καταλήξεις τοῦ ἐνεστώτος τῆς ὑποτακτικῆς καὶ ἔμπροσθεν τὸ μόριον θά.

Μέλλων στιγμιαῖος.

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

θά λύσω

θά λύσωμεν

θά λύσης

θά λύσητε

θά λύσῃ

θά λύσουν (σωσι)

Καταλήξεις : —σω, —σης, —σῃ, —σωμεν, —σητε, —σουν (σωσι). Ἐχει τὰς καταλήξεις τοῦ ἐνεστώτος τῆς ὑποτακτικῆς μετὰ τοῦ χρονικοῦ χαρακτήρος σ καὶ τοῦ θά. Μέλλοντας μόνον ἢ Ὀριστική ἔχει, ὅπως καὶ παρατατικόν.

Παρακείμενος.

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

ἔχω λύσει

ἔχομεν λύσει

ἔχεις λύσει

ἔχετε λύσει

ἔχει λύσει

ἔχουν λύσει

Ὁ παρακείμενος σχηματίζεται περιφραστικῶς μὲ τὸν ἐνεστώτα τοῦ βοηθητικοῦ ρήματος ἔχω καὶ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ μέλλοντος (λύσει) χωρὶς τὸ ν.

Ὑπερσυντέλικος

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

εἶχον λύσει

εἶχομεν λύσει

εἶχετε λύσει

εἶχετε λύσει

εἶχε λύσει

εἶχον λύσει

Ὁ ὑπερσυντέλικος σχηματίζεται περιφραστικῶς μετὰ τὸν παρατατικὸν τοῦ ἔχω καὶ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ μέλλοντος (λύσειν) χωρὶς ν.

Τετελεσμένος Μέλλων

Ἐνικός	Πληθυντικός
θά ἔχω λύσει	θά ἔχωμεν λύσει
θά ἔχῃς λύσει	θά ἔχητε λύσει
θά ἔχη λύσει	θά ἔχουν λύσει

Ὁ τετελεσμένος μέλλων σχηματίζεται περιφραστικῶς μετὰ τὸν μέλλοντα τοῦ ἔχω καὶ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ μέλλοντος χωρὶς ν.

Ἄσκησις. Νὰ κλίνετε εἰς ὄλους τοὺς ῥόλους τῆς Ὀριστικῆς τὰ ῥήματα: φυτεύω καὶ κωλύω (=ἐμποδίζω).

2. Ὑποτακτική.

Ἐνεστῶς

Ἐνικός	Πληθυντικός
νά λύω	νά λύωμεν
νά λύῃς	νά λύητε
νά λύῃ	νά λύουν (ωσι)

Καταλήξεις: -ω, -ῃς, -ῃ, -όμεν, -ητε, -ουν (ωσι). Πρὸ τῆς ὑποτακτικῆς τίθενται οἱ σύνδεσμοι ἔάν, ἂν, ὅταν, νά (ἴνα) ἀφοῦ, πρίν, μή.

Ἄοριστος

Ἐνικός	Πληθυντικός
νά λύσω	νά λύσωμεν
νά λύσῃς	νά λύσητε
νά λύσῃ	νά λύσουν (ωσι)

Καταλήξεις: -σω, -σῃς, -σῃ, -σόμεν, -σητε, -σουν (σωσι). Ἔχει τὰς ἴδιαις καταλήξεις μετὰ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ Ἐνεστῶτος καὶ τὸν χρονικὸν χαρακτήρα σ.

Παρακείμενος

Ἐνικός	Πληθυντικός
νά ἔχω λύσει	νά ἔχωμεν λύσει
νά ἔχῃς λύσει	νά ἔχητε λύσει
νά ἔχη λύσει	νά ἔχωσι λύσει

Ἡ ὑποτακτικὴ δὲν ἔχει ἄλλους χρόνους.

Ἀσκησις. Νὰ κλίνετε εἰς ὄλους τοὺς χρόνους τῆς ὑποτακτικῆς τὰ ῥήματα φυτεύω, βσιλεύω, λούω.

3. Εὐκτικὴ.

Ἐνεστῶς

Ἐνικός	Πληθυντικός
εἶθε νὰ λύω	εἶθε νὰ λύωμεν
εἶθε νὰ λύης	εἶθε νὰ λύητε
εἶθε νὰ λύῃ	εἶθε νὰ λύουν (ῶσι)

Ἀόριστος

Ἐνικός	Πληθυντικός
εἶθε νὰ λύσω	εἶθε νὰ λύσωμεν
εἶθε νὰ λύσης	εἶθε νὰ λύσητε
εἶθε νὰ λύσῃ	εἶθε νὰ λύσουν (σωσι)

Παρακείμενος

Ἐνικός	Πληθυντικός
εἶθε νὰ ἔχω λύσει	εἶθε νὰ ἔχωμεν λύσει
εἶθε νὰ ἔχης λύσει	εἶθε νὰ ἔχητε λύσει
εἶθε νὰ ἔχη λύσει	εἶθε νὰ ἔχουν λύσει

Παρατήρησις. Ἡ εὐκτικὴ ἔχει τοὺς ἰδίους χρόνους μὲ τὴν ὑποτακτικὴν καὶ σχηματίζεται ὅπως οἱ χρόνοι τῆς ὑποτακτικῆς μὲ τὴν προσθήκην τοῦ εἶθε.

Ἀσκησις. Νὰ κλίνετε ὄλους τοὺς χρόνους τῆς εὐκτικῆς τῶν ῥημάτων κλαδεύω, ἀκούω καὶ ἀγοράζω.

4. Προστακτικὴ.

Ἐνεστῶς

Ἐνικός	Πληθυντικός
σὺ λῦε	σεῖς λύετε
αὐτός, ἡ, ὁ ἄς λύῃ	αὐτοί, αἱ, ἄ ἄς λύουν (ῶσι)

Ἀόριστος

λῦσον	λύσατε
ἄς λύσῃ	ἄς λύσουν (σωσι)

Παρατήρησις. Ἡ Προστακτικὴ δὲν ἔχει πρῶτα πρόσωπα. Εἰς

τά τρίτα πρόσωπα έχει τὰς καταλήξεις τῆς ὑποτακτικῆς μέ τὴν λέξιν ἄς ἔμπροσθεν.

5. Ἀπαρέμφατον

Ἐνεστῶς: λύειν Ἀόριστος: λῦσαι

6. Μετοχή.

Ἐνεστῶς: ὁ λύων, ἡ λύουσα, τὸ λῶον
Ἀόριστος: ὁ λύσας, ἡ λύσασα, τὸ λῦσαν

Παρατηρήσεις. Ἡ μετοχή ἐπειδὴ εἶναι καὶ ἐπίθετον κλίνεται ὡς τρικατάληκτον ἐπίθετον τῆς Γ' κλίσεως, τὸ μὲν ἀρσενικὸν καὶ οὐδέτερον ὅπως τὰ ὀδοντικόληκτα ὀνόματα τῆς Γ' κλίσεως τὰ ἔχοντα θέμα εἰς -ντ (ὁ λέων), τὸ δ' ἀθηλικὸν κατὰ τὴν Α' κλίσιν.

Ἡ κατάληξις -σας τοῦ ἀρσενικοῦ εἶναι μακρά, τοῦ οὐδετέρου εἶναι βραχεῖα.

Ἀσκήσις. 1) Νὰ σχηματίσετε ὄλους τοὺς χρόνους τῆς προστακτικῆς, τοῦ ἀπαρεμφάτου καὶ τῆς μετοχῆς τῶν ρημάτων: γράφω, παίζω, παθεύω, λούω. 2) Νὰ κλίνετε τὴν μετοχὴν ὁ γράψας, ἡ γράψασα, τὸ γράψαν.

47. Σχηματισμὸς τῶν χρόνων τῶν συμφωνολήτων ρημάτων.

Ἐνεστῶς	Μέλλων στιγμιαῖος	Ἀόριστος
διώκω	θά διώξω	ἔδιωξα
πνίγω	θά πνίξω	ἔπνιξα
τρέχω	θά τρέξω	ἔτρεξα
πράττω	θά πράξω	ἔπραξα
διατάσσω	θά διατάξω	διέταξα

1. Τῶν οὐρανικολήκτων ρημάτων ὁ χαρακτήρ (κ, γ, χ) ἐνώνεται μέ τὸ σ τῶν καταλήξεων τοῦ στιγμιαίου μέλλοντος καὶ ἀορίστου καὶ γίνεται ξ, ὅπως καὶ εἰς τὰ οὐρανικόληκτα ὀνόματα τῆς Γ' κλίσεως (π.χ. κόρακ-ς=κόραξ κ.λ.π.).

τρέπω	θά τρέψω	ἔτρεψα
τρίβω	θά τρίψω	ἔτριψα
γράφω	θά γράψω	ἔγραψα
κόπτω	θά κόψω	ἔκψα
κλέπτω	θά κλέψω	ἔκλεψα

2. Τῶν χειλικολήκτων ρημάτων ὁ χαρακτήρ (π, β, φ) ἐνώ-
νεται μὲ τὸ σ τῶν καταλήξεων τοῦ στιγμιαίου μέλλοντος καὶ
ἀόριστου καὶ γίνεται ψ, ὅπως καὶ εἰς τὰ χειλικόληκτα ὀνόματα
τῆς Γ' κλίσεως· (π.χ. "Αραβ-ς="Αραψ).

"*Ἀσκησις*. Νὰ κλίνετε εἰς ὅλους τοὺς χρόνους καὶ τὰ ἐγκλίσεις
τὰ ρήματα πλέκω καὶ κρύπτω.

θέτω	θά	θέσω	ἔθεσα
σπεύδω	θά	σπεύσω	ἔσπευσα
πείθω	θά	πείσω	ἔπεισα
στολίζω	θά	στολίσω	ἔστόλισα
νομίζω	θά	νομίσω	ἐνόμισα

3. Τῶν ὀδοντικολήκτων ρημάτων ὁ χαρακτήρ (τ, δ, θ) πρὸ
τοῦ σ τῶν καταλήξεων ἀποβάλλεται.

ψάλλω	ἔψαλα
σπείρω	ἔσπειρα
μένω	ἔμεινα
πλύνω	ἔπλυνα

4. Τὰ ὑγρόληκτα καὶ ἐνρινόληκτα ρήματα σχηματίζουν τὸν
ἀόριστον χωρὶς σ.

Παρατηρήσεις. 1) Τὰ εἰς -λλω εἰς τὸν ἐνεστώτα, παρατατι-
κὸν καὶ μέλλοντα διαρκῆ γράφονται μὲ δύο λ: βάλλω, ἔβαλ-
λον, θά βάλλω. Εἰς τοὺς ἄλλους χρόνους γράφονται μὲ ἓνα λ:
ἔβαλα, θά βάλω, ἔχω βάλει κ.λ.π. 2) "Ὅσα ἔχουν ε πρὸ τοῦ
χαρακτήρος εἰς τὸν ἀόριστον τὸ τρέπουν εἰς εἰ· π.χ. μένω—ἔμει-
να, στέλλω—ἔστειλα, ἀναγγέλλω—ἀνήγγειλα. 3) Τὰ εἰς -αίνω
λήγοντα ρήματα σχηματίζουν τὸν ἐνεστώτα, παρατατικὸν καὶ
διαρκῆ μέλλοντα ἀπὸ θέμα εἰς αἰν, τοὺς δὲ ἄλλους χρόνους ἀπὸ
θέμα εἰς -αν· π.χ. μαραίνω, ἐμάραινον, θά μαραίνω—ἐμάρανα,
μιαίνω, ἐμίαῖνον, θά μιαίνω—ἐμίανα.

"*Ἀσκησις 1*. Νὰ σχηματίσετε τὸ ἀ' ἐνικὸν πρόσωπον ὅλων τῶν χρό-
νων καὶ ἐγκλίσεων τῶν ρημάτων: πλέκω, φυλάττω, περιμένω, θερ-
μαίνω, μολύνω, δέρω.

2. Νὰ κλίνετε τὸν ἀόριστον τῶν ρημάτων: ψάλλω, ἀνατέλλω,
ραίνω, γυμνάζω.

Μέση ἢ Παθητικὴ φωνή.

Τὸ ρῆμα λύομαι (θέμα λυ-)

1. Ὀριστικὴ.

Ἐνεστῶς

	Ἐνικός		Πληθυντικός
α'	πρόσ. λύομαι		λύομεθα
β'	» λύεσαι		λύεσθε
γ'	» λύεται		λύονται

Καταλήξεις : -ομαι, -εσαι, -εται, -όμεθα, -εσθε, -ονται.

Ἡ κατάληξις τοῦ γ' ἐνικοῦ προσώπου τῆς μέσης φωνῆς γράφεται μὲ τὴν δίφθογγον αι, ἐνῶ τοῦ β' πληθυντικοῦ προσώπου τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς γράφεται μὲ ε' π.χ. σεις λύετε τὰ προβλήματα, ἐνῶ ὁ ἵππος λύεται ἀπὸ τὸν χαλινόν· σεις λούετε τὸ σῶμα σας, ἐνῶ ὁ Γεώργιος λούεται εἰς τὴν θάλασσαν.

Παρατατικὸς

Ἐνικός	Πληθυντικός
ἐλύομην	ἐλύομεθα
ἐλύεσο	ἐλύεσθε
ἐλύετο	ἐλύοντο

Καταλήξεις : -όμην, -εσο, -ετο, -όμεθα, -εσθε, -οντο.

Ἀόριστος

ἐλύθην	ἐλύθημεν
ἐλύθης	ἐλύθητε
ἐλύθη	ἐλύθησαν

Καταλήξεις : -θην, -θης, -θη, -θημεν, -θητε, -θησαν.

Ὁ ἀόριστος τῶν εἰς -μαι ρημάτων ἔχει τὸν χαρακτήρα θ. Μερικὰ φωνηεντόληκτα ρήματα παίρνουν σ πρὸ τοῦ χρονικοῦ χαρακτήρος θ· π.χ. λούομαι — ἐλούσθην, ἀκούομαι — θά ἀκουσθῶ, χρίομαι — ἐχρίσθην.

Μέλλων διαρκῆς

Ἐνικός	Πληθυντικός
θά λύωμαι	θά λυώμεθα
θά λύησαι	θά λύησθε
θά λύηται	θά λύονται

Καταλήξεις : -ωμαι, -ησαι, -ηται, -ώμεθα, -ησθε, -ωνται.

Δηλαδή ὁ διαρκῆς μέλλων ἔχει τὰς καταλήξεις τοῦ ἐνεστώ-
τος τῆς ὑποτακτικῆς μὲ τὸ μόριον θά ἔμπροσθεν.

Ἰέλλων στιγμαῖος

θά λυθῶ	θά λυθῶμεν
θά λυθῆς	θά λυθῆτε
θά λυθῆ	θά λυθῶσι

Δηλαδή ὁ στιγμαῖος μέλλων σχηματίζεται μὲ τὸ θά· καί
τὸν ἀόριστον τῆς ὑποτακτικῆς.

Παρακείμενος

ἔχω λυθῆ	ἔχομέν λυθῆ
ἔχεις λυθῆ	ἔχετε λυθῆ
ἔχει λυθῆ	ἔχουν λυθῆ

Δηλαδή ὁ παρακείμενος σχηματίζεται ἀπὸ τὸν ἐνεστώτα
τοῦ βοηθητικοῦ ρήματος ἔχω καί τὸν τύπον λυθῆ, πού εἶναι ἀπα-
ρέμφατον τῆς ἀρχαίας χωρὶς τὴν κατάληξιν ναι (λυθῆναι).

Ὑπερσυντέλικος

εἶχον λυθῆ	εἶχομεν λυθῆ
εἶχετε λυθῆ	εἶχετε λυθῆ
εἶχε λυθῆ	εἶχον λυθῆ

Δηλαδή ὁ ὑπερσυντέλικος σχηματίζεται ἀπὸ τὸν παρατα-
τικὸν τοῦ ἔχω καί τὸν τύπον λυθῆ.

Τετελεσμένος μέλλων

θά ἔχω λυθῆ	θά ἔχωμεν λυθῆ
θά ἔχῃς λυθῆ	θά ἔχητε λυθῆ
θά ἔχη λυθῆ	θά ἔχουν λυθῆ

Σχηματίζεται ἀπὸ τὸν διαρκῆ μέλλοντα τοῦ ἔχω καί τὸν
τύπον λυθῆ.

Ἄσκησης. Σχηματίσατε ὅλους τοὺς χρόνους τῆς ὀριστικῆς τῶν
ρημάτων, παιδεύομαι, φονεύομαι, κωλύομαι.

2. Ὑποτακτική.

Ἐνεστῶς

Ἐνικός	Πληθυντικός
νά λύωμαι	νά λυώμεθα
νά λύησαι	νά λύησθε
νά λύηται	νά λύωνται

Ἀόριστος

νά λυθῶ	νά λυθῶμεν
νά λυθῆς	νά λυθῆτε
νά λυθῆ	νά λυθῶσι

Παρακείμενος

νά ἔχω λυθῆ	νά ἔχωμεν λυθῆ
νά ἔχης λυθῆ	νά ἔχητε λυθῆ
νά ἔχη λυθῆ	νά ἔχουν λυθῆ

3. Εὐκτική.

Ἐνεστῶς

εἶθε νά λύωμαι	εἶθε νά λυώμεθα
εἶθε νά λύησαι	εἶθε νά λύησθε
εἶθε νά λύηται	εἶθε νά λύωνται

Ἀόριστος

εἶθε νά λυθῶ	εἶθε νά λυθῶμεν
εἶθε νά λυθῆς	εἶθε νά λυθῆτε
εἶθε νά λυθῆ	εἶθε νά λυθῶσι

Παρακείμενος

εἶθε νά ἔχω λυθῆ	εἶθε νά ἔχωμεν λυθῆ
εἶθε νά ἔχης λυθῆ	εἶθε νά ἔχητε λυθῆ
εἶθε νά ἔχη λυθῆ	εἶθε νά ἔχουν λυθῆ

Ἀσκήσεις. Σχηματίσατε ὄλους τοὺς χρόνους τῆς ὑποτακτικῆς καὶ εὐκτικῆς τῶν ρημάτων: παύομαι, φονεύομαι, κλαδεύομαι, παιδεύομαι.

4. Προστακτική.

Ένεστώς

Ένικός	Πληθυντικός
—	—
λύου=ας λύσαι	λύεσθε
ας λύηται	ας λύωνται

Αόριστος

—	—
λύθητι=ας λυθῆς	λύεσθε
ας λυθῆ	ας λυθῶσι

5. Ἀπαρέμφατον.

- Ένεστώς: λύεσθαι=νά λύσαι ἢ ὅτι λύσαι
 Αόριστος: λυθῆναι=νά λυθῆς ἢ ὅτι ἐλύθης

6. Μετοχή.

Ένεστώς	Αόριστος	Παρακείμενος
ὁ λυόμενος	ὁ λυθεὶς	ὁ λελυμένος
ἡ λυομένη	ἡ λυθεῖσα	ἡ λελυμένη
τὸ λυόμενον	τὸ λυθέν	τὸ λελυμένον

Παρατηρήσεις. 1) Ἡ μετοχή τοῦ ἐνεστώτος τῶν εἰς -ομαι βαρυτόνων ρημάτων ἔχει καταλήξεις -όμενος, -ομένη, -όμενον καὶ κλίνεται ὅπως τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα, δηλ. τὸ ἀρσενικὸν καὶ οὐδέτερον κατὰ τὴν β' κλίσιν, τὸ δὲ θηλυκὸν κατὰ τὴν α'.

2) Ἡ μετοχή τοῦ ἀορίστου ἔχει καταλήξεις -θείς, -θεῖσα, -θέν καὶ κλίνεται ὡς τρικατάληκτον ἐπίθετον τῆς γ' κλίσεως· τὸ ἀρσενικὸν καὶ οὐδέτερον κατὰ τὰ ὀδοντικόληκτα τῆς γ' κλίσεως, τὸ δὲ θηλυκὸν κατὰ τὴν α' κλίσιν.

Παράδειγμα. Ἐν. ὁ λυθεὶς, τοῦ λυθέντος, τῷ λυθέντι, τὸν λυθέντα, ὧ λυθεὶς. Πληθ. οἱ λυθέντες, τῶν λυθέντων, τοῖς λυθεῖσι, τοὺς λυθέντας, ὧ λυθέντες.

3) Ἡ μετοχή τοῦ παρακειμένου ἔχει καταλήξεις -μένος, -μένη, -μένον καὶ κλίνεται ὡς τρικατάληκτον ἐπίθετον τῆς β' κλίσεως.

Ἄσκησης. Σχηματίσατε ὅλους τοὺς χρόνους τῆς προστακτικῆς τοῦ ἀπαρεμφάτου καὶ τῆς μετοχῆς τῶν ρημάτων: φυτεύομαι, κουρεύομαι, κλαδεύομαι, ἰδρύομαι.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΚΛΙΣΕΩΣ ΒΑΡΥΤΟΝΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

α' Ένεργητική φωνή.

	Όριστική	Υποτακτική	Εὐκτική	Προστακτική	Ἀπαρέμφ.	Μετοχή
Ένεστώς	λύω λύεις λύει λύομεν λύετε λύουσι	νά λύω νά λύης νά λύῃ νά λύωμεν νά λύητε νά λύωσι (ουν)	εἴθε νά λύω λύης λύῃ εἴθε νά λύ- ωμεν λύητε λύωσι (ουν)	λύε ἄς λύῃ λύετε ἄς λύουν	λύειν	ὁ λύων ἡ λύου- σα τὸ λύων
Παρατατικός	ἔλυον ἔλυες ἔλυε ἐλύομεν ἐλύετε ἔλυον					
Ἀόριστος	ἔλυσα ἔλυσε ἔλυσε ἐλύσαμεν ἐλύσατε ἔλυσαν	νά λύσω νά λύσης νά λύσῃ νά λύσωμεν νά λύσητε νά λύσωσι (σουν)	εἴθε νά λύ- σω, λύσης λύσῃ εἴθε νά λύ- σωμεν, λύ- σητε, λύσω σι (σουν)	λύσον ἄς λύσῃ λύσατε ἄς λύσουν	λύσαι	ὁ λύσας ἡ λύσα- σα τὸ λύσαν
Μέλλον Διαρκής	θά λύω λύης λύῃ θά λύωμεν λύητε λύωσι (ουν)					
Μέλλον Στιγμιαῖος	θά λύσω λύσης λύσῃ θά λύσωμεν λύσητε λύσωσι (σουν)					
Παρακείμενος	ἔχω λύσει ἔχεις λύσει ἔχει λύσει ἔχομεν λύ- σει, ἔχετε λύσει, ἔ- χουν λύσει	νά ἔχω λύ- σει, ἔχης λύσει, ἔχη λύσει νά ἔχομεν λύσει, ἔχη- τε λύσει, ἔ- χουν λύσει	εἴθε νά ἔχω λύσει ἔχης λύσει ἔχη λύσει εἴθε νά ἔ- χομεν λύσει ἔχητε λύσει ἔχουν λύσει			

Υπερσυντέλικος	Εἶχον λύσει Εἶχες λύσει Εἶχε λύσει Εἶχομεν λύσει, Εἶχετε λύσει, Εἶχον λύσει					
Μέλλον Τετελεσμένος	Θά ἔχω λύσει, Θά ἔχῃς λύσει, Θά ἔχη λύσει Θά ἔχωμεν λύσει, Θά ἔχητε λύσει Θά ἔχουν λύσει					

β' Παθητική ἢ Μέση φωνή.

	Ὁριστική	Ὑποτακτική	Εὐκτική	Προστακτική	Ἀπαρέμφ.	Μετοχή
Ἔνεστίος	λύομαι λύεσαι λύεται λύομεθα λύεσθε λύονται	νά λύωμαι νά λύῃσαι νά λύηται νά λύομεθα νά λύησθε νά λύωνται	εἴθε νά λύωμαι λύῃσαι λύηται εἴθε νά λύομεθα λύησθε λύωνται	λύου ἄς λύηται λύεσθε ἄς λύωνται	λύεσθαι	ὁ λυόμενος ἡ λυομένη τὸ λυόμενον
Παρατατικός	ἔλυόμην ἔλύεσο ἔλύετο ἔλυόμεθα ἔλύεσθε ἔλύοντο					
Ἄοριστος	ἔλύθην ἔλύθης ἔλύθη ἔλύθημεν ἔλύθητε ἔλύθησαν	νά λυθῶ λυθῆς λυθῆ νά λυθῶμεν λυθῆτε λυθῶσι (θοῦν)	εἴθε νά λυθῶ, λυθῆς λυθῆ εἴθε νά λυθῶμεν λυθῆτε λυθῶσι (θοῦν)	λυθητι ἄς λυθῆ λυθητε ἄς λυθῶσι	λυθῆναι	ὁ λυθείς ἡ λυθείσα τὸ λυθέν

Μέλλον Διαρκής	θά λῶμαι λύησαι λύηται θά λυώμεθα λύησθε λύονται					
Μέλλον Στιγμιαίος	θά λυθῶ λυθῆς λυθῆ θά λυθῶμεν λυθῆτε λυθῶσι (θοῦν)					
Παράκειμενος	ἔχω λυθῆ ἔσχεις λυθῆ ἔχει λυθῆ ἔχομεν λυθῆ ἔχετε λυθῆ ἔχουν λυθῆ	νά ἔχω λυθῆ νά ἔχης λυ θῆ, νά ἔχη λυθῆ νά ἔχωμεν λυθῆ, νά ἔ χητε λυθῆ νά ἔχουν λυθῆ	εἶθε νά ἔχω λυθῆ, εἶθε νά ἔχης λυ θῆ, εἶθε νά ἔχη λυθῆ εἶθε νά ἔχω μεν λυθῆ, ἔ χητε λυθῆ εἶθε νά ἔ χουν λυθῆ			ὁ λελυ μένος ἢ λελυ μένη τό λελυ μένον
ὑπερσυντέλικος	εἶχον λυθῆ εἶχες λυθῆ εἶχε λυθῆ εἶχομεν λυ θῆ, εἶχετε λυθῆ, εἶχον λυθῆ					
Μέλλον Τετελεσμένος	θά ἔχω λυ θῆ, θά ἔχης λυθῆ, θά ἔ χη λυθῆ θά ἔχουμεν λυθῆ, θά ἔ χητε λυθῆ θά ἔχουν λυθῆ					

14. Σχηματισμός τῶν χρόνων τῆς μέσης φωνῆς
τῶν συμφωνολήκτων ρημάτων.

			Μετοχή παθ.
Ἐνεστώς	Στιγ. Μέλλων	Παθ. Ἀόρ.	παρακειμένου
διώκομαι	θά διωχθῶ	ἐδιώχθην	δεδιωγμένος
άνοίγομαι	θά άνοιχθῶ	ήνοιχθην	ήνοιγμένος
διατάσσομαι	θά διαταχθῶ	διετάχθην	διατεταγμένος
στηρίζομαι	θά στηριχθῶ	έστηρίχθην	έστηριγμένος

1. Ὁ χαρακτήρ κ, γ, χ τῶν οὐρανικολήκτων ρημάτων καί μερικῶν εἰς ζομαι πρό τοῦ θ τῶν καταλήξεων τρέπεται εἰς χ καί πρό τοῦ μ τρέπεται εἰς γ

έγκαταλεί-	θά έγκατα-	έγκατελεί-	έγκαταλε-
ποιαι	λειφθῶ	φθην	λειμμένος
τρίβομαι	θά τριφθῶ	έτρίφθην	τετριμμένος
άλείφομαι	θά άλειφθῶ	ήλείφθην	ήλειμμένος

2. Ὁ χαρακτήρ π, β, φ τῶν χειλικολήκτων ρημάτων πρό τοῦ θ τῶν καταλήξεων τρέπεται εἰς φ καί πρό τοῦ μ άφομοιοῦται δηλ. γίνεται μ. Διά τοῦτο μόνον τά χειλικόληκτα ρήματα γράφονται μέ δύο μ εἰς τόν παρακειμένον τῆς μέσης φωνῆς.

ψεύδομαι	θά ψευσθῶ	έψεύσθην	έψευσμένος
πειθομαι	θά πεισθῶ	έπεισθην	πεπεισμένος
όρκίζομαι	θά όρκισθῶ	ώρκισθην	ώρκισμένος

3. Ὁ χαρακτήρ τ, δ, θ τῶν όδοντικολήκτων ρημάτων πρό τοῦ θ καί μ τῶν καταλήξεων τρέπεται εἰς σ.

Άσκησις. Σχηματίσατε τόν άόριστον δλων τῶν έγκλίσεων καί τήν μετοχήν τοῦ παρακειμένου τῶν ρημάτων: πλέκομαι, φυλάσσομαι, βρέχομαι, κηρύττομαι, γράφομαι, άλέθομαι, στολίζομαι.

άπο-στέλλομαι	θά άποσταλῶ	άπεστάλην	άπεσταλμένος
φθείρομαι	θά φθαρῶ	έφθάρην	έφθαρμένος.

4. Τά περισσότερα ύγρόληκτα δέν έχουν τόν χρονικόν χαρακτήρα θ εἰς τόν παθ. μέλλοντα καί άόριστον. Ὅσα δέ έχουν πρό τοῦ χαρακτήρος ε ή ει τὸ τρέπουν εἰς α' π.χ. φθείρομαι—θά φθαρῶ—έφθάρην—έφθαρμένος, σπείρομαι—θά σπαρῶ—έσπάρην—έσπαρμένος, τείνομαι—θά ταθῶ—έτάθην—τεταμένος.

Σημ. Τά ρήματα κρίνω, κλίνω, πλύνω καί τείνω άποβάλλουν τὸ ν, όταν άκολουθη κατάληξις. ή όποία άρχίζει άπό σύμφωνον' π. χ.

παθ. άόρ. έκρ. θην, έκλίθην, έπλύθην, έτάθην· παθ. μετοχή κεκριμένος, κεκλιμένος, πεπλυμένος, τεταμένος.

**Άσκησις.* Σχηματίσατε τó ά' ένικόν πρόσωπον όλων τών χρόνων και όλων τών έγκλίσεων τών ρημάτων: θερμαίνομαι, μολύνομαι, ύφαινομαί, δέρομαι.

49. Ένεργητικός άόριστος β'.

Ένεστώς	Παρατατικός	Άόριστος
φεύγω	έφευγον	έφυγον
λέγω	έλεγον	είπον
βάλλω	έβαλλον	έβαλον
πίνω	έπινον	έπιον

Μερικών ρημάτων ó άόριστος άντί νά έχη τας καταλήξεις -σα, -σες, -σε έχει τας καταλήξεις του παρατατικού -ον, -ες, -ε. Ό άόριστος αυτός λέγεται ένεργητικός άόριστος β' και κλίνεται ώς έξης:

Όριστική	Υποτακτική	Εύκτική
έφυγον	νά φύγω	είθε νά φύγω
έφυγες	νά φύγης	είθε νά φύγης
έφυγε	νά φύγη	» » φύγη
έφύγομεν	νά φύγωμεν	» » φύγωμεν
έφύγετε	νά φύγητε	» » φύγητε
έφυγον	νά φύγουν (ωσι)	» » φύγουν(ωσι)

Προστακτική	Άπαρέμφατον	Μετοχή
φύγε ας φύγη	φυγεΐν	ó φυγών
φύγετε ας φύγουν		ή φυγοϋσα τό φυγόν

Παρατηρήσεις. 1) Ό άόριστος αυτός εις μέν την όριστικήν έχει τας καταλήξεις του παρατατικού εις δέ τας άλλας έγκλίσεις και εις τó άπαρέμφστον και την μετοχήν έχει τας καταλήξεις του ένεστώτος.

2) Τὸ ἀπαρέμφατον καὶ ἡ μετοχὴ (ἀρσ. καὶ οὐδ.) τοῦ ἀορίστου β' τονίζονται ἐπὶ τῆς ληγούσης π.χ. φυγεῖν, φυγών·φυγόν.

3) Τὰ συνηθέστερα ρήματα τὰ ὁποῖα ἔχουν ἐνεργητικὸν ἀόριστον β' εἶναι τὰ ἐξῆς: βλέπω (εἶδον), λέγω (εἶπον), φεύγω (ἔφυγον), λαμβάνω (ἔλαβον), εὐρίσκω (εὔρον), πίνω (ἔπιον), τρώγω (ἔφαγον), ἔχω (ἔσχον), βάλλω (ἔβαλον), ἔρχομαι (ἦλθον).

4) Ὁ ἀόριστος εἶδον εἰς μὲν τὴν ὀριστικὴν γράφεται μὲ εἰ, εἰς δὲ τὰς ἄλλας ἐγκλίσεις μὲ ι' π.χ. νὰ ἴδω, ἰδέ, ἰδών. Ἐνῶ ὁ ἀόριστος εἶπον γράφεται εἰς ὅλας τὰς ἐγκλίσεις μὲ εἰ' π.χ. νὰ εἴπω, εἰπών.

5) Τὸ β' ἐνικὸν πρόσωπον τῆς προστακτικῆς τῶν ἐνεργητικῶν ἀορίστων β' ἦλθον, ἠῦρον, εἶπον, ἔλαβον καὶ εἶδον τονίζεται ἐπὶ τῆς ληγούσης· ἔλθέ, εὐρέ, εἰπέ, λαβέ (καὶ λάβε), ἰδέ (καὶ ἴδε).

Ἄσκησις. Νὰ σχηματίσετε εἰς ὅλας τὰς ἐγκλίσεις τοὺς ἐξῆς ἐνεργητικοὺς ἀορίστους β': ἔφαγον, ἔμαθον, εἶπον, ἔπαθον.

ΒΟ. Παθητικὸς ἀόριστος β'.

Ἐνεστῶς	Ἀόριστος
τρέπομαι	ἐτρέπην
γράφομαι	ἐγράφην
φθείρομαι	ἐφθάρην
στέλλομαι	ἐστάλην

Πολλὰ ρήματα, ἰδίως ὑγρόληκτα καὶ ἐνρινόληκτα εἰς τὸν παθητικὸν ἀόριστον δὲν ἔχουν τὸν χρονικὸν χαρακτήρα θ. Ὁ ἀόριστος αὐτὸς λέγεται παθητικὸς ἀόριστος β' καὶ κλίνεται ὅπως καὶ ὁ α' π.χ. ἐτρέπην-ης-η κ.λ.π. νὰ τραπῶ κ.λ.π.

Παρατηρήσεις. 1) Τὰ ρήματα κλέπτω, πλέκω, τρέπω, στρέφω καὶ τρέφω εἰς τὸν παθητικὸν ἀόριστον β' τρέπουν τὸ ε τῆς ρίζης εἰς α' π.χ. ἐκλάπην, ἐπλάκην, ἐτρέπην, ἐστράφην καὶ ἐτρέφην.

2) Τὰ ρήματα σήπομαι, ἐκπλήττομαι καὶ καταπλήττομαι εἰς τὸν παθητικὸν ἀόριστον β' τρέπουν τὸ η τῆς ρίζης εἰς α' π.χ. ἐσάπην, ἐξεπλάγην, κατεπλάγην. (Τὸ ἀπλοῦν ὁμῶς πλήττομαι ἔχει παθ. ἀόρ. β' ἐπλήγην).

3) Ἐκ τῶν ὑγρολήκτων καὶ ἐνρινολήκτων ρημάτων, ὅσα ἔχουν θέμα μονοσύλλαβον εἰς -ερ ἢ -ελ εἰς τὸν παθητικὸν ἀό-

ριστον β' τρέπουν τὸ ε τῆς ρίζης εἰς α' π.χ. στέλλω-ἐστάλην, σπείρω-ἐσπάρην, δέρω-ἐδάρην.

Ἄσκησις. Σχηματίσατε τὸν παθητικὸν ἀόριστον β' τῶν ρημάτων: ἀποστέλλομαι, χαίρομαι, κλέπτομαι, δέρομαι. συναναστρέφομαι, ἐκπλήτομαι, διαφθείρομαι.

Β' ΠΕΡΙΣΠΩΜΕΝΑ ἢ ΣΥΝΗΡΗΜΕΝΑ

νικάω=νικῶ κινέω=κινῶ δηλόω=δηλῶ

Ἄπο τὰ φωνηεντόληκτα ρήματα ὅσα ἔχουν χαρακτηριστὰ α, ε ἢ ο εἰς τὸν ἐνεστώτα καὶ παρατατικὸν παθαίνουν συναίρεσιν εἰς τὸν χαρακτηριστὴν μὲ τὰς καταλήξεις, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ παραπάνω παραδείγματα. Τὰ ρήματα αὐτὰ καὶ ὡς εἶδομεν το-νίζονται εἰς τὴν λήγουσαν καὶ περισπῶνται, διότι προέρχονται ἐκ συναίρεσεως καὶ λέγονται διὰ τοῦτο **περισπῶμενα ἢ συνη-ρημένα**, εἶναι δὲ τρεῖς ὁμάδες.

Β1. α' Συνηρημένα εἰς -άω=ῶ.

I. Ἐνεργητικῆ φωνῆ.

1. Ὀριστικῆ.

Ἐνεστώσ

νικάω=νικῶ	νικάομεν=νικῶμεν
νικάεις=νικᾶς	νικάετε=νικᾶτε
νικάει=νικᾷ	νικάουσι=νικῶσι (νικοῦν)

Καταλήξεις: ῶ, ᾶς, ᾷ, ῶμεν, ᾶτε, ῶσι (οῦν).

Παρατατικῆς

ἐνικάον=ἐνίκων	ἐνικάομεν=ἐνικῶμεν
ἐνικάεσ=ἐνίκας	ἐνικάετε=ἐνικᾶτε
ἐνικάε=ἐνίκα	ἐνίκαον=ἐνίκων

Καταλήξεις: -ων, -ας, -α, -ῶμεν, -ᾶτε, -ων.

Οἱ ἄλλοι χρόνοι κλίνονται ὅπως εἰς τὰ βαρύτερα φωνηεν-τόληκτα ρήματα: ἐνίκησα, θά νικῶ, θά νικήσω, ἔχω νικήσει, εἶχον νικήσει, θά ἔχω νικήσει.

2. Ὑποτακτικὴ

Ἐνεστώς

νά νικάω=νικῶ

νά νικάωμεν=νικῶμεν

νά νικάῃς=νικᾷς

νά νικάετε=νικᾶτε

νά νικάῃ=νικᾷ

νά νικάωσι=νικῶσι (νικοῦν)

3. Προστακτικὴ.

Ἐνεστώς

νικάε=νίκα

νικάετε=νικᾶτε

ἄς νικάῃ=νικᾷ

ἄς νικάωσι=νικῶσι (νικοῦν)

4. Ἀπαρέμφατον.

Ἐνεστώς: νικάειν=νικᾶν

5. Μετοχή.

Ἐνεστώς: ὁ νικάων=νικῶν, ἡ νικάωσα=νικῶσα, τὸ νικάον=νικῶν

Παρατηρήσεις. Εἰς αὐτὰ τὰ ρήματα, καθὼς βλέπομεν, ὁ χαρακτήρ α συναρεῖται μετὰ τοῦ ο, ω καὶ ου τῶν καταλήξεων εἰς ῶ· μετὰ τοῦ ε καὶ η εἰς α μακρόν· μετὰ τοῦ ει καὶ η εἰς α. Ὅταν ὁμοίως ἢ κατάληξις ἀρχίζῃ ἀπὸ σύμφωνον, ὁ χαρακτήρ α γίνεται ἡ· π.χ. θά νικήσω, ἐνίκησα. Ἐξαιροῦνται τὰ ρήματα γελῶ, σπῶ καὶ χαλῶ· π.χ. ἐγέλασα, ἔσπασα, ἐχάλασα.

Ὅμοίως κλίνονται τὰ ρήματα: ἀγαπῶ, γελῶ, κτυπῶ, πηδῶ, μελετῶ, τιμῶ, κυβερνῶ κ.λ.π.

Ἀσκήσις. Νά κλίνετε ἕν ἐκ τῶν ἀνωτέρω ρημάτων.

II. Παθητικὴ φωνή.

1. Ὀριστικὴ.

Ἐνεστώς

νικάομαι=νικῶμαι

νικάομεθα=νικῶμεθα

νικάεσαι=νικᾷσαι

νικάεσθε=νικᾷσθε

νικάεται=νικᾷται

νικάονται=νικῶνται

Καταλήξεις: -ῶμαι, -ᾷσαι, -ᾷται, -ῶμεθα, -ᾷσθε, -ῶνται.

Παρατατικός

ένικαόμην=ένικώμην

ένικαόμεθα=ένικώμεθα

ένικάεσο=ένικᾶσο

ένικάεσθε=ένικᾶσθε

ένικάετο=ένικᾶτο

ένικάοντο=ένικῶντο

Καταλήξεις: -ώμην, -ᾶσο, -ᾶτο, -ώμεθα, -ᾶσθε, -ῶντο.

Οἱ ἄλλοι χρόνοι ὁμαλῶς ἐνικήθην, θά νικῶμαι, θά νικηθῶ, ἔχω νικηθῆ, εἶχον νικηθῆ, θά ἔχω νικηθῆ.

2. Ὑποτακτική.

Ἐνεστώς

νά νικάωμαι=νικῶμαι

νά νικάόμεθα=νικώμεθα

νά νικάησαι=νικᾶσαι

νά νικάησθε=νικᾶσθε

νά νικάηται=νικᾶται

νά νικάωνται=νικῶνται

3. Προστακτική.

Ἐνεστώς

νά νικάησαι=νικᾶσαι

νά νικάησθε=νικᾶσθε

νά νικάηται=νικᾶται

νά νικάωνται=νικῶνται

4. Ἀπαρέμφατον.

Ἐνεστώς: νικάεσθαι=νικᾶσθαι.

5. Μετοχή.

Ἐνεστώς: ὁ νικαόμενος=νικώμενος, ἡ νικαομένη=νικωμένη, τὸ νικαόμενον=νικώμενον.

Ὅμοιως κλίνονται καὶ τὰ ρήματα: ἀγαπῶμαι, κοιμῶμαι, κυβερνῶμαι, κτυπῶμαι, τιμῶμαι, ἀπατῶμαι κ.λ.π. Τὰ ρήματα σπῶμαι, γελῶμαι καὶ χαλῶμαι πρὸ τοῦ χρονικοῦ χαρακτηῖρος θ παίρνουν σ' ἐγελάσθην, ἐσπάσθην, ἐχαλάσθην.

Ἄσκησις. Νά κλινέτε εἰς ὄλους τοὺς χρόνους καὶ τὰς ἐγκλίσεις τὸ ρῆμα κοιμῶμαι.

32. β' Συνηρημένα εἰς ἕω=ῶ

I. Ἐνεργητική φωνή.

1. Ὀριστική.

Ἐνεστώς

καλέω=καλῶ

καλέομεν=καλοῦμεν

καλέεις=καλεῖς

καλέετε=καλεῖτε

καλέει=καλεῖ

καλέουσι=καλοῦσι (οὐν)

Καταλήξεις: -ω, -είς, -εἶ, -οὔμεν, -εἶτε, -οῦν (οῦσι).

Παρατατικός

ἐκάλεον=ἐκάλουν

ἐκαλέομεν=ἐκαλοῦμεν

ἐκάλεες=ἐκάλεις

ἐκαλέετε=ἐκαλεῖτε

ἐκάλεε=ἐκάλει

ἐκάλεον=ἐκάλουν

Καταλήξεις: -οῦν, -εις, -ει, -οὔμεν, -εἶτε, -οῦν.

Οἱ ἄλλοι χρόνοι: ἐκάλεσα, θά καλῶ; θά καλέσω, ἔχω καλέσει, εἶχον καλέσει, θά ἔχω καλέσει.

2. Ὑποτακτική.

Ἐνεστῶς

νά καλέω=καλῶ

νά καλέωμεν=καλῶμεν

νά καλέης=καλήης

νά καλέητε=καλήτε

νά καλέη=καλήῃ

νά καλέωσι=καλῶσι (οῦν)

3. Προστακτική.

Ἐνεστῶς

κάλεε=κάλει

καλέετε=καλεῖτε

ᾶς καλέη=καλήῃ

ᾶς καλέωσι=καλῶσι (καλοῦν)

4. Ἀπαρέμφατον.

Ἐνεστῶς: καλέειν=καλεῖν.

5. Μετοχή.

Ἐνεστῶς: ὁ καλέων=καλῶν, ἡ καλέουσα=καλοῦσα, τὸ καλέον=καλοῦν.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Εἰς αὐτὰ τὰ ρήματα, καθὼς βλέπομεν, ὁ χαρακτήρ ε συναιρεῖται μετὰ τοῦ ο καὶ ου εἰς ου, μετὰ τοῦ ε καὶ ει εἰς ει, μετὰ τοῦ ω εἰς ω καὶ μετὰ τοῦ η εἰς η. Ὅταν δὲ ἀκολουθῇ κατάληξις, ἢ ὁποῖα ἀρχίζει ἀπὸ σύμφωνον, τότε τὸ ε τρέπεται εἰς η' π.χ. ἐποίησα (ἐποίησα), ἐποιήθην (ἐποίηθην). Ἐξαιροῦνται τὰ ρήματα καλῶ, ἀρκῶ, τελῶ, ἐπαινῶ καὶ ἀφαιρῶ π.χ. ἐκάλεσα, ἤρκεσα, ἐτέλεσα, ἐπήνεσα, ἐπηνέθην, ἀφήρσα, ἀφηρέθην.

Ὅμοίως κλίνονται καὶ τὰ ρήματα: ποθῶ, πονῶ, μισῶ,

κινῶ, ἀδικῶ, θεωρῶ, φιλῶ, προσπαθῶ, κατοικῶ, ὀμιλῶ κλπ.

"*Δασκῆσις*. Νά κλίνετε τὸ ρῆμα θρηνώ.

2. Παθητικὴ φωνή.

1. Ὀριστικὴ.

Ἐνεστώσ

καλέομαι=καλοῦμαι	καλεόμεθα=καλούμεθα
καλέεσαι=καλεῖσαι	καλέεσθε=καλεῖσθε
καλέεται=καλεῖται	καλέονται=καλοῦνται

Καταλήξεις: -οῦμαι, -εῖσαι, -εῖται, -οῦμεθα, -εῖσθε, -οῦνται.

Παρατατικὸς

ἐκαλεόμην=ἐκαλούμην	ἐκαλεόμεθα=ἐκαλούμεθα
ἐκαλέεσο=ἐκαλεῖσο	ἐκαλέεσθε=ἐκαλεῖσθε
ἐκαλέετο=ἐκαλεῖτο	ἐκαλέοντο=ἐκαλοῦντο

Καταλήξεις: -οῦμην, -εῖσο, -εῖτο, -οῦμεθα, -εῖσθε, -οῦντο.

Οἱ ἄλλοι χρόνοι: ἐκλήθην, θά καλῶμαι, θά κλιθῶ, ἔχω κληθῆ, εἶχον κληθῆ, θά ἔχω κληθῆ.

2. Ὑποτακτικὴ.

Ἐνεστώσ

νά καλέωμαι=καλῶμαι	νά καλεώμεθα=καλῶμεθα
νά καλέησαι=καλησαι	νά καλέησθε=καλησθε
νά καλέηται=καληται	νά καλέωνται=καλῶνται

3. Προστακτικὴ.

καλέου=καλοῦ	καλέεσθε=καλεῖσθε
ᾶς καλέηται=καληται	ᾶς καλέωνται=καλῶνται

4. Ἀπαρέμφατον

Ἐνεστώσ: καλέεσθαι=καλεῖσθαι

5. Μετοχή.

Ἐνεστώσ: ὁ καλεόμενος=καλούμενος, ἡ καλεομένη=καλουμένη, τὸ καλεόμενον=καλούμενον.

Ὅμοίως κλίνονται τὰ ρήματα: φιλοῦμαι, τιμωροῦμαι, κινουῦμαι, βοηθοῦμαι, ποιοῦμαι, ἀδικοῦμαι κ. ἄλλ.

Παρατηρήσεις. Τὰ ρήματα ἀρκοῦμαι, τελοῦμαι καὶ καλοῦμαι πρὸ τοῦ χρονικοῦ χαρακτηῆρος θ παίρνουν σ' π.χ. ἠρκέσθην, ἐτελέσθην, ἐκαλέσθην.

Ἄσκησις. Νὰ κλίνετε τὸ ρῆμα: θρηνοῦμαι.

§ 2. γ' Συνηρημένα εἰς ὦω=ῶ.

Τὰ ρήματα τῆς ομάδος αὐτῆς εἰς τὴν νέαν γλῶσσαν λαμβάνουν συνήθως τὴν κατάληξιν ὦνω καὶ τοιουτοτρόπως γίνονται βαρύτερα π.χ. δηλόω-ῶ=δηλώνω, ἐρημόω-ῶ=ἐρημώνω.

Θέμα. Ὅφειλομεν νὰ ἀγαπῶμεν τοὺς γονεῖς μας, διότι εἰς αὐτοὺς χρεωστῶμεν τὰ πάντα εἰς τὸν κόσμον τοῦτον. Ὅμοίως πρέπει νὰ ἀγαπῶμεν τὸν πλησίον μας, διότι ὁ Κύριος ἡμῶν ἐδίδαξεν: «Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους».

Ὅτι πρόκειται νὰ πράξης, μὴ τὸ προλέγης· διότι ἐὰν ἀποτύχης θὰ περιγελασθῆς. Χθὲς ἐτελέσθη εἰς τὸν ναὸν τῆς Μητροπόλεως μνημόσυνον ὑπὲρ τῶν πεσόντων κατὰ τὰς τελευταίας μάχας. Σήμερον ἐπειδὴ ἠτάκτησα, με ἐκάλεσεν ὁ διδάσκαλός μου καὶ με ἐπέπληξεν. Διότι ὁ ἀτακτῶν μαθητῆς τιμωρεῖται. Κατὰ τὸν τελευταῖον διαγωνισμόν ἔγραψα πολὺ καλὰ καὶ διὰ τοῦτο ἐπηνέθην ὑπὸ τοῦ διδασκάλου μου.

Νὰ ἀναγνωρίσητε τὰ συνηρημένα ρήματα εἰς τὰς ἀνωτέρω φράσεις.

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΝ

Τὸ ἐτυμολογικὸν μᾶς διδάσκει περὶ τῶν ἐτύμων, δηλ. περὶ τῶν ριζῶν τῶν διαφόρων λέξεων καὶ κυρίως μᾶς διδάσκει 1) πῶς σχηματίζονται αἱ ἀπλαῖ λέξεις καὶ 2) πῶς αἱ ἀπλαῖ λέξεις ἐνώνονται καὶ σχηματίζουν τὰς συνθέτους λέξεις. Ἐπομένως τὸ ἐτυμολογικὸν διαιρεῖται εἰς δύο, τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν σύνθεσιν.

Α΄ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Β4. Πρωτότυποι καὶ παράγωγοι λέξεις.

δίκη, δικάζω, δικαστής, δικαστήριο, δικαστικὸς

Ἄπο τὴν ρίζαν (θέμα) τῆς λέξεως δίκη (δικ-) παράγονται ὅσαι αἱ παραπάνω λέξεις, δικάζω, δικαστής κ.λ.π. Ἡ λέξις δίκη ἀπὸ τὴν ὁποίαν παράγονται αἱ ἄλλαι λέξεις, λέγεται **πρωτότυπος**, ἡ δὲ λέξις δικάζω, δικαστής κ.λ.π. ἡ ὁποία παράγεται ἀπὸ τὴν λέξιν δίκη, λέγεται **παράγωγος**. Διακρίνομεν λοιπὸν τὰς ἀπλαῖς λέξεις εἰς δύο κατηγορίας: **πρωτοτύπους** καὶ **παράγωγους**.

Αἱ παράγωγοι λέξεις εἶναι οὐσιαστικά, ἐπίθετα, ρήματα καὶ ἐπιρρήματα.

Β5. I. Παράγωγα οὐσιαστικά.

τόξον—τοξότης, σοφὸς—σοφία, γράφω—γραφεύς

Τὰ παράγωγα οὐσιαστικά παράγονται ἀπὸ ἄλλα οὐσιαστικά, ἀπὸ ἐπίθετα καὶ ἀπὸ ρήματα διὰ τῆς προσθήκης εἰς τὸ τέλος τοῦ θέματος διαφόρων παραγωγικῶν καταλήξεων ἀναλόγως τῆς σημασίας τῶν.

α' Ουσιαστικά από άλλα ουσιαστικά.

Αυτά είναι:

1. Ὑποκοριστικά.

ἄνθρωπος—ἀνθρωπίσκος (= μικρὸς παῖς—παιδίσκη πόλις—πολίχνη πύλη—πυλῖς ξίφος—ξιφίδιον	(= μικρὸς ἄνθρωπος)	κύων—κυρίον ρύαξ—ρυάκιον ἄλσος—ἄλσύλλιον κόρη—κοράσιον ζῶον—ζωῦφιον
--	------------------------	---

Τὰ παραπάνω οὐσιαστικά παριστάνουν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον φανερώνει τὸ πρωτότυπον ὡς **μικρόν**, εἴτε διότι εἶναι πραγματικῶς μικρόν, εἴτε χαϊδευτικῶς ἢ περιφρονητικῶς καὶ λέγονται **ὕποκοριστικά**. Συνήθεις καταλήξεις τῶν ὑποκοριστικῶν εἶναι: -ίσκος, -ίσκη, -ίχνη, -ίς, -ίδιον, -άριον, -ιον, -ύλλιον, -άσιον, -ύφιον.

Σημείωσις 1η. Μερικά ὑποκοριστικά ἔχασαν τὴν σημασίαν τῆς μικρότητος καὶ ἔγιναν ἰσοδύναμα μὲ τὰ πρωτότυπα· βιβλίον—βίβλος, θηρίον=θήρ, ὄριον=ὄρος.

Σημείωσις 2α. Ἀπὸ τὰ λήγοντα εἰς -ιον ὄσα μὲν εἶναι ὑπερτρισύλλαβα προπαροξύνονται· ρυάκιον, ἀνθρώπιον· ὄσα εἶναι τρισύλλαβα, ἂν μὲν ἔχουν τὴν προπαραλήγουσαν μακρὰν (φύσει ἢ θέσει) παροξύνονται· παιδίον, θηρίον, ἂν δὲ τὴν ἔχουν βραχεῖαν παροξύνονται· ὄριον, κτένιον.

Ἀσκήσις. Νὰ σχηματίσετε ὑποκοριστικά ἀπὸ τὰ οὐσιαστικά: κῆπος, θύρα, νὰός, οἰκία, μάχαιρα, νεανίας, δένδρον, λόγος, νέφος, πίναξ.

2. Μεγεθυντικά.

κεφαλή—κεφάλας, μέτωπον—μετωπίας, χεῖλος—χειλαρᾶς.

Τὰ οὐσιαστικά αὐτά παριστάνουν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον σημαίνει τὸ πρωτότυπον ὡς πολὺ μεγάλο καὶ λέγονται **μεγεθυντικά**.

3. Πατρωνυμικά.

Γρηγόριος—Γρηγοριάδης (=υἱὸς ἢ ἀπόγονος τοῦ Γρηγορίου).
Βασίλειος—Βασιλειάδης Ἰωάννης—Ἰωαννίδης
Πηλεὺς Πηλειδης Χαράλαμπος—Χαραλαμπόπουλος

Τὰ οὐσιαστικά αὐτά φανερώνουν τὸν υἱὸν ἢ τὸν ἀπόγονον ἐκείνου, τὸν ὁποῖον δηλώνει τὸ πρωτότυπον καὶ λέγονται **πατρωνυμικά**.

Συνηθέστεραι καταλήξεις αὐτῶν εἶναι: -άδης, -είδης, -ίδης, -πουλος.

4. Ἐθνικά.

Ἵδρα — Ἵδραῖος	Πάτριαι — Πατραῖος (Πατρινός)
Μεσολόγγιον — Μεσολογγίτης	Ψαρά — Ψαριανός
Ἀγγλία — Ἀγγλος	Ἑλλάς — Ἑλλην
Ἀμερικὴ — Ἀμερικανός	Γαλλία — Γάλλος

Τὰ οὐσιαστικά αὐτὰ φανερώουν τὸν καταγόμενον ἀπὸ μίαν χώραν ἢ πόλιν ἢ τόπον ἐν γένει, τὸν ὁποῖον τόπον δηλώνει τὸ πρωτότυπον καὶ λέγονται **ἔθνικά**.

Συνήθεις καταλήξεις αὐτῶν εἶναι:

- 1) -ιος θηλ. -ία· Κορίνθιος — Κορινθία, Πύργιος — Πυργία
- 2) -εύς. Μεγαρεύς, Λαμιεύς,
- 3) -άτης -ιάτης· Τεγεάτης, Γυθεάτης, Σπαρτιάτης
- 4) -ήτης -ίτης -ώτης· Αἰγινήτης, Μεσολογγίτης, Βολιώτης, Λαυριώτης.
- 5) -ος· Ἀθηναῖος, Πατραῖος, Ἰταλός, Γερμανός.
- 6) -ανός -ηνός· Ἀσιανός, Συριανός, Λαμψακηνός.

Ἀσκησις. 1) Νὰ σχηματίσετε πατρωνυμικά ἀπὸ τὰ ὀνόματα: Δημήτριος, Ἡρακλῆς, Γεώργιος, Θεόδωρος, Κωνσταντῖνος, Πέτρος.

2) Νὰ σχηματίσετε ἔθνικά ἀπὸ τὰ ὀνόματα: Καλάμαι, Πειραιεύς, Κέρκυρα, Ζάκυνθος, Ἄρτα, Ἀγρίνιον, Αἰτωλικόν, Χανιά, Τρίπολις, Μακεδονία, Ἡπειρος, Ἀγγλία, Ἑλβετία, Κίνα, Ρωσία.

5. Τοπικά.

α) γραφεύς — γραφεῖον, διδάσκαλος — διδασκαλεῖον, βαφεύς — βαφεῖον, ἰατρός — ἰατρεῖον.

Τὰ οὐσιαστικά αὐτὰ φανερώουν τὸν τόπον, ὅπου ὑπάρχει τὸ σημαίνομενον ὑπὸ τοῦ οὐσιαστικοῦ, ἐκ τοῦ ὁποῦ παραγόνται, καὶ λέγονται **τοπικά**. Κατάληξις αὐτῶν εἶναι -εῖον.

β) ἄμπελος — ἄμπελῶν, ὄρνις — ὄρνιθῶν, ἔλαια — ἔλαιῶν, στρατός — στρατιά, μύρμηξ — μυρμηκία.

Τὰ οὐσιαστικά αὐτὰ σημαίνουν τὸν τόπον, ὅπου ὑπάρχουν πολλὰ ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα φανερώνει τὸ οὐσιαστικόν, ἐκ τοῦ ὁποῦ παραγόνται, καὶ λέγονται **περιεκτικά**. π.χ. ἔλαιῶν = πολλὰ ἔλαια. Καταλήξεις αὐτῶν εἶναι -ῶν καὶ -ιά.

Ἀσκησις. Νὰ σχηματίσετε τοπικά ἢ περιεκτικά ἀπὸ τὰ ὀνόματα: ἀρτοπώλης, παντοπώλης, ταχυδρόμος, εἰρηνοδίκης, κουρεύς, δάφνη, περισσότερά, καστανέα, νεοσσοί.

β' Ουσιαστικά από επίθετα.

σοφός—σοφία

δίκαιος—δικαιοσύνη

εϋνους—εϋνοια

σώφρων—σωφροσύνη

έπιμελής—έπιμέλεια

βραδύς—βραδύτης

Τά έξ έπιθέτων παραγόμενα ουσιαστικά είναι όλα άφηρημένα και έχουν τάς έξης καταλήξεις: -ια, -ια (-οια, -εία) -οσύνη (-ωσύνη), -της.

Σημείωσις 1η. Μερικῶν έπιθέτων τό θηλυκόν είναι και άφηρημένον ουσιαστικόν όπως είναι ή μέ άναβιβασμόν τοῦ τόνου· π.χ. αίτιος (αίτια), ούσ. ή αίτία, άξιός (άξια) ούσ. ή άξια, έχθρός (έχθρα) ούσ. ή έχθρα, θερμός (θερμή), ούσ. ή θέρμη.

Σημείωσις 2α. Τά εις -οσύνη γράφονται μέ ο μέν. όταν πρό τοῦ ο ύπάρχη μακρόν φωνήεν, μέ ω δέ όταν ύπάρχη βραχύ φωνήεν· π.χ, δικαιοσύνη, ίερωσύνη.

Άσκησις. Νά σχηματίσετε ουσιαστικά από τά έπίθετα: κακός, φίλος, εϋγενής, άληθής, βοηθός, ένεργός, εϋρους (πλιτύς), νέος, γλυκύς, ταχύς, βαρύς, μεγαλόφρων, ταπεινόφρων, σπουδαίος, άρχαίος.

γ' Ουσιαστικά από ρήματα.

Τά ουσιαστικά, που παράγονται από ρήματα φανερώνουν:

1. Τό πρόσωπον που ένεργεί. Συνηθέστεραι καταλήξεις αυτών είναι: -εύς, -της, -τηρ, -τωρ και -ος.

γράφω—γραφ-εύς, δικάζω—δικασ-τής, καλώ—κλη-τήρ, εισπράττω—εισπράκ-τωρ, τρέφω—τροφ-ός.

Τά περισσότερα έκ τῶν εις -τηρ φανερώνουν τό όργανον· π.χ. ζώνη—ζωστήρ, νίπτω—νιπτήρ, λούω—λουτήρ, καίω—καυτήρ κ.λ.π.

Άσκησις. Σχηματίσατε ουσιαστικά από τά ρήματα: εργάζομαι, κουρεύω, ένοικιάζω, πωλώ, μελετώ, κυβερνώ, γυμνάζω, λέγω, αϋλώ.

2. Ένέργειαν. Συνήθεις καταλήξεις αυτών είναι: -α, -η, -ος, -ία (-εία), -μός, -σις, -ις.

χαίρω—χα-ρά, τρέπω—τροπ-ή, λέγω—λόγ-ος, κολακεύω—κολακ-εία, οδύρομαι—οδυρ-μός, λύω—λύσ-ις, πράττω—(πραγ-σις) πράξις, δηλώ—δήλω-σις.

3. Τό άποτέλεσμα τής ένεργείας. Συνηθεστάτη κατάληξις αυτών είναι ή -μα και σπανίως ή -ος.

γράφω—γράμ-μα, ποιῶ—ποίη-μα, ψεύδομαι—ψευδ-ος.

Σημείωσις. Τά εις -μα έχουν την παραλήγουσαν μακράν: -τ. χ. βήμα, ποίημα, πῶμα, κρίμα, θῦμα.

4. Τὸ ὄργανον. Συνήθης κατάληξις αὐτῶν εἶναι: -τήριον κλάδεύω=κλαδευ-τήριον, ποτίζω--ποτισ-τήριον.

5. Τὸν τόπον. Καταλήξεις αὐτῶν εἶναι: -τήριον καὶ -ειον δικάζω—δικασ-τήριον, καπνίζω—καπνισ-τήριον, βάφω—βαφ-εἶον.

Θέμα. Τίποτε δὲν κατορθώνεται χωρὶς ἄσκησιν. Ὁ Διονύσιος ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν ὑπερηφανεύετο περισσότερο διὰ τὰ ποιήματά του παρά διὰ τὰ κατορθώματά του. Ὁ ἐξάδελφός μου Δημήτριος διωρίσθη γραφεὺς εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας. Ἐκαστος μαθητῆς πρέπει νὰ ὑποβάλη ἐήλωσιν περὶ τῆς κατοικίας του. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγίνε σωτὴρ τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ Κωστής Παλαμᾶς ἦτο εἰς ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους ποιητὰς τοῦ κόσμου.

Νὰ εὔρετε ὅλα τὰ παράγωγα οὐσιαστικά ἀπὸ ῥήματα καὶ νὰ γράψετε τί φανερώνει ἕκαστον.

56. Β' Παράγωγα ἐπίθετα.

λίθος—λίθινος λάμπω—λαμπρὸς χθῆς—χθεσινὸς

Τὰ ἐπίθετα παράγονται ἀπὸ ὀνόματα, ῥήματα καὶ ἐπιρρήματα.

α' Ἐπίθετα ἀπὸ ὀνόματα.

ξύλον—ξύλινος	καῖσις—καύσιμος
χαλκός—χάλκινος	σκότος—σκοτεινός
οὐρανός—οὐράνιος	ἀπάτη—ἀπατηλός
φύσις—φυσικὸς	λύπη—λυπηρὸς
φθινόπωρον—φθινοπωρινός	ῥώμη—ρωμαλέος

Τὰ ἐπίθετα ποὺ γίνονται ἀπὸ οὐσιαστικά φανερώνουν ὕλην, ἀφθονίαν, χρόνον κ.λ.π.

1) Ὅσα φανερώνουν ὕλην ἢ χρῶμα ἔχουν κατάληξις -εος (οὔς) καὶ -ινος' π.χ. χρύσε-ος (χρυσός) = χρυσοῦς, πορφύρ-εος (πορφύρα) = πορφυροῦς, (λίθος) λίθινος, (ξύλον) ξύλινος.

2) Ὅσα φανερώνουν μέτρον ἢ χρόνον ἔχουν κατάληξις -αῖος, -ιαῖος, -ήσιος, -ινός, -ερινός' π.χ. (πῆχυς) πηχυ-αῖος, (σπιθαμῆ) σπιθαμ-ιαῖος, (ἔτος) ἐτ-ήσιος, (ἡμέρα) ἡμερ-ήσιος, (θερός) θερ-ινός, (χειμῶν) χειμ-ερινός.

3) Ὅσα φανερώνουν ἀφθονίαν ἔχουν κατάληξις -εις, (γεν-εντος), -όεις, -νός, -εινός, -λός, -ηλός, -λέος κ.λ.π., π.χ. (χάρις)

χαρεις-εντος, (άστηρ) άστερ-όεις, (σιγή) σιγα-νός, (δρος) όρ-ει-νός, (σιωπή) σιωπη-λός, (ύψος) ύψη-λός, (ψώρα) ψωρα-λέος κλπ.

Άσκησης. Νά σχηματίσετε επίθετα από τά ουσιαστικά σίδηρος, μάρμαρον, γύψος, άγο, ά, χρήσις, πόλεμος, φώς, άμαρτία, ύψος, φθός-νος, ήμέρα, χειμών, Ξαρ, θέρος, δίψα, δειλία.

β' Επίθετα από ρήματα.

γράφω—γραπτός	λάμπω—λαμπρός
θαυμάζω—θαυμαστός	άμύνομαι άμυντικός
άφαιρώ—άφαιρετέος	σώζω—σωτήριος
προπληρώνω—προπληρωτέος	ψεύδομαι—ψευδής
φεύγω—φυγάς	νοώ—νοήμων

Τά επίθετα, πού παράγονται από ρήματα, έχουν συνήθως καταλήξεις -ος, -ας, -ης και -μων και φανερώνουν έέργειαν ή κλίσιν πρός κάτι. Τά εις -τός λήγοντα ρηματικά επίθετα σημαίνουν εκείνον, ό όποίος δύναται ή είναι άξιος νά πάθη κάτι· π.χ, βατός δρόμος=ό δρόμος, πού δύναται νά πατηθῆ· θαυμαστός=έκείνος, πού άξιζει νά θαυμάζεται.

Τά εις -τέος λήγοντα ρηματικά επίθετα σημαίνουν ότι όφείλει (πρέπει) τις νά πάθη κάτι· π.χ. ένοίκιον προπληρωτέον= ένοίκιον, πού πρέπει νά προπληρωθῆ· διαιρετέος=έκείνος πού πρέπει νά διαιρεθῆ.

Άσκησης. Σχηματίσατε επίθετα από τά ρήματα: μειγνύω, διαβαίνω, προσθέτω, πολλαπλασιάζω, έλεω, ώφελω, μάχομαι, τέρπω κινω, θάλλω.

γ' Επίθετα από έπιρρήματα.

όπισθεν—όπίσθιος	πρωί—πρωϊνός
μακράν—μακρινός	πέρυσι—περυσινός

Τά επίθετα αυτά φανερώνουν συνήθως τόπον ή χρόνον και έχουν καταλήξεις -ιος και -ινός.

Άσκησης. Σχηματίσατε επίθετα από τά έπιρρήματα: πρόσθεν, σήμερον, χθές, έφέτος.

37. Γ' Παράγωγα ρήματα.

τιμή—τιμω	ύγιής—ύγιαινω
πόνος—πονω	λαμπρός—λαμπρύνω
βασιλεύς—βασιλεύω	χωρίς—χωρίζω
ήσυχος—ήσυχάζω	άλαλά—άλαλάζω

Τὰ ρήματα παράγονται ἀπὸ ὀνόματα (οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα), ἐπιρρήματα καὶ ἐπιφωνήματα καὶ ἔχουν μεταβατικήν ἢ ἀμετάβατον σημασίαν.

Ἄσκησις. Νὰ σχηματίσετε ρήματα ἀπὸ τὰς λέξεις: νίκη, δόξα, δίκη, ἵππεύς, κουρεύς, κόλαξι, ὀξύς, βραδύς, ἀσθενής, εὐτυχής, ἔτοιμος, θερμός, ἐγγύς, δίχα, γαῦ.

§8. Α' Παράγωγα ἐπιρρήματα.

Τὰ παράγωγα ἐπιρρήματα γίνονται ἀπὸ ὀνόματα (οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα), ἀντωνυμίας, ρήματα καὶ ἄλλα ἐπιρρήματα. Φανερώουσι δὲ

α) **Τόπον** καὶ λέγονται **τοπικά**. Γίνονται ἀπὸ οὐσιαστικά, ἀντωνυμίας καὶ ἐπιρρήματα.

οἶκος—οἴκοθεν (=ἀπὸ τὸν οἶκον)

ἄλλος—ἄλλοθεν (=ἀπὸ ἄλλο μέρος)

ἐκεῖ—ἐκεῖθεν (=ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ μέρος)

β) **Τρόπον** καὶ λέγονται **τροπικά**. Γίνονται ὅπο ἐπίθετα καὶ ρήματα καὶ λήγουν εἰς -ως, -δην καὶ -τί.

ἄδικος—ἀδίκως τρέχω—τροχάδην

ἀληθής—ἀληθῶς βαδίζω—βάδην

βαρὺς—βαρέως ὀνομάζω—ὀνομαστί

ἐλληνίζω—ἐλληνιστί

γ) **Ποσὸν** καὶ λέγονται **ποσοτικά**. Γίνονται ἀπὸ ἐπίθετα, ἀριθμητικά ἢ καὶ ἀντωνυμίας καὶ λήγουν εἰς -άκις.

πολύς—πολλάκις πέντε—πεντάκις

ὀλίγος—ὀλιγάκις ὅσος—ὄσακις (= ὄσας φορές)

δ) **Χρόνον** καὶ λέγονται **χρονικά**. Γίνονται ἀπὸ ἀντωνυμίας διὰ τῆς προσθήκης τοῦ -τε.

ἄλλος—ἄλλοτε ἕκαστος—ἐκάστοτε

Ἄσκησις. Σχηματίσατε ἐπιρρήματα ἀπὸ τὰς λέξεις: ἄνω, ἐγγύς, μακρὰν, δίκαιος, εὐγενής, βαθύς, ἄμισθος, τόσον, ὅσον, πρόθυμος, ἔσω, ἔξω.

Β' ΣΥΝΘΕΣΙΣ

Καθὼς εἶδομεν εἰς τὸ κεφάλαιον περὶ συλλαβῶν (σελ. 7) αἱ λέξεις εἶναι ἀπλαῖ ἢ σύνθετοι. Αἱ σύνθετοι λέξεις γίνονται ἀπὸ τὰς ἀπλαῖς λέξεις π.χ. προσ-καλῶ προσκαλῶ, μελάνη-δο-

χεῖτον=μελανοδοχεῖον. Ἡ πρώτη ἀπλή λέξις (πρὸς, μελάνη) λέγεται **πρῶτον συνθετικόν**, ἡ δὲ δευτέρα (καλῶ, δοχεῖον) **δεύτερον συνθετικόν**.

59. Πρῶτον συνθετικόν

Τὸ πρῶτον συνθετικόν ἢμπορεῖ νὰ εἶναι ὄνομα (οὐσιαστικόν ἢ ἐπίθετον), ἢ ῥῆμα ἢ ἄκλιτον.

1. Ὄνομα ὡς πρῶτον συνθετικόν.

α) Τὰ πρωτόκλιτα ὀνόματα ὡς πρῶτα συνθετικά ἢ φυλάττουν καθαρὸν τὸ θέμα π.χ. ἀγορα-νόμος, νικη-φόρος, ἢ συνηθέστερον τὸ τρέπουν εἰς -ο: π.χ. ὕλο-τόμος, φωνο-γράφος.

Σημ. Τὸ ὄνομα γῆ ἐν συνθέσει ἢ μένει ἀμετάβλητον, π.χ. χήλοφος, γήπεδον, ἢ μεταβάλλεται εἰς γεω- ἢ γαιο- π.χ. γεω-μέτρης, γεωγράφος, γαιο-κτῆμων, γαι-άνθραξ.

β) Τὰ δευτερόκλιτα ὀνόματα ἢ φυλάττουν τὸ θέμα, π.χ. νομο-θέτης, λογο-γράφος, ἢ τὸ τρέπουν εἰς ἦ· π.χ. θανατηφόρος.

Σημ. Τὰ ἐπίθετα καλὸς καὶ ἄρτιος ὡς ἀ' συνθετικά γίνονται καλλι- καὶ ἄρτι- π.χ. καλλι-γράφος, ἄρτι-μελής.

γ) Τὰ τριτόκλιτα ὀνόματα, ἂν μὲν εἶναι φωνηεντόληκτα, φυλάττουν συνηθῶς τὸ θέμα· π.χ. ταξι-άρχος, ταξι-θέτης, βουκόλος, ναύ-κληρος, ἂν δὲ εἶναι συμφωνόληκτα τὸ τρέπουν συνηθῶς εἰς -ο· π.χ. παιδο-νόμος, νυκτο-φύλαξ, πατρο-κτόνος, λιμενο-φύλαξ, τειχο-ποιός.

Σημ. Τὰ ὀνόματα πῦρ καὶ ὕδωρ γίνονται πυρ-, πυρι-, πυρο- καὶ ὕδατ-, ὕδρο-, ὕδρ- π.χ. πυρ-φόρος, πυρ-πολῶ, πυρι-φλεγής, πυρο-σβέστης, ὕδατ-αποθήκη, ὕδρο-πότη, ὕδρο-φόρος, ὕδρ-αγωγεῖον, ὕδρ-ατμός.

δ) Τῶν ἐπιθέτων ὡς πρῶτον συνθετικόν λαμβάνεται τὸ θέμα τοῦ ἄρσενικοῦ, ἔστω καὶ ἂν τὸ δεύτερον συνθετικόν εἶναι γένους θηλυκοῦ· π.χ. (ἄκρα-πόλις) ἀκρόπολις, (μεγάλη-πόλις) Μεγαλόπολις, (θερμαί-πύλαι) Θερμοπύλαι.

Σημ. 1. Τὸ τελικόν φωνῆεν τοῦ ἀ' συνθετικοῦ ἀποβάλλεται πρὸ φωνήεντος· π.χ. λοχ-αγός, χορ-ηγός.

Σημ. 2. Τὸ ἐπίθετον πᾶς γίνεται παν- π.χ. παν-σέληνος, πάν-σοφος.

ε) Τὰ ἀριθμητικά εἰς, δύο, τρεῖς, τέσσαρες, ὅταν εἶναι ἀ' συνθετικά, γίνονται μονο- δι-, τρι-, τετρα- π.χ. μονό-χειρ, δί-πτερος, τρί-πους, τετρα-ετής.

Ἐκ τῆς ἀνω διακόσια καὶ ἄνω λαμβάνουν ο· πεντακοσιό-δραχμον, χιλιό-μετρον.

2. Ρήμα ως πρώτον συνθετικόν.

“Όταν τὸ α΄ συνθετικὸν εἶναι ρήμα, τὸ δὲ β΄ ἀρχίζῃ ἀπὸ φωνῆεν, τότε τὸ θέμα τοῦ ρήματος δὲν μεταβάλλεται· π.χ. πειθαρχῶ, φθιν-όπωρον, ἐχ-έγγυον. “Όταν ὁμοίως τὸ β΄ συνθετικὸν ἀρχίζῃ ἀπὸ σύμφωνον, τότε τὸ θέμα τοῦ ρήματος προσλαμβάνει ἓνα ι ἢ ε ἢ ο΄ π.χ. ἀρχ-ι-τέκτων, ἐχ-έ-φρων, φυγ-ό-δικος, λιπ-ο-τάκτης.

3. Ἄκλιτον ὡς πρώτον συνθετικόν.

Αἱ ἄκλιτοι λέξεις, ποὺ τίθενται ὡς πρώτον συνθετικὸν εἶναι:

α) Προθέσεις π.χ. προ-λέγω, κατα-γράφω, συγ-γενής, σύμφωνος, σύν-τροφος.

β) Ἐπιρρήματα π.χ. ἐξώ-θυρα, ἀεί-μνηστος, ὀπισθο-φυλακή, ἐνδὸ-μυχος.

γ) Ἀχώριστα μόρια, δηλ. μερικαὶ λέξεις αἱ ὁποῖαι ἀπαντοῦν μόνον ἐν συνθέσει ὡς πρώτα συνθετικὰ καὶ ποτὲ μόναι τῶν. Αἱ λέξεις αὗται εἶναι:

1) Τὸ στερητικὸν α (πρὸ φωνήεντος αν-) π.χ. ἄ-τιμος, ἄ-κακος, ἄ-τυχής, ἀν-άξιος, ἀν-αμάρτητος, (ἐξαιροῦνται, δηλ. δὲν ἔχουν ν, τὰ ἄοπλος, ἄυλος, ἄυπνος, ἀήτητος).

2) Τὸ εὖ (=καλῶς) π.χ. εὖ-τυχής, εὖ-γενής, εὖ-άερος.

3) Τὸ δυσ (=κακῶς) π.χ. δυσ-τυχής, δύσ-βατος, δύσ-μορφος, δύσ-λυτος

4) Τὸ ἥμι (=ἥμισυς) π.χ. ἥμι-ονος, ἥμι-τελής, ἥμι-σφαίριον, ἥμι-θεος.

5) Τὸ ὄμο (=μαζὺ) π.χ. ὄμο-θησκος, ὄμόγλωσσος, ὄμό-τιμος.

6) Τὸ τηλε (=μακρὰν) π.χ. τηλέ-γραφος, τηλε-φώνον.

Ἀσκήσεις. 1) Σχηματίσατε σύνθετα μὲ α΄ συνθετικὰ τὰς κάτωθι λέξεις: σχολή, ἀρχεῖον, δόξα, ὕδωρ, πῦρ, κακός, λευκός, τρίς, φίλος, ἀήρ, δάσος, θάνατος, ψεῦδος.

2) Νὰ ἀναλύσετε εἰς τὰ δύο συνθετικὰ τῶν μέρη τὰς κάτωθι λέξεις: εὐάερος, εὐελπίς, εὐήλιος, εὐμορφος, εὐπιστος, εὐγένεια, εὐσέβεια, δυσνόητος, δυσκίνητος, δυσύλλαβος, δισέγγονος, δίφυλλος, τριφύλλιον, καλλιτέχνης, καλλιγραφία, καλλιεργῶ, ἀρχίατρος, ἀρχιστράτηνος, ἡμιθανής, ἡμίονος, ἡμικλειστός.

Μεταβολαί τοῦ ν τῶν προθέσεων ἐν καὶ σὺν κατὰ τὴν σύνθεσιν.

ἐν-πίπτω—ἐμπίπτω

ἐν-βάλλω—ἐμβάλλω

ἐν-φαίνομαι—ἐμφαίνομαι

ἐν-ψυχῆ—ἐμψυχός

σὺν-πολίτης=συμπολίτης

σὺν-βαίνω=συμβαίνω

σὺν-φύομαι=συμφύομαι

σὺν-ψηφίζω=συμψηφίζω

1) Τὸ ν τῶν προθέσεων ἐν καὶ σὺν πρὸ τῶν χειλικῶν καὶ τοῦ ψ τρέπεται εἰς μ.

ἐν-κλείω—ἐγκλείω

ἐν-γραφή—ἐγγραφή

ἐν-χώρα—ἐγχώριος

συν-κρούω—συγκρούω

συν-γράφω—συγγράφω

συν-χέω—συγχέω

2) Πρὸ τῶν οὐρανικῶν τρέπεται εἰς γ.

συν-δέω

συν-τάσσω

ἐν-δύομαι

συν-θέτω

3) Πρὸ τῶν ὀδοντικῶν μένει ἀμετάβλητον.

ἐν-μένω—ἐμμένω συν-λέγω=συλλέγω συν-ράπτω=συρράπτω.

4) Πρὸ τῶν ὑγρῶν καὶ τοῦ μ ἀφομοιοῦται πρὸς αὐτά, πλὴν τοῦ ν τῆς προθέσεως ἐν πρὸ τοῦ ρ καὶ σ' π.χ. ἐν-ρινον, ἐν-σημον.

5) Τὸ ν τῆς σὺν πρὸ τοῦ σ ἀφομοιοῦται πρὸς αὐτό, ἐὰν ἀκολουθῆ φωνῆεν' π.χ. συν—σίτιον=συσσίτιον, σὺν—σῶμα = σύσσωμος· ἀλλ' ὅταν ἀκολουθῆ σύμφωνον, ἀποβάλλεται' π.χ. σὺν—στέλλω=συστέλλω. Ἐπίσης πρὸ τοῦ ζ ἀποβάλλεται' π.χ. σὺν—ζῶ=συζῶ, σὺν—ζητῶ=συζητῶ.

Ἄσκησις. Σχηματίσατε συνθέτους λέξεις ἐνώνοντες ἀνά δύο εἰς μίαν· ἐν-βαίνω, ἐν-γράφω, ἐν-καταλείπω, συν-χωρῶ, συν-μαθητής, συν-βαδίζω, συν-κάτοικος, σὺν-λόγος, συν-ζήτησις, συν-στολή, συν-λαμβάνω.

60. Β'. Δεύτερον συνθετικόν.

Καὶ τὸ δεύτερον συνθετικόν μπορεῖ νὰ εἶναι ὄνομα (οὐσιαστικόν ἢ ἐπίθετον) ἢ ῥῆμα ἢ ἄκλιτον.

1. Ὀνομα ὡς δεύτερον συνθετικόν.

α) π.χ. ἄρμα-ἄμαξα=ἀρμάμαξα ἔξω-θύρα=ἐξώθυρα
 ξίφος-μάχαιρα=ξιφομάχαιρα ὀπισθεν-φύλαξ=ὀπισθοφύλαξ
 ἵππος-δρόμος=ἵππόδρομος

Ὡστε ὅταν τὸ β' συνθετικόν εἶναι ὄνομα οὐσιαστικόν καὶ

ολόκληρος ή σύνθετος λέξις αποτελῆ οὐσιαστικόν, τότε τὸ β' συνθετικόν συνήθως μένει ἀμετάβλητον.

β) π.χ. (α-ὔπνος) ἄὔπνος, (παν-δημος) πάνδημος, (μακρο-χείρ) μακρόχειρ.

Ὡστε ὅταν τὸ β' συνθετικόν εἶναι οὐσιαστικόν καὶ ὀλόκληρος ή σύνθετος λέξις αποτελῆ ἐπίθετον, τότε τὸ β' συνθετικόν μένει ἀμετάβλητον.

γ) π.χ. (πολυ-μηχανή) πολυμήχανος, (α-σῶμα-τος) ἀσώματος, (παρά-θάλασσα) παραθαλάσσιος, (πολύ-τέλος) πολυτελής, (πολύ-πράγμα) πολυπράγμων, (ἀ-κτῆμα) ἀκτῆμων, (ἀ στερητικόν) ἀνήρ—ἀνανδρος, (ἀ-φρῆν) ἄφρων.

Ὡστε ὅταν τὸ β' συνθετικόν εἶναι ὄνομα οὐσιαστικόν καὶ ὀλόκληρος ή σύνθετος λέξις αποτελῆ ἐπίθετον, τότε τὸ β' συνθετικόν μετασχηματίζεται κατὰ τὰ ἐπίθετα εἰς -ος -ιος -ης -ων.

2. Τὸ ἐπίθετον ὡς δεῦτερον συνθετικόν.

Π. χ. εὔ-πιστος=εὔπιστος πᾶν-σοφός=πάνσοφος
ἀ γνωστός=ἄγνωστος φίλος-ἀληθής=φιλαλήθης

Ὡστε τὸ ἐπίθετον ὅταν εἶναι β' συνθετικόν δὲν μεταβάλλεται.

3. Ρῆμα ὡς δεῦτερον συνθετικόν.

α) Π.χ. κατὰ-βάλλω=καταβάλλω διά-γράφω=διαγράφω
ἀπό-ρίπτω=ἀπορρίπτω ἐξ-έρχομαι=ἐξέρχομαι

Ὡστε ὅταν τὸ πρῶτον συνθετικόν εἶναι πρόθεσις, τὸ δὲ β' ρῆμα, τότε ὅλη ή σύνθετος λέξις δὲν μεταβάλλεται.

β) Π.χ. ἵππος-τρέφω=ἵπποτρόφος
ἄρτος-πωλῶ=ἄρτοπώλης
θεός-σέβομαι=θεοσεβής

Ὡστε ὅταν τὸ πρῶτον συνθετικόν εἶναι ὄνομα καὶ τὸ β' ρῆμα, τότε ὀλόκληρος ή σύνθετος λέξις γίνεται ὄνομα καὶ λαμβάνει διαφόρους καταλήξεις, -ος, -ης (γεν. ου) -ης (γεν. οὔς) κ.λ.π.

4. Ἄκλιτον ὡς δεῦτερον συνθετικόν.

Π.χ. σὺν-ἄμα—συνάμα ὑπέρ-ἄνω=ὑπεράνω

Ὡστε ὅταν τὸ δεῦτερον συνθετικόν εἶναι ἄκλιτον μένει ἀμετάβλητον.

ΓΕΝΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1) Όταν τὸ δεύτερον συνθετικὸν ἀρχίζῃ ἀπὸ ρ τὸ δὲ πρῶτον τελειώνῃ εἰς βραχὺ φωνῆεν, διπλασιάζεται τὸ ρ π. χ. ἀπο-ρίπτω=ἀπορρίπτω, ἐπί-ρῆμα=ἐπίρρημα, ἀπό-ρητός=ἀπόρρητος. (Ἐξαιροῦνται τὸ εὐρωστος καὶ εὐρυθμος).

2) Ἄν τὸ β' συνθετικὸν εἶναι τὰ ὄροφος, ὄλεθρος, ὄμαλός, ἐδύνη, ὄνομα καὶ ὄρυχεῖον, τὸ ἀρχικὸν ο τρέπεται εἰς ω π. χ. μονώροφος, χρυσωρυχεῖον, πανωλεθρία, ἀνώμαλος, ἀνώδυνος, ἀνώθυμος.

3) Τὰ σύνθετα μὲ β' συνθετικὸν τὸ γῆ ἔχουν κατάληξιν γειος π. χ. ὑπό-γειος, ἰσό-γειος, ἀνώ-γειος.

Ἄσκησις. Ἀναλύσατε εἰς τὰ συνθετικὰ τῶν τὰ σύνθετα : θεοσεβής, καλότυχος, φιλόανθρωπος, φιλόβρησκος, εὐσωμος, πεντάλεπτος, ζωοκλέπτης, ἔξοδος, εἴσοδος, ἰχθυοπώλης, ἀρχαιολόγος, ἀτμόσφαιρα, ὑδρατμός, ἐπώνυμος, γυμνασιάρχης, ἀγαματοποιός, σύνδεσμος, σύμφωνος, εὐάρεστος, εὐθυμία, ἀνάξιος.

61. Πολυσύνθετοι λέξεις.

(στρατὸς-ἄγω)-στρατηγός=στρατηγῶ

(εὐ-τύχη)=εὐτυχής=εὐτυχῶ.

(σύν-εἰς-φέρω)=συνεισφέρω

(Ἄρειος πάγος)=Ἄρεοπαγίτης.

Αἱ σύνθετοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι γίνονται ἀπὸ ἄλλας συνθέτους λέξεις ἢ ἀπὸ ἀπλᾶς λέξεις ἀλλ' ἀποτελοῦσας μίαν ἔννοιαν, λέγονται **πολυσύνθετοι ἢ παρασύνθετοι.**

Ἄσκησις. Ἀναλύσατε εἰς τὰ συστατικά τῶν τὰς πολυσυνθέτους λέξεις : ἀντιπρόεδρος, εὐσυνείδητος, προφητεύω, συκοφαντῶ, ἐρυθροσταυρίτης, πεμπτοφαλαγγίτης, δημοκρατία.

Τονισμὸς τῶν συνθέτων.

Γενικὸς κανὼν. Τὰ σύνθετα ἀναβιβάζουν τὸν τόνον ὅσον ἐπιτρέπει ἡ λήγουσα, ἀλλ' ὄχι πέραν ἀπὸ τὴν τελευταίαν συλλαβὴν τοῦ α' συνθετικοῦ π. χ. φιλό-καλος, φιλό-τιμος, ἄ-γνωστος.

Ἐξαιροῦνται τὰ σύνθετα τῶν ὁποίων τὸ β' συνθετικὸν εἶναι ὄνομα οὐσιαστικόν, τὸ ὁποῖον λήγει εἰς **-ά, -ή, -μός, -εύς, -τής, τήρ** ταῦτα τονίζονται ὅπου ὡς ἀπλᾶ, π. χ. (φορὰ) μισθο-φορὰ, (βολή) ἀποβολή, (λογισμὸς) συλλογισμὸς, (γραφεὺς) συγγραφεὺς,

(ιερεύς) ἀρχιερεύς, (μαθητής) συμμαθητής, (πλωτήρ) συμπλωτήρ.

Τὰ εἰς -ος σύνθετα, τῶν ὁποίων τὸ α' συνθετικὸν εἶναι θέμα ὀνόματος, τὸ δὲ β' συνθετικὸν εἶναι θέμα ρήματος, τονίζονται ὡς ἑξῆς :

α) Τὰ ἔχοντα ἐνεργητικὴν σημασίαν εἰς τὴν παραλήγουσαν π.χ. λογο-γράφος = ὁ γράφων λόγους, λιθο-βόλος = ὁ ρίπτων λίθους, δαδο-φόρος = ὁ φέρων δαδα.

β) Τὰ ἔχοντα παθητικὴν ἢ ἀμετάβατον σημασίαν εἰς τὴν προπαραλήγουσαν π.χ. αὐτό-γραφος = ὁ ὑπ' αὐτοῦ γραφείς, χειρό-γραφος = ὁ διὰ χειρὸς γεγραμμένος, πρωτό-τοκος = ὁ πρῶτος γεννηθείς.

γ) Ἐὰν ὅμως τὰ τοιαῦτα σύνθετα ἔχουν τὴν παραλήγουσαν φύσει ἢ θέσει μακράν, τότε τονίζονται ἐπὶ τῆς ληγούσης π.χ. ναυ-πηγός, ἀργυρ-αμοιβός.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΝ

1.— Πρότασις.

Μελετώ. Χθές έπαιξα. 'Ο Γεώργιος γράφει τὸ μάθημά του.
Με τὰς παραπάνω λέξεις έκφράζομεν τρεῖς διαφόρους
σκέψεις. 'Η έκφρασις μιᾶς τελείας σκέψεώς μας με μίαν ἢ περισ-
σοτέρας λέξεις λέγεται **πρότασις**.

2.— "Οροι τῆς προτάσεως.

'Ο Πέτρος παίζει.

'Ο ἵππος εἶναι ζῷον.

Τὸ δένδρον εἶναι ὑψηλόν.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω προτάσεις βλέπομεν τί κάνει ὁ Πέτρος καὶ
τί εἶναι ὁ ἵππος καὶ τὸ δένδρον. Αὐταὶ αἱ τρεῖς λέξεις λέγονται
ὑποκείμενον. Λοιπόν. Τὸ πρόσωπον ἢ τὸ ζῷον ἢ τὸ πρᾶγμα, διὰ
τὸ ὁποῖον γίνεται λόγος εἰς τὴν πρότασιν, λέγεται **ὑποκείμενον**.

Διὰ νὰ εὐρίσκωμεν τὸ ὑποκείμενον μιᾶς προτάσεως, ἐρω-
τῶμεν μετὰ τὸ **ποῖος**. Τὸ ὑποκείμενον τίθεται πάντοτε εἰς ὀνομα-
στικὴν πτῶσιν (ὁ Πέτρος, ὁ ἵππος, τὸ δένδρον).

'Η λέξις ἢ ὁποῖα φανερώνει τί κάνει ἢ τί εἶναι τὸ ὑποκεί-
μενον, λέγεται **κατηγορούμενον** (παίζει, ζῷον, ὑψηλόν). Τὸ
κατηγορούμενον εἶναι ἄλλοτε μὲν ρῆμα, ἄλλοτε δὲ ὄνομα ἐπί-
θετον συνήθως, ἀλλὰ καὶ οὐσιαστικὸν μετὰ ἔννοιαν ἐπιθέτου, ὅπως
παραπάνω ὁ ἵππος εἶναι ζῷον.

Διὰ νὰ εὐρίσκωμεν τὸ κατηγορούμενον, ἐρωτῶμεν μετὰ τὸ **τί**,
(**τί εἶναι ἢ τί κάμνει** τὸ ὑποκείμενον).

Εἰς τὰς παραπάνω προτάσεις παρατηροῦμεν ἐπίσης, ὅτι τὸ
ὑποκείμενον καὶ τὸ κατηγορούμενον συνδέονται ἀναμεταξύ των.
'Η λέξις, ἢ ὁποῖα συνδέει τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ κατηγορούμε-
νον λέγεται **συνδετικὸν** καὶ εἶναι τὸ ρῆμα **εἶμαι**.

Τὸ ὑποκείμενον, τὸ κατηγορούμενον καὶ τὸ συνδετικὸν
λέγονται **ὄροι τῆς προτάσεως**.

Σημ. 1.— Τὸ ὑποκείμενον συνήθως εἶναι οὐσιαστικὸν ἢ προσω-
πικὴ ἀντωνυμία : 'Ο Πέτρος, ἐγώ, σὺ κλπ. Μπορεῖ ὁμοίως νὰ εἶναι καὶ

ἄλλο μέρος τοῦ λόγου, τὸ ὁποῖον μὲ τὸ ἄρθρον ἐμπρὸς τίθεται ὡς οὐσιαστικόν· π.χ. ὁ ἄτακτος τιμωρεῖται. Ὁ μὲν εἶναι σύνδεσμος. Τὸ καπνίζειν ἀπαγορεύεται. Καὶ ὀλόκληρος πρότασις τίθεται ὡς ὑποκείμενον· π.χ. ὅστις ἀγαπᾷ τὴν πατρίδα του θυσιάζεται δι' αὐτήν.

Σημ. 2.— Ἐκτὸς τοῦ εἶναι ὡς συνδετικά ρήματα χρησιμεύουν καὶ τὰ ἑξῆς : γίνομαι, ὑπάρχω, κατανῶ, φαίνομαι, ὀνομάζομαι κλπ.

Ἄσκησις. Εὗρετε ἐπὶ τῶν κάτωθι προτάσεων τὸ ὑποκείμενον, κατηγορούμενον καὶ συνδετικόν.

Ὁ Σωκράτης ἦτο σοφός. Ἡ Κέρκυρα εἶναι νῆσος. Ὁ Νικόλαος μελετᾷ. Τὸ ρόδον εὐωδιάζει. Ὁ Γεώργιος εἶναι ἐπιμελής. Ἡ σελήνη λάμπει. Ὁ ἥλιος καίει. Ὁ ὄφις εἶναι ἐρπετόν. Ἡ περί εἶναι πρόθεσις. Ἐγὼ μὲν μελετῶ, σὺ δὲ παίζεις. Ὅστις προσέχει εἰς τὸ μάθημα, μανθάνει.

3.— Ἄπλῃ καὶ σύνθετος πρότασις.

Γράφω. Τὸ ρόδον εὐωδιάζει. Ὁ Πέτρος εἶναι ἐπιμελής.

Ἡ πρώτη πρότασις ἀποτελεῖται μόνον ἀπὸ τὸ ρῆμα. Λεῖπει τὸ ὑποκείμενον, διότι εὐκόλως ἐννοεῖται : γράφω (ἐγώ). Ἡ δευτέρα πρότασις ἔχει δύο λέξεις : τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ ρῆμα, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει ὡς κατηγορούμενον. Ἡ τρίτη πρότασις ἔχει τρεῖς λέξεις : τὸ ὑποκείμενον, τὸ κατηγορούμενον καὶ τὸ συνδετικόν.

Καὶ αἱ τρεῖς αὗται προτάσεις λέγονται **ἀπλᾷ προτάσεις**. Ὡστε ἡ ἀπλῆ πρότασις ἀποτελεῖται κυρίως ὅσπὸ δύο συστατικά : τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ κατηγορούμενον, ἢ ἀπὸ ἓν μόνον εἰς τὸ ὁποῖον συνηνώθη τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ κατηγορούμενον.

Ἡ Καλλιόπη εἶναι προσεκτικὴ καὶ φρόνιμη. Ὁ Νικόλαος καὶ ὁ Πέτρος εἶναι συμμαθηταί.

Αἱ προτάσεις αὗται ἔχουν περισσότερα ἀπὸ ἓν ὑποκείμενα καὶ κατηγορούμενα καὶ λέγονται **σύνθετοι**.

Ἄσκησις. Νὰ γράψετε 3 προτάσεις ἀπλᾶς καὶ 3 συνθέτους.

4.— Τὸ ἀντικείμενον.

Ὁ ἵππος τρέχει. Ὁ ὕλοτόμος κόπτει τὸ δένδρον.

Εἰς τὴν πρώτην πρότασιν τὸ ρῆμα φανερώνει ἐνέργειαν, ἢ ὁποῖα παραμένει εἰς τὸ ὑποκείμενον. Ἐνῶ εἰς τὴν δευτέραν φανερώνει ἐνέργειαν, ἢ ὁποῖα μεταβαίνει εἰς τὴν λέξιν δένδρον. Τὸ πρῶτον ρῆμα (τρέχει) λέγεται ἐνεργητικὸν ἀμετάβατον, τὸ δὲ δεύτερον (κόπτει) ἐνεργητικὸν μεταβατικόν.

Ἡ λέξις εἰς τὴν ὁποίαν μεταβαίνει ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου λέγεται ἀντικείμενον.

Τὸ ἀντικείμενον ἐκφέρεται συνήθως κατὰ αἰτιατικὴν πτῶσιν, σπανίως δὲ κατὰ γενικὴν ἢ μὲ τὴν πρόθεσιν εἰς καὶ αἰτιατικὴν, π.χ. Ἐπέτυχον τοῦ σκοποῦ μου (ἀντικ.). Τὰ τέκνα πρέπει νὰ ὑπακούουν εἰς τοὺς γονεῖς (ἀντικ.).

Ὡς ἀντικείμενον χρησιμεύει κυρίως τὸ οὐσιαστικόν, ἀλλὰ καὶ πᾶν μέρος τοῦ λόγου, τὸ ὁποῖον μὲ τὸ ἄρθρον λαμβάνει χαρακτηριστὴ οὐσιαστικοῦ, καὶ ὀλόκληρος πρότασις δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀντικείμενον, π.χ. Ὁ διδάσκαλος ἀγαπᾷ τοὺς ἐπιμελεῖς. Δύναμαι νὰ πράξω ταῦτα. Λέγεις, ὅτι δὲν δύναται νὰ ἔλθῃ.

Ἀσκησις. Νὰ διακρίνετε τὸ ἀντικείμενον εἰς τὰς κάτωθι προτάσεις. Ὁ γεωργὸς σκάπτει τὸν ἀγρὸν. Πρέπει νὰ ὑπακούωσιν εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος. Ὁ Χριστὸς ἐδίδαξε τὸ ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. Ἐχομεν ἀνάγκην χρημάτων. Πρέπει νὰ ἐλεῶμεν τοὺς πτωχοὺς. Αἱ καλαὶ μαθήτριά σου κτενίζουσιν τὴν κόμην των. Πρέπει νὰ μελετῶμεν τὰ μαθήματά μας.

5.— Προσδιορισμοί.

Ὁ ἐπιμελής μαθητὴς προσδεύει. Ὁ ἀτακτῶν μαθητὴς τιμωρεῖται. Ὁ ἰδικὸς σου θεῖος ἦλθε χθές.

Αἱ ἀνωτέρω προτάσεις ἐκτὸς τοῦ ὑποκειμένου, τοῦ κατηγορουμένου ἢ τοῦ ρήματος περιέχουσιν καὶ ἄλλας λέξεις, αἱ ὁποῖαι χρησιμεύουσιν εἰς προσδιορισμὸν (συμπλήρωσιν) τοῦ ὑποκειμένου, τοῦ κατηγορουμένου ἢ τοῦ ρήματος καὶ λέγονται **προσδιορισμοί**. Αἱ δὲ τοιαῦται προτάσεις λέγονται **ἐπηυξημένα** ἢ **πεπλατυσμένα**.

1.— Ὁ προσδιορισμὸς τοῦ ὑποκειμένου δύναται νὰ εἶναι ἐπίθετον ἢ ἄλλη λέξις, ἢ ὁποία λαμβάνεται ὡς ἐπίθετον καὶ λέγεται **ἐπιθετικός**, ὅπως εἰς τὰς τρεῖς ἀνωτέρω προτάσεις.

Ἐπίσης δύναται νὰ εἶναι οὐσιαστικόν, τὸ ὁποῖον συμφωνεῖ πρὸς τὸ ὑποκείμενον κατὰ πτῶσιν καὶ λέγεται **παράθεσις**, π.χ. Ὁ θεῖος ὁ Πέτρος θὰ ἔλθῃ. Ὁ Δημήτριος ὁ παντοπώλης ἀπέθανε. Ἡ Κρήτη ἢ νῆσος εἶναι μεγάλη.

Τέλος δύναται νὰ εἶναι γενικὴ πτῶσις οὐσιαστικοῦ καὶ λέγεται **γενικὴ συντακτικὴ**, π.χ. τὸ ἐξώφυλλον τοῦ βιβλίου ἐσχίσθη.

2.— Ὁ προσδιορισμὸς τοῦ ρήματος γίνεται με ἐπίρρημα καὶ λέγεται **ἐπίρρηματικός**, π.χ. Χθὲς μετέβημεν εἰς τὸν Πειραιᾶ. Ὁ ἐξάδελφός μου κατοικεῖ ἐδῶ. Ὁ Γεώργιος εἰμωρήθη ἀδί-
κως. Νὰ μὴ ὀμιλήτε δυνατά.

Γίνεται ἐπίσης με γενικὴν ἢ αἰτιατικὴν καὶ με μίαν πρό-
θεσιν καὶ λέγεται **ἐμπρόθετος**, π.χ. Σήμερον ἦλθεν ὁ θεῖος μου
ἐκ Πατρῶν. Ἡ καλὴ μαθήτρια μελετᾷ μετ' ἐπιμελείας. Ὁ στρα-
τιώτης πολεμᾷ ὑπὲρ Πατρίδος. Τὸ δένδρον ἐκόπη ὑπὸ τοῦ
ύλοτόμου.

Σημ. Τὸ πρόσωπον ἢ ζῶον ἢ πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προκαλεῖ πάθος
λέγεται *ποιητικὸν αἷτιον* καὶ ἐκφέρεται με τὴν πρόθεσιν ὑπὸ καὶ
γενικὴν.

Ἄσκησις. Διακρίνατε τοὺς προσδιορισμοὺς εἰς τὰς κάτωθι προ-
τάσεις : Οἱ καλοὶ μαθηταὶ παίζουν ἄνευ θορύβου εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ
σχολείου. Κατὰ τὰ διαλείμματα οὐδεὶς μαθητὴς μένει ἐντὸς τῶν
αἰθουσῶν. Τὸ σχολεῖον μας ἔχει ἐπίσης ὠραῖον κήπον. Ὁ Ἄνδρέας ὁ
κηπουρὸς καὶ ἐπιστάτης περιποιεῖται τὰ ξεροχὰ καὶ εὐώδη ἄνθη τοῦ
κήπου. Εἶναι εὐχάριστος ἀπασχόλησις νὰ περιποιῆσαι τὰ ἄνθη. Ἐφέ-
τος ἔχομεν ποικιλίαν μεγάλην ἀνθέων.

6.— Διαίρεσις προτάσεων.

Πρέπει νὰ μελετῶμεν τὰ μαθήματά μας, διὰ νὰ εἴμεθα
καλοὶ μαθηταί.

Ἡ περίοδος αὕτη ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο προτάσεις. Ἡ πρῶ-
τη πρότασις — Πρέπει νὰ μελετῶμεν τὰ μαθήματά μας—μόνη
της ἐκφράζει τέλειον νόημα. Ἡ δευτέρα ὁμως—διὰ νὰ εἴμεθα
καλοὶ μαθηταί—μόνη της δὲν ἐκφράζει τέλειον νόημα, ἀλλὰ
συμπληρώνει τὸ νόημα τῆς πρώτης.

Ἡ πρότασις ἢ ὁποία μόνη της ἐκφράζει τέλειον νόημα λέγε-
ται κυρία ἢ **ἀνεξάρτητος**, διότι δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἄλλην.
Καὶ ἡ πρότασις, ἢ ὁποία μόνη της δὲν ἐκφράζει τέλειον νόημα,
ἀλλὰ συμπληρώνει τὴν κυρίαν, λέγεται **δευτερεύουσα ἢ ἐξηρ-
τημένη**.

Ἄσκησις. Νὰ διακρίνετε τὰς κυρίας ἀπὸ τὰς δευτερευούσας
πρότασεις τῶν κάτωθι περιόδων.

Ὁ μαθητὴς προοδεύει, ὅταν μελετᾷ ἐπιμελῶς τὰ μαθήματά του.
Ἐὰν ἀπουσιάσῃ τακτικῶς, θὰ ἀπορριφθῇ. Πρέπει λοιπὸν νὰ μελετᾷ
καὶ νὰ φοιτᾷ τακτικῶς, διὰ νὰ προαχθῇ. Ὁ Πέτρος χθὲς εἰμωρήθη
ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, διότι ἠτάκτησεν.

7.— Σύνδεσις κυρίων προτάσεων.

Σήμερον τὸ πρῶτ' ἔγραψα καὶ ἐμελέτησα τὸ μάθημά μου. Καθ' ἐκάστην πρωτὰν μελετῶ ἢ γράφω. Καὶ ἐγὼ μὲν μελετῶ, ἡ δὲ ἀδελφή μου πλέκει.

Αἱ προτάσεις καὶ τῶν τριῶν ἀνωτέρω περιόδων εἶναι κύριαι καὶ παρατάσσονται ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης συνδεόμεναι μὲ συνδέσμους. Ἡ σύνδεσις αὐτῆ τῶν προτάσεων λέγεται **κατὰ παράταξιν**.

Αἱ κύριαι προτάσεις συνδέονται ἀναμεταξύ τους μὲ τοὺς συμπλεκτικούς, διαζευκτικούς καὶ ἀντιθετικούς συνδέσμους καὶ λέγονται **συμπλεκτικά, διαζευκτικά καὶ ἀντιθετικά**.

Σημ. Δὲν τίθεται κόμμα μεταξὺ δύο προτάσεων συνδεομένων μὲ συμπλεκτικὸν σύνδεσμον.

Ἀσκήσις: Νά γράψετε τρεῖς προτάσεις συμπλεκτικάς, τρεῖς διαζευκτικάς καὶ τρεῖς ἀντιθετικάς.

Ἀσκήσις ἐπὶ τοῦ Ἀναγνωστικοῦ.

8.— Σύνδεσις δευτερευουσῶν προτάσεων μὲ κυρίας.

Αἱ δευτερεύουσαι προτάσεις συνδέονται μὲ τὰς κυρίας, τὰς ὁποίας προσδιορίζουν, μὲ τοὺς χρονικούς, αἰτιολογικούς, ὑποθετικούς, συμπερασματικούς, εἰδικούς καὶ τελικούς συνδέσμους.

Ἐπίσης μὲ τὰς ἀναφορικάς καὶ ἐρωτηματικάς ἀντωνυμίας.

Ἀναλόγως δὲ τοῦ συνδέσμου μὲ τὸν ὁποῖον συνδέονται ὀνομάζονται:

1.— **Χρονικά:** Ὁ ἄνθρωπος προοδεύει, ὅταν εἶναι ἐργατικός.

2.— **Αἰτιολογικά:** Ἡσθένησα, διότι χθὲς ἐκρουολόγησα.

3.— **Ἐπιθετικά:** Θὰ σοῦ κάμω ἓν ὥραϊον δῶρον, ἔὰν προβιβασθῆς.

4.— **Συμπερασματικά:** Χθὲς ἔβρεχε τόσο πολύ, ὥστε δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐξέλθω.

5.— **Εἰδικά:** Ὅλοι οἱ μαθηταὶ λέγουν, ὅτι ὁ διδάσκαλός των εἶναι καλός.

6.— **Τελικά:** Ἐρχόμεθα εἰς τὸ σχολεῖον, διὰ νὰ μάθωμεν γράμματα.

7.— **Ἀναφορικά:** Ὁ ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον εἶδες, ἦτο ὁ θεῖός μου.

8.— Ἐρωτηματικά : Σὲ ἐρωτῶ, τί μανθάνεις εἰς τὸ σχολεῖον ;

Ἡ σύνδεσις μιᾶς ἐξηρητημένης προτάσεως μὲ τὴν κυρίαν λέγεται καθ' ὑπόταξιν.

Ἄσκησις. Νὰ γράψετε τρεῖς προτάσεις χρονικάς, τρεῖς αἰτιολογικάς, τρεῖς ὑποθετικάς κ.λ.π. Ὁμοίως ἄσκησις ἐπὶ τοῦ Ἀναγνωστικοῦ.

Τ Ε Λ Ο Σ

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Όρισμός και διαίρεσις τῆς Γραμματικῆς σελ. 3

ΙΔΙΩΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΦΘΟΓΓΟΛΟΓΙΚΟΝ

Κεφ. Α'

2. Φθόγγοι—γράμματά καὶ διαίρεσις αὐτῶν . . . > 4
3. Διαίρεσις τῶν φωνηέντων > 5
4. » » συμφώνων > 5
5. Δίφθογγοι > 6

Κεφ. Β' ΣΥΛΛΑΒΑΙ—ΛΕΞΕΙΣ

6. Συλλαβὴ > 7
7. Χρόνος τῶν συλλαβῶν > 7
8. Συλλαβισμὸς > 8
9. Τόνοι > 9
10. Κανόνες τονισμοῦ > 10
11. Ἄτονοι λέξεις » 10
12. Ἐγκλιτικαὶ λέξεις > 11
13. Πνεύματα > 12
14. Σημεῖα τῆς στίξεως > 13

Κεφ. Γ'. ΠΑΘΗ ΤΩΝ ΦΘΟΓΓΩΝ

α'. Πάθη φωνηέντων

15. Χασμωδία (ἔκθλιψις, ἀφαίρεσις, συναίρεσις, κρᾶσις) > 15
β'. Πάθη συμφώνων > 17

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΤΥΠΙΚΟΝ

Κεφ. Α'

ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

16. Διαίρεσις τῶν μερῶν τοῦ λόγου > 19

Κεφ. Β΄.

ΚΛΙΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

17. Πτωτικά και παρεπόμενα αὐτῶν	σελ.	25
18. Μέρη τῶν πτωτικῶν	>	27
19. Κλίσις τοῦ ἄρθρου	>	27

Κεφ. Γ΄.

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

20. Διαίσεις τῶν οὐσιαστικῶν	»	28
21. Πρώτη Κλίσις	»	29
22. Δευτέρα >	»	35
23. Τρίτη >	»	39
24. Ἄνωμαλα οὐσιαστικά	>	58

Κεφ. Δ΄.

ΕΠΙΘΕΤΑ

25. Διαίσεις τῶν ἐπιθέτων	>	60
26. Κλίσις τῶν ἐπιθέτων	»	61
27. Ἄνωμαλα ἐπίθετα	>	67
28. Βαθμοὶ τῶν ἐπιθέτων	>	68
29. Παραθετικά ἐπιθέτων εἰς -ος	>	69
30. Παραθετικά ἐπιθέτων εἰς -ους, -εις, -ων καὶ -ης	>	70
31. Ἄνωμαλα παραθετικά	>	70
32. Παραθετικά ἔλλειπτικά	>	71
33. Ἐπίθετα χωρὶς παραθετικά	>	71
34. Παραθετικά ἐπιρρημάτων	>	72

Κεφ. Ε΄.

35. Ἀριθμητικά	>	73
--------------------------	---	----

Κεφ. ΣΤ΄.

36. Ἀντωνυμῖαι	>	77
--------------------------	---	----

Κεφ. Ζ΄.

ΡΗΜΑΤΑ

37. Παρεπόμενα τοῦ ρήματος	>	85
38. Ὀνομαστικοὶ τύποι τοῦ ρήματος	>	88
39. Σύντακτικὰ μέρη τοῦ ρήματος	>	90
40. Διαίσεις τῶν ρημάτων ἀπὸ τὸν χαρακτήρα	>	90
41. Αὔξεις τῶν ρημάτων	>	91
42. Ἄνωμαλῖαι τῆς αὐξήσεως	>	92
43. Αὔξεις συνθέτων ρημάτων	>	92
44. Ἀναδιπλασιασμός	>	93
45. Βοηθητικά ρήματα	>	94

46. Κλίσις τῶν φωνηεντολήκτων ρημάτων	σελ.	96
47. Σχηματισμός τῶν χρόνων τῶν συμφωνολήκτων ρημάτων	»	100
48. Σχηματισμός τῶν χρόνων τῆς μέσης φωνῆς τῶν συμφωνολήκτων ρημάτων	»	109
49. Παθητικός ἀόριστος β'.	»	110
Περὶσπώμενα ἢ συνηρημένα		
50. Συνηρημένα εἰς -άω=ω	»	112
51. » εἰς -έω=ῶ	»	112
52. » εἰς -όω=ῶ	»	114

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΝ

Α'. ΠΑΡΑΓΩΓΗ

53. Πρωτότυποι καὶ παράγωγοι λέξεις	»	117
54. Πιράγωγα οὐσιαστικά	»	118
55. » ἐπίθετα	»	118
56. » ῥήματα	»	122
57. » ἐπιρρήματα	»	123

Β'. ΣΥΝΘΕΣΙΣ

58. Πρῶτον συνθετικόν	»	124
59. Δεύτερον »	»	125
60. Πολυσύνθετοι λέξεις	»	127

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΝ

1. Πρότασις	»	131
2. Ὅροι τῆς προτάσεως	»	131
3. Ἀπλή καὶ σύνθετος πρότασις	»	132
4. Τὸ ἀντικείμενον	»	132
5. Προσδιορισμοὶ	»	133
6. Διαίρεσις τῆς προτάσεως	»	134
7. Σύνδεσις κυρίων προτάσεων	»	135
8. Σύνδεσις δευτερευουσῶν προτάσεων με̄ κυρίας	»	135

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΑΙ ΠΕΔΑΓΩΓΙΚΟ ΕΡΓΑΣΙΟ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΕΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΑΙ ΠΕΔΑΓΩΓΙΚΟ ΕΡΓΑΣΙΟ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΕΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΑΙ ΠΕΔΑΓΩΓΙΚΟ ΕΡΓΑΣΙΟ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΕΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΑΙ ΠΕΔΑΓΩΓΙΚΟ ΕΡΓΑΣΙΟ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΕΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

30

3065

€Α

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ & ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Αριθ. Πρωτ. 53016 Δοσις Διδ. Βιβλίων

Αθήναι τῆ 19-6-1950

409
1605

Πρὸς

Τὸν κ. Γρ. Γοργολίτσα — Γ. Γεωργίου
ὁδὸς Πανεπιστημίου 47

Ε Ν Τ Α Υ Θ Α

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 529.74] 1950 ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργείου μετὰ συμφωνῶν γνωμοδότησιν τοῦ Κεντρικοῦ Γνωμοδοτικοῦ καὶ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐκπαιδεύσεως, ἐνεκρίθη ὅπως χρησιμοποιηθῆ ὡς βοηθητικὸν βιβλίον τοῦ μαθήματος τῆς Γραμματικῆς διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Ε' καὶ ΣΤ' τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον Γραμματικὴ τῆς ἀπλῆς καθαρευούσης βιβλίον ὑμῶν ἐπὶ μίαν τριετίαν. Παρακαλοῦμεν ὅθεν ὅπως μεριμνήσητε διὰ τὴν ἐγκαιρον ἐκτύπωσιν τοῦ βιβλίου τούτου, συμμορφούμενος πρὸς τὰς ὑποδείξεις τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου καὶ τὸν κανονισμόν ἐκδόσεων βοηθητικῶν βιβλίων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.

Κοινοπίησις
Κ.Γ.Δ.Σ.Ε.

Ἐντολῆ Ὑπουργοῦ
Ὁ Διευθυντὴς
Χ. Μούστρης

555
θε

